

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
ל י מ ו ה
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת לך לך תשפ"ה

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פאדק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

בלומינגדאו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

גראפס ע"י

קרבן הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

ואל תגמרי — לדון מיניה, אלא כפי שדעתכם נוטה. דאן לו לדיין אלא מה שענין ראות. כדנתא מבססת נדה בשלילה פרק שני (כ. ב.) רבי ראה דם בלילה וסימא, ראה ביזם וטחור, המתין שעה אחד וראהו, חזר וסימא. אמר: אוי לי שמא טעיתי. ומקשינן: דאן טעה, ונתא דבא דבא דבא אילו היה (לא) צריך להיות; לוח הזה טמא, אלא אין לדיין אלא מה שענין ראות.

והוא הדין לדבר ההלוי בסברא. דאן לו אלא מה שלבו ראותו. ובפרק דסנהדרין נפקא לן מ"מעבד כדבר המשפט" — עמכם דברא עמכם במשפט, אין לו לדיין אלא מה שענין ראות. **גבריא הוין** — בריא שאמר "פלגיו יירש שדה פלוגית", מה אמר רבי יוחנן בן ברוקה דקי, כיון דראוי לירושבי רבי אוריני — דראוי לירושבי מיד שחולץ למות, וקרינא ביה "כיום נתחילו את בנינו". דאמר ליה רבי נתן לרבי — סידיר המשנה. שניתם משנתכם — אתם שבארץ ישראל. כרבי יוחנן בן ברוקה — דאמר: אם אמר על מה שראוי לירושבי — דבריו קיימין. רבי נתן — בבלי היה. שניתם — כחבובות: לא כתב לה לאשתו בחבובות "בניך דיכרין ידיוו לכי מינאי" — אם גמזתי בחיי ואירש בחבובתי, בניי הורכים שתלדי לי הם יירשה לאחר מותי, יתר על חלקם שיהלוק עם אחיהם שיהיו לי מאשה אחת. **שהוא תנאי בית דין** — שביט דין תקנו בחבובות בין דיכרין, כדאמרין בחבובות כדי שיפוקו אדם ויתן לבתו כבנו, דאם נתן לבתו — אינו יוצא מירוש אם בתו מתה קודם בעלה, שירשו שיהא עם כתובתה אחר מות אביהם. והוא שיהא שם מותר דינא, שלא תעקר נחלה דאורייתא. כדאמרין ההם. אלא: מיריש האב לכל בני הגבנים. כרבי יוחנן בן ברוקה, הדין לכס לשון משנתכם כדברי הכל, ולא אלוהא דירידהא ואמר ליה רבי יפון תנן — ודברי הכל היא. חדר אמר רבי ילדות ושטות היה בי שהענין פני גנותן הכללי, ודחיתו דבר שעינו. דודאי "ירוחן" תנן, דאזי קיימא לן כדכחות בני דיכרין לא טרפא ממשעבדי ממה שמכר אביהן. ואם "יסבון" תנן, ומשמע לשון מתנה — היה משמע מעבשיו, ואם מכר לאחד (מהן) הדין טרפא ממשעבדי. שהרי לו נכסיו משעבדי לכתובת אמן, ואי מהדיא שעתא חלה מתנתו אמרין טרפא ממשעבדי. אלא משום הכי אהרין טרפא "ירוחן", דלשון ירשה אינו אלא לאחר מיתה, משום הכי לא מטרפא ממשעבדי, דלא חלה עד לאחר מיתה. על כרחין "ירוחן" תנן, ויפה הקשה לי רבי נתן. **מאן שמעת ליה דרית ליה האי סברא** — יתור לשון הוא דלא צריך. **ושמע מינה אפילו גבריא קאמר** — ואפילו תנינן "יסבון", ממלתיה דרבי נתן דאמר: שניתם כרבי יוחנן — איכא לאוכוחי דבבריא קאמר רבי יוחנן, ומפשטא בעיא דרבא לגמרי. ולא האריך כל כך אלא כדי לסיים דבריו של רבי. ורבי נתן דוהא מקשה לרבי, איכא למימר דתני "יסבון", וטבירא ליה דטריון ממשעבדי. ורבי שטי כרבי יוחנן בן ברוקה — משום דהכי סבירא ליה, כדאמרין לעיל: אמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי חנינא אמר רבי ינאי אמר רבי הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה. **אמי סברא** — דריבא דאחז ומיעט לאחד בלשון ירשה כי האב, שירשינן כתובתא אהדומתו של שתי כתובות וזרקין. **אמי ריה** — רב פפא לא — רב פפא לא אבעיא דרבא קאי, דהא איפשטא. אלא אמאי דקאמר ליה רבי לרבי נתן. והכי קאמר: למא ליה לרבי למימר לרבי נתן. "יסבון" תנן, לאוקומי מתניתין דלרבי הכל וכן תנינן נמי "ירוחן" — דברי הכל היא בין למאן דאמר "יסבון" תנן, בין למאן דאמר "ירוחן" תנן, איכא לאקשויי: אמאי קניא האי מתנה כלל? הא אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ובשעת נשואין לא באו הגבנים לעולם שהוא מקנה להם כתובה. ואפילו לרבי אמי דאמר אדם מקנה חי — הני מילי דבר שישנו בעולם, דכיון דהמקבל בעולם — יכול הנתון לשעבד עצמו לו שיתן לו מה שיקנה לו. לא באי משעבד נפשיה. **אלא תנאי בית דין שאני** — דאליים תנאי בית דין, משום דהפקר בית דין הפקר, להקטן אפילו לדבר שלא בא לעולם. והכא נמי אליים תנאי בית דין. ואף על גב דאמרין רבנן דלשון ירשה בעלמא לא קני — הכא קני, ואפילו כרבנן אחאי מתניתין. **אמר ליה משום דנפיק לה בלשון ירוחן** — הא דלא קאמר ליה הכי, משום דהוא אמר ליה רבי נתן, ומפני מה הנתתם לשון "ירוחן" — אלא משום דלכך נוסחא אתר רבי יוחנן בן ברוקה. ומשום הכי אמר ליה "יסבון" תנן, והדר מתרשט רבי בעצמו, משום דהוה מקשה ליה אמאי שניתם "ירוחן" — מיז אמר ליה משום הכי שנינן "ירוחן" — לומר לאי טרפא ממשעבדי. **אמי מלתא היא דאמר** — דודאי לא היה צריך רבי לומר "יסבון" תנן, דבלא שום דיוק מתניתין אפילו כרבנן אחאי. דתני בסיפא דהדייא משנה דכתובות: אף על פי שלא כתב לה "בני נוקבין וכו' ומיתון מנכסיי אחר מיתיה", כדאמר רבי אלעזר בן עזריה לקמן. והוה לשון מתנה בסוק, אפילו רבנן מודו. כדנתן במתניתין: כתב לשון מתנה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף — דבריו קיימין, ואוקימנא אפילו בשני בני אדם ושני שדות, ובבלא שיהא חזן כדי דבורי. והכא, שתי תלמידי חללו, כיון דבבא אחת תקנו — הוי כמו תוך כדי דבורי. והאי דתניא לשון "ירוחן" — לאשמעינן ממתניתין דרבנן מודו אפילו בשני בני אדם ושתי שדות.

ושמע מינה אפילו גבריא נמי — אפילו בלא תנאי בית דין. דהכי משמע המשנה: לא כתב לה — חייב, מפני שהוא תנאי בית דין. אבל כתב לה, אפילו בלא תנאי בית דין — חייב, דבבריא נמי קאמר. אמר ליה: והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואם כן, אפילו כתב לה, על כרחין לא קני אלא משום תנאי בית דין. והכא נמי, אף על גב דבבריא אפילו כתב לה, הכא קני. משום דהוי תנאי בית דין! ומכל מקום שפיר קאמר ליה רבי נתן לרבי: שניתם משנתכם כרבי יוחנן בן ברוקה, דרית ליה דמותין "ירוחן" תנא, בשביב מרע, ולחזי הכא אפילו גבריא קנו, משום תנאי בית דין. דאילו לרבנן, כיון דבעלמא לא מחזי לישנא "ירוחן" אפילו בשביב מרע, לא דוה ליה למתני הכא "ירוחן" אפילו שניתם תנאי בית דין. אלא "יסבון מבני חרי", אמר ליה אביי: משום דקא מפיק ליה בלשון "ירוחן". פירוש: אף על גב דלא קני אלא משום תנאי בית דין, לפי שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מכל מקום יש להוכיח דבבריא לא חזי אהרין, אלא אמר בעלמא דבבריא לא חזי ליה לתנא לאפוקי בלשון "ירוחן" משום תנאי בית דין, כיון דלא מחזי בעלמא. אלא הוה ליה למתני "סבון" וליקטנא דלירשורף ממשעבדי, ויהי תנאי בית דין דלא טרופח אלא מבני חרי. אלא דאי גבריא נמי אמר. חדר אמר אביי: לאו מלתא היא דאמרין, דתנו לו והוה ליה לזוז בירושה ולזוז ממתנה. אפילו רבנן מודו. ולעולם רבי יוחנן בן ברוקה לא אמר גבריא בעלמא. ואם כן שפיר קאמר ורבי נתן לרבי: שניתם משנתכם כרבי יוחנן בן ברוקה. דלירידיה, כיון "ירוחן" תנא, מחזי משום תנאי בית דין. דבבריא נמי תנן ליה ממתנה וירושיה. אמר ליה לרבנן, דאמר: לא מחזי "ירוחן" לחודיה בעלמא כלל, אפילו בשביב מרע — אם כן היכי תני "ירוחן"? אף על גבי דמתני "ירוחן" משום דאיכא מתנה בהדיא, מכל מקום לא דוה ליה למתני, דלא מחזי כלל לחודיה אלא עם המתנה. אלא "יסבון מבני חרי" דוה ליה למתני. ואפילו גבריא לא אמר. ובקונטרס למיתני: משום דנפיק בלשון "ירוחן", ואין זה מקנה לדבר שאין בעולם, כיון שאין המתנה באי אלא לאחר מיתה — ואז הגבנים כבר בעולם, ובלא תנאי בית דין קני. ואין נראה. דריש "מי שמתי (בבא בתרא קמא. ב) אמר: אימור דשמעת ליה לרבי ברי מאיר כן לדבר שאין בעולם מה אמר? היה על גב דכשילשה כבר העובר בעולם דלמא

מבאי

מבאי

בבא בתרא: יש נוחלין – פרק שמניני דף קלא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ) רש"י תוספות

ממאי דבחר בי דינא איתקון – דליהו בתוך כדי דבור? דלמא בתרי בי דינא איתקון, ולא קאי האי אהאי כלל, ולא מהני לשון מתנה דזה אזה לא סלקא דעתך – דבתרי בי דינא איתקון, אף הכנות אינן נזונות אלא לאחר מיתת אביהם – ובחיי אין כופין אותו לזון את בניו, כדאמרין בכתובות. אלא כפינן ליה אסיתא בציבורא, ולוקי ולימא "עורא בעי בני, וההוא גברא לא בעי בני", דילפינן תקנה מתקנה – דכין דבחר בי דינא תקן להו, ולא מפורש בתקנות חילוק בין לו – מסתמא בחד ענין תקניהו. אבל אי בתרי בי דינא איתקון – דלמא חד בי דינא קאי אמחים, וחד אלאחר מיתה, והכי יליף האי מהאי לעולם אימא לך בתרי בי דינא איתקון – ואין כאן תוך כדי דבור, ומשום לא אשטריך למימר לרבי "סבוב" תנן, ומיהו, תקנתא מתקנתא יליפין, דבי דינא בתרא עמין בי דינא קמא תקינו, דלא תקשי תקנתא איתקנתא, דאמר ליה: לימרה מאי שגא תקנה זו דנכותב בין דריבין דלאחר מיתת קרבת בה "ירתון", ומאי שגא זו דאיתקא מחיים? ומיהו, בעיא דהכא איפשטא ממילתיה דרבי נתן, כדפרישית, ואף על גב דרבי כרבי יוחנן בן ברוקה סבירא להו, כדאמרין לעיל: אמר רב זריקא אמר רבי חנינא אמר רבי ינאי אמר רבי הלכה כרבי יוחנן – אפילו הכי קאמר "סבוב", לאוקומי מתניתין דברי הכל, הוהבב כל נכסי לאשתו – בלשון חזנה, לא עשאה אלא אפטורפא – דאומד הדעת הוא דאין אדם מניח את בניו ונתון את הכל לאשתו, ולא נתבין אלא לעשותה אפטורפא, כדי שיחלוק לה בניו כבוד משום דאוקי בהון נכסי ברושה לפרנסם מהם כפי אומד דעתה, ויהיו כפופים לה, ולקמן מני לה מהני תלת מילי דשויתו רבנן כחלכתא בלא טעמא, דדברי גבואה הם, פברק "מי שנתן", דפי מנחין מן שכתוב בשטר בהדיא, שנתן לה הכל, לולך אחר אומד

דעתנו. ובשכיב מרע מיידר, ורבא בעי לקמן בבריא היאך, ומשום הכי נקט לה הכא. וכן האי דיתנן תהם' דלקמן נמי, משום דרבא בעי עליהו נמי בבריא היאך, ודוקא כל נכסי, דליכא שיעור לא במתקיעי ולא במטלטלי, אבל אי איכא שיעור – קנחה. ומיהו, דהותב נכסיו לאחר, שאין בו אומד הדעת, שאינו חש כל כך לכבדו – אמרין לקמן דאם כתב לו כל נכסיו, אם ממך – קנח הכל. דכין דלא שיער מידי – צואת שכיב מרע היא זו, שהיה ירא למוות, והווי דבריו כבתובין ובמסורין, הכי גרסינן לה לכולהו: פשיטא בנו הגדול לא עשאו אלא אפטורפוס בנו הקטן מאי אמר רב חנינאי בר אידי אמר שמואל אפילו קטן המוטל בעריסה. פשיטא בנו ואחר אחר משום מתנה ובנו משום אפטורפא. אשתו ארוסה ואשתו גרושה משום מתנה. איבעיא להו בת אצל הבנים ואשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל מהו. אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו לא קטן לבד מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. ורב עירא משמיה דרבא אמר בכולהו קטן לבד מאשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל. בעי רבא בבריא היאך וכו' – והכי פירוש: פשיטא, בנו גדול שכתב לו כל נכסיו אצל אלא אפטורפא, דרועה הוא שיחלקו לו אחיו כבוד, שהרי חייבין בכבודו, כדאמרין (כתובות ק. א) "זאת" – לרבות אחיו הגדול, ואומד הדעת, שכלבדו נתבין. בנו קטן מי אמר כיון דקטן הוא אינו חש לכבודו, ולפתנה איכיון. או דלמא אף בנו קטן רוצה לכבדו? אפילו קטן המוטל בעריסה – רוצה לו בכבודו, ולא עשאו אפטורפא. פשיטא בנו ואחר כו' – כלומר, פשיטא לי שהכותב כל נכסיו לבנו, שקרוב לו יותר מכל קרוביו ורועה בכבודו יותר, או הכותב כל נכסיו לאחר דלא חישי לכבדו כלל – דהני שנים פשיטא לי. דאורי במקום גשמי – משום מתנה, דלכבדו לא חישי אלא להקנותו לתת לו במתנה. דאם לעשותה אפטורפא נתבין, כבישיל דלא בניו יודיען נכסיו משא ומתן – ולא לו למרע פירוש: אי עשה אותו אפטורפא, ולא היה לו לכתוב נכסיו מתנה. ודאי במקום הבנים – משום אפטורפא. ודאי בבני אשתו ובנו ואשתו שנים מתנה ובנו משום אפטורפא. דהא שמואל אמר דהכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטורפא, ובאשה במקום בנים הוא דאמר דלא קאמר נמי. אשתו פשיטא משום אפטורפא – היינו משום דקאמר לה שמואל בהדיא. אבל בנו ואחר, וכל הני דלא איירי בהו שמואל בהדיא – הדר נקט לפרושינהו, כן נראה בעיני. ויש מפרשים: בנו ואחר – שנתן להם ביהודי לשניהן כל נכסיו. ואין נראה בעיני. דאם כן אמאי בנו משום אפטורפא? והלא הוא נתן מחצה לזה ומחצה לזה, והאי היאך יזהב בכל הבסנים, ורבא אמאי היאך אפטורפא וכלהו לא כתב לה כל נכסיה ואם יזכיר פירשה במתנה לשניהן ביהודי – דהיינו מפרשינן: אחר משום מתנה, וזהו הוציא דהנכסים שכתב לו ובנו משום אפטורפא לאחיו בהדואו חצי נכסים שכתב לו. דכין דליכא שיעור לבנים, שהרי לאחר נתן חצי הנכסים ולא נשאר לפניו כי אם החצי שכתב לבנו – הרי הוא כמו שכתב לו כל נכסים שיש לו דמי, ולא עשאו אלא אפטורפא. ומיהו, לא נהדיא לי כלל, דלא דמי לסיפא דקאמרין: אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה. דההיא דרבי או אר קתני, והוא הדין לרבי ירשאי. בנו ואשתו לא גרסינן. ומיהו, הדין כן נראה בעיני: כתב לאשתו במקום בנו – בהדיא קאמר שמואל בהדיא: לא עשאה אלא אפטורפא. כתב לבנו במקום אשתו, חזקין: אם כי לזה כתב אחין – לא עשאו אפטורפא, אלא שיכבדו אחין, כדאמרין לעיל: אפילו קטן המוטל בעריסה, ואפילו במקום אשתו דהיינו אמם אפטורפא, ואם אין לו אחין – ראי משום מתנה כתב לו. דליכא למימר משום אפטורפוס, הווי רוצה שכתבו את רבן. דאדריב, הוא רוצה שכתבו "כבודו", כדאמרין: הכותב כל נכסיו לאשתו – לא עשאה אלא אפטורפא. אשתו ארוסה או אשתו גרושה – מודה שמואל דבמתנה יחיד לה, דכין דלא גייס בהו – לא חשש בכבודו, אלא מתנה הוא רוצה ליתן לה. (ה"ה) – בנו ובן בנו שמה, שהוא ראי לזושר כמו בנו, והוא אחר אצל בנו. או כנון שקיבל עליו לזון את כל אשתו. אם כתב נכסיו לבנו – פשיטא דלא עשאו אלא אפטורפא, דרועה שיכבדו אותו כן בנו או אשתו. אבל אם כתב כלל או לכן אשתו, וכל שכן לאדריב בעלמא – אמרין דלא חש לכבודו, ונתבין למתנה. אשתו אלא שחן ביהוה, אם כתב לאשתו – משום אפטורפא. דרועה הוא שיכבדו אחים. כל בני לאחר – ודאי למתנה נתבין, דאינו חש שכתבנהו. אשתו נראה לי: בנו ואשתו, אשתו – משום אפטורפוס, ובנו – משום מתנה, דאדם רוצה שיכבדו בניו את אשתו אפילו אינה אמם, שחן חייבין בכבודו, דדרשינן (שם) "את אבך" – לרבות אשת אבך, וכל שכן זו שהיא אמם. אבל אשתו – אינו רוצה שכתבוה לכבד את בניו. אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה – דאינו חושש לכבדן, זו מפי שגוישהו וזו מפי שלא הכניסה עדיין. עד כאן. בת אצל הבנים – כיון דאנו רואין דרוששין לענין נכסים מוטעין, דאמרין: הכנות יחזרו והבנים יחזרו לה פתחים – אמר אצל דרוששין ליקרית דבנות מיקרא דבניה, ואיכא למימר דרועה דאשתו אפטורפא, לא נכסה דהי מילי לענין חזרת פתחים, אבל כי האי גונא נשכחנה בבנים – לא חש לכבדן, ואמאי אלא האחין – שאין לו בנים ואב אלא אחין, וכיון דאחיו אינן חייבין בכבוד אשתו כלל – אינו חושש שיכבדוה, ומתנה הוא יחיד לה. או דלמא, כיון דאשתו בגופו דמיא – רוצה שיכבדוה, ואפטורפא שיהי. ואשה אצל בני הבעל – ולא הווי חיל בין אשתו. דמיא: אפטורפא שיהי כדי שיכבדוה ביהוה. שחיבין בכבודו, אבל שי לו בנים מאשה אחרת, ואינן חייבין בכבודו כל כן אלא מחישה דקרא "את אבך" – לרבות אשת האב, וכל מי שאינן חייבין בכבודו – אינו מקפיד אם לא מקפיד אותו, וכל שכן לא מקפיד את כל יכבדוה, ואין חיל ודחלקנו על הבעל אינו חושש, ולמתנה איכיון. אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו – לרב חמש נשים קטן, לבד מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. ורב עירא משמיה דרבא אמר בכולהו – הרן חמש נשים קטן, לבד מאשה אצל אחין ואשה אצל בני הבעל, ובסברתו בעלמא פליגי. ובת אצל הבנים לכדה איכא ביניהו, לרבינא לא קניא לרב עירא קניא.

דעתנו. ובשכיב מרע מיידר, ורבא בעי לקמן בבריא היאך, ומשום הכי נקט לה הכא. וכן האי דיתנן תהם' דלקמן נמי, משום דרבא בעי עליהו נמי בבריא היאך, ודוקא כל נכסי, דליכא שיעור לא במתקיעי ולא במטלטלי, אבל אי איכא שיעור – קנחה. ומיהו, דהותב נכסיו לאחר, שאין בו אומד הדעת, שאינו חש כל כך לכבדו – אמרין לקמן דאם כתב לו כל נכסיו, אם ממך – קנח הכל. דכין דלא שיער מידי – צואת שכיב מרע היא זו, שהיה ירא למוות, והווי דבריו כבתובין ובמסורין, הכי גרסינן לה לכולהו: פשיטא בנו הגדול לא עשאו אלא אפטורפוס בנו הקטן מאי אמר רב חנינאי בר אידי אמר שמואל אפילו קטן המוטל בעריסה. פשיטא בנו ואחר אחר משום מתנה ובנו משום אפטורפא. אשתו ארוסה ואשתו גרושה משום מתנה. איבעיא להו בת אצל הבנים ואשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל מהו. אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו לא קטן לבד מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. ורב עירא משמיה דרבא אמר בכולהו קטן לבד מאשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל. בעי רבא בבריא היאך וכו' – והכי פירוש: פשיטא, בנו גדול שכתב לו כל נכסיו אצל אלא אפטורפא, דרועה הוא שיחלקו לו אחיו כבוד, שהרי חייבין בכבודו, כדאמרין (כתובות ק. א) "זאת" – לרבות אחיו הגדול, ואומד הדעת, שכלבדו נתבין. בנו קטן מי אמר כיון דקטן הוא אינו חש לכבודו, ולפתנה איכיון. או דלמא אף בנו קטן רוצה לכבדו? אפילו קטן המוטל בעריסה – רוצה לו בכבודו, ולא עשאו אפטורפא. פשיטא בנו ואחר כו' – כלומר, פשיטא לי שהכותב כל נכסיו לבנו, שקרוב לו יותר מכל קרוביו ורועה בכבודו יותר, או הכותב כל נכסיו לאחר דלא חישי לכבדו כלל – דהני שנים פשיטא לי. דאורי במקום גשמי – משום מתנה, דלכבדו לא חישי אלא להקנותו לתת לו במתנה. דאם לעשותה אפטורפא נתבין, כבישיל דלא בניו יודיען נכסיו משא ומתן – ולא לו למרע פירוש: אי עשה אותו אפטורפא, ולא היה לו לכתוב נכסיו מתנה. ודאי במקום הבנים – משום אפטורפא. ודאי בבני אשתו ובנו ואשתו שנים מתנה ובנו משום אפטורפא. דהא שמואל אמר דהכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטורפא, ובאשה במקום בנים הוא דאמר דלא קאמר נמי. אשתו פשיטא משום אפטורפא – היינו משום דקאמר לה שמואל בהדיא. אבל בנו ואחר, וכל הני דלא איירי בהו שמואל בהדיא – הדר נקט לפרושינהו, כן נראה בעיני. ויש מפרשים: בנו ואחר – שנתן להם ביהודי לשניהן כל נכסיו. ואין נראה בעיני. דאם כן אמאי בנו משום אפטורפא? והלא הוא נתן מחצה לזה ומחצה לזה, והאי היאך יזהב בכל הבסנים, ורבא אמאי היאך אפטורפא וכלהו לא כתב לה כל נכסיה ואם יזכיר פירשה במתנה לשניהן ביהודי – דהיינו מפרשינן: אחר משום מתנה, וזהו הוציא דהנכסים שכתב לו ובנו משום אפטורפא לאחיו בהדואו חצי נכסים שכתב לו. דכין דליכא שיעור לבנים, שהרי לאחר נתן חצי הנכסים ולא נשאר לפניו כי אם החצי שכתב לבנו – הרי הוא כמו שכתב לו כל נכסים שיש לו דמי, ולא עשאו אלא אפטורפא. ומיהו, לא נהדיא לי כלל, דלא דמי לסיפא דקאמרין: אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה. דההיא דרבי או אר קתני, והוא הדין לרבי ירשאי. בנו ואשתו לא גרסינן. ומיהו, הדין כן נראה בעיני: כתב לאשתו במקום בנו – בהדיא קאמר שמואל בהדיא: לא עשאה אלא אפטורפא. כתב לבנו במקום אשתו, חזקין: אם כי לזה כתב אחין – לא עשאו אפטורפא, אלא שיכבדו אחין, כדאמרין לעיל: אפילו קטן המוטל בעריסה, ואפילו במקום אשתו דהיינו אמם אפטורפא, ואם אין לו אחין – ראי משום מתנה כתב לו. דליכא למימר משום אפטורפוס, הווי רוצה שכתבו את רבן. דאדריב, הוא רוצה שכתבו "כבודו", כדאמרין: הכותב כל נכסיו לאשתו – לא עשאה אלא אפטורפא. אשתו ארוסה או אשתו גרושה – מודה שמואל דבמתנה יחיד לה, דכין דלא גייס בהו – לא חשש בכבודו, אלא מתנה הוא רוצה ליתן לה. (ה"ה) – בנו ובן בנו שמה, שהוא ראי לזושר כמו בנו, והוא אחר אצל בנו. או כנון שקיבל עליו לזון את כל אשתו. אם כתב נכסיו לבנו – פשיטא דלא עשאו אלא אפטורפא, דרועה שיכבדו אותו כן בנו או אשתו. אבל אם כתב כלל או לכן אשתו, וכל שכן לאדריב בעלמא – אמרין דלא חש לכבודו, ונתבין למתנה. אשתו אלא שחן ביהוה, אם כתב לאשתו – משום אפטורפא. דרועה הוא שיכבדו אחים. כל בני לאחר – ודאי למתנה נתבין, דאינו חש שכתבנהו. אשתו נראה לי: בנו ואשתו, אשתו – משום אפטורפוס, ובנו – משום מתנה, דאדם רוצה שיכבדו בניו את אשתו אפילו אינה אמם, שחן חייבין בכבודו, דדרשינן (שם) "את אבך" – לרבות אשת אבך, וכל שכן זו שהיא אמם. אבל אשתו – אינו רוצה שכתבוה לכבד את בניו. אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה – דאינו חושש לכבדן, זו מפי שגוישהו וזו מפי שלא הכניסה עדיין. עד כאן. בת אצל הבנים – כיון דאנו רואין דרוששין לענין נכסים מוטעין, דאמרין: הכנות יחזרו והבנים יחזרו לה פתחים – אמר אצל דרוששין ליקרית דבנות מיקרא דבניה, ואיכא למימר דרועה דאשתו אפטורפא, לא נכסה דהי מילי לענין חזרת פתחים, אבל כי האי גונא נשכחנה בבנים – לא חש לכבדן, ואמאי אלא האחין – שאין לו בנים ואב אלא אחין, וכיון דאחיו אינן חייבין בכבוד אשתו כלל – אינו חושש שיכבדוה, ומתנה הוא יחיד לה. או דלמא, כיון דאשתו בגופו דמיא – רוצה שיכבדוה, ואפטורפא שיהי. ואשה אצל בני הבעל – ולא הווי חיל בין אשתו. דמיא: אפטורפא שיהי כדי שיכבדוה ביהוה. שחיבין בכבודו, אבל שי לו בנים מאשה אחרת, ואינן חייבין בכבודו כל כן אלא מחישה דקרא "את אבך" – לרבות אשת האב, וכל מי שאינן חייבין בכבודו – אינו מקפיד אם לא מקפיד אותו, וכל שכן לא מקפיד את כל יכבדוה, ואין חיל ודחלקנו על הבעל אינו חושש, ולמתנה איכיון. אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו – לרב חמש נשים קטן, לבד מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. ורב עירא משמיה דרבא אמר בכולהו – הרן חמש נשים קטן, לבד מאשה אצל אחין ואשה אצל בני הבעל, ובסברתו בעלמא פליגי. ובת אצל הבנים לכדה איכא ביניהו, לרבינא לא קניא לרב עירא קניא.

בבא בתרא. יש נחלין – פרק שמיני דף קלב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רנב רש"י

בעי רבא בבראי – שכתב כל נכסיו לאשתו. וכלל הני דאריירי שמואל, אם כהן להם במתנה מהזיוס לגמרי, אי נמי מהזיוס ולאחר מיתה, מי אמרינן מתנה גמורה היא. דאי משום כבוד – דא קאי הוא, וכבודהו נאמנתו. דלישתמעין מלה **מתשאה** – בעי שידועין שעתידין להיות כפופין לה. כהותב – במתנה. פירות נכסיו

- שנכששו לפי. אי נמי, דארגי לה קרקע לפירותיה, דארגי לה בגופא דארגי דקדיהי. **גובה** – כל כתובתה מן הקרקע, דבשביל מתנה לא מחלה שיעבוד פירותה שלע הקרקע, ואם כתב לה קרקע ופירות לגמרי, מוחציתו או שליש או רביעי – דא קרע כתובתה מן השאר. ו"לא זו אף זו" קתני: כתב לה פירות, ואפילו קרקע ומיהו, האי דקתני למחלה לשלש ולרביעי – ב"ז ואין צריך לומר זו – ומיפרשא, ולא דוקא נקט כי האי סידרא הכא, אלא משום דבכל דוכתא רגיל לומר כן. כתב כל נכסיו לאשתו – וקא סלקא דעתך השתא – אפילו במקום בנים, דאמר שמואל לעיל: לא עשאה אלא אפטרופא. והכא קאמר דקניא. ויצא עליו שדר חוב – שקדם למתנה זו, ומיהו, לכתובתה לא קדם. תכרע מתנתה ותעמוד על כתובתה – לדפוסת חוב נכתבה מתנה זו, לזכות במותר נכסים. אבל דאי לא מחלה שיעבוד כתובתה שלע נכסים הללו בשביל מתנה זו, שאם היבטל מתנה זו בשביל בעל חוב הקודם – תחזור עליהם מכח שעבוד כתובתה, והלכך רוצה דקא שתקיע מתנתה. תכרע כתובתה – לאו דוקא שדרי אינה מוחלת כתובתה בשביל שום מתנה שנתן לה בעל. דאי קנה נכסים אחרי כן – תגבה מהן כתובתה, כדאמרין לקמן בשמעתין: שדרי כן כתב לה "דקאני דעתתי אנא למקני". אבל מהנהו נכסים דידיה לא – מחלה שעבוד כתובתה. דמניניהו לה תגבי כתובתה, והואיל

למחצה לשלש ולרביעי גובה כתובתה מן השאר – חימה: מאי קא משמע לך? פשיטא: ואומר רבינו יצחק: דרבותא קא משמע לך, דכשנתן לה פירות שדה אחת שתי שנים או שלש – לא יוכלו היתומין לטעון ולומר שתטול כתובתה מאותה שדה שיש לה פירות. אלא גובה כתובתה משאר שדות שאין לה בהן כלום. לפי שרצה ליתול כתובתה מיד, ובשדה שיש לה פירות אינה יכולה ליהנות מכתובתה עד שתי שנים או שלש. שהן ידונת פירותיה.

בעי רבא: בבראי היאך? בשכיב מרע הוא הניחא ליה דלישתמעין מלה, אבל בבראי – הא קאי אוהו. או דלמא בריא נמי ניהא ליה דלישתמעין מלה מהשתאה? תא שמע: הכותב פירות נכסיו לאשתו – גובה כתובתה מן הקרקע; למחצה לשלש ולרביעי – גובה כתובתה מן השאר. כתב כל נכסיו לאשתו, ויצא עליו שטר חוב – רבי אליעזר אומר: תכרע מתנתה ותעמוד על כתובתה, ותכריז וימאן; ואמר רבי יהודה הנחתום: מעשה ואינך תדבר בבת אחותי פלה, וכא מעשה לפני חכמים ואמרו: תכרע כתובתה ותעמוד על כתובתה, ונמצאת קרחת מכאן ומכאן; וקאמר רבי יוחנן: הנהנין: לא קניא, ובכמאי? אילימא בשכיב מרע – והא אמרת: לא עשאה אלא אפטרופוס! אלא לאו בבראי. – לעולם בשכיב מרע, ורב עוירא מוקי לה בכולהו, רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה. אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן, הלכה: תכרע כתובתה ותעמוד על מתנתה, ונמצאת קרחת מכאן ומכאן. – למימרא, דלא אזיל רב נחמן בתר אומדנא? והתניא: הרי שהלך בנו למדינת הים, ושמע ששמת בנו, ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים, ואחר כך בא בנו – מתנתו מתנה; רבי שמעון בן מנסיא אומר: אין מתנתו מתנה, שאילו היה יודע ששמו קיים לא פתכן; ואמר רב נחמן: הלכה ברבי שמעון בן מנסיא! שאני תהם, הניחא לה דתיפוק עליה קלא דכתבינהו ניתלה לתהו נכסים. תנן תהם: הכותב נכסיו לבניו, וכתב לאשתו קרקע כל שהוא – אבדה כתובתה. – משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה? אמר רב: במזבז להן על ידה, וישמואל אמר: במחלק לפניה והיא שותקת. רבי יוסי ברבי חנינא אמר: באומר לה "גלי קרקע זו בכתובתך". ומקולי

ובמתנת חנם אלא לידה. דאינה נותנת אל בעל שמו יבא בעל חוב ויטרפם בחובו. הלכך, תכרע כתובתה לגבי הני נכסים, שלא תטרון. ותעמוד על מתנתה – אם אפשר לה להתקיים. הלכך, כיון דלא איתר חותמה – נמצאת קרחת מכאן ומכאן. ומיהו, מחלה בטעות ליתא. דהויתא מתנה גמורה היתה באותה עשה, דא ראי כי בעי בעל – מצי משקל ליה בוזי, וכדאמר רב פסחים בפרק "כל שעה" (ל, ב) דבעל חוב מכאן ולכתב הוא גובה. בבת אחותי כלה – כלתי אשת בני. שכתב בני כל נכסיו, ואחר כך בא בעל חוב דבני לגבות חובו שקדם למתנה ומאחר לכתובתה. קניא – ולא אמרינן עשאה אפטרופא. אלא יאז בבראי – ושמע מינה דברביא קניא, דליכא למימר אפטרופא עשאה. דהא קאי הוא. ובשכיב מרע איירי שמואל, ולא גרידא. רבי עוירא מוקי בכולו – כדאמרין לעיל: כולו קנו – דהיינו בת אצל הבנים, ואשתו ארוסה ואשתו גרושה. והכא נמי, קאי אשתו דקתני – שדרי אשתו ארוסה ואשתו גרושה. ובת אצל הבנים ליכא לאוקומה, דא אשתו קתני. ואי קשאי: הא רבינא נמי באשתו ארוסה ואשתו גרושה מוקי לה, כדמפרש לקמיה, ואם כן אמאי קאמר תלמודא רב עוירא מוקי לה בכולו? לימא נמי: רב עוירא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה, דהא ליכא בייניהו אלא בת אצל הבנים לחוד, כדפרישית לעיל. ובבת אצל הבנים ליכא לאוקומה, דא אשתו קתני תריץ: משום דאמרן לעיל: רב עוירא משמיה דרבא אמר כולו קני כר – דהילכך נקט נמי הכי כי ההוא לישנא דלעיל. הכי גריסין: רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה. אמר רב נחמן הלכה תכרע כתובתה ותעמוד על מתנתה – דלא תטרון כתובה מזני נכסים אף על פי שקדמה לבעל חוב, שדרי מחלה שעבוד אצלם משום דבאו ליה במתנה. ומיהו, אם קנה נכסים אחרי כן – תגבה מהן כתובתה, כדאמרין לקמן בשמעתין. והא דאיתגריך רב נחמן לפסוק הלכה כחכמים – היינו משום דאיכא לאקשווי דידיה אדידיה, כדמקשי ואזיל, ואשמעינן רב נחמן דשינאי דקא משנינן דלא תקשי דידיה אדידיה – שינויא הוא. ואם לא אמר הלכה כחכמים – היה אמינא ודסיבא ליה כרבי אליעזר, כדמוכח דן מילתא דלקמן. ותפתמינן: ורב נחמן לא אזיל בתר אומדנא – דהא נאמנוד הדעת שי לנו לומר דלא מחלה שעבוד הני נכסים בשביל המתנה. מתנה – שדרי לא פירש בשעת מתנה: בשביל שאני סבור שמת בני אני נותן מתנה זו. וירע – היינו אומדנא, ואם על פי שלל פירש שם – כמי שפירש דמי. ומשני – תנא נמי בתר אומדנא אלא רב נחמן, דקכא בעשרת חכמים: וידעת לה בתר מתנה, משום דקתני לקמן דאיתא דאמרינן ונאמנוד חזקא בעל, ומשום הכי כתב לה כל נכסיו. ובההוא הנאה מחלה שעבוד כתובתה. ואמרה: אי אתי בעל חוב וטרף להני נכסי – לא וישינא. תנן תהם – במסכת פאה, בסוף פרק שליש (משנה ז), ומשום דבעי עלה רבא בבראי היאך, נקט לה נמי הכא. הכי גריסין לה הכותב נכסיו לבניו. ולא גריסין "כל". וכתב לאשתו קרקע כל שהוא – ולא פירש אם לפרעון כתובתה אם לשם מתנה. דא לפרעון כתובתה – דירי הוא כמו שפיר, דא קצת כתובה, וכולי עלמא מודו דמה שנתן לבניו אינו כלום, ומדמשהבד היה לכתובתה. אבדה כתובתה – לא אבדה אבדה ממש, שאם יבסיס אחר כך – נגבה מהן מותר, כדילקינן דהא קנה לה כתובה, וכלא אבדה כתובה מזני נכסים. אלא אבדה כתובה מזני נכסים, אלא קנה בעל נכסים אחרים – הרי הפסדיה, שמואל שנתן לבניו לא תגבה עוד, דנתיצית להם במתנה זו והואיל ותנן גם לה קרקע כל שהוא, וכדמפרש טעמא ואזיל. ובגון שחלק להן ולא לה כל נכסיו. אבל שייך אפילו חד דיקלא שלא חלק אותו – אמרינן לקמן: מזג דנחתא אדיקלא נחתא נמי אבדולה. וקא פריך: משום דכתב לה קרקע כל שהוא כ' – בתמיא. אמר רב במזבז להן על ידה – עסקינן, שנתנה לו סודר שלה להקנות לבנים, כדקיימא לן (בבא מציעא מז, ב) בבליז של קונה. דמוכחא מילתא, מדקא משתדלא בזוכית הבנים, וגם נתן לה קרקע כל שהוא ואינה מערבת כלום, כיון דאיכא חרתי – דאי נתיצית להם בלב שלם להיות קונן מתנה זו, שלא תוכל לטרון מהן כתובתה, ומחלה להן שעבוד שלע הנכסים הללו, והפסדיה כתובתה אם לא תמצא מקום אחר לגבות. ושמואל אפר – אפילו אין מוכה להו על ידה, אלא שהיתה לשם בשעה שכתב נכסיו לבניו והיא שותקת. דכיון דכתב לה קרקע כל שהוא – נתיצית, ושתיקא כהוראה דמאי. אבל אם לא נתן לה כלום – שתיקא אינה אלא כד לעשות נחת רוח לבעלה. רבי יוסי ברבי חנינא אמר – אפילו לא היתה שם, ולא חלק בפניה, אלא שאמר לשון זה כשכתב לה ההוא קרקע כל שהוא "טלי קרקע זו בכתובתך", היא לא ערירה – דארי מחלה שעבודה משאר נכסים. ואחרון אחרון מיקל. ומקולי

דחנא קמא כתיבה וקבלה בעי - ובקבלה גרידא מציא לממור: נחת רוח עשיתי לבעלי, ואם תאמר: נגא ליה דבעי תרייהו דלמא דבכתיבה גרידא מניו ויש לומר: דאם כן מאי "אף על פ" דקאמר רבי יוסי, דמשמע שבא להקל על דברי תנא קמא? דהא קבלה דממור מכתובה, ורעא כד רבי יוסי מחמיר טפי? אלא ודאי תנא קמא תרייהו בעי.

וקשה: דמיא קבלה עדיפא מכתובה - אמאי איצטרך רבי יהודה לממור "היתה שם ולא קבלה", כיון דאמר "קבלה ולא היתה שם"? ורשב"ם נמי, שפירש דרב נחמן כשמואל, אלא כשמואל איכא דרבנן, ורב נחמן איכא דרבי יוסי קאמר דמזוניה כתיבה לחודה בלא קבלה - אם כן אמאי נקט רבי יוסי "קבלה אף על פי שלא כתב לה"? הוה ליה לממור "כתב לה אף על פי שלא קבלה", דהוה ידודש ודא ואי הוה אמר דכתיבה וקבלה שוין הן - הוה אתי שפיר. ודיק: תנא קמא כתיבה וקבלה בעי, דאי מצינא כתיבה גרידא - מאי "אף על פי" דקאמר רבי יוסי, דמשמע דאתא להקל? הלא הן שוין? עיילתא

רב נחמן: פיון שעשאה שותף בין הבנים - אבדה כתובהה. פיון רבא: בבירא היאך? אמרינן: בשכיב מרע הוא ידרעה דלית ליה וקמחלה, אבל בבירא סברה: הדר קני. או דלמא השתא מיתת לית ליה? תיקו. והוא דאמר להו: "פלגא לברת, ופלגא לברת, ותלמא לאיתת בפירי"; איקלע רב נחמן לסורא, עול לגבי רב חסדא, אמר ליה: כי האי גוונא מאי? אמר ליה, הכי אמר שמואל: אפילו לא הנהיג לה אלא דקל אחד לפירותיו - אבדה כתובהה. אמר ליה: אימור דאמר שמואל התם - דאקני לה בגופה דארעא, הכא פירא הוא! אמר ליה: מוטלמי קא אמרת? מוטלמי ודאי לא קא אמינא. והוא דאמר להו: "תלמא לברת, ותלמא לברת, ותלמא לאיתת", שכיבא דהא מוכנתיה; סבר רב פפי למימר: לא שקלא אלא תלמא,

אמר

ומקולי כתובה שנו כאן - אכולהו קאי, דשאר בעלי חובין לא אבדו בכך, עד שיאמרו בפירוש: אנו מוחלין השעבוד שלע הנכסים הללו, אבל בכתיבה הקלה, כדאקילו גבה נמי לענין יזכורית, וכדמפרש טעמא בכתיבות (א), דיתור שמאדשיא רוצה לישא אשה רוצה לעשא, דניחא לה בכל דהו, כדריש לקיש: שם למוחב טו טו

למלימא ארמול, אבל שאר בעל דהו, עשושה טובה ללוה - לא מקילינן גביה, דבשכיל שהוא עושה טובה אין לו לאבר בחנם, הכי גיסינן: תנן רבי יוסי אמר: אם קבלה עליה אף על פי שלא כתב לה אבדה כתובהה לא, וסיפא דרך היא במסכת פאה, "כתב לה אף על פי שלא קיבלה" לא גיסינן. קבלה עליה - שמחלה להם השעבוד בפירוש, כמכלל - דשעמיה רבי יוסי לתנא קמא דרב קבלה וגמרה עם התכתיבה, דאם אייתא דכתיבה לחוד קאמר - הכי הוה ליה לרבי יוסי לממור: אף על פי שכתב לה אבדה כתובה אלא אם כן קיבלה עליה, וקשיא לכל דני לעיל, דמוקי למלימא בשותקת, שלא נתרצת בפירוש, דהכי הוה ליה לתרצוי, הבא במאי עסקינן - שבקיבלה עם התכתיבה, ידקא נמי דקתני סיפא: רבי יוסי אומר כו, ובי תימא כולה רבי יוסי היא - ואשמעינן דרשא דבכתיבת קרקע כל שווא לחוד אבדה כתובהה, ואשמעינן נמי בסיפא דאם קבלה אף על פי שלא כתב לה אבדה כתובה, דלא הא וזא הא ומושם דבכתיבה לחוד מיירי רישא - איצטריכו לתרצוי מה שתרצוי. אמר רבי יהודה אימתי כו - דרבי תנא קמא אתא רבי יהודה לפרש בבביתא, דהכי דמי האי "כתב לה קרקע כל שווא" דקאמר תנא קמא אבדה כתובהה, ומוקי לה רבי יהודה בדאיכא קבלה, והיתה שם

בשעה שחלק לבניו. רבין דהיתה שם וקיבלה - חזקא אין ארס רואה שנתנן ממונו בפניו ומוחזק את המתנה לקיימה, אלא אם כן עשה בלב שלם, וכדאמר בסנהדרין (כו), "איתת" דרבי יהודה - לפרש דרבי הבנים, אבל היתה שם ולא קיבלה עליה - אלא היתה שותקת. קיבלה עליה ולא היתה שם - מציא לממור: נחת רוח עשיתי לבעלי, אלמא, מדריב יהודה שומעין דתנא קמא כתיבה וקבלה בעי, שותף בין הבנים - שכתב לה כל קרקע כל שווא - מחלה, ולא מצריכין לכל הך כחות דאמר רב שמואל רבא בכתבה בעלמא אבדה, כרבי יוסי דסגי לה בחדא או קבלה או כתיבה, ומצאתי בתשובות רבינו שלמה זקני וכו' צדיק לברכה, דרב נחמן קאי בשיטת שמואל רב, דאוקמה במחלק לפניה ודאי שותקת, ואף על גב דאבותיה לעיל - וזני מילי משום דתנא קמא קבלה ממי בעי, מיהו, לרבי יוסי דסבר דסגי ליה בחדא, בכתיבה בלא קבלה, איכא למיפרך נמי כדלעיל: משום דכתב לה קרקע כל שווא אבדה כתובהה? וצריך לשנוי לרבי יוסי במחלק לפניה ודאי שותקת, ורב נחמן כרבי יוסי סבירא ליה, דסגי לה או בכתיבה או בקבלה, ורבי דמחלק לפניה ודאי שותקת - לפיכך שותקת, שהרי עשאו שותף לחלקה חלק בפני עצמוהו בין הבנים, ומזו דחשיבא ליה כאדור מבניו, ודחשיבא ליה חלק מן השתק לבניו - מותריה לו, ומחלה השעבוד מן הנכסים, ורב נחמן לפרש טעם לדברי שמואל אתא. בבירא היאך - בריא שכתב נכסיו לבניו, וכתב לאשתו קרקע כל שווא, ועשאה שותף בין הבנים, מי אבדה כתובהה או לא? מי אמרינן: בשכיב מרע הוא דאבדה שעבוד כתובהה שלע הנכסים הללו, דהא ידעה דלית ליה נכסים יותר, וגם לא ידעו לו עוד שהרי ימות, והלכך הוה לה לערער במתנה זו, וביוון דשתקה - ודאי נתרצתה, וקנו. אבל בבירא לפיכך שותקת - סברה: הדר קני בעלי נכסים היום או למחר ואגבה מהם, כדכתיב בשטר חתונה, "ודעתיד אנא למיקני", ומה לה להבטיח עכשיו, עד שאתרא אם יקנה ערב נכסים, וביון דמשמע הכי שותק - לא אבדה שעבוד כתובהה מהני נכסי, ותסרוף מן היום או למחר. או דלמא השתא מימא הא לית ליה - ולא מסקא אדעתה דלמא הדר קני, וביון דלא מסקא אדעתה - היה לה למחות, אלא ודאי מדאישיקא - אודיי אודיא ליה, ונתרצתה, וגמרה ומחלה להו שעבודה, ומיהו, אם יכואו לו נכסים היום ולמחר - תגבה מן, כדלמקן, שהרי חוב כתובהה לא מחלה, אלא שעבוד כל דני נכסים שנתן לבניו מחלה, ואזני מחילה דידה דלא תסרוף מן היום, כן נראה בעיני, ועיקר, דרבא פשיטא ליה דאילו קני נכסים גביא ממיניה, ואת דמפרש דמבעיא אי גביא מנכסיה, אלא למחר או לא, וטעוה, דמילתא דמפשטא קמא לרב כהנא לא אורחא דהמודם לממור תיקו, ודאי הוה ליה לממור: מילתא דמבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרב כהנא, דהוהא דאמר ליה תילתא לברת כו, כדלמקן, דאמר גוונא אמר פירך "תחול עעים" (בבא קמא כב), בעי רבא נשבע עליו מהו מי אמרינן כו, מילתא דמבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרבה, דאמר רבה: שורי גבתי כו, הווא - שכיב מרע, דאמר ליה פלגא לברת כו - שתי בנות היו, וחלק להן כל נכסי מרקיע, ותילתא דפירי נתן לאשתו, קא סלקא דעתך השתא - פירות מחבורין, ולקמייה מוקי לה בתלושין, כדאי גוונא - ולא כתב לאשתו קרקע כל שווא, אלא פירות, מאי? מי תחול שעבוד שיש לה על הנוה מרקיע? בשביל שעשאה שותף בין הבנות בחלוקת הפירות, שהבנות נטלו שני חלקים והיא חלק שלישי, ואי דאילו לא עשאו שותף בנך מרקיע, ומחול שותקו מותר בהנכבין מן הבנות, ודאמר ליה תחול ותסרוף, ודאמר ליה תחול ותסרוף, ודאקל עלה, דאף על גב דנח האילו אינו שייך לקמן בפירקין (קלח), א) "הנו מאתים וזו לפלונית אשתי כראוי לה" - ונטלת ואת כתובהה, ומפרשין התם, דמשום לישא יתירא דקאמר "כראוי לה" נטלתו לבד כתובהה, אבל לא אמר "כראוי לה" - דיה על העליונה, שאם אורח מאתים הוה יותר - ונטלתו בכתיבותה, ואם כתובהה יתירה - ונטלה כתובהה בין הכל, אלא דקל אחי - דלאכול פירותיו עד שייש האילו, ושוב אין לה בקרקע כלום, והיינו דבר שבא לעולם אפילו לרבנן דפליגי אדרבי מאיר, דהא אקני לה בגוף האילו, אבדה כתובהה - שהרי עשאה שותף בין הבנים בקרקע, דהא ינקת קרקע אקני לה, והוא הדין לפירות מחבורין, והאי דקאמר אילו לפירותיו - לא למעט פירות מחבורין בלא אילו, אלא כרובא הוא, דאף על גב דנח האילו אינו שייך לכשישב, וחשאת לית בייה פרי - אפילו הכי בקרקע דמי, וכל שכן והכא דאקני לה פירות ונפיהו, שגדלו כבר ומחבורין לקרקע, וחבא פירא בעלמא - דהא פירות תלושין מיביעין לך, מוטלמי לא קאמינא - דאבדה בכך, דהוא לא אבדה כתובהה, ולא חשיב לה, ובמאתיות קתני "קרקע כל שווא" ולא מוטלמי, אבל הייתי סבור דמחבורת פירות מינא, והוא - שכיב מרע, דאמר ליה תילתא לברת ותילתא לבתי השניה ותילתא אשתו, ודאי קאמר ליה הנוה מן הבנות, וזו הדין אבדה כתובהה ממי תר תילתי שנתן הוה לבנות, שהר מחלה להו שעבודה, וזה תסרוף עד מחוב כתובהה כלום אלא אם כן יקנה בעלה נכסים אחריהם כו, שהרי מנכסיהם הכאים לא מחלה שעבוד שלה, ואיתרימי מילתא דלא קנה נכסים אחרים, אלא מהני נכסים עצמן דהוה וקנה, דשכיבא דאבא מנתא בחייו וחזר וירשה, שהאב יורש את בתו, סבר רב פפי למיפר - לית לה לאיתתא אלא תילתא דידה כל בעלה, דמחא תילתא דחזר וקנה - לית לה מיד, שהרי לא ממקום אחר בא ליה, אלא מאותן נכסים עצמן של בנות שכבר מחלה האשה שעבודה עליהם, והלכך לא דררי משעבדי לה.

אמר

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קלג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן שראל" (שטיינזליץ) קפ"ז רש"י

אמר ליה רב כהנא אילו – קנה נכסים אחרים בתר הכי, לית לה לאשה? בתמיה, הא ודאי אית לה. דנהי דמחלה שעבודה לבנות בשביל שעשאה שותף ביניהן – חוב כתובתה מיהא לא מחלה. שאם הוצגא מקום לטרוקן, כגון שקנה נכסים – טורפת מהם, ודוכבתה "דועתיד אנא למיקרי" נכסיהם היתידין לכא שתעבדו לה, וכיון דאילו הדר קני מאדם אחר או ממושישין אית לה לאשה, השתא נמי כי נפלו לו מאותן נכסים עצמן – אית לה. דמה לי אותן נכסים עצמן, מה לי אחרים, שאם תתריצא להקנות המתנה לבנות ולמחול להם שעבודה – דלבעל מיהא לא מחלה מיד, אם הוצגא מקום לטרוקן. ויתא לה. ולככה, דרשלינו – כל נכסיו חזק לבניו ולאשתו, ובצוואת שכיב מרע, דהיינו עשאה שותף בין הבנים.

אלא ששיר דקל אחד שלא פירש למי. סבר רבינא למיפר לית לה – ממותר כתובה
אלא ההוא דיקלא. והא אי לא שיר דיקלא – אבדה בתרובה בין הבנים, שבחלה להם
שעבודה, בשום דנעשיית שותף ביניהן. והשתא נמי וכו' הבנים, והיא תטורף לא הדיקלא.
אמר ליה רב ימר רבינא א"ת לא, כי בתרובה מחלק הבנים, משום דיעדה דלית
ליה נכסים אחריו ומחלה להו בשביל שעשאה שותף ביניהם – אי הכי דיקלא נמי לית
לה. והא ידעת ליה להאי דקל ומחלה להו לירושא, דכל בתרובה מחלה מהני נכסים
דאית ליה, משום דעשאה שותף. דמה לי למחול שעבודה מאותן שחלק הבנים, ומה
לי מן אותו דקל שלא חלק. אלא מאי אית לן למימר, מאיזה טעם נחאת דוקלא דקלא
ממנו – היינו משום דלא מחלה כתובתה, שדרי וניחא לה מקום קצת לגבות הימנו, כגון
האי דקל שלא רצה לחלוק לבניו, ומגו דנחאת אדקל – נחאת נמי אשחלק הבנים. והאי
דשתקא להו ערערה היינו נשדח מניח לה הדיקלא, וסבריה: למה אערער עכשיו עד
שישומעו בית דין את הדיקלא ויאטופנו, ודורא אערער על הבנים ואטורפו מהם המותר. דלא
הויא שתוקיה דידה חתולה אלא כהבדל בין הנכסים ולא שביק לה מיד. דמשהו
האי טעמא מספקא לן לעיל (קלג, ב) גבי בריא, דרלמא כיון דאיכא למימר הדר קני,
סבריה: למה אערער עכשיו עד אשר איראה אם אמצא מקום לגבות מעד אחר. וכיון
דמשהו כיה שתקא – לא הויא שתוקיהתה הודאה, אלא תלויא ושתקתה אם תערער
על אלו אם לאו. ואמר נמי, כיון דשכח לן מיד למיטורף – להכי שתקתה, ואחר כי
תצטוק על המותר. והשתא שמעינן מהבא דשכיב מרע הכותב כל נכסיו או מחלק לבניו
בפני אחרים, וגם ליה נתן קרקע כל שהוא, ושתקא ולא עיררה. והוא הדין אם כתב כל
נכסיו אחרים בפניה, ולא כתב קרקע כל שהוא – קנו, ומה מחלה להו שעבודה,
ולא תטורפו מהן. קרב כחנן, דאמר: הואיל ועשאה שותף בין הבנים – אבדה בתרובה.
דבעשאה שותף תליא מולתא, לא שנת עם בניו ולא שנת עם אחרים. והני מילי כשחלק
כל נכסיו לאשתו ולירושא, אבל שיר אפילו דקל אחד, דהיינו קרקע כל שהוא שלא
פירש למי, מגו דהדרתא אדוקלא – הדרתא ונחאת למגבי מכולהו נכסי, ולא מחלה מיד.
ודוקא שכתב להו קרקע כל שהוא, אבל לן מן הטלטלים ולא קרקע – לא מקריא
שותף בין הבנים, ולא מחלה מיד, ונחאת אבוליה נכסי. כדאמר רב כהנא: מטטלי לא
קאמינני. והני מילי דאבדה כתובתה – מתנהו נכסי שכתב לבניו. אבל אי הדר בתר
הכי וקני נכסי אחרים, לא פירש מתנהו נכסי, עצמן שחלק לבניו, כגון שמת אחד מבניו
בחייו – הדרתא וגביא מניניהו מותר כתובתה. שכך כתב לה "דעיתיד אנא למיקרי". ודקלא
שכיב מרע, כדאמרן לעיל, אבל בריא שחלק נכסיו לבניו, וכתב גם לה קרקע כל שהוא
– הא ואיכתיב, ואי מחלה להו לערערה שעל אותן נכסים אם לאו, ואוקמינא

בתקין. ואלא מספקא לן: אמרינן: המוציא מחבירו, דהיינו אשה, עליה ליתא הדיקלא
שכיב מרע שחבר בו' – משום דאליבא דרבי יוחנן בן ברקא מיייר, ברלמקן, קטש שכיב מרע. והא בבריא מביטעל לן לעיל אי איירי ביה רבי יוחנן בן ברקא אי לא. שכתב כל
נכסיו – סתם, ולא פירש לא לשון מתנה ולא לשון ירושה, אלא סתמא, "נכסי לפלוני". רואין אם – אותו מקבל מתנה ראו לירושא, כגון בן בין הבנים – נוטלן תורת ירושה כרבי
יוחנן בן ברקא, דכיון דראוי לירושא – מסתמא להירושא לו נתבין, הואיל ולא פירש לשון מתנה. אבל גבי ירושה – אין צריך לפרש, דלמילא קא יתיה, להלכך, כל האבא דאיכא
לאוקמה בירושה דתפסא מן התורה – לא מקני ליה מסתמא במתנה, למיעקר נחלה דאורייתא. ואם לאו – דמיא ראו לירושא – דעל כרחיך "נכסי שחבר לפלוני" קאמר, דאין
אדם מוציא בדין בטלין מפניו. ולמחלה איכיון להו מלך משום מתנה. ולקמן משום נכסא לן מינה או נוטלן משום ירושה או משום מתנה. ענדא נגבי' למח' – נגבי' למח' –
לסתום דברין ולמימר: רואין בו' אי סבירא לא רבי יוחנן בן ברקא – דאמר: אם אמר על מי שראוי לירושא דבריו קיימין, ולפיכך אתה אומר: רואין אם ראו לירושא בו' –
אימא בהדיא להלכתא כחותיה, ולא תסתיר דברין לומר כרבי יוחנן בן ברקא, בעינן שעל יבני אדם. דלמא כ' הא אמרת – לא אז מה אמר ליה רב נתנאל לרב הונא: שמא אתה
לא לכך נתבנותה. דלומר דרבי בסתם להשמיענו כרבי יוחנן, אלא עובד הכי דור בסתם, כדפרשש ואילו. ועיקר דברין כח להשמיענו חילוק בין נטילת משום מתנה לנטילה
משום ירושה, כדפרשש ואילו, ואגב אחרון משום שמעינן דסדריא לן כרבי יוחנן, ומיהו, עיקר שיעור לו נחשפס כל כך באתה, דאם בן הדר לך לומר בפירוש: הלכה כרבי יוחנן בן
ברקא. הרוח קא שכיב – היה נפטר לבית עולמו. אלא לפאן – כלומר, מאן קא שקיל נכסיי אלא הוא. והוי כמאן דאמר ליה "נכסי לך". והיינו "שכתב" דקאמרת, דמה לי כתב
מה לי אמר. ואמרת לן קלה – דבמל מקום שקיל. מיהו, אם קרובו ראו לירושא – הוי ירושה. ואי לאו – הוי מתנה. ד"אלא למאן" וכן "נכסי לך" – שתי לשונות משמע: ששהוא
ירש – משמע לשון ירושה, וכשאין אירש – הוי לשון מתנה. ולקמן מפרש שאין נפקא לן מינה, אלא אתא לשמעינן. אין הכי נמי קאמינא – על החכות נכסי באתי
להורות, ומזנין הוי ירושה ומזנין הוי מתנה. סבר רב אבהו ברי רביא – לפירוש מפרש ממי נפקא לן מינה או נוטלן למתנה, אם ראו לירושא. נכסי אמר רב הונא
דהוי לשון ירושה, שתהא אלמנתו של מה ניונות מנכסיו שדורשי לזה, כדתנן (כתובות צה, ב): אלמנה ניונות מנכסיו יתומים, כלומר יורשין. ואם לאו – נוטלן משום מתנה, ושוב
אין אלמנתו ניונות מהן, כדתנן (נטיק מו, ב): אין מוציאין למזון אשה והבנות מנכסיהם משועבדים, מפני תיקון העולם. משום דהוי מוחנת דבר שאין לו קצבה, ואין יכולין לקוחות
להוציא, רב מתנה ובין מכה דור משועבדים. אמר ליה רבא – לא בשביל שתנא במתנה שכיב מרע שאינה קונה אלא מדרבנן, שדור אין מתנה לאחת, אלא תנתק חכמים
הוי שיהיו דבריו ככתובין ובמסורתו כן שלל מתוך דעתו. עילוי, מיציר קיעה – במתניהו הוי הדרת כחה של אלמנתו כבין השתא בירושה דאורייתא, דלמיתא כה יורש אם ראו
לירושא, שהתורה ויכתה לו, כדכתיב "ביום הנחילי את בני" – אפילו הכי אמרינן: אלמנה ניונות מנכסי היורש. מתנה דרבנן – כי הך מתנה שכיב מרע, שאין בה קנין אלא מדרבנן,
כדפרישתי – לא כל שכן דנינות מהן? ולעולם לאו להכי נפקא מניה חילוק השמיענינו בין הונא בן נטל משום ירושה ובין נטל משום מתנה. והמבא שמעינן דאוקמינא לה דקיימא לן
דמוזן האשה והבנות לא טרפא ממשעבדי – הני מילי מתנה נפוצה בקינה או מכר גמור, אבל מתנה שכיב מרע – אלמנתו ניונות מנכסי מקבל מתנה. והוא הדין לבנות. אמר
רבא – להכי נפקא מניה בן מתנה לירושא. ברשליה רב אחא ב' – שאם אמר רביא שכיב מרע "ואלא למאן" ואדריזי "לפלוני" – רואין: אם היה ראשון ראו לירושא – נוטל
משום ירושה, ואין לשני אחריו כלום. דכיון דעשאו יורש, וזה בדר בורן, כי קאמר הו "ואחריו לפלוני" – הוי מתנה על מה שכתבו בתורה. דאין יכול לעקור תורת ירושה מאותו
שירש כבר. וגם אפילו אם פירש "אני מורישך על מנת שישולו האי שני אחירי" – הוי נמי מתנה על מה שכתבו בתורה, והוי המעשה מעשה והתנאי בטל. והא ירושה אין לה
הפסק – ואם ממשמשת עד ראובן, כדנפסקא לן מקריא בפירקין (קטו, ב), לירבי רבי יוחנן בו' – לעיל בשמעתיך פרישתי לה. והא אפסקא – דעל תנאי שישול שני אחירי הוריש
לראשון. ורומא אמר אין לה הפסק – הוי מתנה על מה שכתבו בתורה, וזהו מעשה מפרש, והתנאי בטל. ויהי הולכתא ברשליה רב אחא, דהא תנאי עובדא בסמוך בחותיה.
ההוא

עיליתא דדירני – נראה לרבינו תם דאין לפירש עיליתא – עליה ממש, וגומא קאמור, כי הדיא דחליסר גמלי ספיק דטריפות (וחלין צד, ב), כמו שפירש בקונטרס התם. דמדקאמור הוא הכניס אחת ובנו הכניס שש – שמע מינה דלאו גומא קאמור, אלא דקא. לכך נראה לו: עיליתא – כלי שחשבו בו יין ושמן, כדאמרין ב"כ"צ מעבריך (עירובין נג, ב), עלת נגפת בכד. **ולא** תשימה

את דאמריה לגבוה כי – ואם תאמר: הא דאמרין בפרק קמא דקדושין (כט, א), משך הקדש בגבאותו ולא הפסיק בלכודו עד שיענו במנה – נותן מאתים, דלא ידא כח הדיוט חמור מכה הקדש, דמן ההדיוט קונה כיון שמשך, וחתא, אפילו לא שיענו גמי, כיון שאמר לפדוהו בגבאותו, דאמריה לגבוה במכסיה לדיוט? ויש לומר: דחתם היינו טעמא שאינו מחתיב מאתים באמירה – משום דלא אמר לתת כלום להקדש, ואין כאן נדר, כי לא אמר להקדש רק שזה בשוה. אבל אם ויתר כלום משלו להקדש – צריך לקיים, דאמריה לגבוה כי.

כא עליו שמאי בנקולו ותדמילו כי – נראה לרבינו שמשון בן אברהם, הגדור אבא דכתב בספרי ליהנותן בן עזריאל הדין נכסיו מנבו בחייו ובמותו, ודיה סבור שמאי שנתן ליהנותן על מנת שיתן לבניו. ודיה סבור שהחזיר הכל, ועל כן בא עליו, לומר שעל ידי מתנתו זו לא הותרו הבב הכנים, כמו מראה שיהיה חורון ולא הותר האב על ידי מתנת הבן. והשיב לי יוהנתן: אינו כמו שאתה סבור, דחתם לא היתה מתנה גמורה – אבל זו מתנה גמורה למכור ולהקדיש, וכן שמשע בירושלמי בגדים, עשרה ארבעה יוהנתן בן עזריאל הדין אביו מנכסיו, עמד וכתבו לשמאי. מה ששע שסמאי: מכר מקצתם, הקדיש מקצתם, ונתן לו את השאר. אמר: כל מי שיבא ויערער על מתנה הזאת – יוצא מן הלקוחות ומיד הקדש, ואחר כך יצא מיד. וה שמאי דהוה המעשה עצמו ודיה, ודורששלי מחדך לה.

כל

ההוא דאמר ליה לחבריה: "נכסי לך ואחרוך לפלוגי", וראשון ראוי ליושלו הוה. שכבי ראשון, אתא שני קא תבע; סבר רב עיליש קמיה דרבא למימר: שני גמי שקיל, אמר ליה: דיני דהצצתא הכי דיני, לאו היינו דשלו רב אחא בר רב עינאי? אכסין. קרי עליה: "אני ה' בעתה אחישנה". משנח הפותב את נכסיו ורמיזא ונחית את פניו – מה ששעשה עשוי, אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו; רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם לא היו בניו נוהגים בשררה – זכור לטוב. גמרא איבעיא להו: מי פליגי רבנן עליה דרבן שמעון בן גמליאל, או לא? תא שמע: דיוסף בן יעזר הוה לו בן שלא היה נוהג בשורה, הוה ליה עיליתא דדירני, קם אקדשה. אויל נסיב בת גאדיל כלילי דנאי מלא, אוילדה דבתה, זבין לה בינתא, קדשה אשכב בה מרגליתא. אמרה ליה: לא תמטיה למלא, דשקלי לה מינך דרמי קלילי, ויל אמטיה לגבי גזברי. ולא תשימינה את, דאמריה לגבוה במסירתו לדירוי, אלא לשימינה אינהו. אמטיה, שמוה בתליסר עליתא דדירני. אמרי ליה: שבע איכא, שית ליכא. אמר להו: שבע הבו לי, שית הרי הן מוקדשות לשמיים. עמדו וכתבו: "יוסף בן יעזר הכנים אחת, ובנו הכנים שש", ואיכא דאמרי: "יוסף בן יעזר הכנים אחת, ובנו הוציא שבע", מוקדא אמרי "הכנים", מוקלל דשפיר עבר. – אדרבה, מוקדא אמרי "הוציא", מוקלל דלאו שפיר עבר! אלא מהא ליכא למשמע מינה. מאי הוה עליה? תא שמע, דאמר ליה שמואל לרב יהודה: שינא, לא תיהו בי עבדו אחסנתא, ואפילו מקרא בישא לברא מקא, וכל שכן מקרא לברתא. תנו רבנן: מעשה באדם אחד שלא היו בניו נוהגין בשורה, עמד וכתב נכסיו ליונתן בן עזריאל. מה עשה יונתן בן עזריאל? מכר שליש, והקדיש שליש, והחזיר לבניו שליש. בא עליו שמאי במקלו ותדמילו. אמר לו: שמאי, אם אתה יכול להוציא את מה שמכרתיו ומה שהקדשתי – אתה יכול להוציא מה שהחזרת, אם

ההוא דאמר לחבריה – הראוי ליושו, כדמפרש לקמיה. שני גמי שקיל – שהרי לא נתן לראשון כי אם כל ימי חייו, ומתנה אינה מתקיימת כי אם לדעת הנותן. דיני דהצצתא – דיני פשרה, שאין בקיאין בדין, ויוצאין מחצת חלה ומחצה חלה, כדן ממן המוטל בספק, ורבינו חננאל פירש: הצצתא – חלק הקדוה. לאו היינו

דשלו ב' – ובין דראשון ראוי ליושו – אק לשני אחרי כלום. איכסין – רב עיליש מרבא, פן יאמר רבא בלבד: אילו לא היתה בכאן חלק דין שר, וכן בדין שני האית דן שלא בפני. קרא עליו – רבא לנחמו: "אני ה' בעתה אחישנה", בעת שהצדיקים צריכין לישועה – הקדוש ברוך הוא מנציחם להם. אף אתה, אני יודע כי ששעם דלא באת דין תקלה על ידך, שהרי עכשיו דימנני לי הקדוש ברוך הוא קדש שנתנה להורא ולא בשעלה משנה מה ששעש עשוי – מילתא דפשיטא ודיא, וקדוש סיפח נקט עלי, דאסור לעשות. ב' אין רוח חכמים נוחה הימנו – אין לחכמים נחת רוח ממעשה, אלא חרון אף גורם להן, שבושעין עליו דקא עקר נחלה דארייתא. רבן שמעון בן גמליאל – בגמרא מפרש לה, כי בפרשיה אתא אי פלוגי. גמרא מי פליגי ב' – דאפילו אין בניו נוהגים כשורה אין רוח חכמים נוחה הימנו, דלמלא נפקא מיניה דרעא מעליא, ודשקלמן, בת דגמליאל, ודיני – בת מי שמקלע עסרות דינאי המלך. זבין לא בינתא – דג, לצורך אשתו שילדה, לא תפשיה לבי מלאכ – מבורל לצורך עסרות דינאי, בימי קלילי – כחול לגזבר, של וקדוש, ויחנה לאבני אפור. דדור בדטלי אורים ותומים לישראל בון, כדכתבי (עזרא ב) "עד עמוד כון לאורים ותומים" באדם חוששן ביהודי: עד שיבא משיח – אפור וזמור מידא לא בטל, אלא כון משמש בלא שמונה בגדים, ולא תשיימה את – שלא תפתח לומר "כך וכך אתנהה להקדש", דבין לשימיה לבד דבמי קלילי – וזו לא מצית דלשמיה מינה טפי, כדאמריה לגבוה ב', כדכתבי (ויקרא כז) "ואיש כי קדיש" (וגו') אלא תגבור שמוה ב' שישמנה לב, ודיא שמים הוא, ולא ישום אותה בזל, שבע איכא – כן השלש עשרה יש שבע להקדש, אבל השש אינן, הרי הן פוקדשות – כלומר, מה ששזה ראובן יורח – אני מקדיש ממנה לגבוה. עמדו

וכתבו – באה בעיני שהיו כותבין חשונות של הקדש במה מנכסין וכמה מוציאין. מידו, מלשון שכתבו דייקין. ואיכא למימר נמי לדמלף מינה כתבו בן הכנים אחי – חדא עיליתא דדירני, ובנו שהיה סבור שלא יתוה כשורה – הקדיש שש עליות. שזכות אביו, שהקדיש אחת בשביל שלא היה בניו נוהג כשורה, גרם לבנו שחושבר להקדיש שש. ומחאב דייקין לקמן: בכלל דשפיר עבר יוסף בן יעזר. אלא לא פליגי רבן עיליש, דהא "עמדו וכתבו" קנינ, דהיינו כל חבמי הדור. איכא דאמר – לגמאי ובנו הוציא שבע – שלא היה לו לקבל כל (כך) מנזון הקדש לתחרון מכל וכל, והיה לו להצית בנקדש שמים או אחת או יותר, כדאמריה לגבוה ב' ששעו. ודיה נטול את כולו, וקריין: ברתא – ברישא, ובנו הכנים שש, שמשבח את הבן – בכלל הדבא שפיר עבר, כרוב משבח, ודפרשיהו, וליכאב דאמר לי מסיק השתא אדעתיה. ואורחיה דתלמודא לאתויי ראיא בכל דוכתא מרישא, ומחדר ליה מסיפא. אדרבה – לאיכא דאמרי איכא למידק דרבנן פליגי עליה. מדכתבו בן "ובנו הוציא", הכי קאמר: לפי שיוסף בן יעזר הכנים אחד שאל בדין, שלא היה לו להקדיש כל נכסיו, כרבנן דפליגי על שכן עשה, לפיכך נתגלגלה חובה והוציא בנו שבע, שריון כל ארצות הקדש. אלא מהא ליכא למפשע מינה – דהא תנאי אחי דפליגי בבחי, כדאמריה סבירא ליה דלא פליגי, ותנא דאיכא דאמרי סבירא ליה דפליגי, חלק אבא אמאן נסמך? תא שמע דאמר ליה שמואל ב', אלאמא פליגי רבנן עליה, מקדאמר שמואל הכי. דאי לא תימא הכי – שמואל דאמר כמאן? ודיה הלכתא כרבנן, דקם שמואל כחזיתו. ואף על גב דאמר רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בכל מקום במשנתו חוץ מערב וצידן וריאיה אחרונה – שמואל לית ליה האי כללא, וגם רבא דקאמר במסכת עבודה זרה פפרק חמישי (טז, א) הלכה כרבן שמעון בן גמליאל – לית ליה נמי האי כללא, הלכך, כל כוללת שמועריא כגון הלכה בסתם משנה, הלכה כרבי עקיבא מחבירי, כרבי יוסי מחבירי, כרבן שמעון בן גמליאל במשנתו, רבי אליעזר ורבי יודישע הלכה כרבי יודישע, רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה, וכן רבי מאיר ורבי יוחנן הלכה כרבי יהודה – כולו קיימא לן הכי, רב מיהא דמפרש תלמודא דלית הלכתא הכי. ב' עמוד אחסנתא – מקום שמעביר אתה נחלה מן הראוי, לה' ואפילו ליהדות לאחד ולמעט לאחד. הכי גרסין: וכל שכן מברא לברתא. מר שיש – לצרכו. והקדיש שיש – ואיכא למימר דלכיה מבר והקדיש מעיקרא, כדי להודיע שמה שמחזיר לבניו – משלו הוא מחזיר, כדאדיר ליה לשמאי כדלקמן, בבבלי וברחשילי – כלומר, להחזותו עמו על שער דברי המה, שחבובין לתת לו על מנת שלא יהיו בניו מנכסין, כדמאן דאמר ליה חייני נותן לך נכסי עד שנתחבר לרצרך, דהתני בדימיה, ולמה על מנת שתחננו לבני. דאיכא אומדן דעתא דלכיה יודישע, ואף על פי שלש פירש, והכי קאמר ליה שמואל ליהנותן: קדשוהו שחזרהו אינה כלום, אדם לא הוה מתנה, והוי כמו שהתפקד כל נכסיו על מנת שיהיו בן בניו, וזאת הוה אותן, קיימא לן מוצה לקיים דברי המת, ושמאי היה טועה במעשה דבית חורון דלקמן, דקאמר: לא נתתי לך את שלי על מנת שתקדישם לשמים, ואמרו חכמים דלא הוה מתנה, והואיל ועבר

בבא בתרא. יש נחליין – פרק שמני דף קלד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראלי" (שטיינזלץ) קצא רש"י

ועבר על דעת הנותן, וגם הקדוש לא חל. והבא נמי, כיון שעברת על דברי המת – המתנה אינה מתנה וההורה אינה חורה. כי היתם, דמתנה נטילה וגם הקדוש לא נתפס. ומיידה לא דמו, דהתם פריש ליה בהדיא: "ואינן לפניך אלא על מנת שיבא אביו ויאכל בו", אבל הכא – סתמא קרייה ליה ליתנה, ולא פירש "על מנת שתהנה בהן אתה ולא בני", הלכך לגמרי ידב ליה לעשות בה כרצונו.

והיינו דקאמר ליה: כשם שאי אתה יכול להחזיר מה שמכרתה, דהתם מתנה ומודית לו, דהא על מנת ליתנה אני בהן נתנם לו – אי אתה יכול להחזיר מה שהחזרת. בדעל כרוך אין מתנה לחצאי, דאם אני יכול ליתנה לבניו – אם כן גם אני בעצמי אני יכול ליתנה בהן. כדאמר גבי מעשה דבית חורון, דבין דנתנה לו ליתנה על מנת שלא יקדיש לא הוי מתנה כלל – הבא נמי, אם אינא דלדעת כן עשה, שלא יזיל לי רשות ליתן לבניו או לכל מי שארצה – אם כן גם אני יכול למכור לאחריהם ואל הקדוש. אלא מאי אית לך למימר, אמאי הויא מכירתה מכירה והקדוש הקדוש משום דלא פירש מיד, וחכי נמי גבי חורה – דא לא פירש מיד. אבל גבי מעשה דבית חורון, כיון דפירש פירש. ושמואי לא דחה דייק מעיקרא אמכירה ואקדשה דמכר ליתנה והקדוש. הניח עלי – כגמ' הניח דברים כלפי מעלה (תענית כה, א). כלומר, השיבני דרך ביון, ונצחני. ומלתא דמכירתא חוץ הוא. והוא כבוד – שמואי, כדפירשתי לעיל. כן נראה בעיני. ומה מפרשים: דאיתוון קאי, שמכר והקדוש תחלה ולא רצה להחזיר לבניו, ולא נדירה ואיכא ספרים דכתב בהו: מעיקרא סבר. והוי משאי את בנו – ויהי תפי' לזמן את אביו לסעודתו. ואינן לפניך – ובמסכת נדרים מתרצין: אפילו היכא דקא אמר ליה "דחיי לך קפניך ורבא אבא וראבא עמני" נמי מיידי, ואפילו הכי לא הוי מתנה, דמכיל מקוים דבשעבי שיאכל אביו הוא עושה, ולא נתכוין לתת לו מתנה גמורה. וקאמרין התם דבללא דסיפא קאתי לאתריה, דקנתי כל מתנה שאני בהו כו'. ויהא עון תלוי בו' – שעל ידי שאני מקבל מתנה שלך, ודאי אינה מתנה – נמצאתם חוטאין, ונתנה זה משל זה,

וקעבריתו א"ל א"ל. הכי נרמין: אמרי תבנים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה – כלומר, כל מתנה שאין דין זה נוהג בה, שתהא מוקדשת אם הקדישה אינה מתנה, הואיל וגילה דעתו שעל מנת כן נתנה לו שלא יקדישנה. ולעיל נמי, גבי ההוא שכתב נכסיו ליתנה, כיון שלא היה בנו נוהג כשורה – על מנת שלא יחזיר לבניו נתן לו. ויתנה סתם, כיון דסתמא ידב – הויא מתנה, לעשות בה ככל אשר יחפוץ. ראויים שתשרה – אלא שעון הדר גורם, ואין הדור ראו לכן. שתקמוד רחם אביו ביהושע – ולמשה נמי עמדה חמה, דנפקא לן במסכת עבודה זרה (כה, א) "אחל", "אחל". אלא משום דאין חשבוין כל כך כמשה תלאן ביהושע. תלמוד – סברת המשניות, כעין שאנו מפרשין עליהן: לא שנו בו, חסורי מחסרה בו. הלבית – הלכה למשה מסיני. הגדות – מדרשי פסוק, כגון תנחומא ובראשית רבה, וקרא רבה. דקדוקי תורה – וי"ז ד"וזה לכם (תמא) (ויקרא יא) דמברכינ מנייה דם חשיך. דקדוקי סופרים – כגון גיורות שגזרו חכמים שלא יבא לידי איסור תורה. וקלים וחמורים – שאמר דם מעצמו. גיירות שוות – כגון ליתן קידה שמתנה עיניהן (קדושין ב, א). תקנות – מלך הלכנה. וינפשימאות – כגון: "אבני" – אגא נפשי בבתבי ידבית. "רטי" – ידאן ראתה נתיב (שבת קק, א). ומשלות כוכבין – צורך יש בה ללמוד דברי תורה, כדכתיב (קהלת יב) "תקן משלים הדבה" וכתבי "להבין משל ומליצה" (משלי א). ושיחת שרים – להשביעם. ונפקא מינה לעשות קמיע לרפואה. ושיחת דקלים – שבני אדם רגילים לדבר על הדקלים, כדכתיב בשלמה "וידבר על העצים" (מלכים א ז). ושיחת מלאכי השרת – להשביעם. מעשה מריבה – שביחזקאל. היות דרבי ורבא – שהקשו משניות ובריות טובא, ותירצום. להנחיל אוהבי – יש – עולמות. וכל כך למה – כי אצורתייהם מלאים כל טוב, דברי תורה וחכמה. גדול שבכולם על אחת כמה וכמה – להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר. משנה האומר זה בני נאמן – בגמרא מפרש למאי הלכתא. זה אחי נאמן – להורישו עם אחיו, שדרי אינן מכירין אותו. כדמפרש בגמרא. ויפול עמו בחלקו – כגון אם שנים הן לבד הספק, ויש להן לחלוק שלש שדות – זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה, ונתון זה המעיד על אחיו הספק שהוא אחיו, החצי שדה. דהכי קאמר ליה ודאי אחי אתה, ויש לך ליטול שדה אתה מן השלש. וחצי השדה שיש לי מחלקי – אתן לך, וחצי האחר ביד אחי הוא. הבא לך ראה וטול. מת – הספק. ויחזרו הנכסים – שנתן לו מחלקו. למקומן – כלומר, למי שנתנם לו. אבל שאר אחין אין יורשים עמו. דאמר ליה אחי: הרי החזקתם בנחלה ודאיתו לן לספק מאביו – אותה מלו לכם, שדרי לא מחל לכם חלקו. ואבתי עד השתא בתורת גול ישנה בידכם, ועתה תירשו אותו חלק מן הדין. וגם אני אידיש חלקי שנתתי לו כמו כן, דנמצאנו כולנו שוין בנחלתו. נפלה לי ירושה – לספק בחייו ממקום אחר, או קנה נכסים ועכשיו מת – יירשו אחיו של מעיד עמו, דהא קא מודי ליה שאחיהו הוא. גמרא

כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת בו' – ואם תאמר: דאמר לקמן בפירקין (קלד, ב): "הא לך אתרוג במתנה על מנת שתחזירי לך", החזירו – יצא, אף על פי שלא היה יכול להקדישו. דכיון דאמר "לך" – מידי דחוי לו קאמר, כדקאמר לקמן ויש לומר: דהתם יכול להקדישו כל זמן שהוא בידו שלא יזנו אחרים ממנו, אבל הכא לא היה יכול להקדישו כלל.

ולרבינו יצחק נראה דלא תליא מתנה בהקדש, דאפילו אינו יכול להקדיש – הויא מתנה. והכי פירשו: כל מתנה שאינה בו', כלומר שגורעה כזאת שלא נתנה אלא על מנת שתהא אביו, ולא דוקא נטק "שאם הקדישה אינה מוקדשת", שהרי לא היה יכול לעשות מתנה כלום, ולא נתנה כלל על מנת שיאכל אביו, כדאמרין בגדרי (מס, א) לחד לישנא דסעודתו ביהוה מנתה עליו, ולא קא "שאם הקדישה" אלא משום דנמשה הכי הוה. אי להווא לישנא דמפרש [והתם] משום דיתירא סמוך במודר הנאה. ובעלמא, אף על פי שאינו יכול להקדישו – הויא מתנה. וכן משמע בירושלמי, דקאמר אחיהא דכל מתנה שאינה שאם הקדישה בו', ובי ירמיה עבי: מעתה אין אדם נתון מתנה לחבירו על מנת שלא יקדישה בו'. וקאמר במתניתין: כל מתנה שהיא כמעשה בית חורון, שהיתה בה ערמה – אינה מתנה. לירושו

שליש מהן ראויים שתעמוד להן חמה ביהושע בן נון, עשרים בינוניים. גדול שבכולן יוחנן בן עזריאל, קטן שבכולן רבן יוחנן בן זבאי. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זבאי, שלא הניח מקרא ומשנה, תלמוד, הלכות ואגדות, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, וקלן וחמורין, וגזרות שוות, ותקופות, וגמטריאות, ומשלות פובסים ומשלות שועלים, שיחת שרים ושיחת דקלים, ושיחת מלאכי השרת, ודבר גדול ודבר קטן; דבר גדול – מעשה מריבה, ודבר קטן – היות דאבין ורבא; לקיים מה שנאמר: "להנחיל אוהבי יש ואצרחיהם אמלא". וכי מאחר דקטן שבכולם בן, גדול שבכולם – על אחת כמה וכמה! אמרו עליו על יוחנן בן עזריאל, בשעה שישב ועוסק בתורה – כל עוף שפורה עליו גשרה. משנה האומר "זה בני" – נאמן, "זה אחי" – אינו נאמן, ויפול עמו בחלקו. מת – יחזרו נכסים למקומן. נפלו לו נכסים ממקום אחר – יירשו אחיו עמו. גמרא "זה בני" נאמן, למאי הלכתא? אמר רב יהודה אמר שמואל: לירשו, ולפטר את אשתו מן היבום. לירשו

אין מכירין אותו. כדמפרש בגמרא. ויפול עמו בחלקו – כגון אם שנים הן לבד הספק, ויש להן לחלוק שלש שדות – זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה, ונתון זה המעיד על אחיו הספק שהוא אחיו, החצי שדה. דהכי קאמר ליה ודאי אחי אתה, ויש לך ליטול שדה אתה מן השלש. וחצי השדה שיש לי מחלקי – אתן לך, וחצי האחר ביד אחי הוא. הבא לך ראה וטול. מת – הספק. ויחזרו הנכסים – שנתן לו מחלקו. למקומן – כלומר, למי שנתנם לו. אבל שאר אחין אין יורשים עמו. דאמר ליה אחי: הרי החזקתם בנחלה ודאיתו לן לספק מאביו – אותה מלו לכם, שדרי לא מחל לכם חלקו. ואבתי עד השתא בתורת גול ישנה בידכם, ועתה תירשו אותו חלק מן הדין. וגם אני אידיש חלקי שנתתי לו כמו כן, דנמצאנו כולנו שוין בנחלתו. נפלה לי ירושה – לספק בחייו ממקום אחר, או קנה נכסים ועכשיו מת – יירשו אחיו של מעיד עמו, דהא קא מודי ליה שאחיהו הוא. גמרא

לירורש – פישטא – דראכסיס שפנול לז שטוואר נוסס אל יודא נאמן. אף עבז דלעגן
 בכורה נאמן – היינו מושהו שראוי לירורש – שדתי בידוע שטוואר. אבז, אבז, אבז,
 דלא יעידען אף דזאג ראר לירורש אל – **הוואר!** ויבדור לנעשה – אבז, אבז,
 על גב דזאג – מנו אל שטיאב. שאם דזאג מרגשה זיה פוסלה מן דכדונה, דזשטאט שאמור
 "זיה ב"ר! אל פסיל לז", ממכל מקום שטיאב מנו
 לפטרה מיבב. ¹ **לירורש, פשיטא!** – **לפס**

לְיִשְׂרָאֵל, פִּשְׁטָאָה! - לַפְטוֹר אֶת אִשְׁתּוֹ מִן הַיָּבוֹם
 אֲצַמְרִיכָא לִיה. הָא נִמְי תִּנְיָא: מִי שְׁאָמַר בְּשַׁעַת
 מִיתָתוֹ "יֵשׁ לִי בָנִים" - נֶאֱמָן, "יֵשׁ לִי אַחִים" - אִינוּ
 נֶאֱמָן! - הָתֵם דְּלֵא מוֹחֶזן לִן בָּתָּה. הָכָא, אָפּ עַל גַּב
 דְּמוֹחֶזן לִיה בָּתָּה. אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
 שְׁמוּאֵל: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: "זֶה בְּנִי" - נֶאֱמָן? הוּאִיל וְכַעַל
 שְׁאָמַר "גִּרְשָׁתִּי אֶת אִשְׁתִּי" - נֶאֱמָן. אָמַר רַב יוֹסֵף:
 כְּרִידָה דְּאִבְרָהִם, תְּלִי תִנְיָא בְּדִלָא תִנְיָא: אֵלָא אִי אִתְּמַר
 הָכִי אִתְּמַר, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מִפְּנֵי מָה
 אָמְרוּ: "זֶה בְּנִי" - נֶאֱמָן? הוּאִיל וְכִידוֹ לְגִרְשָׁה. אָמַר רַב
 יוֹסֵף, הִשְׁתָּא דְּאִמְרַת: אָמְרִין "הוּאִיל", כַּעַל שְׁאָמַר
 "גִּרְשָׁתִּי אֶת אִשְׁתִּי" - נֶאֱמָן. הוּאִיל וְכִידוֹ לְגִרְשָׁה. כִּי
 אִתָּא רַב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כַּעַל שְׁאָמַר
 "גִּרְשָׁתִּי אֶת אִשְׁתִּי" - אִינוּ נֶאֱמָן. מִנְפָּה רַב שִׁשְׁתַּ
 בְּדִידָה: אָזֵל לִיה "הוּאִיל" דְּרַב יוֹסֵף. - אִינוּ? וְהָא אָמַר
 רַבִּי חִיָּא בְּרִי אֲבִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כַּעַל שְׁאָמַר "גִּרְשָׁתִּי
 אֶת אִשְׁתִּי" - נֶאֱמָן! - לֹא קָשִׁיא: כָּאן לַמִּפְרָע, כָּאן
 לְחֵבָא. אִיבְעָא לָהּ: אָמַר לַמִּפְרָע, מָהוּ לְחִימוּנָה
 לְחֵבָא? מִי פִלְגִין דְּבוּרָא, אוּ לֹא פִלְגִין דְּבוּרָא? רַב
 מֵאִיר וְרַב וְבִיר, חַד אָמַר: פִּלְגִין, וְחַד אָמַר: לֹא פִלְגִין.
 מֵאִי שָׁנָא מִדְּרַבָּא, דְּאָמַר רַבָּא: "אִישׁ פְּלוּנִי כָּא עַל
 אִשְׁתִּי" - הוּא וְאַחֵר מִצְטַרְפִּין לְהוֹרְגִי, לְהוֹרְגִי וְלֹא
 לְהוֹרְגִיהָ? - בְּתֵרֵי גוֹפִי פִלְגִין, בְּחַד גּוֹפָא פִלְגִין.

על גב דפסול לעדות הוא להעיד על אשתו, כשאומר "פלוגי בא על אשתי" הוזה אמינא: מתוך שנאמן על פלוגי נאמן נמי עליה.

ד"ר "פלוגי בא על אשתי" הוזה אמינא:
דאנהני דבוריה | לאחזוקין | לחזקה. אמר
לה מחזקה. **הבא** — אתי לאשמועינן
בעלמא בלא עדים, אפילו הכי, אי א

חזיא

קרסלעך דערנאך אמינא לא אתי' 'ומה לי לשקר' ומרע ליה לחזקה, קא שטייט
 אפא אנטערן ליה למיחנא: "אזי אורי" איז נאמן, אלא שטענדיג רלתי' און מחלוק' דא
 און בחירתו לא באיסור שו קען מיידי, דאך דארי אפילו שעת אסורה, ביזן דאן
 האומר "אזי בני" און נאמן, אף עס ווער דערמוזט צו באזוי. "אזי אורי" — איז נאמן
 גענוג **נאמן** — וועלכך, מוג דא בעי אמר "גרשת" ותפטר מדיבורם, ביז אמר נגמ'
 ושטתא בפניו. **אמר** רבי יוסף מריה דאמרינן — ביז רבי יוסף חלה ושבת תלמודו
 און נותן לא ווא תומא און שבע, קן ודחי קאמרינן מידעתו. ודחי קאמרינן רבונס שו
 נאמן בדרל גאלי — דברא שטתא מבעניה וברייאיהו, דאך בעל שטתא — רבונס
 אמר רב ר' יהודה — ה"ב אמרה. **אמר** שמואל הוואיל ובידו לנישה — דמגו דא
 נאמן אמר שמואל הוואיל וכו'. **קבל** שאמר גרשת את אשתא נאמן — לפטרה דא
 ליה לשקר' ברוק עשירין און מידה, ביז אמר לא "אזי בני" — דהתם דארי איז
 בלמוד. כזה הוואיל דאך דאמי שטתא שו רב יוסף. הוואיל **דרב** יוסף — דא
 לפניו באחד באייר, ואמר "גרשת את אשתא מאחד בניסן" — איז נאמן דא
 — דתון בתנא דרבי אסי. אריז דאבעל נאמן לעשותה מגורשת למפרע, —
לחלום — אמר אמר "גרשתא את אשתא סתם, איז יאניי "עכשיו גרשת", דאניז מן
 גאלי — און שתרצה בריז עבלה. דמזה לו לשקר? אזי איבע — מגרש לו בפניו.
 ה'יומיה דלחא — כלומר, און פשיטא אן דהבא דאמר למפרע — לא דמדימין
 יניין ליה. דארי איז בעי מצי מגרש לה, ומה לו לשקר. אבל און קמבעיא ליה דא
 רבי לחא איז למיצי מוגו לו לשקר, לפטרה דאמר בטעת נרשעין דלמי
 ותפטר אשתו מכאן ואלבא. ונאמן דאמר "זו שלשים יום", דהיינו למפרע —
 דאס און בידו לעשות וליבא מוג — נמצא סמל גירש אשתו לגבי מפרע — והשתא
 רשתי אתמול — לא דמדימין ליה כלל, דמזה דאמר למפרע —
 איז יאניי "עכשיו גרשת את אשתא", דמדימין אובולו בדיבורו. דכין און נאמן
 רבא — בעל שאמר בפני דין, **שלוני בא על אשתו הוא ואחרי צמצושיין** און
 אשתא לא מדימין **בתי** **שני** — בעל ואשתא פלגין, דלגבי בועל און מאמינין בן

ידידי ליה במתנה, כי אמר נמי 'בני הוא ויירשנו'
חזר מיכן אחת אשמשמיעה, דאק על דאן יכול
— דודאי יאן נאמן, דאז ליכא למימר מגו. ואק
בצרך הוכרא. ואומקין דהאב נאמן אמילן בעלסם
הבאים (הזני מכן, אי נמי שפול' לן כשהוא
גוסס — דאן מלי ג' חלק כבורה. ידידיען וואס
גו קא אינו דיע אס כבור הוא אס לא, וואס
קרא למימר דיוקן ידידיען דבנו הוא — נאמן
לומ' 'כבור הוא'. אבל היכא דלא ידיען אי בנו
הוא או לאו — אז מחמיצין ליה אלל לעבסן
שיש' לן עשוי, משום דאבא ליכאמ' מגו. לפשו
אשטו מן היבוס **אצטריבא** ליה — למתניתין
למניה: האומר 'הו' בני נאמן. דסלק דערן
אמנא לא תנשא לוק' באל חליצה. כדלקמן.
הא בני תניא — בקדושין פרק 'האומר'. **בשעת**
מיתתו — אורחא דמלתא נקט. **יש י' בנים** —
ואין אשטו וקוקה ליבם — נאמן, ותנשא לוק'.
לקמייה מוק' לן ב'לא מוחזק' לן באחי' לאו —
בבני. **יש י' אחין** — וקוקה ליבם. **אינו נאמן** —

לאסרד, וטעמא פערשטען לקמדי. ופיעני! חתם
דלא מוחזק לו – וואס גברא בשרות מיתה לא
באזי זקל בבני, קרימזן דאז תולתה בועת אשניה
זקוקה ליבם. דספס ספיאק הוא: שמו יא של
בנים, ואם תמצי לומר איך לו – שמו אגם חתם
אין לו, ומותרת לזקן, דרבי מנחם לאז החרם
דאמר: נאמן לאסרד, שאם אמר 'יש לי אחיך' –
נאמן. ויהיה דרבי נתן מוקמינן לאז החרם במוחזק
לו דאית ליך אחיך, וואס מוחזק לו בבני. אבל
ממתינת דחתם דקרח: 'יש לי בנים' נאמן. אבא
לא אחים' אינו נאמן – בדלא מוחזק לו לא באשר
ולא בבנים, בדפרישית, הלכך, אמר 'יש לי בנים'
אחזקה כמייאז הוא דמוקי לה, הלכך נאמן.
ונפקא מיאז דאפילו יא אחי אחי לארזי מביאן
ואמר 'אחוזת ממונתא הניא' – לא כל בשרא

יש לי אחוז ואין לי בנים" — לאו כל כמינה! המופקד דאף על גב דמוחוץ לן בגייה דאית ליה אחי, חזקת ד"ר חגי' — נאמן לספירה מיביב, ומדברש טעמא ד"ר נאמן. והאי דרשנא "אין חבי" נאמן — הוא הדין לנאמן, ולא לקרית ע"ש שאר אחין — הנאמי מירשא; חזקת לן באחד ולא בבני. אלא לענין לירש עם אחיו לאסרה! אהי היא בחוקת מותרת. כגון ולא מוחזק לן "אין בנים" — נאמן. וטעמא דבעל שאמר "גרשתני בדאמרנין מבוסס דררם (מא), אהי איתא דירשה" — ששבע עולם, אפשר ששמעתיה דררם יחידה שינוי גדול כזה, בעת אשתך, מדמירא בעלמא הא, ונגה היא יחידה יתע אשר לא יפסד לה בגיטא מיביב, כי אמר נמי יבוס. **אין נאמן** — אהי איתא דירשה — קלא איתא דלמירא: הואיל ובידו לגרשה, **נפנח** ביריה — דרך ירה: בעל שאמר "גרשתיה", ויחידה, "הואיל" דשמואל דיקח כמו מגורשת למפרע. שאם יבואו עדים אחרייך ויאמרו לאן כאן נאמן, שדחי איני יכול בעכשיו אחיך דרשתי למפרע, ולא נפקא מינה אלא למפרע כמאן בתי לא אול לה "הואיל" דרב יוסף לגמרי, דלחבא בגי' זנות דמפרע, דהא ליכא כמאן. ואמר אמר "בעכשיו" לא דאקרא למפרע, כלומר "אין שלשים" ויני גרשתיה. והא איני אבי — מצע מרשה לך השתא. **מי פלגינן** א מהדמינין ליה, דליכא מגו. **או לא פלגינן** דבראי לא ליה ירשה, דאידו לא פלגינן אלא ירשה מפרע, אגן מהמינן למפרע, דלא פלגינן דבראי. ולא משכחת לה — אלא מעשה לשעבר כלל, אלא אתרונה דלחבא — ינו — לבעול, ולא להורגה. דאצל אשתו פסול הוא יהדות. **כח נופא** — למפרע ולחבא באשת אחת.

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמניני דף קלה עמוד א – מותרת מהירות "אבן ישראל – (שטיינזלץ) קצה רש"י

הוא יהיה קא שכיב – והיו לו אוזן וליד בנין, דמוחק ליבם. אמרו ליה אתתיה לבאן – זקוקה ליבם, או מותרת לשוק? חזיא לבתא – לאו דוקא, אלא שמותרת לכל אדם ואינה זקוקה ליבם. ומיהו, דכחא אסירא, דהא על ידי מגו, דבעל שאמר "גרשת את אשתך" נאמן, מדימבין, כדמפרש ואולי. למאן ניהוש לה – לאסרה לשוק.

האמר רב חייא בר אבא ב' – והאי גמי הכי קאמר: גרשת את אשתך ודאי לעלמא. ומיהו לבחנא אסירא, דהא לא פטרינן לא אלא בטענה "גרשת את אשתך", ונושה פסולה לכוך, שהרי אינה נפטרת בטענה "יש לי בנים", דהא מוחזק לן בגויה דאין לו בנים, ואיהו לא טעין "יש לי בנים" דנדימננה על ידי מגו דמצו פטר לה בגט. הלכך, הכי קאמר: גרשת את אשתך. ונאמן הוא, דאי בעי מגרש לה. ואנן אשנינו ב' – דלמא אמרוא ניהו דפליגי אליבא דרבי יוחנן, ואיכא דאמר אינו נאמן אפילו לכהן, דאי אמרינן מגו, שהרי רגלים יש לדבר שלא גירשה, דאם גירשה – קלא הוה ליה למילתא, כדאמרינן ב'האשה שנתארמלה', חזי לה – כאבי, ותיאסר לשוק, ומשום דדאמי לעיל "למאן ניהוש", קאמר הכא דרדאי איכא למיחש, ומחא שמעין דבעל שאמר "גרשת את אשתך" – אינו נאמן. הווא יהוה פסוק – ב' בגויה דלית ליה אחי, חוקה בעלמא בלא עדים, ויודיען היו בוראי דאין לו בנים. ואי לא דמוחק לן דלית ליה אחי – היה לנו לאסרה לשוק מספק, כיון דרדאי אין לו בנים. ועוד האמר בשעת מיתה ב' – ואק על פי שאין לו בנים, כיון דאמר "אין לי אחים" – נאמן להתירה, ואק על גב דמוחק לן באחי – נאמן להתירה, מגו דאי בעי פטר לה בגיטא, ומה לו לשקר. כדאמרינן גמי לעיל, דהא על גב דמוחק לן באחי ואמר "אין בני" – נאמן להתירה משום מגו, דאחי מגו ומרע ליה לחזקה. אמר ליה אבי את אסיר – בני העיר הווא דאיכא עדים, ורציונן אנו לחוש לדבריהם ולהחזיק עד שנשמע מה בפי עדים. ופשוני: השתא מיתה הא ליתנהו – ואין לנו

אלא מה שענינו ראות, לאו היינו – דמקשינן בכתובות בפרק "האשה שנתארמלה" גבי בנתיה דמר שמואל דאשתבין ואסקניה לארעא דישראל, ואמר "נשיבתי וטוהרה אני" ושריתו רבי תנאי להנשא לכהנים. ואמרין: דהאיכא עדים במדינת הים שנטמאו ואמר רבי חנינא: עדים בצד אסתן – רוח צפנית – ותאסר? בתמיה, ומפרש התם דערי טומאה אתמר, אם הקילו בשבתי – דהרבה הקילו בה חכמים במסכת כתובות, דאפילו אלא ועד אחר נאמנין לומר טוהרה, וטעמא, דבשביל שנתיהודה בין השאבין אין לנו לאסרה, נהוי סתם אלא שטמא ממונה, ואוקמה אחזקה, ואיטור קל הווא אם נישאת לכוך, נקל באשת איש – בתמיה. דאיכא איסור חנק, והרי היא בחזקת איסור עד עתה. ואגל תהיבה מספק, כיון דאמר איניש דאיכא עדים במדינת הים שזוקקה ליבם, דמנוולא נפשה לגבי שבאי – דא גרסינן, ופירוש היה בספרים, חזי לה – כאבי, וליה חזי לה חליה. דקאמר אחינו הוא – משהו היה קטני גמי לפלו לו נכסים ממקום אחר, דכולן יורשין אותו. ותו לא – הלא עם כל אחיו יש לו לטול דקאמרין אין אנו יודעין – הלכך לא שקיל מנייהו מיד, דאמר ליה אייתי ראתי. וכשמת אין יורשין אותו מכא אחיהן החי, שמודה לון שאותו הספק אחיהן היה. ואת אומרת ב' – ופלוגתא היא בכמה מקומות בתלמוד (בבא קמא ק"ח, א) דרב הונא ורב יהודה אמרי חייב, ורב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור. וקיימא לן דפטור, דהלכתא כרבי יוחנן מבחידי, וכרב נחמן דביני, אלא שישבע שבעת היסט שאינו יודע, ומתניחין גמי, האח האחד טוען בשביל אחיו הספק; ממון יש לאחי בידכם, מה ואמרינן: אין אנו יודעין.

ומהינן: פטורין, דאמרין ממונא בחזקת מידה לעולם

חזיא לכהנא רבה – יש מוחקים "רבה", משום דלכל הפחות אלמנה היא, ולא חזיא לכוך גדול. ואומר רבינו יצחק: דשפיר גרס "רבה", דהא אף לכוך חדיט אסירא, דהא מטעם שאמר "גרשתיה" היה מתוה, ולא שהיה אומר שהיו לו בנים – דאם כן היה נאמן, כדענן במתניתין דיוה ב"ב – נאמן, ומאי חזי עומד רבא? אינה יתחק? אלא הכי פירשו: דחזיא לכהנא רבה – כלומר אינה זקוקה ליבם, שגרשתיה. דמותרת לכל העולם, ואפילו לכוך גדול מטעם זיקת לבין, וחרב רבינו מנחם גרס: חזי ליהויה עלה מילתא שמיא, אינה יתחק? אלא הכי חזרת לכהנה ב' נשא לאכול בתרומה.

הכרי גרסינן: דהא אמרי ראיבא סוהרי במדינת הים רדיע דאית ליה אחי – חכבי פירשו: הא יצא חזי לאמרי, שאמרימא דאיכא עדים במדינת הים, ולא גרסינן: דהא איכא סוהרי במדינת הים, דאי ראי ראיבא עדים במדינת הים – אם כן מאי קאמר "השתא מיתה הא ליתנהו" ואי בעי למימר שיש לנו לחוש שמוט ש עדים – הא ראי לא למימר, למיחש, דהא תנן: "יש לי בנים" – נאמן, והוא הדין "אין לי אחים" – נאמן, ומגו דאי בעי פטר לה בגיטא, וכן בפרק שני דכתובות (כב, א) על בנתיה דמר שמואל דאמרין: ופרקי: דהא אמרי איכא עדים במדינת הים, אבל אי ליכא קול – אין לנו לחוש מאלו שמוט ש עדים, דהא תנן התם: "נשיבתי וטוהרה אני" – נאמנת.

אביי חזי לעולם חס – וקשה דרב יהודה ארור ידודה, דיריש "שור שנגח את הפרה" (בבא קמא מו, א) אמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי תוספתא, אבל חכמים אמרינן: זה כלל גדול דהן, דמוחק ומחזירי עליו הראיה, ומפרש התם דהוה כלל גדול – "אפילו נזק אמר ברי ומויק אומר שמא, אלמא לרב יהודה, ברי ושמו – לאו ברי עדיף ויש לומר: דקא גבי מבי אית ליה לרב יהודה ברי עדיף, דהוה ברי חשוב, דאם לא היה מבי עדיף היה מבי מנב"ל – בידך, שהרי הלוח יודע שלא הלוח מנב"ל כלום, ושמואל של ליה גרוע, שהיה לו לידע אם הלוח לא הלוח, ולכן חייב, אבל גבי שור שנגח את הפרה, ולכן חשיב ברי של נזק, משום דירוע שחזיקו אינו יודע מתי ילדה קודם נגיחה או לאחר נגיחה, לכן טוען ברי, שירוע שלא יכחישהו המויק, ושמואל של מויק אינו גרוע, כי אין לו לידע, כי לא היה שם, אבל קשה לה דאמר בפרק קמא דכתובות (י"ב, ב) – אמר ליה אביי לרב יוחנן: דאי רב יהודה, אמר "מנה לי בידך" וזלה אמר "איני יודע" (א), דשמואל דהא, דפסיק התם כרבן גמליאל דנאמנת כשאמר "משארסתני" נאנסתי ונטחפתה שדרה, – לא חשיב ברי שללה, כי יהא דניח ומויק (ומיהו), דיש לומר: דהוה מצי למימר "וליתעמינן", וכן בריש "הבית העליליה" (בבא מצעא קט, ב) גבי אם היה מביק מקצת לבני גרע, נטבלי, ומויק לה דקאמר "איני יודע", וקאמר: למאן תיהוי תויבתא דרב נחמן ורבי יוחנן, דאמר: מנב"ל לי בידך" וזלה אמר "איני יודע" – פטור, והשתא, הא לרב יהודה גמי הוי תויבתא, דמודה דהתם דפטור, דהוי ברי גרוע, משום דאין אינו יודע אם הוי שלו, לפי שהרבה אבנים רבות זו לזה ויש להוה דאביי דהא לא משהי חילוק בין גרע למנב"ל להוי ברי גרוע, דאמר קאמר הכא: לעולם חייב, ושאינו הכא דכי "מנה לאחר בידך" דמי, משמע דאם הוא עצמו היה אומר "אחזק אני" הווא אמר "איני יודע" – טול בחלקך, אף על גב דהוי ברי גרוע, דהם אינן יודעים אם יש להם אם במדינת הים או לאו, והשתא אתי שפיר, דהדיא דכתובות – באי אמר לה, וזוהי "רדיבתי העליליה" (שם) גמי דקאמר: למאן תיהוי תויבתא דרב נחמן משום דלאבי לא הוי תויבתא דרב יהודה, ריה כלל גדול בידך" וזלה פרק "הפרה" – לא מוקי אביי לאיתויי אפילו נזק אמר ברי ומויק אומר שמא, אלא מוקי להכי דאמר התם: גמי לכי את דאיתמר (בבא בתרא צב, א), דמכור שור לחבירי ונמצא נגחך, דאוליין ברי

חוקה אפילו כנגד רבא, ואין להאריך בן, כל

לעולם

בבא בתרא
רע"י

רבי

אָמַר לִיָּהּ: מַעֲמִיד דְּרַבִּי יוֹסִי לֹא יִדְעָנָא, הֲלֵכָה אֵיבְעִי
הֲלֵכָה אִי לֹא, וְטַעֲמִיָּה אֲנָא אֲמִינָא קֳדָּךְ. בְּעָא מִיָּיָהּ.
יוֹסִי: בְּתֵר דְּנִפְקוּ, אָמַר לִיָּהּ: הֵינִי מַעֲמִיד דְּרַבִּי יוֹסִי
תְּנִיָּא נְמִי חָכִי, רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֵינִי צָרִיד, מִפְּנֵי שְׁזָמְנוּ
מִרְבַּ נְחָמִן: בְּהִקְנָאָה, מַהוּ? אָמַר לִיָּהּ: בְּהִקְנָאָה אֵינִי
צָרִיד, וְאִיבָא אֲקִנְיָא דְלֹא צָרִיד: "אֲקִנְיָהּ וְקִנְיָא מִיָּיָהּ
צָרִיד. מִתְקִיד לָהּ רַב חֲזִינָא מִסּוּרָא: מִי אִיבָא מִיָּדִי
לְסַפְּרִי דְאַבִּי - וְיָדַע, וְלְסַפְּרִי דְרָבָא - וְיָדַע. רַב הוּנָא
וְקִנְיָא מִיָּיָהּ", בֵּין "קִנְיָא מִיָּיָהּ וְאֲקִנְיָה" - לֹא צָרִיד, וְ
אָמַר רַב כְּהָנָא: אֲמִרְתָּה לְשִׁמְעֵתָא קָמִיָּה דְרַב יְבִיד מ
לָהּ, אָנֹכִי מִתְגִּינֵן לָהּ, אָמַר רַבָּא אָמַר רַב נְחָמִן: בְּהִי
מִיָּיָהּ", בֵּין "קִנְיָא מִיָּיָהּ וְאֲקִנְיָה" - לֹא צָרִיד; בִּ"ד
הַפּוֹתֵב נְכִסִּי לְכֹנֵן לְאַחַר מוֹתוֹ". אִיתְמַר: מִכָּר הַבִּי

למימר הבי' = לא נתכוין לא לתנאי ולא

25

בבא בתרא. יש נוחלין - פרק שמיני דף קלו עמוד ב - מותר מהדרת "אבן רשאל" (שטיינזלץ) - רש"י תוספות

רבי יוחנן סבר לא קנה לוקח - תימנה; אם כן, אמאי אצטרך תקנת אורשא, דאשה שמכרה בבכסי מלוג בחיי בעלה ומהת דלא עשהה ולא כלום (בבא בתרא קטז, ב) ויש לומר: דמיירי כגון שכתב לה "דיון ודברים אם לי בפריות נבסין ובפריות פירותיך" ולא כתב "בבכסך", דאם כן הדי מוכרז קיים, דבאמר ב"הבוחב" (כתובות פז, א), אי נמי, דהם קנין פירות דבעל דלא הוי אלא מדרבנן, ולא מצריכי לתבוח "מהמים", ולא הוי קבצין הגוף, לכך אצטרך תקנת אורשא.

לא קנה לוקח - פירש רבינו יצחק בן מרדכי: ויחזור לירושלמי הדין, ולא יוכלו לקחות לומר: אביך ובין ואת מקפתך דרמיונן בסוף "מי שמת" (בבא בתרא קנט, א), דאף על גב דהכא לא שייך טעמא דלקצן משום שאמר הדין "אנא מבח אלא דאבא קאיתינא" - דאם כן יקחו אחי אחי חלקם, כיון שאנינו אב מבח אביו אלא מבח קוננו. אלא היינו טעמא שחזור לירושלמי הדין - משום דבמיתא הדין נפלו בכסין לפנינו, ומוכשת וקנינו - קאם הדין בקבר ממילא, ואחר כך ירשם כן הדין, וקשה, דאמר בסביון: מהו דרמינא אביו אפילו לגבי בריה נפשיה עדיפא ליה, ואף יקחו וליחזרו במיתא האב, ודלא אב המוקח בטל - לא הוי לראב, כי אם לירושלמי הדין ויש לומר: דשפיר קרי ליה בן בנו "נפשיה" לגבי לוקח, ולא דמי לנכסיה דל ואחריו פלוגי ואחרי אחריו פלוגי, דאם שני בחיי ראשון יחזרו נכסיה לירושלמי ראשון, ולא אמר הדין שחזקה הגוף לשלישי לבסוף הדין כנופל פלוגי במיתא השני. שהרי לא קנהה לו כלום עד אחר שיכזה שני, ואפילו לרב עדין דאמר לעיל (קכז, ב) "לירש" ולא ילתי יתי, ותימנה דאף אמר "נכסיה" ולא ואחריו פלוגי" אם שני לא יחזרו לירושלמי שני - לא דמי לראב, דיוהר יחזרו לראשון נכסיהם מלאב. ודהם אם מוכר ראשון - כל הנכסים אמרתי לעולם, והלכתא כרבן שמעון בן גמליאל דמרי: אי לשני אלא מה שער ראשון, אבל חבא - אין האב יכול למכור אלא עד שימות. לכך יחזור לירושלמי הדין, ודהם לירושלמי פירש.

מביא ואינו קורא - ארשן בקונטרס: מביא - משום ד"אדמתך" קרינא ביה, ואינו קורא - ולא קרינא ביה "מן האדמה אשר נתתה לי". ותימנה: דאי קרינא ביה "אדמתך" - קרינא ביה נמי "מן האדמה אשר נתתה לי" ונראה שתקנו מדרבנן לחיבא, משום קנין פירות. אבל קרינא לא, כדאמרנן ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פז, א) משום דמחיו כשיקרא. ואי משום דאין לאפקערי דממנו מעמלא.

והתניא יחזרו נכסיהם לירושלמי נותן - פירש בקונטרס: וקשה לרבי יוחנן, דאמר קנין פירות חקצן הגוף נמי; ומשני: תנא היא דפליגי בקנין פירות אי הוי קבצין הגוף או לא. ואין נראה, דקבצין תנאים מציעי דפליגי בקנין פירות בהדיא יתר מאלא, גבי מוכר עבדו על אמת שישמענו שלשים יום ב"חוקת הבהים" (בבא בתרא ג, א), ועוד, דלדבריו לא ברין סתרינא אלא: "אחרך" תנא היא. ונראה, דלירש לקיש פריך, דשני: "אחרך" שאני. והבי פריך: אי אמרת בשלמא ד"אחרך" לא שאני, אלא היא דאין יחזור לירושלמי ראשון הדי טעמא משום דקסבר קנין פירות קבצין הגוף נמי, כרבי יוחנן - את שפיר, דמציעו הרבה תנאים דפליגי בהדיא, אלא אמרת דהיא דאין יחזור לירושלמי ראשון כבא נמי מעמלא. ולא בקנין הגוף דמי, והכא משום ד"אחרך" שאני - והתניא: יחזור לירושלמי נותן. והא אין סברא לומר דסבירא ליה ד"אחרך" לאו כלום, דלא מציעו פלותא בהדי ומשני: אלא "אחרך" תנא היא. כלומר, לעולם קנייתא נמי כרשי לקיש, ו"אחרך" נמי תנא היא. אדמייתי דפליגי רבי ורבי שמעון בן גמליאל ב"אחרך" דרבי סבירא, דרבי סבירא לאו כלום היא ולא קנהה לו אלא פירות. והדין שמעון בן גמליאל סבר "אחרך" שאני, והשתא הוי כולוהו כרשי לקיש והלכתא כותיה. גליקין. ונראה דמייתי שפיר תנאי, דעל כרחך ב"אחרך" פליגי אפילו לרבי יוחנן, ולא בקנין פירות אי הוי קבצין הגוף לא. דאם טעמא דרבן שמעון בן גמליאל לאו לא לשני אלא מה ששירי הראשון, על כרחך משום דאמר "אחרך". ומשום קנין פירות גרידא - פשטא דלא היה יכול למכור, כמו האב דאין יכול למכור. עד כאן. (ש"א).

אבל

רצה ראשון - יכול למכור הגוף כדלקמן. והתניא יחזור לירושלמי נותן - לרבי יוחנן פריך: אף על גב דאיכא "אחרך" שאני, אפילו הכי יחזור לירושלמי נותן, דקנין פירות דראשון לאו קבצין הגוף דמי, וכל שכן קנין פירות דעלמא דלאו קבצין הגוף דמי, כרשי לקיש. ושפיר לרבי יוחנן.

אמר רבי יוחנן: לא קנה לוקח, וירש לקיש אמר:

קנה לוקח. **רבי** יוחנן **אמר** לא **קנה** לוקח, **קנין** **פירות** **בקנין** **הגוף** **דמי**; **וירש** **לקיש** **אמר** **קנה** **לוקח**, **קנין** **פירות** **לאו** **בקנין** **הגוף** **דמי**. - **והא** **אפילו** **בה** **הרא** **וימנא** **דאיתמר**: **המוכר** **שרהו** **לפירות** - **רבי** **יוחנן** **אמר**: **מביא** **וקורא**, **וירש** **לקיש** **אמר**: **מביא** **ואינו** **קורא**. **רבי** **יוחנן** **אמר** **מביא** **וקורא**, **קסבר**: **קנין** **פירות** **בקנין** **הגוף** **דמי**; **וירש** **לקיש** **אמר** **מביא** **ואינו** **קורא**, **קנין** **פירות** **לאו** **בקנין** **הגוף** **דמי** - **אמר** **לך** **רבי** **יוחנן**: **אף** **על** **גב** **דבעלמא** **קנין** **פירות** **בקנין** **הגוף** **דמי**, **הכא** **אצטרך**: **סלקא** **דעתך** **אמינא**: **אבא** **לגבי** **בריה** **אחולי** **אחיל**, **קא** **משמע** **לו**. **ורבי** **שמעון** **בן** **לקיש** **אמר**: **אף** **על** **גב** **דבעלמא** **קנין** **פירות** **לאו** **בקנין** **הגוף** **דמי**, **הכא** **אצטרך**: **סלקא** **דעתך** **אמינא**: **כל** **לגבי** **נפשיה**, **אפילו** **במקום** **בריה** - **נפשיה** **עדיפא** **ליה**, **קא** **משמע** **לו**. **איתביה** **רבי** **יוחנן** **לרש** **לקיש**: **"נכסי** **לך**, **ואחרך** **ירש** **פלוגי**, **ואחרך** **ירש** **פלוגי"**, **מת** **ראשון** - **קנה** **שני**, **מת** **שני** - **קנה** **שלישי**, **מת** **שני** **בתי** **ראשון** - **יחזרו** **נכסיהם** **לירושלמי** **ראשון**; **ואם** **איתא**, **לירושלמי** **נותן** **מיבעי** **ליה** **אמר** **ליה**, **כבר** **תרגמה** **רב** **הושעיא** **בבבלי**: **"אחרך"** **שאני**. **וכן** **רבי** **רבה** **פר** **רב** **הונא** **קמיה** **דרב**, **ואמר**: **"אחרך"** **שאני**. - **והתניא**: **יחזרו** **לירושלמי** **נותן** **תנאי**

חמי

לא **קנה** **לוקח** - אפילו לכשמיטה האב אחר כך, שמעולם לא הוי ארזין לבא לידה הדין. אלא יחזור לשאר יורשי האב. ומיהו, אם לא מכרן הדין בחיי האב - היה מודה רבי יוחנן שאף על פי שמת האב אחר כך מת האב, אפילו הכי יורשי האב ארזין את מתנתו ולא יורשי האב. אבל גבי מכירה, דהי סילק נפשו משעת מכירתו, וגם לא היה שיוכל הלוקח לזכות מכחו. ובפרק "חובלי" בבבא קטא מפרש פלוגמיהו הכי: רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח, אמר לך: כי קנתי מתניתין מכר הדין אין לקוח. עד שימות האב, הא כי קנתי אית ליה ללוקח - דלא מת הדין בחיי האב, דאית ליה לידה דבן, אבל מת הדין בחיי האב, דלא אית לידה דמי, כי מייית אב נמי לית ליה ללוקח. אלאמא קנין פירות בקנין הגוף דמי, וכי זבין לאו ידידה זבין, ירש לקיש אמר קנה לוקח, אמר לך: כי קנתי מתניתין מכר הדין אין ללוקח עד שימות האב, כי מייית מיתה אית ללוקח, לא שנת לא מת הדין בחיי האב דאית לידה דמי, לא שנת מת הדין בחיי האב דלא אית לידה דבן - קנה לוקח, אלאמא קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי, וכי זבין ידידה זבין, קנין פירות - שיש לו לאב - כלומר דאית קנין לו זמני, ולא היה הדין יכול למכור אלא על מנת דאית לידה, ובין דלא אית לידה - לא קני לוקח. ומיהו, אם לא מכרן הדין אלא על סילק נפשו מהם, ומת הדין בחיי האב - לכשמיטה ארזין, יירש בן אב וכות דקרינא ביה "אדמה אשר נתתה לי" (דברים כז). **מביא** **ואינו** **קורא** - שאינו יכול לקרות "אדמה אשר נתתה לי", ומיהו, בהבאה חייב, דכתיב: "אשר תביא מארצך", שהרי שיעבד לו יניקת הקרקע לפירותיו. אחולי אחיל ליה - נטפא למגרי, וקנין פירות דאית ליה לא ליהזו קנין הגוף. והכי נמי הוה מצוי לממור דאי איתמר בהדיא - בהא קאמר רבי יוחנן דאין פירות בקנין הגוף דמי, משום דכל לגבי נפשיה, אפילו במקום בריה - נפשיה עדיפא ליה, ובין דעבכ לעצמו פירות - שייך בקנין הגוף פירות שמקנה לאחרים לאו בקנין הגוף דמי, דבכל דוכתא נפשיה עדיפא ליה. ומשום דשמעין לה מתוריציה דרש לקיש לא חשש הגמרא לפרש כך. ולרש לקיש נמי, אי איתמר בהדיא - בהא קאמר רבי לקיש, משום דאבא לגבי רבי אחולי אחיל, אבל לגבי מוכר שדרו פירות - אימא מודי ליה לרבי יוחנן דקנין פירות בקנין הגוף דמי, קא משמע לך. פת השני - אחרי הראשון, קנה שלישי. יחזרו נכסיהם לירושלמי ראשון - כלומר, כשימות הראשון - יורשיו יורשין מכתו, שהרי לא יזכה לשלישי אלא מבח השני, דא לא קאמר לראשון - נכסיה דל ואחריו פלוגי, ואם אין פלוגי - יתנו פלוגי השלישי. ובין דשני לא זכח - שלישי נמי לא יקנה, אלא יורש ראשון יירש ליה נכסיהם. ואף על גב דלא הוי קנין לראשון אלא לאכול פירותיהן כל ימי חייו, דהא קאמר ליה "אחרך" פלוגי" - אפילו הכי, כיון דאין "אחרך" קיים - זכו יורשי ראשון בנחל פירותיו. אי אמרת בשלמא קנין פירות הוי חשוב כקנין הגוף - הלכך איכא למימר יחזרו לירושלמי ראשון, שהרי הפירות קנין, וזכין איתרמי, שאל לראשון קנין פירות דבכסין דמי, וגם סילק הנותן עצמו מגוף ופירות - הלכך יחזור לירושלמי ראשון. אלא אי איתא דלא קבצין הגוף דמי - מאיזה טעם יחזור לראשון? יחזרו לירושלמי נותן, מיבעי ליה - שהרי לראשון קנין פירות, ואין אחרי איש שיקבל לא הגוף ולא פירות, הלכך יחזור לנותן או לירושלמי **אחרך** **שאני** - דמשמעו דגוף פירות נותן לראשון, דלא בהדיא פרש: **אחרך** **ירש** **פלוגי**, והא ליתיה דלירש, הלכך ישארו ביד יורשי ראשון. דהכי קאמר ליה: כל ימי חיך יהא חבל שלך חפרי והגוף, ומה ששתיירי אחרך - יקבל פלוגי. ואם היה

הבי' נסימן: **תני' היא** – ולא גרסינן "אלא אחרך נמי תנאי היא", דמשמע דתירוצא דתריצין לעיל לריש לקיש "אחרך" שאני, דהא תירוצא הוא. דהא דאזי לריש לקיש מותרין: שאני, דבמותרין גרידא להו הושעיא לעיל, דהשתא קיימי דבריה ברייתא בריש לקיש: בין למאן דאמר יחזור לירוש' נותן, בין למאן דאמר יחזור לירוש' ראשון –

כולהו סבירא להו דקנין פירות דעלמא לאו כקנין

הגוף דמי, דאפילו ח' דקתני יחזור לירוש' ראשון

– היינו משום "אחרך" שאני, אלא לרבי יוחנן

הוא דמתריצין דהכי תנאי היא, כלומר: איכא

תנאי דפליגי בקנין פירות דראשון אי בקנין הגוף

דמי או לא, ואנא סבירא לי כמאן דאמר כקנין

הגוף דמי. דתניא: – דרבי סבירא ליה: אלא

כקנין הגוף דמי, דחך ברייתא דקתני יחזור לירוש'

נותן – רבי היא. ורבן שמעון סבירא ליה: כקנין

הגוף דמי, דקתני יחזור לירוש' ראשון – רבן

שמעון דמי, ואנא סבירא ליה כרבן שמעון. והיינו

דפסיק רבי יוחנן בריבן כרבן שמעון, לירוש' לקיש

לאו בקנין פירות כקנין הגוף דמי פליגי. אלא

לכולי עלמא לאו כקנין הגוף דמי, ובהא פליגי:

רבי סבר: "אחרך" נמי – קנין פירות בעלמא מוד

דאית לי כקנין לראשון, הלכך שני מוציא מיד

הלקוחות. והדיכא דמת שני – יחזור לירוש' נותן,

דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. ורבן שמעון בן

גמליאל סבר: בעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף

דמי, אלא כקנין "אחרך" שאני, וגוף ופירות אית

לראשון, הלכך אין לשני אלא מה ששיר ראשון,

והדיכא דמת שני – יחזור לירוש' ראשון, וכן

עיקר, דהשתא לא תקשי הלכתא אהלכתא

דהא פסקין הלכתא בריבן לקיש פירק "החולץ"

דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, ובהא ד"אחרך

לפלוני" קיימא לן כרבן שמעון דאין לשני אלא

מה ששיר ראשון, כדפסקין הלכתא לקמן, ולא

פליג ריש לקיש על הדינא פסק דפסיק רבי יוחנן

לקמן, ומדבאי נמי איכא למשמע דהכי קיימא

לן, דאמר אביי: איזוהי רשע ערום כו'. ולקמן נמי,

בהדיא אתתא דהוה לא דיקלא בארעא דרב

ביבי בר אבאי לאו איזוהי אנקיה לבנו קנין כרבן

שמעון כו' עד אפילו רבן שמעון לא קאמר כו' –

דמהם נמי שמעינן דלמעתא כרבן שמעון,

והלכך בעינן דלפרושי דרבן שמעון סבירא ליה

בריש לקיש, דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי

והכא היינו טעמא – ד"אחרך" שאני, ולא תקשי

הלכתא אהלכתא. וידי הוראשון הוציא ואכל –

אורוח דמילתא נגזר, שמכר והוציא המעות

בדוראנא, השני נטקא מיד הלכות – אחר

שימות הראשון. דקנין פירות דראשון לאו כקנין

הגוף דמי, ו"אחרך" שאני לא אמרינן אליבא

דרבי. **אלא מה ששיר ראשון**, ואם לא שיד

כלום – לא טיול השני כלום, דקנין פירות

דראשון כקנין הגוף דמי לרבי יוחנן, ולריש לקיש

טעמא – משום ד"אחרך" שאני, אין לראשון

אלא אכילת פירות בלבד – אן סלקא דעתך השתא: פירות יכול לאכול ולמכור, אבל לא

הגוף ואם מכר – השני מוציא מיד הלכות. **ואל נטקא** – דא קמריה דקאמר רבי: השני

מוציא – והיני מילי היכא דמכר הגוף, שאין לו לראשון אלא פירות. ודך ברייתא דקאמרה

יוד ראשון ומוכר – אפירות קאי, **הא לבתחלה** – קאמר רב שמעון אין לו למכור

לבתחלה הגוף, אלא אכילת הפירות, כדי שיתקיים דעתו של נותן, דהא גלי דעתיה דאמר

ליה ששתריך קאט לשני אם יתרצה הראשון לשיר אחריז כלום, ודכי קתני דרבי יוחנן וירא

ומוכר ואוכל מסתמא, דרבי רבי, שהרי אינו יכול למכור כי אם פירות. ורבן שמעון בן

גמליאל אמור: אין לו לראשון לירד ולמכור מסתמא, שהרי הכל מכור, ולא נתקיימה דעת

הנותן, אלא אכילת פירות הוא דאית ליה לבתחלה, ואם לא מכר, אלא גזפ – ויעבר און,

לבתחלה לאו דהא קמריה – דיעבר, אין לשני אלא מה ששיר ראשון, **איזוהי רשע ערום**,

גורם לעברו עד דברי הנותן. ערום – דאדנו מעשיה, ודרי הוא חסותא ואלא לו ומיהו,

המוכר עצמו, דהיינו דראשון – לא מקרי רשע, ואף על גב דלבתחלה אסור לעשות כן, דלא

חמיר איסוריה, שהרי השלישו הנותן בנותן פירות לעשות בון כריצונו. **זה המשיא עצה** –

לראשון למכור בנכסיו. דהא קיימא לן כרבן שמעון, דהא לניא איה מה ששיר ראשון,

ולא נעשה נחת רוחו של שות שמר "אחרך לפלוני", דהא לניא איה אם ישתייר, ומיהו,

לא אקפיד קפידא גמורא שלא יוכל הראשון למכור אן ירצה. **ופוהר** – פוהר – פוהר, אף

על גב דאמר, לא לשני אלא מה ששיר ראשון, אם נתנו אותו ראשון במתנת שכב מרע,

כגון דאמר "מודים ולאחר מיתה" – לא אמר

כלום, דהשני מוציא. אי נמי, כשהיה שכב מרע

נתנה, דהשני מתנתו הללו שות, דאמרן לעיל:

איזוהי מתנת רבי שהיא במתנת שכב מרע כו'. **הכי** – רבי גרסינן בהלכות גדולות ובפירוש רבינו

חננאל: מאי טעמא אמר אביי מתנת שכב מרע

אימתי הוא לאחר מיתה וכובר קדמו אחרך –

האי שני דקאמר עליה הנותן "אחרך לפלוני",

קדם ליה שנתנו לו הראשון, דמשעה שהתחיל

הוא הראשון לטרוף – קנה השני. **אחרך** – עם

גמר מיתה ששמוע, דמשעה דהא הראשון צריך

לנכסיו הללו ויזכה הנותן לזה השני אחריז מיד.

אבל דאי מקבל מתנה מראשון – לא קנה עד

לאחר גמר מיתה, וסדסם ארס הנותן ממנו לאחר

מיתותו אין לרבי להוציא ממנו מכוח עד שתגמר

מיתתו. אבל לעיל, הנותן סליק בפשיה מרבי

נכסיו, שהרי נתנו לראשון – חפץ הוא שיזכה

השני עד גמר מיתתו של ראשון, ובי **אמר אביי**

הכי – דמתנת שכב מרע לאחר גמר מיתה: עם

גמר מיתה – אלא, בהדי הדדי קנין

ולאשמעינן אתא דחולקין בשהו. מההיא –

דעם גמר מיתה. **אל סלקא דעתך** – דמהדיא

דלאחר מיתה דרבי ביה, דהא דאי אתם שכב

מרע הנותן לאחרים ממון שלו – אין בדעתו

להוציא משרותו עד לאחר גמר מיתתו.

דאשכחן נמי כהאי גונא גבי אשוחי שחיותו

גוגרשה ומותרה לאחרים, דלא גמר ליה נזיקא

כמכור עד לאחר גמר מיתתו. דהיינו **היה** זה הוציא

אם מתי – כלומר, אם אמות – או ידא גט, זה

נשך מחול' – זה – לאחר גט חול', דהיינו לאחר

מיתה. זה נשך לאחר מיתה **לא אמר כלום** –

דלא גמר לגרשה עד לאחר מיתה, ואין לאחר

מיתה. ודלא כרבי יוסי מוקמינן לה בגיטין בפרק

"מי שאשוח קרדיקוס", דאי כרבי יוסי – האמר:

זמנו של שטר מוכיח עליה, וכמאן דאמר לה

"מודים ולאחר מיתה" דמי, דקתני התם: **ולא**

ולא מתיבמת. וגבי "אם מתי" – דמי כמאן

דאמר "מודים אם מתי", דקתני התם: **דרי** זה גט.

מיהו, שמעינן מינה דלאחר מיתה קמשרה לה

דדא מיד, דהיינו גט, דאי עד גמר מיתה – אם כן

הוי גט, ואמאי קתני לא אמר כלום: **הוי** בהן

עבדים – כן – כלומר, ורבן שמעון קאמר ומה

שמכר אחריו – חפץ הוא מוכור, ואפילו עבדים

והוציאם לחירות. וקתני **פשיטיא**, דעשה דאמרי

גוף הראשון מצוי למעבר ביה כל מה דבעי

למעבר **איסורא** – דהמשחרר עבדו שרבר

בעשה ד'לשולם בהם תעבדו" (ויקרא כה). תכריכי כותב אסורין בהנאה, ובפרק "גגמר

הדין" (סנהדרין מז, ט) נפקא לן כקריא. **לשיטתו אמר הנאה** אל **היבנתו** נחילה – אלא

על מנת ליהנות בהן בני אדם, ונדיחא ליה לאניש דליהוה אינשי ממנוניה ולא ילך לאיבדו.

תריצו זה נתן כל בפתנה – כל ימך, **ואחרך** – אחר מיתתו, **לפלוני** – לצאת כו', ונג

אלבולו אם יצא, דהא לא קאמר "ואחרך לפלוני", נפלו **ראשון** יצא – כן – כלומר נטלו

לצאת, וב' ויבצר עלי. **באנו למחלוקת** – דלרבי לא לא ראשון יצא, דהא דאית ליה בגויה

אלא קנין פירות, שהרי אינו יכול למכור, ולא קרינא ביה "לכם". ולרבן שמעון ראשון יצא,

דדא אי בעי הוה אכיל ליה או מוכן ליה, דהא "אחרך" קאמר: מה ששתריך אחריך, **על**

באן לא פליגי – כרבי רבן שמעון בפירות דראשון, דדאי פירות אית ליה. אלא בהכי פליגי,

רבן שמעון סבר: קנין פירות שוש לו לראשון – כקנין הגוף דמי, אפילו לריש לקיש,

"ד"אחרך" שאני. **אמר סבר**: לאו כקנין הגוף דמי, ואם מכר את התוף – לא עשה אלא כלום.

אבל בפירות הכל מודים דאית ליה, הלכך, גבי תחרונ גמי, יציאת ידי חובתו לטילו – היינו

פירותיה, דאפילו לרבי יצא.

אבל פריש או רמון לא — פירש בקונטרס: לא גרסינן לה. ויש לפרש בדוחק: דוקא דכי יש לנותן אתרוג מלבד אותו שנטל מקבל מתנה, ואינו מקפיד אם יאכל הלה את האתרוג. אבל אי לית ליה לנותן אלא פריש או רמון — לא יצא, דמסתמא יקפיד אם יאכל הלה את האתרוג. ודחוק.

לא החזירו לא יצא — ואם תאמר: אמאי לא י

אפילו כי כפליה לתנאי? והא הוה ת
ומעשה דבר אחד, ואין לה תנאי גבי גר
ראובן, בדאמרין בימי שאחורז (נטיין ער),
”היה זה ויגן לתנאי של” — אינה מוגשת,
מנת שהגיר של” — מוגשת. ופרץ: מאי ש
רישא ומאי שגאן ספיא אמר רבא: משום ד
מעשה קודם לתנאי, וליכא התנאי בטל ומגורשי
ופריך רב אדא בר אבהו: טעמא דהוי מעשה
קודם לתנאי, דא לא הכי — לא? מכדי, כל ת
גמרינן מתנאי גבי גר ובני ראובן, מה הוה לא
ומעשה דבר אחד כי לא אמר רב א
בר אבהו: משום דהוי תנאי ומעשה דבר א
ומידו, יש לומר דבר הדכא סבר לא גמ
תנאי ומעשה דבר אחד, דא הוה גמי לא ג
אינמי, רב אדא סבירא ליה דכל האומר
”מתנ” לא באומר ”מעבשי” דמי, ולכדי
מעשה ותנאי דבר אחד, דמינו מוגרשה א
שתחיתוי לו הדיק, ואין תרגוש שכהונת ג
ולחכי הוי מעשה ותנאי דבר אחד ליה
תנאי, אבל רבא סבר: כל האומר ”על מתנא”
”מעבשי” דמי, ולא הוי תנאי ומעשה דבר א
ויכולים ומעשה והתנאי להקיים, ומגורשת מ
ואחד כך תקיים ותנאי. אי גמי, ותם כרבי מ
דכא כרבנן.

כא

אִי מִיִּפֶּק לֹא נָפִיק בֵּיתָה, לְמֵאִי יִהְיֶה נִיחִילָה? אָלָּה, 1
 מִיִּפֶּק - דְּכֹדִיל עֲלֵמָא לֹא פְלִיגִי דְנָפִיק בֵּיתָה, מִכְרָה 2
 אוֹ אֲכָלָה - בְּאֵנוּ לְמַחְלָקָת רַבִּי וְרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן 3
 גַּמְלִיאֵל. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הֲנִינָא: הָאֲחִיזִי שְׁקֵנוּ 4
 אֲתֵרוֹג בְּתַפְסוֹת הַבֵּית, וְנָטְלוּ אֶחָד מֵהֶן וַיֵּצֵא בּוֹ, 5
 אִם יָכוֹל לְאֻכְלוֹ - יֵצֵא, וְאִם לֹא - לֹא יֵצֵא: 6
 וְדִקְּא דִּאיֵבָא אֲתֵרוֹג לְכָל חַד וְחַד, אָבֵל פְּרִישׁ אוֹ 7
 רֵמּוֹן - לֹא. אָמַר רַבָּא: "אֲתֵרוֹג זֶה נִתָּן לָךְ בְּמִתְנָה 8
 עַל מְנַת שְׁתַּחֲוִידֶהוּ לִי", נָטְלוּ וַיֵּצֵא בּוֹ, הַחֲזִירוּ - 9
 יֵצֵא, לֹא הַחֲזִירוּ - לֹא יֵצֵא. קָא מִשְׁמַע לָךְ: דְּמִתְנָה 10
 עַל מְנַת הַחֲזִירוּ שְׁמָה מִתְנָה. הֲוֵיתָא אִיתְתָּא דִּיהָ 11
 לָהּ דִּיקְלָא בְּאַרְעָא דְרַב בִּיבִי בַר אֲבִי. כָּל אִמְתָּ 12
 דִּיהָ אֹלָא לְמִינִיגִירָהּ, הָוָה קָפִיד עֵילוֹת. אֲקִינִיתָהּ 13
 נִיחִילָה כָּל שְׁנֵי חַיִּי, אֹזֵל אִיהוּ אֲקִינִיתָהּ נִיחִילָה לְבָנוּ 14
 קָסוֹן; אָמַר רַב הֲנִינָא בְּרִיהּ דְרַב יְהוֹשֻׁעַ: מִשּׁוּם דָּאֲתוּ 15
 מִמּוּזָאִי אֲמִרְתּוּ מִזִּיל מוּלְיָאָתָא? אָפִילוּ רַבֵּן שְׁמַעוֹן 16
 בֶּן גַּמְלִיאֵל לֹא קָאמַר אָלָא לְאַחַר, אָבֵל לְעִצְמוֹ לֹא. 17
 אָמַר רַבָּא אָמַר רַב נַחֲמָן: "שׂוֹר זֶה נִתָּן לָךְ בְּמִתְנָה 18
 עַל מְנַת שְׁתַּחֲוִידֶהוּ לִי", הִקְדִּישׁוּ וְהַחֲזִירוּ - הֲרִי 19
 זֶה מוֹקֶדֶשׁ וּמוֹתוֹר. אָמַר לִיה רַבָּא דְרַב נַחֲמָן: מֵאִי 20
 אָלָא אָמַר רַב אֲשִׁי: חֲזוֹנָא, אִי אָמַר לִיה "עַל מְנַת 21
 מֵר לִיה "עַל מְנַת שְׁתַּחֲוִידֶהוּ לִי" - מִיִּדֵּי דְחַזִּיו לִיה קָאמַר 22
 לֵאל: הַפּוֹתֵב בְּכִסּוֹי אֲחֵרָה, וְאָמַר הֲלָה "אִי אָפִשׁ בְּהָן" - 23
 תָּהֵן אָמַר: לֹא קָנָה. אָמַר רַבִּי אָבָא בַר מַמְלֵ, וְלֹא פְלִיגִי: 24

כאן

[illegible]

גרס "כל". קנה ואפילו עומד וצווח — איני חפץ במתנה זו. וטעמא מפ

שתיים באילן ואחת בידי אדם - בשרה ואין עולין לה ביום טוב. שלש בידי אדם ואחד באילן - בשרה ועולין לה ביום טוב. זה הכלל: כל שינטל האילן והיא יכולת לעמוד בפני עצמה בשרה ועולין לה ביום טוב.

[דף ט' ע"ב]

גמרא - מה אנו קימין? אם בנתונה בארץ - דברי הכל מתר! אם במפרשת - מחלקת רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבה! אלא בן אנו קימין בנתונה בארץ. רבי שמעון בן פרנסא בשם רבי אחא: רבי מאיר ורבי יוסה ורבי אלעזר בן עזריה שלשתן אמרו דבר אחד. רבי מאיר דלתיים, דתנינו, מטמא משם גולל, רבי מאיר מטהר. ורבי יוסה דאחילות, דרבי יוסי אומר: הבית שבספינה אינו מכיא את הטמאה. רבי לעזר בן עזריה, דתני, מעשה ברבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבה שהיו באין בספינה, ועשה לו רבי עקיבה ספה בראש הספינה ובאת הרוח והפריחתה. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: עקיבה! איזה סבתך? נתנו באילן, למעלה מעשרה טפחים - אינו ערוב. למטה מעשרה טפחים - ערובו ערוב. ואסור לטלטלו. למה משלשה מתר. וקשיא, אם ערובו ערוב - יהא מתר לטלטלו! ואם אסור לטלטלו - לא יהא ערוב! ראוי הוא לעבור על השבית ולזבל. מעתה, אפלו למעלה מעשרה. רב יהודה בשם שמואל: תפתר שהיתה ככרתו ארבעה. אמר רבי מנא: והיא שתהא רשות הרבים מקפתו מכל צד, באומר שבייתתי תחתיו. תני, נתנו בפלפלה ותלויו באילן, למעלה מעשרה טפחים - אינו ערוב, למטה מעשרה טפחים - ערובו ערוב ואסר לטלטלו. למה משלשה מתר. וקשיא, אם ערובו ערוב יהא מתר לטלטלו, ואם אסור לטלטלו לא יהא ערובו ערוב. רבי אחא בשם רבי חיננא: ראוי הוא להפכה ולבטל רשות היחיד שבה. אמר רבי יוסה: הדיא אמרה ספסל שהוא נתן ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה, מכיון שהוא ראוי להופכו ולבטל רשות הרבים שבו. הדיא אמרה, שערובו ערוב ומתר לטלטלו. תמן תנינו, שתיים בידי אדם ואחת באילן או שתיים באילן ואחת בידי אדם - בשרה ואין עולין לה ביום טוב. הדיא את אמר - בשרה ואין עולין לה ביום טוב. והדיא את אמר: ערובו ערוב ומתר לטלטלו. אמר רבי ירמיה: פאן מלמעלה פאן מלמטה. הדיא ילפח מן ההיא וההיא ילפח מן הדיא. הדיא ילפח מן ההיא, שאם היה נתון בצדו של אילן - שערובו ערוב ומתר לטלטלו. וההיא ילפח מן הדיא.

[דף י' ע"א]

שאם היו שתי יתדות יוצאות וסבך על גביהן - שהיא בשרה ועולין לה ביום טוב. אמר רבי יוסה בין הדיא בין תמן מן הצד היא.

מאי בדין? בההיא דאמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירה דרבי שמעון בן אלעזר היא. דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר מתר להשתמש על צידדי בהמה בשבת. היא צידדי בהמה היא צידדי אילן:

הלכה ה', מתניתין – העושה סבתו בין האילנות פשרה שלוהי מצוה פטורין מן הספח חולין ומשמישהו פטורין מן הספח אוכלין ושותין עראי חוץ לספח.

גמרא – רב חונה אול לעיני-טב למימנה. מי אתי, צחא גו איסרטא ולא קביל עלוי מיטעום כלום עד דעל ליה למטלתיה דרבי יוחנן ספרה דגופתא. אומר רבי מנא: לא סוף דבר חולין של ספח אלא אפלו חולין שאינן של ספח. תני, אומר רבי שמעון בן גמליאל: מעשה שהייתי חושש עיני בקיסרין, והתיר לי רבי יוסי ברבי לי ולכל משמשי לישן חוץ לספח. רבי בא בר זבדא אומר: שושבינן וכל בני חפא – פטורין מן הספח. תני, שומרי העיר ביום – פטורין מן הספח ביום ונתיבין בלילה. שומרי העיר בלילה – פטורין מן הספח בלילה ונתיבין ביום. שומרי העיר ביום ובלילה – פטורין מן הספח ביום ובין בלילה. תדא דאת אומר: בשומר גיסות, אבל בשומרי ממון – עשו אותן בשומר גנות ופרדסין. אבדמא מלחא הוה דמוך קומי חנותיה. עבר רבי חייה בר בא, אומר ליה: איזיל דמוך גו מטלתתך. רבי מנא הוה שושביניה דרבי יעקב בר פליטי, אתא שאיל לרבי יוסי, אומר ליה: איזיל דמוך גו מטלתתך. רבי יצחק בר מריון הוה שושביניה דחד בר נש, שאיל לרבי לעזר, אומר ליה: איזיל דמוך גו מטלתתך. מעשה שהלך רבי אלעאי אצל רבי אליעזר בלוד, אומר ליה:

[דף "ע"ב]

אינך משוכתי הרגל? והלא אמרו שאין שכחו של תלמידי חכמים להיות מניח את ביתו הרגל והולך לו. בהדא רבי זעירה סליק לגזירה דרבי אילא, ולא קביל עלוי מיטעום כלום. ולא ידעין אין משום דלא הוה עסקיה טעם כלום עד יפני מוסף. אין משום שאין שכחו של תלמידי חכמים להיות מניח את ביתו הרגל והולך לו. בהדין לא ידעין. אומר רבי לעזר: אכילה עראי. אין שינה עראי. חבריא אמרין: שכן אדם נשתפע בתוך שנתו. אומר רבי אילא: שכן אדם ישן קמאה ודין. מה נפק מן ביניהון? מסר שנתו לאחר. על דעתהון דחבריא – מתר. על דעתיה דרבי אילא – אסור.

הלכה ו', מתניתין – מעשה שהביאו לו לרבן יוחנן בן זבאי לטעם את התבשיל ולרבן גמליאל שתי פותבות ודלי של מים, ואמרו: העלום לספח. וכשנחנו לו לרבי צדוק אכל פחות מביצה ונטלו במפה ואכלו חוץ לספח ולא ברוך אחריו.

גמרא – הוינן סברין מימר: שלא ברך אחריו שלש ברכות. הא ברכה אחת ברוך! אשכח תני: ולא ברכה אחת ולא שלש ברכות. תני, כל שאומרים עליו שלש ברכות – אומרים לפניו: 'המוציא לחם מן הארץ'. כל שאין אומר אחריו שלש ברכות – אין אומרים לפניו 'המוציא לחם מן הארץ'. התיבון, הרי פחות מפות אין אומרים עליו שלש ברכות, מעתה לא יאמרו לפניו 'המוציא לחם מן הארץ'? רבי יעקב בר אחא אמר: לשאר הפינין נצרכה. הלכה זו, מתניתין – רבי אליעזר אמר: ארבע עשרה סעודות חייב אדם לזכר בספה, אחת ביום ואחת בלילה. וחכמים אומרים: אין לדבר קצבה חוץ מליל יום טוב הראשון בלבד. ועוד אמר רבי אליעזר: מי שלא אכל בלילי יום טוב הראשון – משלים בלילי יום טוב האחרון. וחכמים אומרים: אין לדבר תשלומין, ועל זה נאמר: "מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות". גמרא – מה טעמא דרבי יעזר? נאמר כאן: "תשבו". ונאמר להלן: "ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה". מה ישיבה שנאמר להלן עשה בה את הלילות בימים, אף ישיבה שנאמר כאן נעשה בה את הלילות בימים. רבי יוחנן בשם רבי ישמעאל: נאמר ט"ו בפסח ונאמר ט"ו ברה. מה ט"ו שנאמר בפסח לילה הראשון חובה ושאר כל הימים רשות, אף ט"ו שנאמר ברה לילה הראשון חובה, ושאר כל הימים רשות.

[דף י"א ע"א]

חבריא בעיי, אומריהם – מה להלן עד שיפנסו למצה בתאיה. וכא עד שיפנסו לפסח בתאיה. רבי זעירה בעי: אי מה להלן עד שיאכל פזית מצה. וכא עד שיאכל פזית דגן בספה? רבי הושעיה אמר: כל שבקעה חובה. רבי ברכיה אמר: פליגין. רב אבונא אמר: לא פליגין. מה דאמר רבי יוחנן: בשנתן דעתו. מה דאמר רבי הושעיה: בשלא נתן דעתו. תני בשם רבי יעזר: מי שלא עשה סבתו בערב הרגל – אל יעשה הרגל. והתני בר קפרא, נפלה סבתו הרגל וקימנה הרגל? רבי אחא בשם רבי חיננא: קנס קנסו רבי יעזר שלא עשה סבתו מערב הרגל. מחלפה שיטתיה דרבי יעזר, תמן הוא אמר ו"ד סעודות חייב אדם לזכר בספה וכי אמר הכין! אמר רבי אחא: למצה השנה.

הלכה ח', מתניתין – מי שהיה ראשו ורבו בספה ושלחנו בתוך הבית, בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין. אמרו בית הלל לבית שמאי: מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקר את יוחנן בן תחורוני ומצאוהו ראשו ורבו בספה ושלחנו בתוך הבית. אמרו להן בית שמאי: משם ראיה? אף הן אמרו לו – אם כך היתה נהג לא קימת מצות ספה מימיו.

גמרא – לא סוף דבר שלחנו אלא אפלו כדי שלחנו. כמה הוא כדי שלחנו? טפח. רבי יודה בר פזי ורבי אייבו בר נגרי הוון יתיבין, אמרי, תנינן אחר שהודו, מי הודה למי? בית שמאי לבית הלל או

בית הלל לבית שמאי? אמרין, נצא לחוץ ונלמוד, ונפקון ושמעון רבי הוֹקִיָּה רבי אחא בשם רבי יודה בן לוי: לא מציננו שהודו בית שמאי לבית הלל אלא בדבר זה בלבד. רבי הונא בשם רב אבויא: מתניתא אמרה בן, הפערה מפלי לכלי ונגע טבול יום בקלות, אם יש בו – יעלה באחד ומאה. אין תימר בית הלל הודו לבית שמאי שלא תעלה, מאן תנא הכא תעלה? לא בית הלל ולא בית שמאי! אמר רבי אידי: נאמר בית הלל שנו אותה עד שלא הודו להם בית שמאי. אמר רבי יוסה: מתניתא אמרה בן אחר שהודו. רבי ליעזר אומר: תירום ותשרף.

[דף י"א ע"ב]

ורבי אליעזר לא שמותי הוא? אמר רבי חננה: מתניתא אמרה בן, אחר שהודו אלו לאלו תעלה. בית שמאי מסלקין לזן. ואינן מודי לזן. אמר רבי אבון: תשובה אחרת יש כאן, כהדא דתני רבי הושעיה: מה אם מהורה שהוא בעון מיתה אצל נזרים הרי היא עולה. ממאן שהיא בעשה אצל כהנים לא כל שכן. מה זכו בית הלל שתקבע הלכה בדבריהן? אמר רבי יודה בר פזי: שהיו מקדימין דברי בית שמאי לדבריהן. ולא עוד, אלא שהיו רואין דברי בית שמאי וחוזרין בהן. התיב רבי סימון בר זבדא קומי רבי אילא: או נאמר תנניה חמתון סבון מינין ואקדמון. והא תני, מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקר את יוחנן בן החורזני. נאמר 'זקנינו וזקניכם'. אמר רבי זעירה רב הונא בשם רב: הלכה בבית שמאי. רבי ירמיה רבי שמואל בר רב יצחק בשם רב: ממה שסלקו בית שמאי לבית הלל הדא אמרה הלכה בדבריהן.

הלכה ט', מתניתין – נשים ועבדים וקטנים – פטירין מן הסבה. כל קטן שאינו צריך לאמו – חיב בסבה. מעשה שילדה בלתו של שמי הזקן, ופחת את הפעוזה, וסבה על גבי המטה בשביל הקטן.

גמרא – אי זהו קטן? דבית רבי ינאי אמרי: כל שהוא צריך לאמו שתקנהו. רבי יוחנן אמר: כל שהוא געזר משנתו וקורא אימא. תני רבי הושעיה: קטן שאינו צריך לאמו – חיב בסבה ויוצא בערובה של אמו.

הלכה י', מתניתין – כל שבעה ימים עושה אדם את סבתו קבע ואת ביתו עראי. ירדו גשמים, מאימתי מתר לפנות? משתסרח המקפת. מושלין אותו משל, למה הדבר דומה? לעבד שבא למזוג בוס לקונו, ושפך הקיתון על פניו.

גמרא – בתיב: "בסבת תשבו", ואין 'תשבו' אלא תדורו. במה דאת אמר: "וירשתם אותה וישבתם בה" – שיהא אוכל בסבה ומטיל בסבה ומעלה כליו לסבה. ירדו גשמים מאימתי מתר לפנות? וכו'.

– לא סוף דבר 'שתכרח' אלא אפלו 'כדי שתכרח'. לא סוף דבר מקפת גריסין אלא אפילו מקפת של כל דבר. תני, בשם שמפנין מפני הגשמים כך מפני השחר ומפני היתושין. רבן גמליאל נכנס ויצא כל הלילה. רבי ליעזר נכנס ויצא כל הלילה. חד תלמיד מן דרבי מנא הורי

[דף י"ב ע"א]

לחד מן קריביי דנשייא: יצא – אין מטריחין עליו שיחור. ולא שמיע רבן גמליאל נכנס ויצא כל הלילה. רבי ליעזר נכנס ויצא כל הלילה.

פרק שלישי

הלכה א', מתניתין – לולב הגזול והיבש – פסול. של אשירה ושל עיר הנדחת – פסול. נקטם ראשו, נפרצו עליו – פסול. נפרדו עליו – פסול. רבי יהודה אומר: ואגדנו מלמעלה. ציני הר חברול – פשרות. כל לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו – פשר.

גמרא – תני רבי הויה: "ולקחתם לכם" – משלכם ולא הגזול. אמר רבי לוי: זה שהוא נוטל לולב גזול למה הוא דומה? לאחד שכבד את הישלוטון תמחוי אחד ונמצא משלו. אמר: אי לו לזה שנעשה סגור קטגורו. שופר עבו"ם ושל עיר הנדחת, רבי לעזר אומר: פשר. תני רבי הויה: פשר. תני רבי הושיעיה: פסול. הכל מודין בלולב שהוא פסול. מה בין שופר ומה בין לולב? אמר רבי יוסה: בלולב בתיב "ולקחתם לכם" – משלכם, לא משל אפור הניה, ברם הכא "יום תרועה יהיה לכם" – מפל מקום. אמר רבי לעזר: תמן בגופו הוא יוצא, ברם הכא בקולו הוא יוצא. ויש קול אסור בהנניה? מה פליגין בשגזול משפה אבל אם גזלו ושיפחו דמים הוא חייב לו. גזל לולב מיפן וחדס מיפן וערבה מיפן ואגדן.

גישמעניה מן הדא, סבה גזולה אית תנאי בשרה, אית תנאי תני פסולה. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: מאן דאמר בשרה – בשגזול קרקע, מאן דאמר פסולה – בשגזול פסל. ואפשר שלא יקשר? במיישב מלמעלה. רבנן דקסרין בשם רבי יוחנן: בין זה ובין זה – בשרה. אי זו היא גזולה פסולה?

[דף י"ב ע"ב]

כל שהוא נכנס בתוך סבתו של חברו שלא מדעתו. כהדא גמליאל זוגא עבד ליה מטלא גו שוקא. עבר רבי שמעון בן לקיש אחר ליה: מאן שרא לך? יבש פסול – רבי אבין בשם רבי יודה בר פזי: היבש פסול על שם "לא המתים יהללוה". תני בשם רבי יודה: היבש עצמו פשר. אמר להן רבי יהודה: והלוא

בכרפי הים מורישין לולביהון לבניהון. אמרו לו: אין למדים משעת הדחק. בעון קומי רבי אבינא: יבשה ציציתו מהו? מה בינו לקטום. אמר לון: זה הדור וזה אינו הדור. רבי מלוד בשם רבי יהושע בן לוי: נחלק המתאים כמי שנפוצו העלין. כפות תמרים – רבי טרפון אומר: כפות תמרים. רבי עקיבה אומר: כפות תמרים בשמן. רבי יודה אומר: אם נפרד יאגדנו. אלו הן ציני הר הפרזל שהן כשרות: כל שראשה של זה מגיע לצד עקרה של זו. תני, הרות – פסולה. דומה לחרות – פשר. רבי שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן: ביני מתניתין וכדי לנענע בו פשר. תני, הדם וערכה – שלשה, ולולב – ארבעה. תני, באמת חמשה; דברי רבי טרפון. וחכמים אומרים: באמת ששה. על דברי טרפון: פושטין רבבין. על דעתיהון דרבנן: פושטין דקיקין. רבי יונה ורבי שמעון בן לקיש בשם רבי יודה נשיא: לולב טפה. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: אזור טפה. רבי זעירה בעי: לולב – טפה, אזור – טפה. אמר רבי יוסי:

[דף י"ג ע"א]

קמה רבי סימון – רבי חננא רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: לולב טפה, אזור – טפה, שופר – טפה. שיליא – טפה. ויש אומרים: אף דפן שלישית טפה. רבי זעירא בעי: לולב טפה, מלכד שיוורה. אזור טפה חוץ מגבעולין. רבי יוסה, רבי טבי בשם רב, רבי חננא, רבי פרנא, רב מתנה, יוסי בר מנשיא בשם רב: לולב טפה מלכד שיוורה. אזור טפה חוץ מגבעולין.

הלכה ב', מתניתין – הדם הגזול והיבש – פסול. של אשירה ושל עיר הנדחת – פסול. נקטם ראשו, נפוצו עליו, או שהיו ענביו מרבות מעליו – פסול. ואם מיעטן – פשר. ואין ממעטין ביום טוב.

גמרא – בתיב (ויקרא כג, טז): "וענף עץ עבות" – שענפיו חופין את רבו ועולה כמין קליעה, ואי זה זה? זה הדם. אין תימר זיתא? עולה כמין קליעה ואין ענפיו חופין את רבו. אין תימר זרגונה, ענפיו חופין את רבו ואינו עולה כמין קליעה, ואי זה זה? זה הדם. הויה בר אדא בשם רבי שמעון בן לקיש: במשחירות שגו. למה? משם שאינן דומות לעצו או משם שנגמר פרו. מה נפק מן ביניהון? הויה דרבו לגדל ירוקים. אין תימר משם שאינן דומות לעצו הרי אינן דומות לעצו. הויה לא טעמא די לא – משם שנגמר פרו.

הלכה ג', מתניתין – ערכה גזולה ויבשה פסולה של אשירה ושל עיר הנדחת פסולה נקטם ראשה, נפוצו עליה וחצפצפה פסולה כמושה ושנשרו מקצת עליה ושל בעל פשרה.

גמרא – פתיב: "וערבי נחל". איז לי אלא של נחל, של בעל ושל הרים מנין? תלמוד לומר "וערבי". אבא שאול אומר: "ערבי נחל" שתיים. ערבה ללולב וערבה למקדש.

[דף י"ג ע"ב]

אם בן למה נאמר "וערבי נחל"? פרט לצפצפה, איזו היא של צפצפה? העשויה כמין מוגל – פסולה. כמין מסר – כשרה. איזו היא ערבה פסולה? עלה עגול וקנה לבן. איזו היא ערבה כשרה? עלה ארוך וקנה אדום.

הלכה ד', מתניתין – רבי ישמעאל אומר: שלשה הדסים ושתי ערבות, לולב אחד ואתרוג אחד, ואפילו שנים קטומים ואחד שאינו קטום. רבי טרפון אומר: אפילו שלשתן קטומין. רבי עקיבה אומר: בשם שלולב אחד ואתרוג אחד בן הדם אחד וערבה אחת.

גמרא – רבי ישמעאל דרש: "פרי עץ הדר" – אחד. "כפות תמרים" – אחד. "וענף עץ עבות" – שלשה. "וערבי נחל" – שתיים. ושתי דליות אחת שאינה קטומה. רבי טרפון אומר: אפילו שלשתן קטומין. רבי בא בר ממל בעא קומי רבי אימי: כמה דרבי ישמעאל מרבה בהדס ירבה בשאר כל המינין. אמר ליה: מיסבור את סבר על דרבי ישמעאל קטום הדר. והא תנינן, רבי טרפון אומר: אפילו שלשתן קטומין. לית בר נש אומר 'אפילו' אלא דהוא מודה על קדמיותא. אמר רבי חגי: בעא קומי רבי יוסה,

[דף י"ד ע"א]

מה בא רבי טרפון להוסיף על דברי רבי ישמעאל? אמר ליה: רבי ישמעאל לא סבר קטום הדור ורבי טרפון סבר קטום הדור. רבי יסא פד סלק להבא חמתון מבחרין הדסה. אמר: למה בני מערבא מבחרין הדסה? ולא שמיעו? דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: "ואשר ישמעיו ויעבירו קול בכל עריהם" וגו' (נחמיה ח, טו), לא היא הדס ולא היא עץ עבות. אלא הדס לספה ועץ עבות ללולב. רבי זעיריה הוה תקע לה. העושה לולב לעצמו אומר: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות לולב. לאחר: לעשות לולב לשמו. כשהוא נוטלו מהו אומר? ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על גטילת לולב. נתפלל בו אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, ומברך עליו כל שעה שהוא נוטלו. פיצד מברכין על נר הנפח? רב אומר: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות הדלקת נר הנפח. חפל מודין ביום טוב הראשון שהוא אומר על גטילת לולב, מה פליגינן? בשאר כל הימים. רבי יוחנן אומר: על גטילת לולב. רבי יהושע בן לוי אומר: על מצות זקנים. מה אומר רב בלולב? מה אם הנפח

שהיא מדבריהן הוא אומר 'על מצות נר הנפכה/ לולב שהוא דבר תורה לא כל שכן. מה אומר רבי יהושע בן לוי בהנפכה? מה אם לולב שהיא דבר תורה אומר על מצות זקנים, הנפכה שהיא מדבריהן לא כל שכן. לא צורכא, דילא :

[דף י"ד ע"ב]

מה אומר רבי יוחנן בהנפכה? הייה בריה דרב מברך על כל פעם ופעם, רב חונה לא מברך אלא פעם אחת בלבד. רבי חונה בשם רב יוסף: טעמיה דרב חונה דמאי מדבריהן ושאר כל הימים מדבריהן. מה דמאי אין מברכין עליו אף שאר כל הימים אין מברכין עליו.

הלכה ה', מתניתין – אתרגו הגזול והיבש פסול של אשירה ושל עיר הנדחת פסול של ערלה פסול של תרומה טמאה פסול ושל טהורה לא יטול ואם נטל כשר ושל דמאי בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין ושל מעשר שני בירושלים לא יטול ואם נטל כשר.

גמרא – בתיב (ויקרא כג, ט): "פרי עץ הדר" – עץ שפריו הדר ועצו הדר, אי זה זה? זה אתרגו. אין תימור רימונה – פרי הדר ואין עצו הדר, אין תימור תרובה – עצו הדר ואין פרי הדר, אי זה זה? זה אתרגו! "הדר", אומר רבי לוי: שהוא דר באילנו משינה לחברתה. אומר רבי תנחומא: תרגם עקילם – הדר הדור. אילן שהוא גדל על פני המים. תני, רבי שמעון בר יוחאי: "ולקחתם לכם פרי עץ הדר" – עץ שפריו הדר ועצו הדר. טעם פריו כטעם עצו. טעם עצו כטעם פריו. פריו דומה לעצו עצו דומה לפריו, ואי זה זה? זה אתרגו! רבי יעקב דרומיאי בעי: מתניתין דלא כבית שמאי, דתנינן: ושל דמאי, בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין. ושל מעשר שני בירושלים – לא יטול, ואם נטל – כשר.

הלכה ו', מתניתין – עלתה חזוית על רבו, נטלה פטמתו, נקב, נקלה, נסדק, חסר כל שהוא – פסול. עלתה חזוית על מעוטו, נטל עוקצו, נקב ולא חסר כל שהוא – כשר. אתרגו הכושי – פסול. תירוק ככרתו, רבי מאיר מכשיר ורבי יהודה פוסל.

[דף ט"ו ע"א]

גמרא – רבי יצחק בר נחמן בשם שמואל: כל הפסולין אינן פוסלין אלא ביום טוב הראשון בלבד. תמן אמרין: ורבו מצד אחד חוטמו כרובו לפסל; נטלה פטמתו – תמן אמרין: שושנתו. ורבי יצחק בר חקילא אומר: פיקא. נקב ולא פילש מבפנים – כשר. כהיא דתנינן תמן: נטל עוקצו, נקב ולא חסר כל שהוא – כשר. אתרגו הכושי – פסול. הפא מן הכושי – כשר. תירק ככרתו. רבי זעירא בעא קומי

רבי אימי: בְּהֵן פִּרְתִּינִין אוֹ דְדָמִי לֵהֵן פִּרְתִּינִין. אָמַר לֵהֵן: בְּהֵן פִּרְתִּינִין. אֵי זָהוּ יִרְקַרְק שְׂפִירָקִים? רַבִּי לְעֹזַר אָמַר: בְּשַׁעוּדָה וּכְשׁוֹשְׁנַת קֶרְמֶל. סוּמְכּוּס אָמַר: בְּכַנְפֵי טוֹס. אֵי זָהוּ אֲדַמְדָּם שְׂבָאֲדָמִים? זָהוּ יְהִירֹת עֲמוּקָה. וְכָא הוּא אָמַר הָכִין! אָמַר רַבִּי פִּינְחָס: שְׁנִיָּא הִיא תַּמָּן דְּכְתִיב "יִרְקַרְק".

הלכה ז' **מתניתין** – שְׁעוֹר אֶתְרוּג קָטָן רַבִּי מֵאִיר אָמַר בְּאִגּוֹז רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּבִיצָה וְהַגְדּוֹל כְּדִי שְׁיֵאָחוּ אֶת שְׁנֵיהֶם בְּיָדוֹ אַחַת; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֶפְלוּ אֶחָד בְּשֵׁתֵי יָדָיו.

גמרא – אֶתְרוּג הַבֶּסֶר; רַבִּי עֲקִיבָה אָמַר: אֵינּוּ פָּרִי. וְחֻכְמִים אָמְרִים: פָּרִי. רַבִּי אֵילָא, רַבִּי יוֹסֵא בְּשֵׁם רַבִּי לְעֹזַר: אֶתְיָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוֹ, בְּמָה דְרַבִּי עֲקִיבָה אָמַר: אֶתְרוּג בְּסֵר אֵינּוּ פָּרִי, בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֶתְרוּג בְּסֵר אֵינּוּ פָּרִי. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: וְכִי כָל שֶׁהוּא בְּשֵׁר בְּלוּלָב חֵיב בְּמַעֲשְׂרוֹת, וְכָל שֶׁאֵינּוּ בְּשֵׁר בְּלוּלָב אֵינּוּ חֵיב בְּמַעֲשְׂרוֹת? הֲתִיבּוֹן הָרִי מִנְּפֹר הָרִי הוּא גְּדֹל בְּדָפוּס הָרִי הוּא עָשׂוּי כְּכֹדוֹר, הָרִי הוּא פְּסוּל בְּלוּלָב וְחֵיב בְּמַעֲשְׂרוֹת?!

[דף ט"ו ע"ב]

מִסֵּתְבָּרָא רַבִּי שְׁמַעוֹן יוֹדֵה לְרַבִּי עֲקִיבָה, רַבִּי עֲקִיבָא לֹא יוֹדֵה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי שְׁמַעוֹן יוֹדֵה לְרַבִּי עֲקִיבָא דְכְתִיב "פָּרִי", וְאֵינּוּ פָּרִי! רַבִּי עֲקִיבָה לֹא יוֹדֵה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, הָרִי מִנְּפֹר, הָרִי גְּדֹל בְּדָפוּס, הָרִי הוּא עָשׂוּי כְּכֹדוֹר – הָרִי הוּא פְּסוּל בְּלוּלָב וְחֵיב בְּמַעֲשְׂרוֹת. אֲנִין תַּנְיִין: בְּאִגּוֹז. אֵית תַּנְיִי תַּנְיִ: עַד בְּאִגּוֹז. מֵאֵן דְּאָמַר 'בְּאִגּוֹז' – בְּאִגּוֹז עֲצָמוֹ פְּסוּל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: אֵלּוּ הָיוּ בְּתִיב "וְכַפּוֹת תְּמָרִים" – יָאוּת, לֵית בְּתִיב אֵלָא "כַּפּוֹת תְּמָרִים". אֶפְלוּ זֶה בְּיָדוֹ אַחַת וְזֶה בְּיָדוֹ אַחַת. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי עֲקִיבָה שֶׁנִּכְנַס לְבֵית הַכְּנָסֶת וְאֶתְרוּג עַל כְּתִפּוֹ.

הלכה ח' **מתניתין** – אֵין אוֹגְדִין אֶת הַלוּלָב אֵלָא בְּמֵינוּ; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אֶפְלוּ בְּמִשְׁיחָה. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מַעֲשֶׂה בְּאֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהָיוּ אוֹגְדִין אֶת הַלוּלָבִיתָן בְּגִימּוֹנוֹת שֶׁל זָהָב. אָמְרוּ לוֹ: בְּמֵינוּ הָיוּ אוֹגְדִין אוֹתוֹ מִלְּמִטָּה. וְאִיכָן הָיוּ מִנְּעֻנְעִין? בְּהוֹדוֹ לַה' תַּחֲלָה וְסוּף, וְאַף בְּאִנּוּ ה' הוֹשִׁיעָה נָא; בְּדְבָרֵי בֵית הַלֵּל. בֵּית שְׁמַאי אָמְרִים: אַף ב'אִנּוּ ה' הִצְלִיחָה נָא. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָה: צוּפָה הֵייתִי בְּרֶבֶן גְּמִלְיָאֵל וּבְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁכָּל הָעָם מְטַרְפִּין בְּלוּלָבִין וְהֵם לֹא נִעְנְעוּ אֵלָא ב'אִנּוּ ה' הוֹשִׁיעָה נָא בְּלִבְד. מִי שָׁבָא בְּדֶרֶךְ וְלֹא הָיָה בְּיָדוֹ לוּלָב בְּשִׁינְכָם לְבֵיתוֹ – יְטוּל עַל שִׁלְחָנוֹ, אִם לֹא נָטַל בְּשַׁחֲרִית – יְטוּל בֵּין הָעֶרְבִים, שֶׁכָּל הַיּוֹם בְּשֵׁר לְלוּלָב.

גמרא – הָא ב'הוֹדוֹ לֹא. לְהוֹצִיא אַף בְּאִנּוּ ה' הִצְלִיחָה נָא. רַב חֲזִייה בַּר אֲשִׁי בְּשֵׁם רַב: זֶה שֶׁהוּא מְשַׁכֵּם לְצֵאת לְדֶרֶךְ – נָטַל לוּלָב וּמִנְּעֻנְעַ. שׁוֹפֵר וְתוֹקֵעַ. לְכַשְׁתַּנְּיַע עֲזוֹנוֹת קְרִיאַת שְׁמַע – הָרִי זֶה

קורא את שמע ומתפלל. תני, צריך לנענע שלש פעמים. רבי זעירה בעי, הכין חד והכין חד. או הכין והכין חד. תמן תנינן: צריך לכספם שלש פעמים בין כל דבר ודבר. רבי זעירה בעי, הכין חד והכין חד או הכין והכין חד. הלכה ט', מתניתין – מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו – עונה אחריתו מה שהן אומרים ותהא לו מארה. אם היה גדול מקרא אותו – עונה אחריו הללויה.

[דף ט"ז ע"א]

גמרא – תני, אבל אמרו אשה מברכת לבעלה, ועבד לרבו, וקטן לאביו. ניהא אשה מברכת לבעלה, עבד לרבו. קטן לאביו – לא כן אמר רבי אחא בשם רבי יוסי בן נהוריי: כל שאמרו בקטן כדי להנכו. תפטר בעונה אחריתו אמן, כהיא דתנינן תמן מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו, ועונה אחריתו מהן אומרים ותהא לו מארה, ועוד אמרו תבוא מארה לבן עשרים שהוא צריך לבן עשר.

הלכה י', מתניתין – מקום שנחגו לכפל – יכפל, לפשט – יפשט, לברך אחריו – יברך, הכל כמנהג המדינה. הלוקח לולב מחברו בשביעית – נוהג לו אתרוג כמתנה, שאינו רשאי לקחו בשביעית.

גמרא – רב ושמואל, חד אמר: הללויה. והורגה אמר: הללו יה. מאן דאמר הללו יה – נחלק ואינו נמחק. מאן דאמר הללויה – נמחק ואינו נחלק. ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דאמר רב: שמעית מן חביבי, אם יתן לי אדם ספר תלים של רבי מאיר, מוחק אני את כל הללויה שבו שלא נתפזז לקדשן. הוי דו אמר: הללויה. מיליהון דרבנן פליגין, דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: בעשרה לשונות של שבת נאמר ספר תלים – באשור, בנצות, בנגון, בשיר, כמזמור, בהשכל, ברגה, בתודה, בתפלה, בברכה. המאשר שבכלן 'הללויה', שהשם והשבת כלולין בו. רבי זעירה בעי קומי רבי אבהו: מה נעני? אמר ליה רבי אבא ביפי קומי רבי יונה: עני הכין והכין. רבי ליעזר לא עני הכין והכין. רב בשם רבי אבא בר חנה בשם רב: והוא שענה ראשי פרקים. רבי זעירא בעי: והיילין אינון ראשי פרקים? הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. בעון קומי רבי חייא בר בא: מניין אם שמע ולא ענה יצא? אמר לון: מן מה דאנון חמיון רבנין רב רבביא קיימין בצייבורא, ואילין אומרים: ברוך הבא, ואילין אומרים בשם ה', ואלו ואלו יוצאין ידי חובתן. תני רבי הושעיה: עונה הוא אדם אמן, אף על פי שלא אכל – אינו אומר ברוך שאכלנו, אם לא אכל. תני, אין עונין אמן יתומה ולא אמן קטופה, אי זו היא אמן יתומה?

[דף ט"ז ע"ב]

אמר רבי חננה: תהון דתניב למכרנה והוא עני ולא ידע מהו. תני, עפוי"ם שברך את השם – עזנין אחריו 'אמן'. פותי – אין עזנין אחריו 'אמן'. אמר רבי תנחומא: אם ברכת עפוי"ם – ענה אחריו 'אמן'. דכתיב: "ברוך תהיה מכל העמים". עפוי"ם אחד פגע ברבי ישמעאל וברכו. אמר ליה: כבר מילתך אמונה. אחר פגע בו וקיללו. אמר ליה: כבר מילתך אמונה. אמרו ליה רבי! היך מה דאמרת לדון אמרת לדון? אמר לון: ולא כן פתיב: "אוריך ארור ומברכך ברוך"! רבי היה כופל בה דברים, רבי לעזר בן פרטא פושט בה דברים. אמר רבי לעזר: דוקני הגליל היא, דוקני הגליל אומרים: אסור למסר למי שהוא חשוד על השביעית מזון שתי סעודות. אמר רבי מתנה: תפתר, דברי חבל פשהו אתרוגים נמכרין ביקר. כהדא תרונגיא הון מצפצפין תמן, ותרן רב נחמן פר יעקב יחב אתרוגא מתנה לבריה, אמר ליה לכשתזכה בו ובמזנותו – תחזירנהו לי.

הלכה יא, מתניתין – בראשונה היה הלולב נטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד, משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא הלולב נטל במדינה שבעה ז' למקדש, ושיהא יום חג בלז' אסור. יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, כל העם מוליכין את לולביהן לבית הכנסת, למחרת משפמיין ובאין, כל אחד ואחד מפיר את שלו ונוטל, מפני שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חברו, ביום טוב הראשון של חג ושאר כל ימות החג אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חברו. רבי יוסי אומר: יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, שכח והוציא את הלולב לרשות הרבים – פטור, מפני שהוציאו ברשות.

גמרא – פתיב "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים". אית תניי תני, בשמחת לולב חתוב מדבר. אית תניי תני, בשמחת שלמים חתוב מדבר. מאן דאמר בשמחת שלמים חתוב מדבר – ביום הראשון דבר תורה ושאר כל הימים דבר תורה. ורבן יוחנן בן זכאי מתקין על דבר תורה. מאן דאמר בשמחת לולב חתוב מדבר – ביום הראשון דבר תורה, ושאר כל הימים מדבריהן.

[דף י"ז ע"א]

ורבן יוחנן בן זכאי מתקין על דבריהן. ויש התקנה אחר התקנה? חבריא בעון קומי רבי יונה: היך מה דאת אמר – "והקרבתם אשה לח' שבעת ימים". אין שבעה בלא שבת. ודכותה – "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים". אין שבעה בלא שבת. אמר לון: שניא הוא, דכתיב: "ולקחתם לכם ביום הראשון" – חלק הראשון מהן. מעתה במקדש ידחה, בנבולין לא ידחה. אמר רבי יונה: אילו תהו

מַסְכַּת נְדָה פָּרָק שְׁנִי

א. מְנִיקָה שְׁמַת לָהּ בְּנָה בְּתוֹךְ עֲשָׂרִים
וְאַרְבָּעָה חֲדָשׁ - מִטְמְאָה מֵעֵת לֵעֵת, לְפִיכָךְ
אִם מִנְקָתוֹ וְהוֹלָכָתָּ, אָפְלוּ אַרְבַּע וְחֲמֵשׁ
שָׁנִים - דִּיהָ שְׁעֵתָהּ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי
יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: דִּיהָ שְׁעֵתָהּ כָּל
עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חֲדָשׁ, לְפִיכָךְ אִם מִנְקָתָהּ
וְהוֹלָכָתָּ אָפְלוּ אַרְבַּע וְחֲמֵשׁ שָׁנִים - אֵין לָהּ
אֶלָּא עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חֲדָשׁ: מְנִיקָה שְׁמַת
בְּעֵלָהּ - הָרִי זֶה לֹא תֵאָרֵס וְלֹא תִנָּשֵׂא עַד
שִׁיחִיו לָהּ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חֲדָשׁ; דְּבָרֵי רַבִּי
מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹנָדָה אוֹמֵר: שְׁמוֹנֶה עָשָׂר
חֲדָשׁ. רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אוֹמֵר, בֵּית שְׁמַאי
אוֹמְרִים: עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חֲדָשׁ. וּבֵית הֵלֵל
אוֹמְרִים: שְׁמוֹנֶה עָשָׂר חֲדָשׁ. אָמַר רַבִּין
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לְדְבָרֵי הָאוֹמֵר עֲשָׂרִים
וְאַרְבָּעָה חֲדָשׁ - מִתֵּרֵת לִנְשָׂא [בְּעֲשָׂרִים
וְאַחַד חֲדָשׁ]. לְדְבָרֵי הָאוֹמֵר שְׁמוֹנֶה עָשָׂר
חֲדָשׁ - מִתֵּרֵת לְהִנָּשֵׂא לְחֲמִשָּׁה עָשָׂר חֲדָשׁ,
שְׁאִין הַחֵלֶב נֶעְכָּר אֶלָּא לְאַחֵר שְׁלֹשָׁה
חֲדָשִׁים:

ב. תִּינוּק יוֹנֵק וְהוֹלֵךְ עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע חֲדָשׁ.
מִכָּאֵן וְאֵילָךְ כִּיּוֹנֵק שְׁקָץ; דְּבָרֵי רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: תִּינוּק יוֹנֵק
וְהוֹלֵךְ אָפְלוּ בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים. פֶּרֶשׁ וְחִזּוֹר
אֲחֵר עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חֲדָשׁ שְׁלֹשָׁה יָמִים,
וּמִתּוֹךְ בּוֹרִי - הָרִי הוּא כִּיּוֹנֵק שְׁקָץ:

ג. חִיבָת אִשָּׁה בְּטַפּוּל בְּנָה כָּל עֲשָׂרִים
וְאַרְבָּעָה חֲדָשׁ. אֶחָד בְּנָה וְאַחַד שְׁנָתָן לָהּ בֶּן
לְהֵנִיק. הָאִשָּׁה שְׁנָתָן לָהּ בֶּן לְהֵנִיק, לֹא
תַעֲשֶׂה עִמּוֹ מְלֶאכֶה וְלֹא תֵנִיק עִמּוֹ תִינוּק
אַחֵר. תִּינוּק הַמִּכִּיר אֶת אִמּוֹ - אֵין נוֹתֵנִין
אוֹתוֹ לְמִינְקָת אַחֶרֶת, מִפְּנֵי סִכָּנָת נַפְשׁוֹת.
יוֹנֵק תִּינוּק מֵעוֹבְדָת כּוֹכָבִים וּמִבְּהֵמָה
טְמֵאָה, וְאֵין חוֹשֵׁשִׁין כִּיּוֹנֵק שְׁקָץ. וְלֹא
יֵאָכִילָנָה נְבִלּוֹת וּטְרֵפוֹת שְׁקָצִים וְרִמָּשִׁים.
וּמִכָּלֵן הוּא יוֹנֵק וְאָפְלוּ בְּשִׁבְתָּהּ. וְאִם הִיא
גְּדוּלָּה - אָסוּר. אֲבָּא שְׂאוּל אוֹמֵר: יוֹנֵקִין
הֵינּוּ מִבְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּיוֹם טוֹב:

ד. שְׁלֹשׁ נָשִׁים מְשַׁמְשׁוֹת בְּמוֹךְ: קִטְנָה,
מַעֲבֵרָת, וּמְנִיקָה. קִטְנָה - שְׂמָא תַתְעַבֵּר
וְשְׂמָא תָמוּת. מַעֲבֵרָת - שְׂמָא תַעֲשֶׂה עֲבָרָה
סְנָדֵל. וּמְנִיקָתָהּ - שְׂמָא תִגְמַל אֶת בְּנָהּ, וְאֵי זֶה
הִיא קִטְנָה? מִבֵּית אַחַת עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם
אֶחָד וְעַד בֵּית שְׁתֵּים עֲשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד.
פָּחוֹת מִכֵּן וְיֵתֵר עַל כֵּן, מְשַׁמְשֵׁת כְּדִרְכָּהּ
וְאֵינוּ חוֹשֵׁשֶׁת; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים
אוֹמְרִים: אַחַת זֶה וְאַחַת זֶה מְשַׁמְשֵׁת כְּדִרְכָּהּ
וְהוֹלָכָתָהּ וְה' מְשַׁמֵּר עַל יְדָהּ, שְׁנֵאמַר (תְּהִלִּים
קטו, ו): "שֹׁמֵר פִּתְאִים ה'":

ה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה
חֲדָשׁ - דֵּשׁ מִבִּפְנִים וְזוֹרָה מִבַּחוּץ. אָמְרוּ
לוֹ: הֲלָלוּ אֵינוּ אֶלָּא מַעֲשֶׂה עֵר וְאוֹנוֹן: לֹא
יֵשֵׁא אָדָם מַעֲבֵרָת חִבְרוֹ וּמִינְקָת חִבְרוֹ
מִשּׁוּם שְׁנֵאמַר (מְשִׁלִּי כג, י'): "אֵל תִּסַּג גְּבוּל
עוֹלָם וּבִשְׁדֵי יְתוּמִים אַל תִּבְא":

ו. כָּל הַיָּד הַמְרַבָּה בְּנָשִׁים לְבִדּוּק - הָרִי זֶה
מִשְׁבַּחַת. וּבִאֲנָשִׁים - תְּקַצֵּץ. רַבִּי מֵאִיר
אוֹמֵר: יָד לְאִמָּה - תְּקַצֵּץ יָדוֹ עַל טְבוּרוֹ.
אָמְרוּ לוֹ: הָרִי כָּרְסוֹ נִבְקָעַת! אָמַר לָהֶם:
אֵךְ אֵנִי לֹא נִתְפַּנְנִיתִי אֶלָּא לְכָךְ. מְשָׁלוֹ מְשָׁל,
לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְנוֹתָן אֲצַבֵּעַ בְּעֵינַי, כָּל
זְמַן שֶׁהוּא דוֹחֵק הֶרְבֵּה - מוֹצִיא דְמָעָה.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁכְבַת זֶרַע, אָבֵל
לְזִיבָה, כָּל הַיָּד הַמְרַבָּה לְבִדּוּק - הָרִי זֶה
מִשְׁבַּחַת:

ז. שׁוֹטָה, מְטַבִּילִין אוֹתוֹ וּמֵאָכִילִין אוֹתוֹ
לְתִירוּמָה לְעֵרֵב, וּמְשַׁמְרִין אוֹתוֹ שְׁלֹא יִישֵׁן.
וְאִם יִישֵׁן וְעָמַד - טְמֵא מִיָּד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר: עוֹשִׂין לוֹ פִּסַּס שֶׁל עוֹר,
וּמְלַבִּישִׁים אוֹתוֹ וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ לְתוֹכוֹ, וְאִם
נִמְצָא בְּתוֹכוֹ שִׁכְבַת זֶרַע - טְמֵא. וְאִם לֹא -
טְהוֹר. אָמְרוּ לוֹ: נִמְצָאתָ מִבְּרִיחַ מִן הַסֶּפֶק
וּמִבֵּיא אוֹתוֹ לִידֵי וְדָאִי, מִפְּנֵי שֶׁבֶּא לִידֵי
חֲמוּם. אָמַר לָהֶם: וְאִם לְדְבָרִיכֶם, שׁוֹטָה
אֵין לוֹ תִּקְנָה! אָמְרוּ לוֹ: לְדְבָרֵינוּ, יִישֵׁן -
טְמֵא, לֹא יִישֵׁן - טְהוֹר. לְדְבָרִיךְ, שְׂמָא רִאָּה
טְפָה כְּחֻרְדָּל וְתִבְלַע בְּכִיס:

מִסְכֵּת גִּדָּה פָּרָק שְׁלִישִׁי

א. כָּל הַנָּשִׁים - כְּתָמָן מִטְמֵא לַמִּפְרָע.
וְנָשִׁים שְׁאֵמְרוּ דִּין שְׁעָתָן - כְּתָמָן מִטְמֵא
לַמִּפְרָע, חוץ מִקְטָנָה שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּה
לְרֵאוֹת; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים:
כָּל הַנָּשִׁים שְׁאֵמְרוּ דִּין שְׁעָתָן - כְּתָמָן
כְּרֵאִיתָן. וְקִטְנָה שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּה לְרֵאוֹת - יֵשׁ
לָּהּ כְּתָמִים. וְשֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּה לְרֵאוֹת - אֵין
לָּהּ כְּתָמִים. כָּל אִשָּׁה שֵׁישׁ לָּהּ וָסֵת - כְּתָמָה
מִטְמֵא לַמִּפְרָע, שָׁאם תִּרְאֶה שֶׁלֹּא בִשְׁעַת
וָסֵתָה - מִטְמֵא מַעַת לַעַת. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר:
הַחֲמִירוּ בְּכֶתֶם יִתֵּר מִן הָרֵאִיָּה, שֶׁהִכְתֵּם
מִטְמֵא לַמִּפְרָע, וְהָרֵאִיָּה אֵינָה מִטְמֵאָה אֶלָּא
מַעַת לַעַת. רֵאוֹתָה כְּתֵם וְאַחֲרֵי כֵן רֵאוֹתָה דֵם
- הָרִי זֶה חוֹשֶׁשֶׁת מִשּׁוֹם זֹכֵב; דְּבָרֵי רַבִּי
מֵאִיר. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵין חוֹשֶׁשֶׁת
מִשּׁוֹם זֹכֵב. הָרוּאָה כְּתֵם, אִם יֵשׁ בּוֹ לַחֲלֹק
שְׁלִשָּׁה גְרִיסִין לְשִׁלְשָׁה יָמִים - חוֹשֶׁשֶׁת,
וְאִם לֹא - אֵינָה חוֹשֶׁשֶׁת. רַבִּי יְהוּדָה בֵּין
אֲגָרָא אוֹמֵר מִשּׁוֹם רַבִּי יוֹסִי: בֵּין כֵּן וּבֵין
כֵּן הָרִי זֶה חוֹשֶׁשֶׁת. אֹמֵר רַבִּי: נִרְאִין דְּבָרֵי
רַבִּי יְהוּדָה בֵּין אֲגָרָא - בְּזָמָן שֶׁלֹּא בִדְקָה,
וְדְבָרֵי חֻכָּמִים - בְּזָמָן שֶׁבִדְקָה. רַבִּי חֲנִינָא
בֵּין אֲנִטִּיגְנוֹס אוֹמֵר: בֵּין כֵּן וּבֵין כֵּן אֵינָה
חוֹשֶׁשֶׁת. אִם תּוֹלָה כְּתָמָה בְּאַחֲרוֹת, דִּין
הוּא שֶׁתִּתְּלָה כְּתָמָה בַּעֲצָמָה:

ב. פְּעָמִים שֶׁהִכְתֵּמִים מִבִּיאִין אֶת הָאִשָּׁה
לְיָדֵי זִיבָה. כִּיצַד? לְבָשָׁה שְׁלֹשׁ חֲלוּקוֹת
הַבְּדוּקוֹת לָּהּ בְּשִׁלְשָׁה יָמִים, וּמִצָּאָה עֲלֵיהֶם
כְּתֵם, אוֹ שֶׁרֵאוֹתָה שְׁנֵי יָמִים וְחֲלוּקַת אַחַת -
טְמֵאָה.

ג. אֵיזָה שְׁעוֹר וָסֵת? מִשְׁלוֹ מִשָּׁל, לָמָּה
הַדְּבָר דּוּמָה? לַעַד וְשִׁמֵּשׁ שֶׁהָיוּ נִתְּוֵנִין בְּצַד
הַמִּשְׁקוֹף, כִּיּוֹן שִׁינָּא הַשֶּׁמֶשׁ וְנִכְנָס הָעֵד
מִיד - זֶהוּ שְׁעוֹר וָסֵת. הָיוּ וָסֵת שְׁאֵמְרוּ,
לְקִנּוּת וְלֹא לְבִדִּיקָה. אֵיזָה אַחֵר זָמָן? פֶּרֶשׁ
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צְדוֹק: כִּדִּי שֶׁתּוֹשִׁיט יָדָהּ
לְתַחַת הַכּוֹר אוֹ תַחַת הַכֶּסֶת, וְתַטֵּל הָעֵד
וְתִבְדֹּק בּוֹ. וְדָבָר זֶה שָׁאֵל רַבִּי צְדוֹק לִפְנֵי
חֻכָּמִים בְּאוֹשָׁא, אֵיזָה אַחֵר זָמָן? אָמְרוּ לוֹ:

לֹא שְׁמַעְנוּ. אָמַר לָהֶם: כֵּן פֶּרֶשׁוּ חֻכָּמִים
בִּיבְנָה: לֹא שֶׁשֶׁהִתָּה כִּדִּי שֶׁתֵּרַד מִן הַמִּטָּה
וְתִדִּיחַ אֶת פָּנֶיהָ, תוֹךְ זָמָן הוּא זֶה, וְטְמֵאִין
מִסְפָּק, וּפְטוּרִין מִן הַקֶּרֶבֶן, וְחִיבִין בְּאִשָּׁם
תְּלוּי. שֶׁהִתָּה כִּדִּי שֶׁתֵּרַד מִן הַמִּטָּה וְתִדִּיחַ
אֶת פָּנֶיהָ - אַחֵר זָמָן הוּא זֶה. וְכֵן כִּשְׁשֶׁהִתָּה
מַעַת לַעַת וּמִפְקִידָה לִפְקִידָה, בּוֹעֵלָה
מִטְמֵא מִשּׁוֹם מַגָּע וְאֵינּוּ מִטְמֵא מִשּׁוֹם
בּוֹעֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אִף מִטְמֵא מִשּׁוֹם
בּוֹעֵל. רַבִּי יְהוּדָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֵּין
זָכָאִי אוֹמֵר: בּוֹעֵלָה נִכְנָס לְהִיכָל וּמִקְטִיר
קִטְרֵת. כָּל אִשָּׁה שֵׁישׁ לָּהּ וָסֵת, וּמַעֲבֵרַת
וּמִנִּיקָה, וְכָל הַנָּשִׁים שְׁאֵמְרוּ דִּין שְׁעָתָן -
בּוֹעֵלָה טְהוֹר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזָמָן
שֶׁהִנִּיחָה בְּחֻזְקַת טְהוּרָה, אֲבָל הִנִּיחָה
טְמֵאָה - עַד שֶׁתֵּאֲמַר: 'טְהוּרָה אָנִי לוֹ':

ד. דֵם הַנִּמְצָא בְּפוֹרוֹזְדוֹר - שׁוֹרְפִין עָלָיו אֶת
הַתְּרוּמָה, וְחִיבִין עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁין.
וְהַיּוֹצֵא מִן הַחֹדֶר, אִם יָדוּעַ שֶׁהוּא דֵם מִכָּה
- טְהוֹר. סָפֵק דֵם חֹדֶר, סָפֵק דֵם הַמִּכָּה -
טְמֵא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר מִשּׁוֹם
רַבִּי מֵאִיר: דֵם הַיּוֹצֵא מִן הַחֹדֶר, אִף עַל פִּי
שְׁבִידוּעַ שְׁדֵם הַמִּכָּה - טְמֵא. וְרַבּוֹתֵינוּ
אָמְרוּ: דֵם הַמִּכָּה - טְהוֹר. נִמְצָאת אוֹמֵר:
שְׁלִשָּׁה סְפָקוֹת בְּאִשָּׁה. בְּכִשְׁרָה, סָפֵק טְהוֹר
סָפֵק טְמֵא - טְמֵא. עַל חֲלוּקָה, סָפֵק טְהוֹר
סָפֵק טְמֵא - טְהוֹר. בְּמַגָּעוֹת וּבְהִיסְטוֹת -
הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב:

ה. שְׁחוֹר כְּחֹרֶת, עֲמוֹק מִכָּאֵן - טְמֵא. דִּיהָ
מִכָּאֵן, אֶפְלוּ כְּכֹחַל - טְהוֹר. לֹא מִתְחַלֵּת
בְּרִיתָהּ הוּא מִשְׁחִיר, אֶלָּא מִשְׁנַעֲקָר הוּא
מִשְׁחִיר. לָמָּה זֶה דּוּמָה? לְדֵם הַמִּכָּה,
מִשְׁנַעֲקָר הוּא מִשְׁחִיר. קָרָן כְּרֹכּוֹם כְּפִירוֹ
שֵׁישׁ בּוֹ, כְּעִלּוּיִן וְלֹא כְּתַחְתּוֹן, כִּלְח וְלֹא
כִּיבֵשׁ. וְכֵלָן אֵין רּוֹאִין אוֹתָן אֶלָּא בֵּין חֲמָה
לְצֹל. כְּמִימֵי אֲדָמָה כִּיצַד? מִבִּיא אֲדָמָה
מִבְּקַעַת בֵּית כָּרֶם וּמִצִּיף עָלָיו מִים; דְּבָרֵי
רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: מִבְּקַעַת סְכָנִי.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִבְּקַעַת יוֹטְבַת. רַבִּי
שְׁמַעוֹן אוֹמֵר מִשּׁוֹם רַבִּי עֲקִיבָא: אִף שֶׁל
בְּקַעַת גִּנוֹסֵר וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וּמִשְׁעָרִין אוֹתָן

עכורים ואין משערין אותן צלולים. צללו - לא יחזיר ויעכרם שניים. ואין שעור למים, שאין שעור לעפר. שני חלקי מים ואחד יין, מן יין השרוני, ודומה לכרמלי, חי ולא מזוג, חדש ולא ישן:

מִסְכַּת נֶדֶה פֶּרֶק רְבִיעִי

א. המפלת חתיכה, סומכוס אומר משום רבי מאיר, וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו: קורעין אותה, אם יש בתוכה דם - הרי זה נדה, ואם לאו - אינה נדה. המפלת כמין קלפה, כמין שערה, כמין עפר, כמין יבחושים אדמים - תטיל למים ובפושרין. רבן שמעון בן גמליאל אומר: ממעכו ברוק על הצפרן, אם נמוח - הרי זו נדה, ואם לאו - אינה נדה. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: שני דברים העלה אבא מטבעין ליבנה. מעשה באשה אחת שהיתה מפלת כמין קלפות אדמות, ובאו ושאלו את רבי צדוק, והלך רבי צדוק ושאל לחכמים, ושלחו חכמים לרופאים, ואמרו: יש לה מכה מבפנים, לפיכך מפלת כמין קלפות אדמות - תטיל למים. ואם נמוחו - טמאה. שוב מעשה באשה אחת שהיתה מפלת כמין שערות אדמות, ובאו ושאלו את רבי צדוק, והלך רבי צדוק ושאל לחכמים, ושלחו חכמים לרופאים, ואמרו: שומא יש במעיה, לפיכך היתה מפלת כמין שערות אדמות - תטיל למים. אם נמוחו - טמאה:

ב. המפלת כמין בהמה חיה ועוף - טמאה לידה; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: עד שיהא בו מצורת אדם. אמר רבי חנינא בן גמליאל: נראין דברי רבי מאיר - בבהמה, מפני שגלגלי עינו של בהמה דומין לגלגלי עיניו של אדם, ונראין דברי חכמים בעופות, שאין בו מצורת אדם. מעשה באשה אחת בצידן שהפילה דמות עורב שלש פעמים, ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו: כל שאין בו מצורת אדם - אינו ולד:

ג. צורת פנים שאמרו, אחד מכל צורת פנים חוץ מאזנים. וסנדל שאמרו, דומה לדג שבים, מתחלתו ולד הוא, אלא שגורצף. רבן שמעון בן גמליאל אומר: דומה ללשון של שור הגדול. ולמה אמרו סנדל? והלא אין סנדל שאין עמו ולד! אלא שמא תפיל עמו זכר ויתהא מקלקלת לנקבה. או שאם תפיל שניהם, אחד לפני שקיעת החמה, ואחד לאחר שקיעת החמה, מונה תחלת לידה לראשון וסוף לידה לאחרון; שליא שאמרו, תחלתה כחוט הערב וסופה כתורמוס וחלולה כחוצצרת. ואין שליא פחותה מטפח. רבן שמעון בן גמליאל אומר: דומה לקרקבן של תרנגול. ולא אמרו שליא ולד אלא שאין שליא בלא ולד:

ד. הטבור - חבור באדם עד טפח ליטמא ולטמא. אבל בבהמה - אינו חבור. עור הבא כנגד פניו של אדם, בין חי בין מת - הרי זה טהור ומתר בהנאה. ואיזו שפיר מרקם? אבא שאול אומר: תחלת בריתו מראשו, שתי עיניו כשתי טפין של זבוב. שני חוטמיו כשני טפין של זבוב. פיו מתוח כשעורה וגויתו כעדרשה. ואם היתה נקבה - גויתה כשעורה לארבה. חתוך ידים ורגלים אין בו. ועליו מפרש בקבלה (איוב י, י): "הלא פחלב תתיכני" וגו':

ה. אין בודקין במים, מפני שהמים עזין ומבערין אותו. ואין בודקין אותו אלא בשמן, מפני שהשמן רך ומזכך. ואין רואין אותו אלא בחמה. המפלת שפיר שאינו מרקם, רבי יהושע אומר: ולד. וחכמים אומרים: אינו ולד. ורבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משם אביו: קורעין אותו, אם יש בו דם - הרי זה נדה, ואם יש בו בשר - הרי זה ולד:

ו. השליא בבית - הבית טמא; דברי רבי מאיר. רבי יוסי ורבי יהודה ורבי שמעון אומרים: הבית טהור. אמרו לו לרבי מאיר: אי אתה מודה שאם הוציאוהו

יִשְׂרָאֵל - הָרִי הֵן כִּישְׂרָאֵלִיּוֹת. מַעֲשֶׂה בְּצִדּוּקִי אַחַד, שֶׁסָּח עִם כֹּהֵן גָּדוֹל, וְנִתְּנָה צִנּוּרָה מִפִּי וְנִפְלָה עַל בְּגָדָיו, בָּא כֹהֵן גָּדוֹל וְשָׂאֵל אֶת אִשְׁתּוֹ וְאָמְרָה לוֹ: אַף עַל פִּי שְׁאֲנוּ נָשִׁי צִדּוּקוֹת - כָּלֵן נִשְׁאָלוֹת לַחֲכָמִים. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אָנוּ בְּקִיָּאִין בְּצִדּוּקוֹת יוֹתֵר מִן הַכֹּל, שֶׁכָּלֵן נִשְׁאָלוֹת לַחֲכָמִים חוּץ מִן אַחַת הֵיחָד שֶׁלֹּא הִרְאָתָה לַחֲכָמִים, וְנִתְּנָה:

ב. בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְפָרְקָן - הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת טְהָרָה, וְאֵין הַנָּשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן. וּמִשְׁהִיגֵעוּ לְפָרְקָן - הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת טְמֵאוּת, וְהַנָּשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מִשְׁהִיגֵעוּ, אֵין הַנָּשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן, שֶׁמָּא יִקְלָקְלוּ בִּידֵיהֶן, אֲלֹא סָכוֹת אוֹתָן שֶׁמֶן מִבְּפָנִים וּמִקְנָחוֹת אוֹתָן מִבְּחוּץ, וְהֵן נִבְדָּקוֹת מֵאֲלֵיהֶן:

ג. דָּם עוֹבְדָת כּוֹכָבִים וְדָם טְהָרָה שֶׁל מִצְרַעַת, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: כִּדָּם מִגִּפְתָּה. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: כְּרוּקָה וּכְמִימֵי רִגְלֶיהָ. דָּם יוֹלְדָת שֶׁלֹּא טְבִלָה - מִטְמֵא לַח וְאֵין מִטְמֵא יָבֵשׁ (דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִטְמֵא לַח וְיָבֵשׁ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִקּוּלֵי בֵּית שְׁמַאי וּמִחוּמְרֵי בֵּית הֵלֵל (בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: מִטְמֵא לַח וְאֵין מִטְמֵא יָבֵשׁ וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: מִטְמֵא לַח וְיָבֵשׁ). אָמְרוּ בֵּית הֵלֵל לְבֵית שְׁמַאי: אִי אַתֶּם מוֹדִים (בְּנִדָה) שֶׁאִם הִגִּיעָה זְמַנָּה לְטָבֵל וְלֹא טְבִלָה, וְרָאָתָה דָּם שֶׁהִיא טְמֵאָה. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי לְבֵית הֵלֵל: לֹא! אִם אָמַרְתֶּם בְּנִדָה שֶׁאֲפִלוּ טְבִלָה וְרָאָתָה טְמֵאָה, תֹּאמַר בְּיוֹלְדָת שֶׁאִם טְבִלָה וְרָאָתָה - שֶׁהִיא טְהוֹרָה. אָמְרוּ לָהֶם: יוֹלְדָת בְּזוֹב תּוֹכִיחַ, שֶׁאִם טְבִלָה וְרָאָתָה לְאַחֵר יָמֵי סְפִירָה - טְהוֹרָה, לֹא טְבִלָה וְרָאָתָה - טְמֵאָה. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שְׁמַאי: הוּא הַדִּין וְהוּא הַתְּשׁוּבָה, יוֹלְדָת בְּזוֹב, יָמֵי לִידָה עוֹלִין לָהּ לִימֵי זִיבָתָה:

ד. הַמִּקְשָׁה, כִּמָּה תִּשְׁפָּה וְתִהְיֶה זָכָה? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִצֵּת לָעַת. וְהִלְכָה כְּדִבְרֵי. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן: בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים יוֹמוֹ. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים מִצֵּת לָעַת. הַמִּקְשָׁה בִּימֵי נִדָה

בְּסִפֵּל בְּבֵית הַחִיצוֹן שֶׁהוּא טְהוֹר? אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי שֶׁבָטַל בַּחֲצִיצוֹן. אָמְרוּ לוֹ: כִּשֶׁם שֶׁבָטַל בַּחֲצִיצוֹן - כֵּךְ בָּטַל בְּפָנִימִי. אָמַר לָהֶם: אֵינוֹ דּוֹמֶה נְמוֹק פַּעַם אַחַת לְנְמוֹק שְׁתֵּי פַעַמִּים. יֵצֵא מִחֻזְקָה אוֹ מִסֵּד - אֵינוֹ וְלֹד. עַד שֶׁיֵּצֵא רְבוֹ - הָרִי הוּא כִּלְיֹד. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: עַד שֶׁיֵּצֵא כְּתֻבָּתוֹ. וְאֵיזִהוּ רַב רֹאשׁוֹ? רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: מִשִּׁינְאוֹ צִדְעֵיו. אָבָא חֲנַן מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מִשִּׁינְאָ פִּדְחָתוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִשִּׁירָאוֹ קִרְנֵי רֹאשׁוֹ.

ז. הַמִּפְלֵת גּוֹף שֶׁאֵינוֹ חֲתוּךְ וְרֹאשׁ שֶׁאֵינוֹ חֲתוּךְ, גּוֹף אָטוּם - אֵין זֶה וְלֹד. וְאֵיזִהוּ גּוֹף אָטוּם? כְּדִי שֶׁיִּנְטֵל מִן הַחֵי וְיִחִיָּה - הָרִי זֶה וְלֹד. כְּדִי שֶׁיִּנְטֵל מִן הַחֵי וְיָמוּת - אֵינוֹ וְלֹד. יָד אָטוּמָה וְרִגְלֵי אָטוּמָה - אֵין זֶה וְלֹד. יָד חֲתוּכָה וְרִגְלֵי חֲתוּכָה - הָרִי זֶה וְלֹד, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא מִגּוֹף אָטוּם בָּאוּ:

ח. הַמִּפְלֵת, וְאֵינוֹ יָדוּעַ מֶהוּ - תִּשָּׁב לְזִכְרֵי וְלִנְקָבָה וְלִנְדָה. וְלָמָּה אָמְרוּ לְזִכְרֵי? שֶׁאִם תִּרְאֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים וְאַרְבָּעָה, וְתִחְזֹר וְתִרְאֶה יוֹם אַרְבָּעִים וְאַחַד - תִּהְיֶה מְקַלְקֶלֶת עַד יוֹם אַרְבָּעִים וְשִׁמוֹנָה. וְכֵן לְנִקְבָה, שֶׁאִם תִּרְאֶה יוֹם שְׁבַעִים וְאַרְבָּעָה וְתִחְזֹר וְתִרְאֶה יוֹם שְׁמוֹנִים וְאַחַד - תִּהְיֶה מְקַלְקֶלֶת עַד יוֹם שְׁמוֹנִים וְשִׁמוֹנָה. אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל: מַעֲשֶׂה בְּקִלּוּפֵי טָרָא מְלַכָּת אֱלִכְסַנְדְּרִית, שֶׁהִבִּיאָה שְׁפָחוֹתֶיהָ שֶׁנִּתְחַיְבוּ מִיתָה לְמֶלֶךְ, וְקִרְעָתָן, וְנִמְצָא הַזִּכְרֵי נִגְמָר לְאַרְבָּעִים וְאַחַד, וְנִקְבָה לְשִׁמוֹנִים וְאַחַד. אָמְרוּ לוֹ: אֵין מִבִּיאִין רֵאִיָּה מִכָּאֵן. וּמִהֵיכָן מִבִּיאִין רֵאִיָּה? מִי שֶׁנִּכְנְסָה אֶצֶל בַּעֲלָהּ וּמָת בַּעֲלָהּ מִיד, אוֹ שֶׁבָּא בַּעֲלָהּ מִמְּדִינַת הַיָּם, וּמָת מִיד:

מִסְכַּת נִדָה פָּרָק חֲמִישִׁי

א. בְּנוֹת כּוֹתִים - נָדוֹת מִצְרִיסֶתָן. וְהַכּוֹתִים - מִטְמֵאִים מִשֶּׁכַּב תַּחְתּוֹן כְּעֵלְיוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בּוֹעֲלֵי נָדוֹת, וְהֵן יוֹשְׁבוֹת עַל כָּל דָּם וְדָם. יוֹם שֶׁהִיא פּוֹסְקָת בּוֹ סוֹפֶרֶת בְּתוֹךְ שְׁבַעָה. בְּנוֹת הַצִּדּוּקִין, בְּזִמְנֵי שְׁנוֹהֲגוֹת לְלַכֵּת בְּדִרְכֵי אֲבוֹתֵיהֶן - הָרִי הֵן כְּכּוֹתִיּוֹת. פִּרְשׁוּ לְדִרְכֵי

יולדת בזוב. המקשה שלשה ימים ויצא הולד דרך דופנה - הרי זו יולדת בזוב. רבי שמעון אומר: אין זו יולדת בזוב. ודם היוצא משם - טמא. רבי שמעון מטהר:

ו. הפולטת שכבת זרע מבפנים - טמאה. רבי שמעון אומר: דיה כבועלה, מה בועלה אינו מטמא מבפנים כבחוץ, אף היא אינה מטמאה בפנים כבחוץ. תינוקות בת יום אחד - לנדה. אמר רבי יוסי: מעשה בעין בול והטבילוה קדם לאמה. בת שלש שנים מתקדשת בביאה; דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: בת שלש שנים ויום אחד. אחר זמן של בדיקות הבן והבת, אף על פי שאמרו אין אנו יודעים לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו - נדריהם נדר הקדשן הקדש. מעשה ברבי חנינא, שהדירו אביו בנזיר, והביאו אביו לפני רבן גמליאל, והיה רבן גמליאל בודקו אם בא לכלל הסימנין. רבי יוסי ברי יהודה אומר: אם בא לכלל עונות נדרים. אמר רבי: אל תצטער, אם ברשות אבא אני - הרי רשות אבא עלי והריני נזיר למפרע, אם ברשות עצמי אני - הריני נזיר מעכשיו.

עמד ונשקו על ראשו, אמר: מבטח אני בשם השמים שאין זה נפטר מן העולם עד שיורה הוראות בישראל. ולא נפטר מן העולם עד שהורה הוראות בישראל. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: אני ראיתי שהיה מורה הוראות בישראל:

ז. מעשה בתינוק אחד שהקדיש קרדמו לשמים, והביאו אביו לפני רבי עקיבא, והיה רבי עקיבא בודקו, אמר לו: בני, למי הקדשת? שמא לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות שהן יפין? אמר לו: לא הקדשתי אלא למי שהברול שלו! אמר רבי עקיבא: בדוק זה ומתקן. שוב מעשה בתינוק אחד, שהיו באין עמו נכרים בספינה, ועמד עליהן נחשול, והיו זועקין לאלהיהם פענן שנאמר (יחזקאל א, ה): "ויראו המלחים וזעקו איש אל אלהיו". אמר להן אותו התינוק: עד מתי אתם נשטין? זעקו

נדה. בימי זיבה - טהורה. קשתה יום אחד ושפתה שנים, או שקשתה שנים ושפתה יום אחד, או ששפתה וקשתה וחררה ושפתה - הרי זו יולדת בזוב. אבל שפתה יום אחד וקשתה שנים, או ששפתה שנים וקשתה יום אחד, או שקשתה ושפתה, וחררה וקשתה - אין זו יולדת בזוב. שופי סמוך ללידה - הרי זו יולדת בזוב. חנניה בן חכינאי משום רבי יהושע אומר: כל שחל קשוי שלה ביום שלישי שלה, אפלו כל היום בלה בשפי - אין זו יולדת בזוב: כמה היא קשויה ויהא תלוי בולד? אפלו ארבעים וחמשים יום; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר משום רבי טרפון: דיה חדשה. כיצד? קשתה שנים מן השמיני ואחד מן התשיעי, אפלו בתחלת תשיעי לידה - הרי זו יולדת בזוב. אבל יום אחד בשמיני ושנים בתשיעי, אפלו בסוף תשיעי לידה - אין זו יולדת בזוב. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: ארבעה עשר כיוולדת נקבה. לפיכך אם קשתה שבעה עשר יום - שלשה הראשונים ראויין לזיבה, והרי היא יולדת בזוב:

ח. יש מקשה עשרים וחמשה יום, ואינה זבה. כיצד? שנים בלא עת, ושבעה נדה, ושנים לאחר נדה, וארבעה עשר של קשוי. אבל אי אפשר שתקשה עשרים וששה יום במקום שאינו ולד, ולא היא יולדת בזוב. יש רואה מאה ימים ואינה זבה. כיצד? שנים בלא עת, ושבעה נדה, ושנים לאחר נדה, ושמונים של נקבה, ושבעה נדה, ושנים שלאחר נדה. רבי מאיר אומר: מאה וחמשים. שנים בלא עת, ושבעה נדה, ושנים שלאחר נדה, וחמשים של קשוי, ושמונים של נקבה, ושבעה נדה, ושנים של אחר נדה. אמרו לו: אם בן יש מקשה כל ימיה ולא תהא זבה בהן. אמר להם: אין קשוי לנפלים. היתה בחזקת מעברת וקשתה שלשה ימים זה אחר זה - אסורה לבייתה ואסורה לאכול בתרומה. קשתה ואחר כך הפילה דבר שאינו ולד - הרי זו

למי שברא הים! ובא מעשה לפני חכמים,
ואמרו: בדוק זה ומתקן:

מסכת נדה פרק ששי

א. בן תשע שנים ויום אחד. גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי, כותי, נתיני, חלל וממזר שבה על בת כהן לוי וישראל - פוסלין מן הכהונה. רבי יוסי אומר: כל שזרעו כשר - כשרין, וכל שזרעו פסול - פסולין. רבי שמעון בן גמליאל אומר: כל שאתה רשאי לשא בתו - אתה רשאי לשא אלמנותו:

ב. בן תשע שנים שהביא שתי שערות - שומא. מכן תשע שנים ויום אחד עד בן שתיים עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות - שומא. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: סימן. בן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות - הרי הוא כאיש לכל דבר. בן ארבע עשרה שנה וכן חמש עשרה שנה שלא הביא שתי שערות - הרי הוא כבן תשע לכל דבר. בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות, אף על פי שהביא אחר מכאן - הרי הוא כסריס לכל דבר. בת עשרים שנה שלא הביאה שתי שערות, אף על פי שהביאה לאחר מכאן - הרי היא כאילונית לכל דבר. רבי יוסי בן כפר אומר: שנת עשרים שנכנסו ממנו שלשים יום - מונין אותה שנה שלמה. וכן הורה רבי בלוד על תינוקת בת שמונה עשרה שנכנסו הימנה שלשים יום - שתהא כתינוקת בת שמונה עשרה שנה ויום אחד לכל דבר:

ג. ואלו הן סימני בוגרת, רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: משיקשקשו הדדין. רבי יוחנן בן ברוקא אומר: משיכספ ראש החטם. רבי יוסי אומר: משיקיף עטרה. רבי שמעון אומר: משתתפשט הכף. וכן היה רבי שמעון אומר: כשם שאמרו שלשה סימנין מלמעלה, כך אמרו שלשה סמנים מלמטה, פנה מלמעלה - לא הביאה סימנין מלמטה.

בוחל מלמעלה - הביאה סימנין מלמטה.
צמל מלמעלה - נתפשטה הכף מלמטה:

ד. עד מתי תינוקת ממאנת? עד שתביא שתי שערות; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: עד שירבה השחור על הלבן. רבי יוסי אומר: עד שתקיף עטרה (רבי שמעון אומר: עד שיתפשט את הכף. בן שלקית אומר: עד שתכלכל). אמר רבי שמעון: מצאתי חנינא בן חכינאי מצדן, אמר לי: כשתלך אצל רבי עקיבא, אמור לו: עד מתי תינוקת ממאנת? אם יאמר לך עד שתביא שתי שערות, אמור לו: והלא במצמד כלכם העיד בן שלקית ביבנה עד שתכלכל. כשבאתי והרצתי דברים לפני רבי עקיבא, אמר לי: כלכל איני יודע, בן שלקית איני מכיר, אלא עד שתביא שתי שערות:

ה. שתי שערות שאמרו, אפלו אחת על גבה ואחת על כרסה. אחת על גבי קשרי אצבעותיה של יד ואחת על גבי קשרי אצבעותיה של רגל; דברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו, שאמר משום רבי שמעון: כל הנבדקות - נבדקות על פי נשים. וכן היה רבי אליעזר מוסר לאמו, ורבי ישמעאל היה מוסר לאשתו. רבי יהודה אומר: לפני הפרק ולאחר הפרק - נשים בודקות אותן, תוך הפרק - אין הנשים בודקות אותן, שאין משיאין ספקות על פי הנשים. רבי שמעון אומר: אף תוך הפרק נאמנת האשה, להחמיר אבל לא להקל. כיצד? נאמנת האשה לומר קטנה היא שלא תחלץ, וגדולה היא שלא תמאן. אבל אין נאמנת לומר 'קטנה היא' שתמאן, וגדולה היא שתחלץ:

ו. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: כך היו מפרשין ביבנה ואמרו: כיון שבא התחתון - שוב אין משגיחין בעליון. רבן שמעון בן גמליאל אומר: בנות כרכין - תחתון ממהר לבוא. בנות כפרים - עליון ממהר לבוא, שטוחנות ברחים. רבי שמעון בן אלעזר אומר: בנות עשירים - צד הימין ממהר

טמאין. בית המרחץ של כותים - מטמא באהל מפני שקוברין שם את המתים. רבי יהודה מטהר, מפני שחלדה ובכרדלס גוררין אותם מיד:

י. שדה שנאבד בה קבר - נאמן הכותי לומר: 'אין שם קבר', לפי שאינו מעיד על גופו של קבר. ואילן שמסיד על הארץ - נאמן הכותי לומר: 'אין תחתיו קבר', לפי שאינו מעיד אלא על גופו של קבר:

יא. תולה בכל דבר שיש לה לתלות. מעשה ותלה רבי מאיר בקילור. ורבי תלה בשרף של שקמה. ספק עברה בשוק של טבחים ספק לא עברה - הרי זו אינה תולה. עברה, ספק נתזה עליה ספק לא נתזה עליה - הרי זו תולה. נתעסקה באדום - אינה תולה. בשחור במועט - אינה תולה, במרבה - תולה. בנכרית, רבי מאיר אומר: עד שתהא נכרית ראויה לראות. תולה חמורה בקלה. כיצד תולה? בשומרת יום כנגד יום בשני שלה, ובסופרת שבעה שלא טבלה, לפיכך היא מתקנת וחברתה מקלקלת. רבי אומר: אינה תולה, לפיכך שתייהם מקלקלות. הכל שוין שהיא תולה בשומרת יום בראשון שלה, וביושבת על דם טהר, ובתולה שדמיה טהורים:

יב. נמצא על חלוק בנה השוכב בצדה - הרי זו טמאה, מפני שמתהפך. ולא על בנה בלבד אמרו, אלא כל אדם, אלא שדברו חכמים בהוה. נמצא על פסיקא שלה - הרי זו טמאה, שבשעה שמרת מתחתה - נוגעת בתורפה. היתה מכה על ירכה - תולה. על צוארה שהיא יכולה לתלות - תולה. על כתפה שאינה יכולה לתלות - אינה תולה, ואינה אומרת: 'שמא ביד הוליכה לשם'. נמצא על קשרי אצבעותיה - טמאה, מפני שהידיים עסקניות הן. היו עליה שני כתמים אחד מלמעלה ואחד מלמטה, אף על פי שהתחתון גדול והעליון קטן - תולה את התחתון בעליון

לבוא, שנישוף באפרקסותן. בנות עניים - צד השמאל ממהר לבוא, מפני שמביאין כדי מים ונושאות אחיהן על גיססיהן:

ז. כל המטמא באהל המת - מטמא טמאת שבעה. יש מטמא טמאת שבעה ואין מטמא טמאת האהל; כל שיש לו קרנים - יש לו טלפים. ויש שיש לו טלפים ואין לו קרנים; כל הנוטל צדקה - נוטל מעשר עני. ויש נוטל מעשר עני ואינו נוטל צדקה:

ח. דם הנדה ובשר המת, כל אלו שהרקיבו - הרי אלו טהורין. משום רבי נתן אמרו: פת שעפשה אינו מטמא טמאת אוכלין (ושרין אותה במקומה). וכמה הוא שריתן בפושרים? מעת לעת. יהודה בן נקיסא אומר: תחלתה אף על פי שאין סופה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עד שיהא פושרין מעת לעת: אמר רבי מאיר: מפני מה אמרו בשרץ שנמצא במבוי, מטמא למפרע עד שיאמר: 'בדקתי את המבוי הזה ולא היה בו שרץ', או עד שעת כבוד, מפני שחזקת בני ישראל בודקין בשעת כבודיהם, ואם לא בדקו - הפסידו הן למפרע. ומפני מה אמרו כתם שבחלוק מטמא למפרע, עד שתאמר: 'בדקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם', או עד שעת כבוס, מפני שחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כבוסיהן, ואם לא בדקו - הפסידו הן למפרע. רבי אחא אומר: תחזור ותכבס, אם דהה מראיתו - בידוע שהוא לאחר כבוס, ואם לאו - בידוע שקדם כבוס. רבי אומר: אינו דומה כתם שלפני כבוס ככתם שלאחר כבוס, שלפני הכבוס - מגלד, שלאחר הכבוס - מקדיר:

ט. קרדם שנגנב בתוך הבית - מטמא למפרע, עד שיאמר: 'נעלתי את המקום הזה'. רבן שמעון בן גמליאל מטהר, שאנו אומרים שמא השאילו לאחר ושכחה, או שמא נטל מזוית זו והניחו בזוית אחרת. אחרים אומרים משום רבי נתן: כל הכתמים הנמצאים במרחצאות של נשים -

עד כַּגְרִיס, שְׁאֲנִי אוֹמֵר מִמָּקוֹם שְׂבָא
הַעֲלִינָן בָּא הַתַּחְתּוֹן:

מִסְכַּת נִדָּה פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. נִמְצָא עַל בֵּית יָד אֲנָקְלִי שְׁלָה, אִם מִגִּיעַ
כִּנְגַד תּוֹרְפָה - טַמְאָה. וְאִם לֹאוּ - טְהוֹרָה.
הֵיטָה פּוֹשְׁטָתָה וּמִתְכַּסֶּה בָּהּ בְּלִילָה. כָּל
מָקוֹם שֶׁנִּמְצָא בָּהּ כֶּתֶם - טַמְאָה, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא חוֹזֵר. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסִי:
הִלְכָה זֹו הוֹרִיתִי בְּרוּמֵי לְטַמְאָה, וּכְשֶׁפָּאֵתִי
אֶצֶל חֲבֵרִי, אָמְרוּ לִי: יִפֶּה הוֹרִית:

ב. לְבִשָּׁה שְׁלֹשָׁה חֻלְקִין הַבְּדוּקִין לָהּ,
וְנִמְצָא עַל הַפְּנִימִי, וְלָהּ לְתוֹלוֹת - הֵרִי זֹו
תּוֹלָה עַל הַחִיצוֹן. וְאִין לָהּ לְתוֹלוֹת - אֵינָה
תּוֹלָה. קִצְרָה שְׁלִבְשָׁה חֻלּוּקָה שֶׁל אֶרְכָּה,
וְאֶרְכָּה שְׁלִבְשָׁה חֻלּוּקָה שֶׁל קִצְרָה, אִם
הִגִּיעַ כִּנְגַד בֵּית תּוֹרְפָה שֶׁל אֶרְכָּה - שְׁתִּיחֵן
טַמְאוֹת. כִּנְגַד בֵּית תּוֹרְפָה שֶׁל קִצְרָה, קִצְרָה
- טַמְאָה. וְאֶרְכָּה - טְהוֹרָה:

ג. שְׁתִּים שֶׁהִיוּ טוֹחֲנוֹת בְּרִיחִים שֶׁל יָד,
נִמְצָא עַל הַרְגֵל הַפְּנִימִי - שְׁתִּיחֵן טַמְאוֹת.
עַל הַרְגֵל הַחִיצוֹנָה - הִיא טַמְאָה וְחִבְרָתָה
טְהוֹרָה. נִמְצָא בֵּינֵתִים - שְׁתִּיחֵן טַמְאוֹת.
מַעֲשֶׂה וְנִמְצָא עַל שְׁפָתוֹ שֶׁל אִמְבָּטִי, וְעַל
עֲלִי שֶׁל זֵית בִּשְׁעָה שֶׁחֵן מְסִיקוֹת אֶת
הַתְּנֹור, וּבֹא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים וְטַמְאוֹם.
רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: עַל דְּבַר שְׁאִינוֹ מְקַבֵּל
טַמְאָה - טְהוֹר. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
אוֹמֵר: אִם הִרְגָה מֵאֲכָלֶת - תּוֹלָה. וְאִם לֹאוּ
- אֵינָה תּוֹלָה. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין כֶּף
וּבֵין כֶּף - תּוֹלָה. אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן
גַּמְלִיאֵל: אֲנִי אוֹמֵר דְּבַר אֶחָד וְהֵם אָמְרוּ
דְּבַר אֶחָד, לְדַבְּרֵי אֵין סוֹף, וּלְדַבְּרֵיהֶם אֵין
סוֹף. לְדַבְּרֵי אֵין סוֹף, אֵין לָהּ אִשָּׁה שֶׁהִיא
טְהוֹרָה, שְׁאִין לָהּ כָּל מִטָּה שְׁאִין עָלֶיהָ כְּמָה
טְפִי דִם מֵאֲכָלֶת. לְדַבְּרֵיהֶם אֵין סוֹף, שְׁאִין
לָהּ אִשָּׁה שְׁאִינָה טְהוֹרָה לְכַעֲלָהּ, שְׁאִין לָהּ
כָּל סֻדִּין וְסֻדִּין שְׁאִין עָלֶיהָ כְּמָה טְפִי דְמִים.
אָבֵל רוּאָה אֲנִי אֶת דְּבַרִּי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן
גַּמְלִיאֵל מְדַבְּרִי וּמְדַבְּרֵיהֶם, שֶׁהִיא אוֹמֵר:
תּוֹלָה בְּמֵאֲכָלֶת עַד כַּגְרִיס שֶׁל פּוֹל, אַף עַל

פִּי שְׁלֹא הִרְגָה (תּוֹלָה בְּכִנָּה וּבְכַעֲלָה), וְכַדְבְּרִיו
אֲנוּ מוֹרִים:

ד. כֶּתֶם הָאֶרֶץ - מִצְטָרֶף. טְפִי טְפִין - אֵין
מִצְטָרֶפִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר: הָעֵד
שֶׁהוּא נִתּוֹן תַּחַת הַכּוֹר וְנִמְצָא עָלָיו דִם, אִם
עָגַל - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דִם מֵאֲכָלֶת, וְאִם
מִשּׁוֹךְ - טַמָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא דִם הַקְּנוֹת:

ה. הָאִשָּׁה שֶׁהִיא עוֹשֶׂה צְרָכָהּ וְרֹאֲתָה דִם,
אִם עוֹמֶדֶת - טַמְאָה, וְאִם יוֹשֶׁבֶת - טְהוֹרָה;
דְּבַרִּי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בֵּין כֶּף
וּבֵין כֶּף - טְהוֹרָה. אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁעָשׂוּ
צְרָכָהֶם בְּתוֹךְ הַסֶּפֶל, וְנִמְצָא דִם עַל הַמִּים,
רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמְרִים: תּוֹלָה. וְרַבִּי
שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֵינוֹ תּוֹלָה:

ו. דִם הַיּוֹצֵא עִם הָרֵעִי - טְהוֹר. דִם הַמְנִטָּף,
בֵּין לְפָנֵי הַמִּים בֵּין לְאַחֵר הַמִּים - טַמָּא.
הַנִּמְצָא בְּתוֹכוֹ - טְהוֹר. לְמַגְעוֹת וּלְהִיסְטוֹת
- הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב:

מִסְכַּת נִדָּה פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. הֵרִי שֶׁהֵיטָה נִשְׂאָת וְהֵיטָה רוּאָה דִם
בִּשְׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ - מִשְׁמֶשֶׁת פַּעַם רִאשׁוֹנָה,
שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, מִכָּאן וְאֵילָךְ - אֵינָה
מִשְׁמֶשֶׁת, אֲלֹא תַתְּגַרֵּשׁ וְתַנְשֵׂא לְאַחֵר.
נִשְׂאָת לְאַחֵר וְהֵיטָה רוּאָה דִם בִּשְׁעַת
תְּשֻׁמִּישׁ - מִשְׁמֶשֶׁת פַּעַם רִאשׁוֹנָה שְׁנִיָּה
וּשְׁלִישִׁית, מִכָּאן וְאֵילָךְ - לֹא תִשְׁמַשׁ, אֲלֹא
תַתְּגַרֵּשׁ וְתַנְשֵׂא לְאַחֵר. נִשְׂאָת לְאַחֵר וְהֵיטָה
רוּאָה דִם בִּשְׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ - מִשְׁמֶשֶׁת פַּעַם
רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית. עַד כְּמָה מִתְּרַת
לְנִשְׂאָ? עַד שְׁלֹשׁ. יֵתֵר מִכָּאן - אֲסוּרָה עַד
שֶׁתְּבַדּוֹק אֶת עֲצָמָה. כִּיצַד בּוֹדְקִין אוֹתָהּ?
מְבִיאִין שְׁפּוֹפֶרֶת וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ מִכְּחוֹל,
וּמְבִיא מוֹךְ וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁ הַמִּכְּחוֹל, נִמְצָא
עַל רֹאשׁוֹ - הֵרִי זֹו טַמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דִם
הַמְּקוֹר, וְעַל הַצְּדִדִּין - הֵרִי זֹו טְהוֹרָה, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא דִם צְדִדִּין. אִם יֵשׁ לָהּ וָסֵת - הֵרִי זֹו
תּוֹלָה לְוָסֶתָהּ. אִם יֵשׁ לָהּ מִכָּה - הֵרִי זֹו
תּוֹלָה בָּהּ. וְאִם הֵיטָה דִם נִדְתָּהּ מִשְׁנֵה מַדָּם
מִכָּתָהּ - הֵרִי זֹו אֵינָה תּוֹלָה:

נגוב ובאמצע לח, בדקו ומצאו שם בור גדול של מתים:

ד. ואיזהו רק תפל? כל שלא טעם כלום מבערב. ישן כל היום - אינו עושה רק תפל. נעור כל הלילה עד הבקר - עושה רק תפל. מי לעיסת גריסין של חלקת נפש, רבי יהודה אומר: מי גריסין רותח ועובר שיתן לתוכו מלח:

ה. מי רגלים שהחמיצו. וכמה היא חמוצין? שלשה ימים. נתר - זו נתר אלכסנדריה. בורית וקמוליא ואשלג, מכל מקום מקשקש ואין צריך לנגבו. העבירן שלא כסדרן, ראשונים - עלו לו, ושניים - לא עלו לו:

ו. העביר עליו שבעה סמנין ולא עבר. ושנה ועבר - הטהרות טהורות. ששה סמנין ולא עבר, סאפון ועבר - הטהרות תלויות, שאלו העביר עליו השביעי, שמא היה עובר:

ז. דם הנדה ודאי - מעביר עליו שבעה סמנין ונוטל. השק והעור - אין מעבירין עליהן שבעה סמנין ומבטלין. הבגד הצבוע - מטמא בכתמים. ורבי נתן בן יוסף אומר: אינו מטמא בכתמים, שלא תקנו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן. בגד שאבד כתם - מעביר עליו שבעה סמנין ומבטלו. רבי שמעון בן אלעזר אומר: בודקו שכוונות שכוונות. אבדה בו שכבת זרע, אם היה חדש - בודקו במחט. שחק - בודקו בחמה:

ב. נאמנת אשה לומר: 'יש בי מכה במקור', ואין בי מכה במקור; דברי רבי. רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר: דם היוצא מן המקור, אף על פי שבידוע שהוא דם המכה - טמא. ורבותינו אמרו: דם המכה - טהור. היתה בודקת בימין והיא טמאה, בשמאל והיא טהורה - לא תבדוק אלא בשמאל. בחצר והיא טהורה, בטרקלין והיא טמאה - לא תבדוק אלא בחצר. בעצמה והיא טמאה, בחברתה והיא טהורה - לא תבדוק אלא בחברתה; כיצד תולות זו בזו? עברה ושאינה עברה - תולה עברה בשאינה עברה. מניקה ושאינה מניקה - תולה מניקה בשאינה מניקה. זקנה ושאינה זקנה - תולה זקנה בשאינה זקנה. בתולה ושאינה בתולה - תולה בתולה בשאינה בתולה. היו שתיהן מעברות, שתיהן מניקות, שתיהן זקנות, שתיהן בתולות - זו היא שאמרו: 'לא היו ראויות לראות' - רואין אותן כאילו הן ראויות לראות:

ג. בתולה עברה ומניקה וזקנה - אין תולות זו בזו. אמר רבי מאיר: מעשה בשקמה שבכפר סבא שהם מחזיקין בו טמאה, בדקוהו ולא מצאו תחתיו כלום. פעם אחת בא הרוח ופרכתו משרשיו, ונמצאת גלגלת של מת שלמה דבוקה בשרשיו. אמרו לו: משם ראיה? שמא לא בדקוהו כל צרכו. אמר רבי יוסי: מעשה במערת של שיחין שהיו מחזיקין בו טמאה, בדקוהו עד שהגיע לקרקע שהיתה חלקה כצפרן, פעם אחת נכנסו פועלין לתוכה מפני גשמים, וכשהיו מהרסים בקרדמות, בדקו ומצאו שם מכתשת מלאה עצמות. אמרו לו: משם ראיה? שמא לא בדקוהו כל צרכו. אמר רבי שאול: מעשה בסלע בית חורין שהיו מחזיקין בו טמאה, ואינן יכולין לבדקן מפני שהיה מרבה. אמר להם זקן אחד: הביאו לי סדין, הביאו לו סדין ושראו במים ופרשו על גבו, ונמצא מן העזדין

וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאֲרָצְךָ וּמִמְלוּכְתָּהּ וּמִבֵּית אֲבִיהָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ:
וְאָמַר יְיָ לְאַבְרָם אֵינִיל לְךָ מֵאֲרָצְךָ וּמִמְלוּכְתָּהּ וּמִבֵּית אֲבִיהָ לָאֲרָעָא דְאַחְזִינָךְ:

לך לך – להנאתך ולטובתך, ושם אעשה לגוי גדול, כאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד: שאודיע טבעה בעולם.

וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל וְאַבְרָכָךָ וְאַגְדִּלְהָ שְׁמִי וְהָיָה בְּרָכָה:
וְאֶעֱבֹדְנָךְ לַעַם סִגִּי וְאַבְרָכְנָךְ וְאַרְבִּי שְׁמִי וְהָיָה מְבָרָךְ:

וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל – לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים: ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם. לך הזקק לשלש ברכות הללו, שהבטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם. **וְאַבְרָכָךָ** – בממון. **וְהָיָה בְּרָכָה** – הברכות נתונות בדרך. עד עכשו היו בנדי: ברכתי לאדם ונתן, ומעכשו אתה תברך את אשר תחפוז. דבר אחר: "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל" – זה שאומרים "א-להי יצחק". "וְאַבְרָכָךָ" – זה שאומרים "א-להי יצחק". "וְהָיָה בְּרָכָה" – זה חותמין ולא כהם. **מֵאֲרָצְךָ** – והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד חרן? אלא כך אמר לו: התרחק עוד משם וצא מבית אביו. **אֲשֶׁר אֲרָאָךְ** – לא גלה לו הארץ מיד כדי לסבבה בעיניו, ולתת לו שָׂכָר על כל דבור ודבור. פיוצא בו: "את בנה את יחידה אשר אהבת את יצחק". פיוצא בו: "על אחד הקרים אשר אומר אליה". וכיוצא בו: "וקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליה".

וְאַבְרָכָה מְבָרְכִיהָ וּמִקְלָלָהּ אַחֵר וְנִבְרָכּוּ בָּךְ כָּל וְאַבְרָךְ מְבָרְכָךְ וּמִלְטָטָךְ אֱלוֹט וְיִתְבָּרְכוּ בְּדִילָךְ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה:
וְרַעֲיִת אֲרָעָא:

וְנִבְרָכּוּ בָּךְ – יש אגדות רבות, וזהו פשוטו: אדם אומר לבנו "תהא פאברקם", וכן כל "וְנִבְרָכּוּ בָּךְ" שבמקרא. וזה מוכיח: "בך יברך ישראל לאמר ישימה א-להים פאפרים וכמנשה".

וַיִּלְךָ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְ-הוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן-חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן:
וְאַבְרָם בֶּר שְׁבַעִין וְחָמִישׁ שָׁנִין בְּמִפְקִיָּה מִחָרָן:

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לוֹט בֶּן-אֶחָיו וְאֶת-כָּל-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת-הַנַּפֶּשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן:
וַיִּקַּח אַבְרָם יֵת שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְיֵת לוֹט בֶּר אֶחָיו וְיֵת כָּל קִנְיָנָהוּ דִּקְנֹו וְיֵת נַפְשָׁתָא דְשַׁעֲבִידוֹ לְאוֹרִיתָא בְּחָרָן וַיִּפְקוּ לְמִיזַל לְאַרְעָא דְכְנַעַן וְאִתּוֹ לְאַרְעָא דְכְנַעַן:

אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן – שהקניסום תחת כנפי השכינה: אברהם מגזר את האנשים, ושרה מגזרת הנשים. ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאוהו. וכפשוטו של מקרא: עבדים ושפחות שקנו להם, כמו: "עשה את כל הכבוד הזה", "וישראל עושה חיל" – לשון קונה וכוונס.

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׂכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַכְנַעֲנִי אִזּוּ בְּאֶרֶץ:
וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ – נכנס לתוכה. עַד מְקוֹם שָׂכָם – להתפלל על בני יצחק, כשיבאו להלחם בשָׂכָם. **אֵלּוֹן מוֹרָה** – הוא שָׂכָם. הראהו הר גריזים והר עיבל, ששם קבלו ישראל שבועת התורה. **וְהַכְנַעֲנִי אִזּוּ בְּאֶרֶץ** – הנה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם. שבתלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו, שנאמר: "ומלכי צדק מלך שלם". לפיכך: "ויאמר אל אברהם לורעה אתה את הארץ הזאת" – עתיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם.

וַיִּרְא יְ-הוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעֲךָ אֲתָן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיָּבֹן שָׂם מִזְבֵּחַ לִי-הוּא הַנִּרְאָה אֵלָיו:
וַיִּרְא יְ-הוָה אֶת אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעֲךָ אֲתָן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיָּבֹן שָׂם מִזְבֵּחַ לִי-הוּא הַנִּרְאָה אֵלָיו:

ויבן שם מזבח – על בשורת הנרע ועל בשורת ארץ ישראל.

וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הָהָרָה מִקְדָּם לְבֵית-אֵל וַיָּט אֶהְלָה בֵּית-אֵל מִיָּם וְהָעֵי מִקְדָּם וַיָּבֹן-שָׂם מִזְבֵּחַ לִי-הוּא וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְ-הוָה:
וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם – אהל. מִקְדָּם לְבֵית אֵל – במזרחה של בית אל. נמצאת בית אל במערבו, הוא שנאמר: "בית אל מיָם". **אֶהְלָה** – "אהלה" כתיב: בתחלה נטה את אהל אשתו, ואחר כך את שלו. **וַיָּבֹן שָׂם מִזְבֵּחַ** – נתנבא שעתידין בניו להכשיל שם על עון עכו, והתפלל שם עליהם.

וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם – אהל. מִקְדָּם לְבֵית אֵל – במזרחה של בית אל. נמצאת בית אל במערבו, הוא שנאמר: "בית אל מיָם". **אֶהְלָה** – "אהלה" כתיב: בתחלה נטה את אהל אשתו, ואחר כך את שלו. **וַיָּבֹן שָׂם מִזְבֵּחַ** – נתנבא שעתידין בניו להכשיל שם על עון עכו, והתפלל שם עליהם.

וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם – אהל. מִקְדָּם לְבֵית אֵל – במזרחה של בית אל. נמצאת בית אל במערבו, הוא שנאמר: "בית אל מיָם". **אֶהְלָה** – "אהלה" כתיב: בתחלה נטה את אהל אשתו, ואחר כך את שלו. **וַיָּבֹן שָׂם מִזְבֵּחַ** – נתנבא שעתידין בניו להכשיל שם על עון עכו, והתפלל שם עליהם.

וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם – אהל. מִקְדָּם לְבֵית אֵל – במזרחה של בית אל. נמצאת בית אל במערבו, הוא שנאמר: "בית אל מיָם". **אֶהְלָה** – "אהלה" כתיב: בתחלה נטה את אהל אשתו, ואחר כך את שלו. **וַיָּבֹן שָׂם מִזְבֵּחַ** – נתנבא שעתידין בניו להכשיל שם על עון עכו, והתפלל שם עליהם.

וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם – אהל. מִקְדָּם לְבֵית אֵל – במזרחה של בית אל. נמצאת בית אל במערבו, הוא שנאמר: "בית אל מיָם". **אֶהְלָה** – "אהלה" כתיב: בתחלה נטה את אהל אשתו, ואחר כך את שלו. **וַיָּבֹן שָׂם מִזְבֵּחַ** – נתנבא שעתידין בניו להכשיל שם על עון עכו, והתפלל שם עליהם.

**וְהָיָה כִּפְּנָא בְּאַרְעָא וְנִחַת אֲבָרָם לְמַצְרִים לְאַתּוּתָבָא
מִמֶּן אֲרִי תִקְיֵי כִּפְּנָא בְּאַרְעָא:**

לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂאֵמֶר לוֹ לְלָכֶת אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן וְעַכְשָׁנוּ מְשִׁיאוֹ לְצֵאתָא

וְהָיָה כִּד קָרִיב לְמִיעֵל לְמַצְרִים וְאָמַר לְשָׂרֵי אֶתְתִּיהָ
הֵא כָּעַן יִדְעָנָא אֲרִי אֶתְתָּא שְׁפִירַת חֵיזוֹ אֶתְּ:

שִׁבְשִׁבֵּיהֶם, וְעָכְשׁוּ הַפִּיר בָּהּ עַל יְדֵי מַעֲשֵׂהָ. דְּבַר אַחֵר: מִנְהַג הָעוֹלָם שֶׁעַל "הֵנָּה נָא" – הִגִּיעַ הַשְּׁעָה שֶׁיֵּשׁ לְדַאֲוֵג עַל יָפְיָהּ. "יִדְעָתִי" זֶה יָמִים רַבִּים מֵאַחֲיָהֶם שֶׁל כּוֹשִׁיִּים, וְלֹא הוֹרָגְלוּ בְּאִשָּׁה יָפָה. וְדוֹמָה לוֹ: "הֵנָּה נָא אֲדֹנִי

וַיְהִי אֲרִי יַחְזֹן בְּתֵיךְ מִצָּרָאִי וַיִּמָּרוֹן אֶת־תִּיבָה דָּא
וַיִּקְטְלוּן בְּתִי וּבְתֵיךְ יַבְיָמֹן:

**אִימְרֵי כֶּעָן דָּאָחַת אֶת בְּדִיל דְּיִטֵּב לִי בְּדִילֶיךָ וְתַתְּקִים
נַפְשִׁי בְּפֶתַח מָכִי:**

למען ייטב לי בעבורך – יתנו לי מתנות.

שני

וְהָיָה כִּד עָל אֲבָרָם לְמִצְרַיִם וְחָזוּ מִצְרָאִי יֵת אֶתְתָּא
אֲרִי שְׂפִירָא הִיא לְחֻדָּא:

לִמַּד נִשְׁתַּמֵּיךְ אֹתָהּ בְּתִבְהָ, וְעַל יְדֵי נִשְׁתַּבְּעוּ אֶת הַמָּכֶס פָּתְחוּ וְרָאוּ אֹתָהּ.

**וַתֵּזֶז יָמָה רַבְרָבִי פְרָעָה וַיִּשְׁבְּחוּ יָמָה לְפָרְעָה וְאֲדָבָרֶת
אֶתְמָא לְבֵית פְּרָעָה:**

וַיַּהֲלֵלוּ אֹתָהּ אֶל פְּרָעָה – הִלְלוּהָ בַּיַּיִּהֶם, לֹא־מֵר: הַגּוֹנָה זֶה לְמִלְךָ.

וְלֹא־בָרָם אוֹטִיב בְּדִילָה וְהוּוּ לִיָּה עָאן וְתוֹרִין וְתַמָּרִין
וְעַבְדֵּין וְאַמְהָן וְאַתְנָן וְגַמְלִין:

וְלֹאֲבָרָם הֵיטִיב פְּרָעָה בְּעֵבְרָה.

**וְאֵתִי יְיָ עַל פְּרָעָה מִכְתָּשִׁין רַב־רִבִּין וְעַל אֲנָשׁ בֵּיתִיהָ
עַל עֵיסֶק שָׂרֵי אֶמֶת אַבְרָם:**

וַיִּנָּגַע ה' ... – בְּמַכַּת רֹאשׁוֹן לְקָה, שְׁתַּשְׁמִיט קִשְׁיָה לוֹ. עַל דְּבַר שָׂרִי – עַל פִּי דְבוּרָה: אוֹמֶרֶת לְמַלְאָךְ "הֵךְ" וְהוּא מַכָּה.

וַיִּקְרָא פֶּרֶעָה לְאַבְרָם וַאֲמַר מָה דָּא עֲבַדְתָּ לִּי לְמָא לָא
תְּנִית לִּי אֲרִי אֶתְתִּיךָ הִיא:

לְמָא אָמַרְתָּ אַחַת הִיא וּדְבָרִית יְתָה לִי לְאִתּוּ וּכְעַן הָא
אֲתַתְּךָ דְּבַר וְאִינִיל:

ו: לך ואל תעמוד! שהמצרים נשופי זמה הם, שנאמר: "וְזָרְמַת סוֹסִים

**וּפָקִיד עָלָיוּהִי פָרְעָה גּוֹבְרִין וְאֱלוֹיָאוּ יְתִיָּה וְיָת אֶתְתִּיָּה
וְיָת כָּל דָּלִיָּה:**

וַיֵּצֵא עֲלֵיוּ – על אודותיו, לשלחו ולשמורו. **וַיִּשְׁלְחוּ –** פתרגומו: "ואלניאו".

וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַגְּגָבָה:	וּסְלִיק אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִתְּתִיהּ וְכָל דְּלִיהּ וְלוֹט עִמִּיהּ לְדְרוֹמָא:
---	--

וַיַּעַל אַבְרָם... הַגְּגָבָה – לבא לדרומה של ארץ ישראל, כמו שאמר למעלה: "הלוך ונסוע הגגבה", להר המוריה. ומכל מקום כשהוא הולך ממצרים לארץ כנען, מדרום לצפון הוא מהלך, שארץ מצרים בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמוכיח במסעות ובגבולי הארץ.

וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנֶה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב:	וְאַבְרָם תְּקִיף לַחֲדָא בְּבַעֲיָרָא בְּכֶסֶף וּבַזָּהָב:
--	---

כָּבֵד מְאֹד – טעון משאות.

וַיֵּלֶךְ לַמִּסְעָיו מִגְּגָב וְעַד־בֵּית־אֵל עַד־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הָיָה שָׁם אֲהֻלָּה בַּתִּחְלָה בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעֵי:	וַאֲזַל לַמַּטְלָנוּהִי מִדְרוֹמָא וְעַד בֵּית אֵל עַד אַתְרָא דְּפָרְסִיהּ תַּמָּן לַמַּשְׁכָּנִיהּ בְּקַדְמִיתָא בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי:
---	--

וַיֵּלֶךְ לַמִּסְעָיו – כשחזר ממצרים לארץ כנען היה הולך ולן באכסניות שלן בהם בהליכתו למצרים. למדך דרך ארץ, שלא ישנה אדם מאכסניא שלו. דבר אחר: בחזרתו פרע הקפותיו. מִגְּגָב – ארץ מצרים בדרומה של ארץ כנען.

אֶל־מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיתָא וַיִּקְרָא שְׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְיָ הוֹה:	לְאַתֵּר מִדְּבָחָא דְּעַבְד תַּמָּן בְּקַדְמִיתָא וְצִלֵּי תַמָּן אַבְרָם בְּשֵׁמָא דֵּי:
---	--

אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיתָא – ואשר "קרא שם אברהם בשם ה'". וגם יש לומר: "ויקרא שם" עכשיו "בשם ה'".

שְׁלִישִׁי	פְּרָשַׁת הַפְּרָדָה מְלוֹט
------------	-----------------------------

וְגַם־לְלוֹט הִהְלֹךְ אֶת־אַבְרָם הָיָה צֹאן־וּבָקָר וְאַהֲלִיָּם:	וְאַף לְלוֹט דְּאָזִיל עִם אַבְרָם הוּא עָאן וְתוֹרִין וּמַשְׁכָּנִין:
--	--

הִהְלֹךְ אֶת אַבְרָם – מי גרם שהיה לו זאת? הליכתו עם אברהם.

וְלֹא־נָשָׂא אַתָּם הָאָרֶץ לְשִׁבְתָּ יַחֲדָו פִּי־הֵיכָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכֻלוּ לְשִׁבְתָּ יַחֲדָו:	וְלֹא סוּבְרַת יְתֵהוּן אַרְעָא לְמַתַּב פַּחְדָּא אָרִי הָוָה קִנְיָנָהוּן סָגִי וְלֹא יָכִילוּ לְמַתַּב פַּחְדָּא:
--	--

וְלֹא נָשָׂא אַתָּם – לא היתה יכולה להספיק מרעה למקניהם. ולשון קצר הוא וצריך להוסיף עליו, כמו: "ולא נשא אותם מרעה הארץ". לפיכך כתב "ולא נשא" בלשון זכר.

וַיְהִי־רִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה־אַבְרָם וּבֵין רָעִי מִקְנֵה־לוֹט וַהֲכִנְעֵנִי וְהַפְּרֹזִי אֲזִי יֹשֵׁב בְּאַרְצִי:	וַהֲוֹת מִצוּתָא בֵּין רָעִין בְּעִירִיהּ דְּאַבְרָם וּבֵין רָעִין בְּעִירִיהּ דְּלוֹט וּכְנַעְנָאָה וּפְרֹזָאָה בְּכֹן יְתִיב בְּאַרְעָא:
--	--

וַיְהִי רִיב – לפי שהיו רועים של לוט רשעים, ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברהם מוכיחים אותם על הגזל. והם אומרים: נתנה הארץ לאברהם, ולו אין יורש, ולוט יורשו ואין זה גזל. והכתוב אומר: "והכנעני והפרזי אז יושב בארץ" – ולא נכה בה אברהם עדיין.

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־לוֹט אֶל־נָא תְּהִי מְרִיבָהּ בֵּינִי וּבֵינָךְ וּבֵין רָעִי וּבֵין רָעִיָּהּ פִּי־אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ:	וַאֲמַר אַבְרָם לְלוֹט לֹא כַעַן תְּהִי מִצוּתָא בֵּינָא וּבֵינָךְ וּבֵין רָעוּתִי וּבֵין רָעוּתֶךָ אָרִי גוּבְרִין אַחִין אֲנַחְנָא:
--	---

אֲנָשִׁים אַחִים – קרובים. ומדרש אגדה: דומין בקלסתר פנים.

הָלֹא כָל־הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הַפֶּרֶד נָא מַעֲלִי אִם־הִשְׁמָאֵל וְאִימָנָה וְאִם־הִימִין וְאִשְׁמְאִילָה:	הָלֹא כָל אַרְעָא קְדָמְךָ אַתְּפָרַשׁ כַּעַן מְלוֹתִי אִם אַתְּ לְצַפּוּנָא אָנָּא לְדְרוֹמָא וְאִם אַתְּ לְדְרוֹמָא וְאַצְפָּנָךְ:
---	--

אִם הִשְׁמָאֵל וְאִימָנָה – בכל אשר תשוב לא אתרחק מך, ואעמוד לך למגן ולעזר. וסוף דבר הוצרך לו, שנאמר: "וישמע אברהם כי נשפה אחיו...". וְאִימָנָה – אומין את עצמי, כמו "ואשמאילה" – אשמאיל את עצמי. ואם תאמר: הנה לו לנכד "ואימינה"? כך מצינו במקום אחר: "אם אש להמין", ואין נקוד "להמין".

וַיִּשְׂא־לוֹט אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־כָּל־כְּבֹד הַיֵּרֶדָן כִּי כָלָה מַשְׁקָהּ לִפְנֵי שַׁחַת יְיָ הָיָה אֶת־סֹדֶם וְאֶת־עַמּוּרָה כְּגוֹי־הוּא בְּאַרְצִי מִצְרַיִם בְּאֶכָה צָעַר:	וַיַּזְקֵף לוֹט יָת עֵינֻהִי וַחֲזָא יָת כָּל מִישַׁר יֵרֶדְנָא אָרִי כָלִיהּ בֵּית שְׁקִיָּא קָדָם חֲבָלוֹת יְיָ יָת סְדוֹם וְיָת עַמּוּרָה כְּגוּתָא דֵּי כְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מְטִי צָעַר:
---	--

כִּי כָלָה מַשְׁקָה – ארץ נחלי מים. לִפְנֵי שַׁחַת ה' אֶת סְדוֹם וְאֶת עַמּוּרָה – הנה אותו מישור כגן ה' לאילנות, בארץ מצרים לזרעים. בְּאֶכָה צָעַר – עד צער. ומדרש אגדה דורשה לגנאי: על שהיו שטופי זמה בחר לו לוט בשכונתם.

וַיִּבְחַרְלֹו לֹוט אֶת כָּל־כֶּפֶר הַיַּרְדֵּן וַיֵּסַע לֹוט מִקְדָּם וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו:	וּבַחַר לִיה לֹוט יֵת כָּל מִישָׁר יִרְדְּנָא וַיִּטַּל לֹוט בְּקֶדְמִיתָא וְאַתְפָּרְשׁוּ גְבֵר מִלְּנֹת אַחוּהִי:
כֶּפֶר – מִישׁוֹר, כְּתֻרְגּוּמוֹ. מִקְדָּם – נָסַע מֵאַחַל אֲבָרָם, וְהֵלֵךְ לוֹ לְמַעְרְבוֹ שֶׁל אֲבָרָם, נִמְצָא נֹסֵעַ מִמְּזֻרַח לְמַעֲרָב. וּמִדְּרָשׁ אַגְדָּה: הִסִּיעַ עֲצֻמוֹ מִקְדָּמוֹנוֹ שֶׁל עֹלָם, אָמַר: אֵי אִפְשִׁי לֹא בְּאֲבָרָם וְלֹא בֶּאֱלֹהִיו.	
אֲבָרָם יָשָׁב בְּאַרְצ־כְּנָעַן וְלֹוט יָשָׁב בְּעָרֵי הַכֶּפֶר וַיֵּאָהֵל עַד־סְדֹם:	אֲבָרָם יְתִיב בְּאַרְעָא דְכְנַעַן וְלֹוט יְתִיב בְּקִרְוֵי מִישָׁרָא וּפְרַס עַד סְדוֹם:
וַיֵּאָהֵל – נָטָה אֱהָלִים לְרוּעֵיו וּלְמִקְנֵהוּ "עַד סְדוֹם".	
וְאֲנָשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחֹטְאִים לִי־הָיָה מָאֵד:	וְאֲנָשֵׁי סְדוֹם בִּישִׁין בְּמִמוֹנְהוֹן וְחִיבִין בְּגִוְיָתְהוֹן קָדָם יְיָ לַחֲדָא:
וְאֲנָשֵׁי סְדוֹם רָעִים – וְאִף עַל פִּי כֵן לֹא נִמְנַע לֹוט מִלְשִׁכּוֹן עִמָּהֶם. וְרַבּוּתֵיהֶם לְמִדּוֹ מִכָּאן: "שֵׁם רָשָׁעִים יִרְקַב". רָעִים – בְּגוֹפָם. וְחֹטְאִים – בְּמִמוֹנָם. לֵה' מָאֵד – יוֹדְעִים רַבּוֹנָם וּמִתְפֹּנְנִים לְמִרּוֹד בּוֹ.	
וַי־הָיָה אָמַר אֶל־אֲבָרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד־לֹוט מֵעֲמֹל שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אַתָּה שָׂם צַפְנָה וַנִּגְבְּהַּ נִקְדָּמָה וַנִּמָּה:	וַיִּי אָמַר לְאֲבָרָם בְּתֵר דְּאַתְפָּרֶשׁ לֹוט מֵעַמִּיָּה זְקוּף כְּעַן עֵינֶךָ וְחֲזִי מִן אַתְרָא דְאַתָּ תַּמָּן לְצַפּוֹנָא וּלְדִרּוֹמָא וּלְמִדְנָחָא וּלְמַעֲרָבָא:
אַחֲרֵי הַפָּרֶד לֹוט – כָּל זֶמֶן שֶׁהִרְשָׁע עִמּוֹ הָיָה הַדְּבוּר פּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ.	
כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לִךָ אֶתְנַנָּה וּלְזֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:	אַרִּי יֵת כָּל אַרְעָא דְאַתָּ תְּחִי לֶךָ אֶתְנַנָּה וּלְבָנֶךָ עַד עָלְמָא:
וְשִׁמְתִּי אֶת־זֶרְעֶךָ כַּעֲפָר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם־יִוָּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת־עַפְר הָאָרֶץ גַּם־זֶרְעֶךָ יִמָּנֶה:	וְאַשְׁוִי יֵת בְּנֶךָ סְגִיָּאִין כַּעֲפָרָא דְאַרְעָא כְּמָא דְלִית אִפְשָׁר לְגַבֵּר לְמִמְנֵי יֵת עַפְרָא דְאַרְעָא אִף בְּנֶךָ לֹא יִתְמַנּוּ:
אֲשֶׁר אִם יִוָּכַל אִישׁ – כָּשֵׁם שְׂאִי אִפְשָׁר לְעַפֵּר לַהֲמִנּוֹת, כֵּךְ זֶרְעֶךָ לֹא יִמָּנֶה.	
קוֹם הִתְהַלֵּךְ בְּאָרֶץ לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָהּ כִּי לִךָ אֶתְנַנָּה:	קוֹם הִלִּיךְ בְּאַרְעָא לְאוּרְכָּהּ וּלְפוּתֶיהָ אַרִּי לֶךָ אֶתְנַנָּה:
וַיֵּאָהֵל אֲבָרָם וַיָּבֹא וַיִּשָּׁב בְּאַלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחִבְרוֹן וַיִּבְן־שָׁם מִזְבֵּחַ לִי־הָיָה:	וּפְרַס אֲבָרָם וְאַתָּא וַיְתִיב בְּמִישְׁרֵי מִמְרָא דְבְּחִבְרוֹן וַיִּבְנָא תַּמָּן מִדְּבָחָא קָדָם יְיָ:
מִמְרָא – שֵׁם אֵדָם.	

רביעי	פְּרַשְׁת מִלְחָמַת הַמְּלָכִים
וַיְהִי בִימֵי אֲמֶרְפֶּל מֶלֶךְ־שֹׁנַעַר אֲרִיזוֹף מֶלֶךְ אֶלְסָר כְּדָרְלַעֲמָר מֶלֶךְ עֵילָם וְתַדְעָל מֶלֶךְ גּוֹיִם:	וְהָיָה בִּיּוֹמֵי אֲמֶרְפֶּל מֶלְכָּא דְבָבֵל אֲרִיזוֹף מֶלְכָּא דְאֶלְסָר כְּדָרְלַעֲמָר מֶלְכָּא דְעֵילָם וְתַדְעָל מֶלְכָּא דְעַמְמִי:
אֲמֶרְפֶּל – הוּא נִמְרֹוד, שְׂאֵמֶר לְאַבְרָהָם: פּוֹל לַתּוֹךְ כְּבָשָׂן הָאֵשׁ. מֶלֶךְ גּוֹיִם – מְקוֹם יֵשׁ שְׂשֻׁמוֹ "גּוֹיִם", עַל שֵׁם שְׁתַּקְבְּצוּ שָׁמָּה מִכָּמָה אַמּוֹת וּמִקְוִימוֹת, וְהִמְלִיכוּ אִישׁ עֲלֵיהֶם וּשְׁמוֹ תַדְעָל.	
עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־בְּרַעַל מֶלֶךְ סְדֹם וְאַת־בְּרִשָׁע מֶלֶךְ עַמְרָה שֹׁנָאב מֶלֶךְ אַדְמָה וְשִׁמְאֵבֶר מֶלֶךְ צַבּוּלִם וּמֶלֶךְ בָּלַע הִיא־צַעֵר:	עָבְדוּ קִרְבָּא עִם בְּרַע מֶלְכָּא דְסְדוֹם וְעִם בְּרִשָׁע מֶלְכָּא דְעַמְרָה שֹׁנָאב מֶלְכָּא דְאַדְמָה וְשִׁמְאֵבֶר מֶלְכָּא דְצַבּוּלִם וּמֶלְכָּא דְבָלַע הִיא צוּעֵר:
בְּרַע – רַע לְשִׁמְיָם וְרַע לְבְרִיּוֹת. בְּרִשָׁע – שְׂנֵאתְעֵלָה בְּרִשָׁע. שֹׁנָאב – שׁוֹנָא אֲבִיו שְׂבִשְׁמִים. שִׁמְאֵבֶר – שֵׁם אֶבֶר לְעוֹף וּלְקַפּוּץ וּלְמִרּוֹד בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. בָּלַע – שֵׁם הָעִיר.	
כָּל־אֵלֶּה תִּבְרְוּ אֶל־עַמְקַת הַשִּׁגְיִים הוּא יָם הַמֶּלַח:	כָּל אֵלִין אֶתְכַפְּשׁוּ לְמִישָׁר תְּקַלִּיא הוּא אַתֵּר יִמָּא דְמִלְחָא:
עַמְקַת הַשִּׁגְיִים – כֵּךְ שְׁמוֹ, עַל שֵׁם שְׁהִיו בּוֹ שְׂדוֹת הַרְבֵּה. הוּא יָם הַמֶּלַח – לְאַסֵּר זֶמֶן נִמְשָׁךְ הֵימָּה לְתוֹכּוֹ וּנְעִשָׂה יָם הַמֶּלַח. וּמִדְּרָשׁ אַגְדָּה אוֹמֵר שְׂנֵאתְבָּקְעוּ הַצּוּרִים סְבִיבוֹתָיו, וְנִמְשְׁכוּ יְאוּרִים לְתוֹכּוֹ.	

שְׁתִּים עָשָׂרָה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת־כְּדָרְלֶעָמֶר וּשְׁלֹשׁ־עָשָׂרָה שָׁנָה מָרְדּוּ:	תָּרַתָּא עֶסְרִי שְׁנִין פְּלַחוּ יֵת כְּדָרְלֶעָמֶר וּתְלַת עֶסְרִי שְׁנִין מָרְדּוּ:
וּבִאֲרֵבַע עָשָׂרָה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלֶעָמֶר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אֹתוֹ וַיָּכּוּ אֶת־רָפָאִים בְּעִשְׁתָּרֶת קַרְנִים וְאֶת־הַזּוּזִים בָּהֶם וְאֵת הָאֵימִים בְּשָׁוֶה קַרְיָתִים:	וּבִאֲרֵבַע עֶסְרִי שְׁנִין אֲתָא כְּדָרְלֶעָמֶר וּמְלָכִיָּא דְעַמִּיָּא וּמַחוּ יֵת גְּבַרְיָא דְבַעֲשָׁתָרֶת קַרְנִים וַיֵּת תְּקִיפִיָּא דְבִהֲמָתָא וַיֵּת אֵימָתַנִּי דְבְּשָׁוֶה קַרְיָתִים:
וּבִאֲרֵבַע עָשָׂרָה שָׁנָה – לְמַרְדָּן בָּא כְּדָרְלֶעָמֶר – לְפִי שֶׁהוּא הָיָה בַעַל הַמַּעֲשֶׂה נִכְנָס בְּעֵבֵי הַקּוֹרָה. וְהַמְּלָכִים... – אֵלֶּה שְׁלֹשָׁה מְלָכִים. זִוּיִם – הֵם וּמִזְמִים.	וּבִאֲרֵבַע עֶסְרִי שְׁנִין אֲתָא כְּדָרְלֶעָמֶר – לְפִי שֶׁהוּא הָיָה בַעַל הַמַּעֲשֶׂה נִכְנָס בְּעֵבֵי הַקּוֹרָה. וְהַמְּלָכִים... – אֵלֶּה שְׁלֹשָׁה מְלָכִים. זִוּיִם – הֵם וּמִזְמִים.
וְאֶת־הַחֲרִי בְּהֶרְגָם שִׁעִיר עַד אֵיל פֶּאֶרְן אֲשֶׁר עַל־הַמִּדְבָּר:	וַיֵּת חוֹרָאִי דְבִטּוּרָא דְשִׁעִיר עַד מִישַׁר פֶּאֶרְן דְסַמִּיָּד עַל מִדְבָּרָא:
בְּהֶרְגָם – בְּהָר שְׁלֵהֶם. אֵיל פֶּאֶרְן – כְּתֻרְגּוּמוֹ: "מִישַׁר פֶּאֶרְן". וְאֹמֵר אֲנִי שְׂאִין "אֵיל" לְשׁוֹן "מִישׁוֹר", אֲלֵא מִישׁוֹר שֶׁל פֶּאֶרְן "אֵיל" שְׁמוֹ, וְשֶׁל מִמָּרָא "אֵלוֹנִי" שְׁמוֹ, וְשֶׁל נֶרְדָן "כֶּפֶר" שְׁמוֹ, וְשֶׁל נְשִׁים "אָבֵל" שְׁמוֹ: "אָבֵל הַנְּשִׁים". וְכֵן "בַּעַל גָּד" "בַּעַל" שְׁמוֹ. וְכֵלָם מְתוּרְגָמִין "מִישַׁר", וְכָל אֶחָד שְׁמוֹ עָלָיו. עַל הַמִּדְבָּר – אֲצֵל הַמִּדְבָּר, כְּמוֹ: "וַעֲלִיו מִטָּה מְנַשָּׁה".	וַיֵּת חוֹרָאִי דְבִטּוּרָא דְשִׁעִיר עַד מִישַׁר פֶּאֶרְן דְסַמִּיָּד עַל מִדְבָּרָא:
וַיֵּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־עֵין מִשְׁפָּט הָיָה קָדֵשׁ וַיָּכּוּ אֶת־כָּל־שָׂדֵה הָעֵמֶלְקִי וְגַם אֶת־הָאֲמָרִי הַיֹּשֵׁב בְּתַצְצוֹן תְּמָר:	וַיֵּתבוּ וַיָּבֹאוּ לְמִישַׁר פְּלוּג דִּינָא הֵיא רָקָם וּמַחוּ יֵת כָּל חֶקֶל עֵמֶלְקָאָה וְאַף יֵת אֲמֹרָאָה דִּינֵיב בְּעֵין גְּדִי:
עֵין מִשְׁפָּט הוּא קָדֵשׁ – עַל שֵׁם הָעֵתִיד, שֶׁעֲתִידִין מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְהַשְׁפִּיט שָׁם עַל עַסְקֵי אוֹתוֹ הָעֵין, וְהֵם מִי מְרִיבָה. וְאוּנְקָלוּס תִּרְגְּמוֹ כְּפִשְׁטוֹ, מְקוֹם שֶׁהָיוּ בְּגֵי הַמִּדְיָנָה מִתְקַבְּצִים שָׁם לְכָל מִשְׁפָּט. שָׂדֵה הָעֵמֶלְקִי – עֲדִיין לֹא נוֹלֵד עֵמֶלְק, וְנִקְרָא עַל שֵׁם הָעֵתִיד. בְּתַצְצוֹן תְּמָר – הוּא עֵין גְּדִי, מְקָרָא מְלֵא בְּדַבְרֵי הַיָּמִים בִּיהוֹשָׁפָט.	עֵין מִשְׁפָּט הוּא קָדֵשׁ – עַל שֵׁם הָעֵתִיד, שֶׁעֲתִידִין מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְהַשְׁפִּיט שָׁם עַל עַסְקֵי אוֹתוֹ הָעֵין, וְהֵם מִי מְרִיבָה. וְאוּנְקָלוּס תִּרְגְּמוֹ כְּפִשְׁטוֹ, מְקוֹם שֶׁהָיוּ בְּגֵי הַמִּדְיָנָה מִתְקַבְּצִים שָׁם לְכָל מִשְׁפָּט. שָׂדֵה הָעֵמֶלְקִי – עֲדִיין לֹא נוֹלֵד עֵמֶלְק, וְנִקְרָא עַל שֵׁם הָעֵתִיד. בְּתַצְצוֹן תְּמָר – הוּא עֵין גְּדִי, מְקָרָא מְלֵא בְּדַבְרֵי הַיָּמִים בִּיהוֹשָׁפָט.
וַיֵּצֵא מֶלֶךְ־סָדָם וּמֶלֶךְ עַמְזָה וּמֶלֶךְ אַדְמָה וּמֶלֶךְ צָבוּלִים וּמֶלֶךְ בִּלְע הוּא־צֹעֵר וַיַּעֲרְכוּ אִתָּם מִלְחָמָה בְּעֶמֶק הַשִּׁדְדִים:	וַיִּנְפַק מֶלֶכָא דְסָדוֹם וּמֶלֶכָא דְעַמּוּרָה וּמֶלֶכָא דְאַדְמָה וּמֶלֶכָא דְצָבוּלִים וּמֶלֶכָא דְבִלְע הֵיא צוֹעֵר וְסַדְרוּ עִמָּהוֹן קָרְבָא בְּמִישַׁר חֶקֶלִיָּא:
אֵת כְּדָרְלֶעָמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעַל מֶלֶךְ גּוֹלִים וְאַמְרָפֶל מֶלֶךְ שִׁנְעָר וְאַרְיוֹד מֶלֶךְ אֶלְסָר אַרְבַּעַה מְלָכִים אֶת־הַחֲמִשָּׁה:	עַם כְּדָרְלֶעָמֶר מֶלֶכָא דְעֵילָם וְתִדְעַל מֶלֶכָא דְעַמִּיָּא וְאַמְרָפֶל מֶלֶכָא דְבָבֵל וְאַרְיוֹד מֶלֶכָא דְאַלְסָר אַרְבַּעַה מְלָכִין לְקַבִּיל תְּמַשָּׂא:
אַרְבַּעַה מְלָכִים... – וְאַף עַל פִּי כֵן נִצָּחוּ הַמוֹעֲטִים. לְהוֹדִיעָךָ שְׂגֻבוּרִים הָיוּ, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא נִמְנַע אַבְרָהָם מִלְרַדּוֹף אַחֲרֵיהֶם.	אַרְבַּעַה מְלָכִים... – וְאַף עַל פִּי כֵן נִצָּחוּ הַמוֹעֲטִים. לְהוֹדִיעָךָ שְׂגֻבוּרִים הָיוּ, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא נִמְנַע אַבְרָהָם מִלְרַדּוֹף אַחֲרֵיהֶם.
וַעֲמָק הַשִּׁדְדִים בְּאֶרֶת חֲמָר וַיִּגְסּוּ מֶלֶךְ־סָדָם וְעַמְזָה וַיַּפְּלוּ־שָׁמָּה וְהַנְּשָׂאִים תָּרָה גָּסוּ:	וּמִישַׁר חֶקֶלִיָּא בִּירוֹן בִּירוֹן מִסְקָן חִימָרָא וַעֲרָקוּ מֶלֶכָא דְסָדוֹם וְעַמּוּרָה וַיַּפְּלוּ תַמָּן וַיִּדְאֲשָׁתְּאֲרוּ לְטוּרָא עֲרָקוּ:
בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חֲמָר – בְּאֶרֶת הַרְבֵּה הָיוּ שָׁם, שְׁנוּטְלִין מִשָּׁם אַדְמָה לְטִיט שֶׁל בִּנְיָן. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה: שֶׁהָיָה הַטִּיט מוּגָבֵל בָּהֶם, וְנַעֲשֶׂה גַם לְמֶלֶךְ סָדוֹם שִׁינְצָא מִשָּׁם. לְפִי שֶׁהָיוּ בְּאֵמוֹת מְקַצְתָן שְׁלֹא הָיוּ מֵאֲמִינִין שֶׁנִּצַּל אַבְרָהָם מֵאוּר כַּשְׁ-דִּים מִכְּבָשׁן הָאֵשׁ, וְכִינּוּ שִׁינְצָא זֶה מִן הַחֲמָר הָאֲמִינוּ בְּאַבְרָם לְמַפְרָע. תָּרָה גָּסוּ – לְהַר גָּסוּ. "תָּרָה" כְּמוֹ "לְהַר", כָּל תִּיבָה שֶׁצָּרִיכָה לָמַד בְּתַחֲלָתָהּ הֵטִיל לָהּ ה"א בְּסוּפָהּ. וַיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין "תָּרָה" לְ"הַתָּרָה": שֶׁה"א שְׂבֻסּוֹף הַתִּיבָה עוֹמֶדֶת בְּמִקּוֹם לָמַד שְׂבֻרָאשָׁה, אֲבָל אֵינָה עוֹמֶדֶת בְּמִקּוֹם לָמַד וְנִקְוֶדָה פֶּתַח תַּחֲסִיקָה. וְהָרִי "תָּרָה" כְּמוֹ "לְהַר" אוֹ כְּמוֹ "אֵל הַר", וְאֵינּוּ מְפָרֵשׁ לֵאמֹר הַר, אֲלֵא שֶׁכָּל אֶחָד גָּס בְּאֲשֶׁר מֵצֵא הַר תַּחֲלָה. וְכִשְׁהוּא נוֹתֵן ה"א בְּרֹאשָׁהּ לְכַתּוּב "הַתָּרָה" אוֹ "הַמִּדְבָּרָה", פֶּתְרוּנוֹ כְּמוֹ "אֵל הַהָר" אוֹ כְּמוֹ "לְהַהָר", וּמִשְׁמַע לְאוֹתוֹ הַר הַיְדוּעַ וּמְפֹרָשׁ בְּפֶרֶשָׁה.	וּשְׁבוּ יֵת כָּל קִנְיָנָא דְסָדוֹם וְעַמּוּרָה וַיֵּת כָּל מִיכְלֵהוֹן וַאֲזִלוּ:
וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־רְכָשׁ סָדָם וְעַמְזָה וְאֶת־כָּל־אֲנָלָם וַיֵּלְכוּ:	וַיִּקְחוּ אֶת־לוֹט וְאֶת־רְכָשׁוֹ בֶּן־אֲחֵי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יֹשֵׁב בְּסָדָם:
וְהוּא יֹשֵׁב בְּסָדָם – מִי גָרָם לוֹ זֹאת? וַיִּשְׁכְּתוּ בְּסָדָם.	וְהוּא יֹשֵׁב בְּסָדָם – מִי גָרָם לוֹ זֹאת? וַיִּשְׁכְּתוּ בְּסָדָם.

וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיִּגַּד לְאַבְרָם הָעֶבְרִי וְהוּא שֶׁכֶּן בְּאַלְנִי מִמָּרָא הָאֲמֹרִי אֲחִי אֲשָׁכַל וְאֲחִי עֶנְר וְהֵם בְּעַלִּי בְרִית־אַבְרָם:

וַאֲתָא מְשִׁיזְבָּא וְחַוִּי לְאַבְרָם עֲבָרָאָה וְהוּא שָׂרִי בְּמִישְׁרֵי מִמָּרָא אֲמֹרָאָה אַחוּהִי דְאֲשָׁכּוּל וְאַחוּהִי דְעֶנְר וְאַנּוּן אֲנִשׁ קִנְיָה דְאַבְרָם:

וַיָּבֹא הַפְּלִיט – לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה, והוא שכתוב "כי רק עוג נשאר מיתר הרפאים". וזהו "נשאר", שלא הרגוהו אמרפל ונחביריו כשהכו הרפאים בעשתרות קרנים, תנחומא. ומדרש בראשית רבה: זה עוג שפלט מדור המבול. וזהו "מיתר הרפאים", שנאמר: "הנפילים היו בארץ..." ומתכונן שיהרג אברם וישא את שרה. העברי – שפא מעבר הנקרה. בעלי ברית אברם – שפכתו עמו ברית.

וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אֲחִיו וַיֵּרָק אֶת־חֲנִיכָיו וַיִּלְיָדִי בֵיתוֹ שְׂמִנָּה עֶשֶׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדָּף עַד־דָּן:

וַשְׁמַע אַבְרָם אֲרִי אֲשֶׁתִּבִּי אַחוּהִי וְזָרִיז יָת עוֹלִימוּהִי וַיִּלְיָדִי בֵיתִיהָ תִלָּת מָאָה וּתְמַנָּת עָסָר וַיִּרְדָּף עַד דָּן:

וַיֵּרָק – כתרגומו "וַיִּזְרִיז", ארמי"ר בלע"ז. וכן: "והריקותי אחריכם סרב" – אַנְדִּין בְּסֶרְבִי עֲלֵיכֶם. וכן "אריק סרבי", וכן "והרק חנית וסגור". חניכיו – "חניכו" כתיב, זה אליעזר שחנכו למצות. והוא לשון התחלת כניסת האדם או פלי לאמנות שהוא עתיד לעמוד בה. וכן: "חנוף לנער", "חגפת המזבח", "חגפת הבית". ובלע"ז קורין לו אינצייר"ר. שמונה עשר... – רבומינו אמרו: אליעזר לבדו הנה, והוא מננן גימטריא של שמו. עד דן – שם תיש כחו, שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל.

וַיִּחַלֵּק עֲלֵיהֶם | לָלֶלָה הוּא וַעֲבָדָיו וַיִּכְּסֻם וַיִּרְדָּפֻם עַד־ חוּבָּה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדַמְשָׁק:

וַאֲתַפְּלִיג עַל־יהוֹן לִילָנָא הוּא וַעֲבָדָוְהִי וּמִתְנֹון וַיִּרְדָּפֹון עַד חוּבָּה דְּמַצְפּוֹנָא לְדַמְשָׁק:

וַיִּחַלֵּק עֲלֵיהֶם – לפי פשוטו סרס המקרא: "ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה", כדרך הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים כשבורחין זה לכאן וזה לכאן. לילה – כלומר: אחר שחשקה לא נמנע מלרדפם. ומדרש אגדה: שחלק הלילה, ובחציו הראשון נעשה לו נס, וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה של מצרים. עד חובה – אין מקום ששמו "חובה". ודן קורא "חובה", על שם עבודה נרה שעתידה להיות שם.

וַיָּשִׁב אֶת כָּל־הָרָכָשׁ וְגַם אֶת־לוֹט אֲחִיו וַיִּרְכָּשׁוּ הַנָּשִׁיב וְגַם אֶת־הַנָּשִׁים וְאֶת־הָעָם:

וַאֲתִיב יָת כָּל קִנְיָנָא וְאַף יָת לוֹט אַחוּהִי וְקִנְיָנִיהָ אֲתִיב וְאַף יָת נְשִׂיאָ וְיָת עַמָּא:

וַיֵּצֵא מֶלֶךְ־סְדֹם לְקִרְאָתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מֵהַכּוֹת אֶת־כְּדָרְלֶעָמֶר וְאֶת־הַמֶּלְכִּים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל־עַמְקַ שׁוּהָ הוּא עַמְקַ הַמֶּלֶךְ:

וַיִּפְקַ מֶלְכָּא דְסְדוֹם לְקַדְמוּתִיהָ בְּתַר דְּתַב מֶלְמַמְחֵי יָת כְּדָרְלֶעָמֶר וְיָת מֶלְכִּיָּא דְעַמְיָה לְמִישָׁר מִפְּנָא הוּא בֵּית רִיסָא דְּמֶלְכָּא:

עמק שוה – כך שמו, כתרגומו "למישר מפנא" – פנוי מאילנות ומכל מכשול. עמק המלך – "בית ריסא דמלכא", בית ריס אחד שהוא שלשים קנים, שהיה מיוחד למלך לצחק שם. ומדרש אגדה: עמק שהושוו שם כל האמות והמליכו את אברם עליהם לנשיא א-להים ולקצין.

וּמִלְכֵי־צָדֵק מֶלֶךְ שָׁלֹם הוֹצִיא לָחֶם וַיִּנּוֹן וְהוּא כְּהֵן לְאֵל עֲלִיוֹן:

וּמִלְכֵי צָדֵק מֶלְכָּא דִּירוּשָׁלַם אֲפִיק לַחִים וְחִמֵּר וְהוּא מְשִׁמִּישׁ קָדָם אֵל עֲלָאָה:

ומלכי צדק – מדרש אגדה: הוא שם בן נח. לחם ויין – כך עושים ליגיעי מלחמה. והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו. ומדרש אגדה: רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו.

וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיוֹן קִנְיָ שְׁמַיָּם וְאַרְצָ:

וַיְבָרְכִיהָ וַאֲמַר בְּרִיךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלָאָה דְּקִנְיָנִיהָ שְׁמַיָּא וְאַרְעָא:

קנא שמים וארץ – כמו "עשה שמים וארץ", על ידי עשייתו קנאן להיות שלו.

וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיוֹן אֲשֶׁר־מָגֵן צָרִיךְ בִּיגְדָה וַיִּתְּנוּ־לּוֹ מַעֲשֶׂר מִכָּל:

וּבְרִיךְ אֵל עֲלָאָה דְּמָסַר סְנַאף בִּידָה וַיִּהֵב לִיהָ חַד מִן עֶסְרָא מִכּוּלָּא:

אשר מגן – אשר הסגיר, וכן "אמגגד ישראל". ויתן לו אברם מעשר מפל אשר לו, לפי שהיה כהן.

חמישי

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־סְדֹם אֶל־אַבְרָם תּוֹ־לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרָכָשׁ קַח־לָךְ:

וַאֲמַר מֶלְכָּא דְסְדוֹם לְאַבְרָם הֵב לִי נַפְשָׁתָא וְקִנְיָנָא סָב לָךְ:

תן לי הנפש – מן השבי שלי שהצלת, החזר לי הגופים לבדם.

וַאֲמַר אַבְרָם לְמַלְכָּא דְּסָדוֹם אֲרִימִית יְדִי בְּצִלוֹ קָדָם יי
אֵל עֲלֵאָה דְּקִנְיָנִיה שְׂמִיָּא וְאַרְעָא:

אִם-מִחוּט וְעַד שָׁרוּךְ-נָעַל וְאִם-אָקַח מִכָּל-אֲשֶׁר-לִי
וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂיתִי אֶת-אֲבָרָם:

בְּלַעֲדֵי רֶק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וַחֲלָקָהּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר
הָלְכוּ אִתִּי עֲנֹר אֲשָׁפֵל וּמִמָּוָה הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם:
בָּר מִדְּאֲכָלוּ עוֹלֵימָיָא וַחֲוִלָּקָה גּוֹבְרִיָּא דְאַזְלוּ עִמִּי עֲנֹר
אֲשָׁפֹל וּמִמָּוָה אֲנִינֵן יִקְבְּלוּן חוֹלְקָהוֹן:

אָמַר ׀ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִנֵּה דְּבַר־יְיָ הִנֵּה אֶל־
אֲבָרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר אֶל־תִּירָא אֲבָרָם אֲנֹכִי
מֵגֹן לָךְ שְׂכָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד:
בְּתֵר פִּתְגָמֶיךָ הָאֵלֶּיךָ הָיָה פִּתְגָמָא דִּי עִם אֲבָרָם
בְּנִבְוָאָה לְמִימַר לֹא תַדְחַל אֲבָרָם מִימָרֵי תְּקוּף לָךְ
אֲגִרָךְ סְגִי לַחֲדָא:

וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל-דָּנִי יְיָ-הוֹה מֶה-תַּתֶּן-לִי וְאֶנְכִּי הוֹלֵךְ
עֲרִירִי וּבֶן-מֶלֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא דִּמְשָׁק אֶלִיעֶזֶר:

וַיֹּאמֶר אֲבִרָם הֵן לִי לֹא נִתְּנָה זָרַע וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי יֹרֵשׁ אֹתִי:

וְהָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו לֹא־מֶרֶץ לֹא יִירָשֶׁךָ זֶה כִּי־אִם
אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשֶׁךָ:

וְהָא פִתְגָמָא דִּי עַמִּיָּה לְמִימַר לֹא יִירָתְךָ דִּין אֱ-לֹהִין
בְּרִיתוֹלִיד הוּא יִירָתְךָ:

וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה – לפי פשוטו: הוציאו מאהלו לחוץ לראות הפוכים. ולפי מדרשו אמר לו: צא מאצטגנינות שלך, שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן. אברם אין לו בן, אַבְל אַבְרָהָם יֵשׁ לוֹ בֶּן. שרי לא תלד, אַבְל שָׂרָה תֵּלֵד. אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל. דבר אחר: הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הפוכים. וזהו לשון "הבטה", מלמעלה למטה.

וְהֵימִיּוֹן בְּמִימְרָא דִּי יְיָ וְחִשְׁבָּה לִּיהּ לְזָכוּ:

והאָמן בה' – לאַ שאַל לוי אַזעלע זאַט. אָפּל על ירוּשַׁת האָרץ שאַל לוי אַזעלע זאַט, וואָס לוי "בְּמַה אַדע". **וַיַּחַשְׁבֶּה לוי צִדְקָה** – הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲשָׁבֶה לאַבְרָם לזִכּוֹת וּלְצִדְקָה על הַאֲמָנָה שֶׁהָאֲמִין בוֹ. דְּבַר אַחֵר: "בְּמַה אַדע" – לאַ שאַל לוי אַזעלע זאַט, אָפּל אַזעלע זאַט, וואָס לוי "בְּמַה אַדע". וַיַּחַשְׁבֶּה לוי צִדְקָה – הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: הוֹדִיעַנִי בְּאִינָה זִכּוֹת יִתְקַיֵּמוּ בַּה' אַזעלע זאַט לוי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: בְּזִכּוֹת הַקְרִבְנוֹת.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְ-הוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּרַכְשִׁים לְתֶת לָךְ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ:

וַיֹּאמֶר לִיה אֲנִי יְ דַאֲפִיקְתָּךְ מֵאוּרַכְשִׁים לְמִתָּן לָךְ יֵת אַרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ:

וַיֹּאמֶר אֶ-דָּגִי יְ-הוָה בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשֶׁנָּה:

וַיֹּאמֶר יְ אֶ-לֵהִים בְּמָה אֲדַע אָרִי אִירְתֶּנָּה:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַחְהָ לִי עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלָּשׁ וְתֹר וְגֹזֵל:

וַיֹּאמֶר לִיה קָרִיב קָדְמִי עֵגְלִין תִּלְתָּא וְעֵזִין תִּלְתָּא וְדָכְרִין תִּלְתָּא וְשִׁפְנִינָא וּבֹר יוֹנָה:

עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת – שְׁלֹשָׁה עֵגְלִים, רָמָז לְשִׁלְשָׁה פָּרִים: פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים, וּפֶר הָעֶלֶם דְּכָר שֶׁל צִבּוּר, וְעֵגְלָה עֲרוּפָה. וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת – רָמָז לְשִׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּפָּנִים, וְשִׁעִירֵי מוֹסָפִין שֶׁל מוֹעֵד, וְשִׁעִיר חֲטָאת יָחִיד. וְאֵיל מְשֻׁלָּשׁ – אֶשֶׁם וְדֹאֵי, וְאֶשֶׁם תָּלוּי, וְכַבֵּשָׂה שֶׁל חֲטָאת יָחִיד. וְתֹר וְגֹזֵל – תֹּר וּבֹן יוֹנָה.

וַיִּקַּח־לּוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיִּבְתֵּר אֹתָם בַּתָּוֶךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקִרְאָת רַעְהוּ וְאֶת־הַצֹּפֵר לֹא בָתֶּר:

וְקָרִיב קָדְמוֹהִי יֵת כָּל אֵלִין וּפְלִיג יִתְהוֹן בְּשׂוּי וַיֵּהֱב פִּלְגִּינָא פִּילָג לְקַבִּיל חֲבֵרִיה וְיֵת עוֹפָא לֹא פִלִּיג:

וַיִּבְתֵּר אֹתָם – חָלַק כָּל אֶחָד לְשְׁנֵי חֲלָקִים. וְאֵין הַמִּקְרָא יוֹצֵא מִיָּד פְּשׁוּטוֹ: לְפִי שֶׁהֵינָה כּוֹרֶת בְּרִית עִמּוֹ לְשִׁמּוֹר הַבְּטָחָתוֹ לְהוֹרִישׁ לְבָנָיו אֶת הָאָרֶץ, כְּדִכְתִּיב: "בַּיּוֹם הַהוּא כִּרְתָּה' אֶת אֲבָרָם בְּרִית לֹא־מָר...". וְדָרָךְ פּוֹרְתֵי בְרִית לְחֻלָּק בְּהִמָּה וּלְעִבּוֹר בֵּין בְּתֵרִיָּה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "הָעוֹבְרִים בֵּין בְּתֵרֵי הָעֵגֶל" – אֵף כֹּאן "תַּנּוּר עֶשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים", הוּא שְׁלֹחַן שֶׁל שְׂכִינָה שֶׁהִיא אֵשׁ. וְאֶת הַצֹּפֵר לֹא בָתֶּר – לְפִי שֶׁהָאֲמוֹת נִמְשְׁלוּ לְפָרִים וְאֵילִים וְשִׁעִירִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "סָבְבוּנִי פָּרִים רַבִּים...", וְאֹמֵר: "הָאֵיל אֲשֶׁר רָאִיתָ בַּעַל הַקֶּרְנִים מִלְכִּי מִדִּי וּפָרְס", וְאֹמֵר: "וְהַצֹּפֵר הַשִּׁעִיר מִלֶּךְ גִּזְוֹ". וַיִּשְׁרָאֵל נִמְשְׁלוּ לְבָנֵי יוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "יוֹנָתִי בַּחֲגִי הַסֵּלַע". לְפִיכָךְ בָּתֶּר הַבְּהֵמוֹת, רָמָז שִׁיְהִיו הָאֲמוֹת כְּלִין וְהוֹלָכִים. "וְאֶת הַצֹּפֵר לֹא בָתֶּר", רָמָז שִׁיְהִיו יִשְׂרָאֵל קִיָּמִין לְעוֹלָם.

וַיִּרְדַּ הָעֵיט עַל־הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם:

וַנְחַת עוֹפָא עַל פִּלְגִּינָא וְאֶפְרַח יִתְהוֹן אֲבָרָם:

הָעֵיט – הוּא עוֹף, עַל שֵׁם שֶׁהוּא עֵט וְשׂוֹאֵף אֶל הַנִּבְלוֹת לְטוֹשׁ עָלֵי אוֹכַל, כְּמוֹ: "וַתַּעַט אֶל הַשָּׁלָל". עַל הַפְּגָרִים – "הַפְּגָרִים" מִתְרַגְּמִין "פִּגְלִינָא", אֵלָּא מִתּוֹךְ שֶׁהוֹרְגָלוּ לְמִתְרַגֵּם "אִישׁ בְּתָרוֹ" – "וַיֵּהֱב פִּלְגִּינָא", נִתְחַלֵּף לָהֶם מִיבַת "פִּלְגִּינָא" וְתִרְגָּמוּ "הַפְּגָרִים" – "פִּלְגִּינָא". וְכָל הַמִּתְרַגֵּם כֵּן טוֹעָה, לְפִי שֶׁאֵין לְהַקְשִׁי "בְּתָרִים" ל"פְּגָרִים", שֶׁ"בְּתָרִים" תִּרְגָּמוּ "פִּלְגִּינָא", ו"פְּגָרִים" תִּרְגָּמוּ "פִּגְלִינָא" לְשׁוֹן פְּגוּל, כְּמוֹ: "פְּגוּל הוּא", לְשׁוֹן "פְּגָר". וַיֵּשֶׁב – לְשׁוֹן נִשְׁכָּה וְהַפְּרָקָה, כְּמוֹ: "יֵשֶׁב רֹחוֹ". רָמָז שִׁיָּבֵא דוֹד כֵּן יֵשִׁי לְכַלּוֹתָם, וְאֵין מִנִּיחִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם עַד שִׁיָּבֵא מִלֶּךְ הַמַּלְאָכִים.

וַיְהִי הַשֹּׁמֵשׁ לְבֹא וְתִרְדָּמָה נִפְלָה עַל־אֲבָרָם וַיִּהְיֶה אֵימָה חֲשָׁקָה גְדֹלָה נִפְלָת עָלָיו:

וַיְהִי הַשֹּׁמֵשׁ לְמִיעַל וְשִׁינָתָא נִפְלָת עַל אֲבָרָם וַיִּהְיֶה אֵימָה קַבִּל סָגִי נִפְלָת עָלֵהִי:

וַיִּהְיֶה אֵימָה... – רָמָז לְצִרוֹת וְחֲשָׁק שֶׁל גְּלוּת.

וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם יָדַע תִּדַּע כִּי־גֵר יִהְיֶה זֶרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וַעֲנֹו אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם מַדַּע תִּדַּע אָרִי דִּיִּירִין יִהוֹן בְּנֶךְ בְּאַרְעָא לֹא דִּילָהוֹן וַיִּפְלַחוּן בְּהוֹן וַיַּעֲנוּן יִתְהוֹן אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנִין:

כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרַעְךָ – מִשְׁנׁוּלַד יִצְחָק עַד שִׁיָּצֵאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. כִּיצַד? יִצְחָק כֵּן שָׁשִׁים שָׁנָה כְּשִׁנׁוּלַד יַעֲקֹב, וַיַּעֲקֹב כְּשִׁיִּרְד לְמִצְרַיִם אָמַר: "יָמֵי שְׁנֵי מִגּוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאוֹת שָׁנָה", הָרִי מֵאָה וְתִשְׁעִים. וּבְמִצְרַיִם הָיוּ מֵאוֹתִים וַעֲשָׂר כְּמִנּוּן "רַד"ו", הָרִי אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְאֵם תֹּאמַר בְּמִצְרַיִם הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת, הָרִי קֶהֱת מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם הָיָה, צֵא וְחָשׁוּב שְׁנוֹתָיו שֶׁל קֶהֱת וְשֶׁל עֶמְרָם וְשִׁמּוֹנִים שֶׁל מִשָּׁה שֶׁהֵינָה כְּשִׁיָּצֵאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אֵין אִתָּה מוֹצֵא אֵלָּא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, וְאִתָּה צִרְיָה לְהוֹצִיא מִהֵן כָּל הַשָּׁנִים שְׁסִי קֶהֱת אַחֵר לִידַת עֶמְרָם, וְשְׁסִי עֶמְרָם אַחֵר לִידַת מִשָּׁה. בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם – וְלֹא נֶאֱמַר "בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" אֵלָּא "לֹא לָהֶם": וּמִשְׁנׁוּלַד יִצְחָק "וַיִּגֵּר אֲבָרָהֶם...", וּבִיִּצְחָק "גִּיּוֹר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת", וַיַּעֲקֹב גֵּר בְּאֶרֶץ חָם, "לְגִיּוֹר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן".

וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבָדוּ דָן אֲנִכִּי וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְּרַכָּשׁ גָּדוֹל:

וְאַף יֵת עֲמָא דִּיִּפְלַחוּן בְּהוֹן דָּאִין אֲנִי וּבְתֵר כֵּין יִפְקוּן בְּקִנְיָנָא סָגִי:

וְגַם אֶת הַגּוֹי – "וְגַם" לְרַבּוֹת אַרְבַּע מַלְכוּיּוֹת, שֶׁאֵף הֵם כָּלִים עַל שֶׁשֶּׁעָבְדוּ אֶת יִשְׂרָאֵל. דָּן אֲנִכִּי – בְּעֶשֶׂר מִכּוֹת. בְּרַכּוּשׁ גָּדוֹל – בְּמִמּוֹן גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם".

וְאִתָּה תְּבֹא אֶל־אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה:

וְאִתָּה תִּתְכַנְיֵשׁ לָוֶת אֲבֹהֶתְךָ בְּשָׁלוֹם תִּתְקַבֵּר בְּסִיבּוֹ טָבָא:

וְאִתָּה תְּבֹא – וְלֹא תִרְאֶה כָּל אֵלֶּה. אֵל אֲבֹתֶיךָ – אֲבִיו עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה וְהוּא מְבַשְּׂרוֹ שִׁיָּבֵא אֵלָיו? לְמַדָּה שֶׁעָשָׂה תְּרַח תְּשׁוּבָה. תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה – בְּשׁוֹר שִׁיַּעֲשֶׂה וְשִׁמְעָאֵל תְּשׁוּבָה בְּיָמָיו, וְלֹא יֵצֵא עֲשׂוֹ לְתַרְבוֹת רַעָה בְּיָמָיו. וּלְפִיכָךְ מֵת חֲמֵשׁ שָׁנִים קוֹדֵם זְמָנוֹ, וְכוּ בַּיּוֹם מֵרַד עֲשׂוֹ.

וְדֹר רַבִּיעִי יָשׁוּבוּ הִנֵּה כִּי לֹא־שָׁלַם עֲוֹן הָאָמְרִי עַד־ הִנֵּה:
וְדָרָא רַבִּיעָאָה יְתוּבוּן הֶלְכָא אַרִי לֹא שְׁלִים חֻבָּא דְאָמֹרְרָאָה עַד כְּעֵן:

וְדֹר רַבִּיעִי – לְאַחַר שְׁיָגְלוֹ לַמִּצְרִים יִהְיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה דִּוְרוֹת, וְהַרְבִּיעִי יָשׁוּבוּ לְאֶרֶץ הַזֹּאת, לְפִי שֶׁבְּאֶרֶץ כְּנָעַן הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ וְכָרַת בְּרִית זֶה, כְּדִתְיָב: "לִמַּת לֶךְ אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ". וְכֵן הָיָה: יַעֲקֹב יָרַד לַמִּצְרַיִם, צָא וְחָשׁוּב דִּוְרוֹתָיו: יִהְיֶה פָּרֶץ וְחֻצְרוֹן, וְכָלֵב בֶּן חֻצְרוֹן מִבְּאֵי הָאֶרֶץ הָיָה. **כִּי לֹא שָׁלַם עֲוֹן הָאָמְרִי** – לֵהְיוֹת מִשְׁתַּלֵּם מֵאַרְצוֹ עַד אוֹתוֹ זְמַן, שֶׁאֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מֵאַמָּה עַד שֶׁתִּמְלֵא סֶאֱתָה, שְׁנֵאֲמַר: "בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְתָּה תְּרִיבְנָה".

וַיְהִי הַשָּׁמַיִשׁ בָּאָה וַעֲלָטָה הִיָּה וְהִנֵּה תַנּוּר עָשָׂן וַיְהִי הַשָּׁמַיִשׁ עָלָת וַיִּקְבֹּלָה הִנֵּה וְהָא תַנּוּר דְּתַנּוּן וַיִּבְעוּר וַיִּלְפִיד אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגִּזְרִים הָאֵלֶּה:
דְּאִישָׁא עָדָא בֵּין פְּלַגִּיא הָאֵלִין:

וַיְהִי הַשָּׁמַיִשׁ בָּאָה – כְּמוֹ: "וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיהֶם", "וַיְהִי הֵם קוֹבְרִים אִישׁ". כְּלוּמָר: וַיְהִי דְבָר זֶה. הַשָּׁמַיִשׁ בָּאָה – שֶׁקָּעָה. וַעֲלָטָה הִיָּה – חֲשֹׁךְ הַיּוֹם. וְהִנֵּה תַנּוּר עָשָׂן... – רָמַז לוֹ שֶׁיִּפְּלוּ הַמַּלְכִּיּוֹת בְּגִיּוֹהֶנָם. בָּאָה – טַעְמוֹ לְמַעְלָה, לִכְךָ הוּא מְבוֹאֵר שֶׁבָּאָה כְּבָר. וְאִם הִיָּה טַעְמוֹ לְמַטָּה בְּאֶלֶף, הִיָּה מְבוֹאֵר כִּשְׁהִיא שׁוֹקֵעַת. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן, שֶׁהָרִי כְּבָר כְּתִיב "וַיְהִי הַשָּׁמַיִשׁ לְבָא", וְהַעֲבַרְתָּ תַנּוּר עָשָׂן לְאַחַר מִכָּאֵן הָיְתָה, נִמְצָא שֶׁכְּבָר שֶׁקָּעָה. וְזֶה חֲלוּקִים בְּכָל תִּיבָה לְשׁוֹן נִקְבָּה שֶׁיִּסּוּדָהּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, כְּמוֹ: בָּא, קָם, שָׁב – כִּשְׁהִטְעַם לְמַעְלָה לְשׁוֹן עָבַר הוּא, כְּגוֹן זֶה וְכָגוֹן: "וַיִּרְחַל בָּאָה", "קָמָה אֶלְמָתִי", "הִנֵּה שָׁכָה יְבִמְתָּךְ". וְכִשְׁהִטְעַם לְמַטָּה הוּא לְשׁוֹן הוֹנָה, דְּבָר שֶׁנִּעְשָׂה עֲקֻשְׁיוֹ וְהוֹלֵךְ, כְּמוֹ: "בָּאָה עִם הַצֹּאן", "בְּעָרֵב הִיא בָּאָה וּבִבְקָר הִיא שָׁכָה".

בַּיּוֹם הַהוּא פָּרַת יִ-הִנֵּה אֶת־אַבְרָם בְּרִית לֹאֲמֹר לְזִרְעוֹ נָתַתִּי אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת מִנְּהָר מִצְרַיִם עַד־ הַנְּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרַת:
בַּיּוֹמָא הַהוּא גִזַּר יִי עִם אַבְרָם קִנָּם לְמִימַר לְבָנָךְ יְהִיבִית יֵת אַרְעָא הָדָא מִנְּהָרָא דְּמִצְרַיִם עַד נְהָרָא רַבָּא נְהָרָא פָּרַת:

לְזִרְעוֹ נָתַתִּי – אֲמִירְתּוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּאֵלוֹ הִיא עֲשׂוּיָהּ. הַנְּהָר הַגָּדוֹל – לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹרְאָהּ "גְּדוֹל", אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאוּחָר בְּאַרְבָּעָה נְהָרוֹת הַיּוֹצֵאִים מִעֵדֶן, שְׁנֵאֲמַר: "וְהַנְּהָר הַרְבִּיעִי הוּא פָּרַת". מִשָּׁל הַדִּיּוֹט: "עֶבֶד מֶלֶךְ מֶלֶךְ", "הַדְּבֵק לְשַׁחֲרֹר וַיִּשְׁפָּחוּ לוֹ".

אֶת־הַקִּינִי וְאֶת־הַקִּנְזִי וְאֶת הַקְּדַמְנִי:
יֵת שְׁלֵמָאִי וְיֵת קִנְזָאִי וְיֵת קְדַמוֹנָאִי:

אֶת הַקִּינִי – עֶשֶׂר אֲמוֹת יֵשׁ כָּאֵן, וְלֹא נָתַן לָהֶם אֵלָּא שְׁבָעָה גִזְיִם? וְהַשְׁלֹשָׁה אֲדוּם וּמֹאֵב וְעַמּוֹן, וְהֵם "קִינִי קִנְזִי קְדַמְנִי", עֲתִידִים לֵהְיוֹת יְרוּשָׁה לְעַתִּיד, שְׁנֵאֲמַר: "אֲדוּם וּמֹאֵב מִשְׁלוֹחַ יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתָּם".

וְאֶת־הַחֲתָנִי וְאֶת־הַפְּרָזִי וְאֶת־הַרְפָּאִים:
וְיֵת חֲתָנָאִי וְיֵת פְּרָזָאִי וְיֵת גְּבַרְיָא:

וְאֶת הַרְפָּאִים – אֶרֶץ עֹג, שְׁנֵאֲמַר בָּהּ: "הֵהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים".

וְאֶת־הָאָמְרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגְּרָגְשִׁי וְאֶת־הַיְּבוּסִי:
וְיֵת אָמֹרָאִי וְיֵת כְּנַעֲנָאִי וְיֵת גְּרָגִישָׁאִי וְיֵת יְבוּסָאִי:

וְיִשְׂרִי אִשָּׁת אַבְרָם לֹא יָלְדָה לוֹ וְלָהּ שְׁפָתָהּ וְיִשְׂרִי אִמְתָּא אַבְרָם לֹא יָלִידָת לִיהּ וְלָהּ אִמְתָּא מִצְרִיתָא וְשִׁמָּה הָגָר:
וְשִׁמָּה הָגָר:

שְׁפָתָהּ מִצְרִית – בַּת פְּרָעָה הָיְתָה. כִּשְׁרָאָה נְסִים שֶׁנִּעְשׂוּ לְשָׁרָה, אָמַר: מוֹטָב שֶׁתִּהְיֶה בְּתִי שְׁפָתָהּ בְּבִית זֶה וְלֹא גְבִירָה בְּבִית אַחֵר.

וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל־אַבְרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרָנִי יִ-הִנֵּה מַלְאָכָת בֹּא־נָא אֶל־שְׁפָתָתִי אוֹלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרִי:
וַתֹּאמֶר שָׂרִי לְאַבְרָם הָא כְּעֵן מִנְּעֵנִי יִי מִלְמִילָד עוֹל כְּעֵן לֹות אִמְתִּי מָאָם אֶתְבְּנִי מִנָּה וְקִבִּיל אַבְרָם לְמִימַר שָׂרִי:

אוֹלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה – לִמַּד עַל מִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים, שֶׁאֵינּוּ בּוֹנִי אֵלָּא הָרוּם. אֲבָנָה מִמֶּנָּה – בְּזִכּוֹת שֶׁאֲכַנִּים צָרָתִי לְתוֹךְ בֵּיתִי. לְקוֹל שָׂרִי – לְרוּחַ הַקְדוּשׁ שָׁכָה.

וַתִּקַּח שָׂרִי אִשָּׁת־אַבְרָם אֶת־הָגָר הַמִּצְרִית שְׁפָתָתָהּ מִקֶּץ עֶשְׂרִי שָׁנִים לְשִׁבְתָּ אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁה לוֹ לְאִשָּׁה:
וַדְּבַרְתָּ שָׂרִי אִמְתָּא אַבְרָם יֵת הָגָר מִצְרִיתָא אִמְתָּהּ מִסוּף עֶסֶר שָׁנִין לְמַתְבַּ אַבְרָם בְּאַרְעָא דְּכְנַעַן וַיַּהֲבֵת יֵתָהּ לְאַבְרָם בְּעִלָּה לִיהּ לְאִמָּה:

וַתִּקַּח שָׂרִי – לְקַסְתָּהּ בְּדָבָרִים: אֲשֶׁרִיךְ שְׁזִכִּיתָ לְדָבָק בְּגוֹף קְדוֹשׁ כְּזֶה. מִקֶּץ עֶשְׂרִי שָׁנִים – מוֹעֵד הַקְּבוּעַ לְאִשָּׁה שֶׁשְׁהִתָּה עֶשְׂרִי שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה לְבַעֲלָהּ, חָיִב לִשְׂאֵל אַחֲרֶיהָ. לְשִׁבְתָּ אַבְרָם... – מִגִּיד שֶׁאֵין יְשִׁיבַת חוּצָה לְאֶרֶץ עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּנְּגֵן, לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר לוֹ "וַאֲעֲשֶׂה לְגוֹי גְּדוֹל" עַד שֶׁכָּא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וַיָּבֹא אֶל־הֶגֶר וַתַּהַר וַתֵּלֶד כִּי הָיְתָה וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ:	וַעֲלַל לֹת הֶגֶר וַעֲדִיאת נַחֲזַת אַרִי עֲדִיאת וְקַלַּת רְבֹנָתָה בְּעֵינֶיהָ:
---	--

וַיָּבֹא אֶל הֶגֶר וַתַּהַר – מִבִּיאָהּ רֹאשׁוֹנָה. וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ – אֲמָרָה: שָׂרָה זֹאת אֵין סִתְרָה כְּגִלּוּיָהּ. מִרְאָה עֲצֻמָּה כָּאֵלּוּ הִיא צִדְקָתָה, וְאֵינָה צִדְקָתָה, שְׁלֹא זָכָתָה לַהֲרִיז כָּל הַשָּׁנִים הַלָּלוּ, וְאֵנִי נִתְעַבְרָתִי מִבִּיאָהּ רֹאשׁוֹנָה.

וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל־אַבְרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נִתְמִי וְשִׁפְחָתִי בְּחִיקְךָ וַתֵּלֶד כִּי הָיְתָה וַאֲקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְ-הוָה בִּינִי וּבִינֶיךָ:	וַאֲמַרְתְּ שָׂרִי לְאַבְרָם דִּין לִי עָלֶיךָ אֲנִי יְהִיבִית אִמִּיתִי לָךְ וְנַחֲזַת אַרִי עֲדִיאת וְקַלִּית בְּעֵינֶיהָ יָדִין יְיָ בֵּינָא וּבֵינֶיךָ:
--	--

חֲמָסִי עָלֶיךָ – חֲמָס הָעֲשׂוּי לִי, עָלֶיךָ אֲנִי מִטִּילָה הַעֲוֹנָשׁ. כְּשֶׁהִתְפַּלֵּלְתָּ לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא "מִה תִּתֶּן לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי" לֹא הִתְפַּלֵּלְתָּ אֵלָּא עָלֶיךָ, וְהָיָה לָךְ לְהִתְפַּלֵּל עַל שְׂגִיבוֹ, וְהָיִיתִי אֲנִי נִפְקֶדֶת עִמָּךְ. וְעוֹד: דְּכָרִיךְ אִתָּה חוֹמָס מִמֶּנִּי, שְׂאִתָּה שׁוֹמֵעַ בְּיִזְיוֹנִי וְשׁוֹמֵק. אֲנֹכִי נִתְמִי וְשִׁפְחָתִי... בִּינִי וּבִינֶיךָ – כָּל "בֵּינֶיךָ" שֶׁבִּמְקָרָא חֲסֵר וְזֶה מְלֵא. קָרִי בִּיה "וּבֵינֶיךָ", שֶׁהַכְּנִסָּה עֵין הִרְעָה בְּעִבּוּרָהּ שֶׁל הֶגֶר וְהִפִּילָה עוֹבְרָהּ. הוּא שֶׁהִמְלִאךָ אוֹמֵר לְהֶגֶר: "הִנֵּךְ הָרָה", וְהֵלֵא כִּבְר הָרָתָהּ, וְהוּא מְבַשֵּׁר לָהּ שֶׁתַּהַר? אֵלָּא מִלְמַד שֶׁהִפִּילָה הֲרִיזוֹן הָרֹאשׁוֹן.

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־שָׂרִי הִנֵּה שִׁפְחָתְךָ בְּיָדְךָ עֲשִׂי־לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וַתַּעֲנֶה שָׂרִי וַתִּבְרַח מִפְּנֶיהָ:	וַאֲמַר אַבְרָם לְשָׂרִי הִיא אִמִּיתְךָ בְּיָדְךָ עֲבִידִי לָהּ דִּתְקִין בְּעֵינֶיךָ וְעֹנִיתָהּ שָׂרִי וְעִרְקָתָהּ מִן הַדְּמָהָא:
---	---

וַתַּעֲנֶה שָׂרִי – הָיְתָה מִשְׁעַבְדָּתָה בֵּה בְּקוּשִׁי.

וַיִּמְצָאָהּ מִלֵּאךָ יְ-הוָה עַל־עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר עַל־ הָעֵין בְּדֶרֶךְ שׁוּר:	וַאֲשַׁכְחָהּ מִלֵּאכָא דִּינָּךְ עַל עֵינָא דְּמִיָּא בַּמִּדְבָּרָא עַל עֵינָא בְּאוּרְחָא דְּחַגְרָא:
---	---

וַיֹּאמֶר הֶגֶר שִׁפְחָת שָׂרִי אִי־מִזָּה בָּאת וְאֵנָה תִּלְכִּי וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שָׂרִי גְבֻרָתִי אֲנֹכִי בִּרְחַת:	וַאֲמַר הֶגֶר אִמִּיתָה דְּשָׂרִי מִנָּן אַתָּה אִתִּיָּא וּלְאֵן אַתָּה אֲזַלָּא וַאֲמַרְתָּ מִן קֳדָם שָׂרִי רְבֹנָתִי אֲנִי עֲרָקָא:
---	--

אִי מִזָּה בָּאת – מֵהֵיכָן בָּאת? יוֹדַע הָיָה, אֵלָּא לִפְנֵי לָהּ פֶּתַח לִכְנֵס עִמָּה בְּדַבְרֵיהֶם. וְלִשׁוֹן "אִי מִזָּה": "אִיָּה" הַמָּקוֹם שֶׁתֹּאמַר עָלָיו "מִזָּה" אֲנִי בָּאָהּ.

וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֵּאךָ יְ-הוָה שׁוּבִי אֶל־גְּבֻרָתְךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יָדֶיהָ:	וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאכָא דִּינָּךְ תּוֹבִי לֹת רְבֹנָתִיךָ וְאִשְׁתַּעֲבִידִי תַּחַת יָדֶיהָ:
---	--

וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֵּאךָ ה'! – עַל כָּל אֲמִירָה הָיָה שְׁלוֹם לָהּ מִלֵּאךָ אַחֵר, לָכֵךְ נִאָּמַר "מִלֵּאךָ" בְּכָל אֲמִירָה וְאֲמִירָה.

וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֵּאךָ יְ-הוָה הִרְבָּה אֲרֻבָּה אֶת־זַרְעֲךָ וְלֹא יִסְפָּר מִרְבּוֹ:	וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאכָא דִּינָּךְ אִסְגָּאָה אִסְגִּי יָת בְּנֹכִי וְלֹא יִתְמַנּוּן מִסְגִּי:
--	--

וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֵּאךָ יְ-הוָה הִנֵּךְ הַנָּחַ וְיִלְדָּתָ בֶּן וְקִרְאָתָ שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל כִּי־שָׁמַע יְ-הוָה אֶל־עֲנָנְךָ:	וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאכָא דִּינָּךְ הִיא אִתָּה מְעַדִּיָּא וְתִלְיִדִין בֶּר וְתִקְרֹן שְׁמִיָּה יִשְׁמַעְאֵל אַרִי קַבִּיל יְיָ צִלּוֹתֶיךָ:
--	--

הִנֵּךְ הַנָּחַ – כְּשֶׁתִּשְׁוִבִי תִּהְיֶיךָ, כִּמּוֹ "הִנֵּךְ הָרָה" דְּאִשְׁתַּ מְנֻחָה. וְיִלְדָּתָ בֶּן – כִּמּוֹ "וְיִלְדָּתָ". וְדוֹמָה לוֹ: "וְיִשְׁכַּבְתָּ בְּלִבְנוֹן מְקַנְנֶת בְּאֲרָזִים". וְקִרְאָתָ שְׁמוֹ – צוּרִי הוּא, כִּמּוֹ שְׂאוֹמֵר לְזָכָר "וְקִרְאָתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק".

וְהוּא יְהִיָּה פָּרָא אָדָם יָדוּ בְּכָל יָנֵד כָּל בֶּן וְעַל־פְּנֵי כָּל־אֲחֵיו יִשְׁכָּן:	וְהוּא יְהִי מְרוֹד בְּאַנְשָׁא הוּא יְהִי צָרִיךְ לְכוֹלָא וְאַף אַנְשָׁא יְהוֹן צָרִיכִין לִיָּה וְעַל אִפִּי כָּל אֲחֵוְהִי יִשְׂרָי:
--	---

פָּרָא אָדָם – אוֹהֵב מִדְּבָרוֹת לְצוּד חַיּוֹת, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב "וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר וַיִּהְיֶה רֹכֵב קִשְׁת׃ יָדוּ בְּכָל – לִסְטִים. וַיֵּד כָּל בֶּן – הַכָּל שׁוֹנָאִין אוֹתוֹ וּמִתְגָּרִין בּוֹ. וְעַל פְּנֵי כָּל אֲחֵיו יִשְׁכָּן – שִׁיָּהֵיָהּ יִרְעוּ גְדוֹל.

וַתִּקְרָא שְׁם־יְ-הוָה הַדְּבָר אֲלֶיהָ אַתָּה אֵל רָאִי כִי אָמַרְתָּ הִגַּם הָלָם רְאִיתִי אֶתְרִי רָאִי:	וַצִּלִּיאת בְּשִׁמָּא דִּינָּךְ דְּאִתְמַלֵּל עִמָּה אֲמַרְתָּ אַתָּה הוּא אֲלֵהָא חֲזִי כוֹלָא אַרִי אֲמַרְתָּ אַף אֲנִי שְׂרִיתִי חֲזִיָּא בְּתַר דְּאִתְגָּלִי לִי:
---	---

אַתָּה אֵל רָאִי – נִקּוּד חֲטָף קִמְצָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם דְּבָר: "אֵל־לוֹה הָרֹאֵה", שְׂרֹאָה בְּעֵלְבוֹן שֶׁל עֲלוּבִין. הִגַּם הָלָם – לִשׁוֹן תִּימָה: וְכִי סְבוּרָה הָיִיתִי שְׂאֵף הָלוֹם בְּמִדְּבָרוֹת רְאִיתִי שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם, "אַחֲרִי רֹאִי" אוֹתָם בְּבִיתוֹ שֶׁל אַבְרָם, שֶׁשֵּׁם הָיִיתִי רִגִּילָה לְרֹאוֹת מִלְּאָכִים? וְתִדַּע שֶׁהָיְתָה רִגִּילָה לְרֹאוֹתָם, שֶׁהָיָה מְנוּחָה רָאָה אֶת הַמִּלֵּאךָ פַּעַם אַחַת וְאָמַר "מוֹת נָמוּת", וְזוֹ רִאֲתָה אַרְבַּעָה זֶה אַחֵר זֶה וְלֹא חֲרָדָה.

על-כן קרא לבאר באר לחי ראי הנה בין-קדש ובין ברד: על כן קרא לבירא בירא דמלאך קיימא אתחזי עלה קא היא בין רקם ובין סגרא:

באר לחי רואי – כתר גומו.

ותלד הגר לאברהם בן ויקרא אברהם שם-בנו אשר ילדה הגר ישמעאל: וילידת הגר לאברהם בר ויקרא אברהם שום בריה דילידת הגר ישמעאל:

ויקרא אברהם שם... – אף על פי שלא שמע אברהם דברי המלאך שאמר "וקראת שמו ישמעאל", שרתה רום הקודש עליו וקראו "ישמעאל".

ואברהם בן-שמונים שנה ושש שנים בלדת-הגר את-ישמעאל לאברהם: ואברהם בר תמנון ושית שנין פד ילידת הגר ית ישמעאל לאברהם:

ואברהם בן שמונים... – לשבחו של ישמעאל נכתב, להודיע שהיה בן שלש עשרה שנה כשנמול ולא עבב.

ויהי אברהם בן-תשעים שנה ותשע שנים ויבא י-הוה אלי-אברהם ויאמר אליו אני-אל ש-די התהלך לפני ויהיה תמים: ויהי אברהם בר תשעין ותשע שנין ואתגלי יי לאברהם ויאמר ליה אנא אל ש-די פלח קדמי והוי שלים:

אני אל ש-די – אני הוא שיש די באלהותי לכל בריה, לפיכך "התהלך לפני" ואהיה לך לא-ל ולפטרונו. וכן כל מקום שהוא במקרא, פרושו כך: "די שליו", והכל לפי הענין. התהלך לפני – כתר גומו: "פלח קדמי", הדבק בעבודתי. ויהיה תמים – אף זה צווי אחר צווי: הנה שלם בכל נסיונותי. ולפי מדרשו: "התהלך לפני" במצות מילה, ובדבר הנה תמים, שכל זמן שהעלה בך אתה בעל מום לפני. דבר אחר: "ויהיה תמים" – עכשו אתה חסר חמשה אברים: שתי עינים, שתי אזנים, וראש הגויה. מוסיף אני אות על שמו ויהיו מנן אותיותיה מאתם ארבעים ושמונה כמנן איבריך.

ואתנה בריתי ביני ובינה וארבה אותה במאד מאד: ואמין קימי בין מימרי ובינה ואסגי יתך לתדא לתדא: ואתנה בריתי – ברית של אהבה, וברית הארץ להורישנה לך על ידי מצוה זו.

ויפל אברהם על-פגיו וידבר אתו א-להים לאמר: ויפל אברהם על פגיו – ממורא השכינה: שעד שלא מל לא היה בו עינים". בברייתא דרבי אליעזר.

אני הנה בריתי אתך והלית לאב המון גוים: ואנא הא גזר קימי עמך ויהי לאב סגי עממין: ויפל אברהם על-פגיו וידבר אתו א-להים לאמר: ויפל אברהם על פגיו – ממורא השכינה: שעד שלא מל לא היה בו עינים". בברייתא דרבי אליעזר.

ולא-יקרא עוד את-שמו אברהם והיה שמו אברהם פרי אב-המון גוים נתתיה: ולא יתקרי עוד ית שמו אברהם ויהי שמו אברהם פרי אב-המון גוים נתתיה:

פי אב המון גוים – לשון נטריקון של שמו. ורי"ש שהיתה בו בתחלה, שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו, ועכשיו אב לכל העולם – לא זנה ממקומה. שאף יו"ד של "שרי" נתרעמה על השכינה עד שהוסיפה ליהושע, שנאמר: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע".

והפרתי אתך במאד מאד ונתתיה לגוים ומלכים ממך יצאו: ואפיש יתך לתדא לתדא ואתננה לכנשו ומלכין דשלטין בעממין מנה יפקון:

ונתתיה לגוים – ישראל נאדום. שהרי ישמעאל כבר היה לו, ולא היה מבשרו עליו. שביעי

והקמתי את-בריתי ביני ובינה ובין זרעה אתריה לדורתם לברית עולם להקות לך לא-להים ולזרעה אתריה: ואקים ית קימי בין מימרי ובינה ובין בנה בתרד לדריהון לקים עולם למנהי לך לאלה ולבנה בתרד:

והקמתי את בריתי – ומה היא הברית? "להקות לך לא-להים". ונתתי לך ולזרעך אתריה את ארץ מגרפה את כל-ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לא-להים:

ואמין לך ולבנה בתרד ית ארע תותבותך ית כל ארעא דכנען לאחסנת עולם ואהוי להון לאלה:

ואמתי לך ולזרעך אתריה את ארץ מגרפה את כל-ארץ כנען לאחזת עולם – ושם אהיה להם לא-להים. אבל בן ישראל הדר בחוצה לארץ כמי שאין לו א-ל.

וַיֹּאמֶר אֱ-לֹהִים אֶל-אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמָר אֶתָּה וְנִרְעָנָה אֶתְרִיף לְדֹרֹתָם:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָהָם וְאַתָּה יְת קִנְמִי תִשָּׁר אֶת וּבְנֶךָ בְּתֶרֶךְ לְדֹרֵיהוֹן:
וְאַתָּה – נָא"ו זֶה מוֹסִיף עַל עֲנָנָן רִאשׁוֹן: "אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ", וְאַתָּה הִנֵּה זֹהִיר לְשִׁמְרוֹ. וְכֵן הִיא שְׁמִירַתוֹ? "זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ... הַמּוֹל לָכֶם..."	זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין נִרְעָנָה אֶתְרִיף הַמּוֹל לָכֶם כָּל-זָכָר:
בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם... – אוֹתָם שֶׁל עֲכָשָׁיו. וּבֵין נִרְעָנָה אֶתְרִיף – הַעֲתִידִין לְהִנָּלֵד אֶתְרִיף. הַמּוֹל – כְּמוֹ "לְהַמּוֹל". כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר "עֲשׂוֹת" כְּמוֹ "לַעֲשׂוֹת".	דִּין קִנְמִי דִּתְשָׁרוֹן בֵּין מִימָרִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין בְּנֶךָ בְּתֶרֶךְ מִגִּזֵּר לָכוֹן כָּל דְּכוּרָא:
וּנְמַלְתֶּם אֶת בְּשָׂר עַרְלַתְכֶם וְהִיָּה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם:	וְתִגְזְרוּן יְת בִּסְרָא דְעוֹרְלַתְכוֹן וְהִי לְאֵת קִנְם בֵּין מִימָרִי וּבֵינֵיכֶם:
וּנְמַלְתֶּם – כְּמוֹ "וּנְמַלְתֶּם", וְהִנּוּ"ן בּוֹ יִתִּירָה לִיסוּד הַנּוֹפֵל לְפָרָקִים, כְּמוֹ נוּ"ן שֶׁל "נוֹשֶׁה" וְנוּ"ן שֶׁל "נוֹשָׂא". "וּנְמַלְתֶּם" כְּמוֹ "וְנִשְׂאֲתֶם", אָבָל "מוֹל" לְשׁוֹן יָפֵעַל, כְּמוֹ "יַעֲשֶׂה", "יֵאָכֵל".	כְּמוֹ "וּנְמַלְתֶּם", וְהִנּוּ"ן בּוֹ יִתִּירָה לִיסוּד הַנּוֹפֵל לְפָרָקִים, כְּמוֹ נוּ"ן שֶׁל "נוֹשֶׁה" וְנוּ"ן שֶׁל "נוֹשָׂא". "וּנְמַלְתֶּם" כְּמוֹ "וְנִשְׂאֲתֶם", אָבָל "מוֹל" לְשׁוֹן יָפֵעַל, כְּמוֹ "יַעֲשֶׂה", "יֵאָכֵל".
וּבֶן-שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל-זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יָלִיד בֵּית וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מִכָּל בֶּן-נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזִּרְעָנָה הוּא:	וּבֶן תְּמִנָּא יוֹמִין יִגְזֵר לָכוֹן כָּל דְּכוּרָא לְדִרְיָכוֹן יָלִיד בֵּיתָא וְזָבִין כֶּסֶף מִכָּל בֶּר עַמְמִין דְּלֹא מִבְּנֶךָ הוּא:
יָלִיד בֵּית – שְׁיִלְדָתוֹ הַשְּׂפָחָה בְּבֵית. וּמִקְנֵת כֶּסֶף – שְׁקִנְאוֹ מִשְׁנוּלָד.	יָלִיד בֵּית – שְׁיִלְדָתוֹ הַשְּׂפָחָה בְּבֵית. וּמִקְנֵת כֶּסֶף – שְׁקִנְאוֹ מִשְׁנוּלָד.
הַמּוֹל יִמּוֹל יָלִיד בֵּיתָהּ וּמִקְנֵת כֶּסֶף וְהִיָּתָה בְרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם:	מִגִּזֵּר יִגְזֵר יָלִיד בֵּיתָהּ וְזָבִין כֶּסֶף וְהִי קִנְמִי בְּבִסְרָכוֹן לְקִנְם עֹלָם:
הַמּוֹל יִמּוֹל יָלִיד בֵּיתָהּ – כֵּן כָּפֵל עָלָיו. וְלֹא אָמַר לְשִׁמּוּנָה יָמִים, לְכַמְדָּהּ שִׁישׁ יָלִיד בֵּית נְמוֹל לְאַחַד, כְּמוֹ שֶׁמְפֹרָשׁ בְּמַסְכַּת שְׁכַת.	הַמּוֹל יִמּוֹל יָלִיד בֵּיתָהּ – כֵּן כָּפֵל עָלָיו. וְלֹא אָמַר לְשִׁמּוּנָה יָמִים, לְכַמְדָּהּ שִׁישׁ יָלִיד בֵּית נְמוֹל לְאַחַד, כְּמוֹ שֶׁמְפֹרָשׁ בְּמַסְכַּת שְׁכַת.
וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא-יִמּוֹל אֶת-בְּשָׂר עַרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָהּ אֶת-בְּרִיתִי הַכָּר:	וְעָרַל דְּכוּרָא דְּלֹא יִגְזֵר יְת בִּסְרָא דְעוֹרְלַתִּיה וְיִשְׁתִּיבִי אַנְשָׂא הַהוּא מֵעַמּוּיָהּ יְת קִנְמִי אֲשַׁנִּי:
וְעָרַל זָכָר – כֵּן לְמַד שֶׁהַמִּילָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא נָכָר בֵּין זָכָר לְנָקְבָה. אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל – מְשִׁיבִיעַ לְכָלֵּל עוֹנְשִׁין "וְנִכְרְתָה". אָבָל אֲבִיו אֵין עוֹנֵשׁ עָלָיו כִּרְת, אָבָל עוֹבֵר בַּעֲשֹׂה. וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ – הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּמֵת קוֹדֵם זְמָנוֹ.	וְעָרַל זָכָר – כֵּן לְמַד שֶׁהַמִּילָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא נָכָר בֵּין זָכָר לְנָקְבָה. אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל – מְשִׁיבִיעַ לְכָלֵּל עוֹנְשִׁין "וְנִכְרְתָה". אָבָל אֲבִיו אֵין עוֹנֵשׁ עָלָיו כִּרְת, אָבָל עוֹבֵר בַּעֲשֹׂה. וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ – הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּמֵת קוֹדֵם זְמָנוֹ.
וַיֹּאמֶר אֱ-לֹהִים אֶל-אַבְרָהָם שְׂרִי אֲשַׁתְּךָ לֹא-תִקְרָא אֶת-שְׁמָהּ שְׂרִי כִי שָׂרָה שְׁמָהּ:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָהָם שְׂרִי אֲתָתְךָ לֹא תִקְרִי יְת שְׁמָהּ שְׂרִי אַרִי שְׂרָה שְׁמָהּ:
לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׂרִי – דְּמִשְׁמַע "שְׂרִי", לִי וְלֹא לְאַחֵרִים. "כִּי שְׂרָה" סֵתֵם "שְׁמָה", שְׁתַּתָּה שְׂרָה עַל כָּל.	לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׂרִי – דְּמִשְׁמַע "שְׂרִי", לִי וְלֹא לְאַחֵרִים. "כִּי שְׂרָה" סֵתֵם "שְׁמָה", שְׁתַּתָּה שְׂרָה עַל כָּל.
וּבִרְכַּתִּי אֶתָּה וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֶּן וּבִרְכַּתִּיהָ וְהִיָּתָה לְגוֹלָם מִלְכֵי עַמּוּיָהּ יִהְיוּ:	וּבִרְכִיךָ יְתָה וְאַף אֲתִין מִנָּה לָךְ בֶּר וּבִרְכַּכְנָה וְתִהְיִ לְכַנְשָׁן מִלְכִּין דְּשִׁלְטִין בְּעַמְּמִיָּא מִנָּה יִהְיוּ:
וּבִרְכַּתִּי אֶתָּה – וְכֵן הִיא הַבְּרָכָה? שְׁחֻזְרָה לְנִעְרוּתָהּ, שְׁנֵאָמַר: "הִנֵּתָה לִי עֲדָנָה". וּבִרְכַּתִּיהָ – בְּהִנָּקֵת שְׁ-דִים, כְּשֶׁנִּצְרָכָה לְכַד בְּיוֹם מִשְׁתָּה שֶׁל יִצְחָק. שְׁהִיוּ מְרַנְּנִים עָלֵיהֶם שֶׁהִבִּיאוּ אֲסוּפִי מִן הַשּׁוּק וְאוֹמְרִים "בְּנֵנוּ הוּא". וְהִבִּיָּאָה כָּל אֶחָת בְּנָה עִמָּה וּמִנְקָתָה לֹא הִבִּיָּאָה, וְהִיא הִנִּיקָה אֶת כָּלָם. הוּא שְׁנֵאָמַר: "הִנִּיקָה בָּנִים שְׂרָה". בְּרִאשִׁית רַבָּה רַמְזוֹ בְּמִקְצֵת.	וּבִרְכַּתִּי אֶתָּה – וְכֵן הִיא הַבְּרָכָה? שְׁחֻזְרָה לְנִעְרוּתָהּ, שְׁנֵאָמַר: "הִנֵּתָה לִי עֲדָנָה". וּבִרְכַּתִּיהָ – בְּהִנָּקֵת שְׁ-דִים, כְּשֶׁנִּצְרָכָה לְכַד בְּיוֹם מִשְׁתָּה שֶׁל יִצְחָק. שְׁהִיוּ מְרַנְּנִים עָלֵיהֶם שֶׁהִבִּיאוּ אֲסוּפִי מִן הַשּׁוּק וְאוֹמְרִים "בְּנֵנוּ הוּא". וְהִבִּיָּאָה כָּל אֶחָת בְּנָה עִמָּה וּמִנְקָתָה לֹא הִבִּיָּאָה, וְהִיא הִנִּיקָה אֶת כָּלָם. הוּא שְׁנֵאָמַר: "הִנִּיקָה בָּנִים שְׂרָה". בְּרִאשִׁית רַבָּה רַמְזוֹ בְּמִקְצֵת.
וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו וַיִּצְחָק וַיֹּאמֶר בָּלְבֹו הִלְבָּן מֵאָה-שָׁנָה יִנָּלֵד וְאִם-שְׂרָה הִבְתִּי-תִשְׁעִים שָׁנָה תִלָּד:	וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל אַפּוּהִי וַחֲדִי וַיֹּאמֶר בָּלְבִיָּה הִלְבֵּר מֵאָה שָׁנִין יִהְיִ וְלֹד וְאִם שְׂרָה הִבְתִּי תִשְׁעִין שָׁנִין תִּלָּד:
וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחָק – זֶה תִּרְגָּם אוֹיִנְקְלוֹס לְשׁוֹן שְׁמָתָה: "וַחֲדִי", וְשֶׁל שְׂרָה לְשׁוֹן מְחוּךְ. לְמַדָּת שֶׁאַבְרָהָם הָאֲמִין וְשְׁמָהּ, וְשְׂרָה לֹא הָאֲמִינָה וְלִגְלָגָה, וְזֶהוּ שֶׁהִקְפִּיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל שְׂרָה וְלֹא הִקְפִּיד עַל אַבְרָהָם. הִלְבָּן – יֵשׁ תְּמִיחוֹת שֶׁהֵן קִימּוֹת, כְּמוֹ "הַנְּגִלָּה נְגִלְתִּי", "הַרְוָאָה אֲתָה". אָף זֶה הִיא קִימָת, וְכָךְ אָמַר בָּלְבֹו: הַנֶּעֱשֶׂה חֶסֶד זֶה לְאַחֵר, מֵה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לִּי? וְאִם שְׂרָה הִבְתִּי תִשְׁעִים שָׁנָה – הִנֵּתָה כְּדֹא לִילָד. וְאָף עַל פִּי שְׁדוּרוֹת הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מוֹלִידִין בְּנֵי חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, בִּימֵי אַבְרָהָם נִתְמַעֲטוּ הַשָּׁנִים כְּכָר, וְכֵן תִּשְׁוֹת כֹּחַ לְעוֹלָם. צֵא וּלְמַד מִעֲשֶׂה דוֹרוֹת שְׁמַנְס וְעַד אַבְרָהָם, שֶׁמִּהְרֵי תוֹלְדוּתִיהֶן בְּנֵי שְׁשִׁים וּבְנֵי שְׁבַעִים.	וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחָק – זֶה תִּרְגָּם אוֹיִנְקְלוֹס לְשׁוֹן שְׁמָתָה: "וַחֲדִי", וְשֶׁל שְׂרָה לְשׁוֹן מְחוּךְ. לְמַדָּת שֶׁאַבְרָהָם הָאֲמִין וְשְׁמָהּ, וְשְׂרָה לֹא הָאֲמִינָה וְלִגְלָגָה, וְזֶהוּ שֶׁהִקְפִּיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל שְׂרָה וְלֹא הִקְפִּיד עַל אַבְרָהָם. הִלְבָּן – יֵשׁ תְּמִיחוֹת שֶׁהֵן קִימּוֹת, כְּמוֹ "הַנְּגִלָּה נְגִלְתִּי", "הַרְוָאָה אֲתָה". אָף זֶה הִיא קִימָת, וְכָךְ אָמַר בָּלְבֹו: הַנֶּעֱשֶׂה חֶסֶד זֶה לְאַחֵר, מֵה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לִּי? וְאִם שְׂרָה הִבְתִּי תִשְׁעִים שָׁנָה – הִנֵּתָה כְּדֹא לִילָד. וְאָף עַל פִּי שְׁדוּרוֹת הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מוֹלִידִין בְּנֵי חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, בִּימֵי אַבְרָהָם נִתְמַעֲטוּ הַשָּׁנִים כְּכָר, וְכֵן תִּשְׁוֹת כֹּחַ לְעוֹלָם. צֵא וּלְמַד מִעֲשֶׂה דוֹרוֹת שְׁמַנְס וְעַד אַבְרָהָם, שֶׁמִּהְרֵי תוֹלְדוּתִיהֶן בְּנֵי שְׁשִׁים וּבְנֵי שְׁבַעִים.
וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-הָאֱ-לֹהִים לֹי יִשְׁמַעְעָל יִחְיָה לְפָנֶיךָ:	וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם הָדֵם יְיָ לֹי יִשְׁמַעְעָל יִתְקִים הָדֵמָךְ:
לֹי יִשְׁמַעְעָל יִחְיָה – הַלּוּאִי שִׁיחְיָה יִשְׁמַעְעָל, אֵינִי כְּדֹא לְקַבֵּל מִסּוֹן שְׂכָר כְּזֶה. יִחְיָה לְפָנֶיךָ – יִחְיָה בְּרִאשִׁיתָהּ, כְּמוֹ "הַתְּהִלָּה לְפָנֶיךָ", "פִּלְחַ הָדֵמָךְ".	לֹי יִשְׁמַעְעָל יִחְיָה – הַלּוּאִי שִׁיחְיָה יִשְׁמַעְעָל, אֵינִי כְּדֹא לְקַבֵּל מִסּוֹן שְׂכָר כְּזֶה. יִחְיָה לְפָנֶיךָ – יִחְיָה בְּרִאשִׁיתָהּ, כְּמוֹ "הַתְּהִלָּה לְפָנֶיךָ", "פִּלְחַ הָדֵמָךְ".

וַיֹּאמֶר אֱ-לֹהִים אֲבֹל שְׂרָה אִשְׁתִּי יִלְדֶת לָךְ בֶּן וְקִרְאָתָהּ אֶת-שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לִזְרַעוֹ אֶתְרִיו:	וַיֹּאמֶר יי בְּקוֹשְׁטָא שְׂרָה אִתְּתָךְ תִּלְיֵד לָךְ בֶּר וְתִקְרִי יֵת שְׁמִיהּ יִצְחָק וְאַקִּים יֵת קִנְמִי עַמִּיהּ לְקִים עָלַם לְבְנוֹהִי בְתִרוּהִי:
---	---

אָבֶל – לְשׁוֹן אֲמַתַּת דְּבָרִים. וְכו': "אָבֶל אֲשָׁמִים אֲנִיחֵנוּ", "אָבֶל בֶּן אֵין לָהּ". וְקִרְאָתָהּ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק – עַל שֵׁם הַצְחֹק. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: עַל שֵׁם עֲשָׂרָה נְסִיווּת, וְתַשְׁעִים שָׁנָה שֶׁל שְׂרָה, וְשִׁמּוֹנָה יָמִים שְׁנִמּוֹל, וּמֵאָה שָׁנָה שֶׁל אַבְרָהָם. וְהִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי אִתּוֹ – לָמָּה נֶאֱמַר? וְהָרִי כָּבֵד כְּתִיב "וְאִתָּהּ אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אִתָּהּ וְנִרְעָה..." ? אֵלֶּא לִפִּי שְׂאוּמֵר "וְהִקְמִיתִי..." , יָכוֹל בְּנִי יִשְׁמַעֵאל וּבְנֵי קִטּוּרָה בְּכֻלָּל הַקִּיּוּם? תִּלְמוּד לומֵר: "וְהִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי אִתּוֹ" – וְלֹא עִם אֲחֵרִים. "וְאִתָּה בְּרִיתִי אֲקִים אֶת יִצְחָק", לָמָּה נֶאֱמַר? אֵלֶּא לְמַד שֶׁהָיָה קְדוּשׁ מִבְּטָן. דְּבָר אֲחֵר, אָמַר רַבִּי אָבָא: מִכָּאן אִתָּה לְמַד קֵל וְחֹמֶר בֶּן הַגְּבִירָה מִבֶּן הָאִמָּה. כְּתִיב "הִנֵּה בִּרְכָתִי אוֹתוֹ וְהַפְּרִיתִי אוֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי אוֹתוֹ", זֶה יִשְׁמַעֵאל, וְקֵל וְחֹמֶר "וְאִתָּה בְּרִיתִי אֲקִים אֶת יִצְחָק". אֶת בְּרִיתִי – בְּרִית הַמִּילָה תִּהְיֶה מְסוּרָה לִזְרַעוֹ שֶׁל יִצְחָק.

וְלִישְׁמַעֵאל שְׁמַעְתִּיהּ הִנֵּה בִּרְכָתִי אִתּוֹ וְהַפְּרִיתִי אִתּוֹ וְהִרְבִּיתִי אִתּוֹ בְּמֵאֵד מֵאֵד שְׁנַיִם-עָשָׂר נְשִׂאִים יוֹלִיד וְנִתְתִּיו לְגוֹי גָּדוֹל:	וְעַל יִשְׁמַעֵאל קְבִילִית צְלוּתָךְ הֵא בְּרִיכִית יִתִּיהּ וְאַפִּישִׁית יִתִּיהּ וְאַסְגִּיתִי יִתִּיהּ לְחֻדָּא לְחֻדָּא תְּרִי עֶסֶר רַבְּרִין יוֹלִיד וְאַתְנַנְיָה לְעַם סַגִּי:
--	--

שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים – כַּעֲנָנִים יְכָלוּ. כְּמוֹ: "נְשִׂאִים וְרוּחַ".

וְאֶת-בְּרִיתִי אֲקִים אֶת-יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לָךְ שְׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאַחֶרֶת:	וְיֵת קִנְמִי אֲקִים עִם יִצְחָק דִּתְלִיד לָךְ שְׂרָה לְזִמְנָא הָדִין בְּשִׁתָּא אוֹחְרָנְתָא:
--	--

וְיָכֵל לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיַּעַל אֱ-לֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם:	וְנִשְׁיָצִי לְמַלְלָא עַמִּיהּ וְאַסְתַּלַּק יִקְרָא דִּי מַעְלוּוִהִי דְאַבְרָהָם:
---	--

מֵעַל אַבְרָהָם – לְשׁוֹן נָקִיָּה הוּא כָּלפִי שְׂכִינָה. וְלִמְדֵנוּ שֶׁהַצְדִּיקִים מְרַכְּבֵתוּ שֶׁל מְקוֹם.

וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת-יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל-יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת כָּל-מִקְנֵת כֶּסֶף כָּל-זָכָר בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וַיִּמָּל אֶת-בְּשָׁר עַרְלָתָם בַּעֲצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱ-לֹהִים:	וְדַבֵּר אַבְרָהָם יֵת יִשְׁמַעֵאל בְּרִיהּ וְיֵת כָּל יְלִידֵי בֵיתִיהּ וְיֵת כָּל זָבִינֵי כֶסֶפִּיהּ כָּל דְּכוּרָא בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וְגִזֵּר יֵת בְּסָרָא דְעוֹרְלַתְהוֹן בְּכֻרן יוֹמָא הָדִין כְּמָא דְמַלִּיל עַמִּיהּ יי:
--	---

בַּעֲצֶם הַיּוֹם – בּוֹ בְּיוֹם שְׁנַצֵּטוּוּהּ, בְּיוֹם וְלֹא בְלִילָה. לֹא נִתְּרָא לֹא מִן הַגּוֹזִים וְלֹא מִן הַלְצָנִים, וְשִׁלָּא יִהְיוּ אוֹיְבֵיו וּבְנֵי דוֹרוֹ אוֹמְרִים: אֵלּוּ רָאִינוּהוּ לֹא הִנַּחְנוּהוּ לְמוֹל וּלְקַטֵּם מִצְנָתוֹ שֶׁל מְקוֹם. וַיִּמָּל – לְשׁוֹן וַיַּפְעֵל.

וְאַבְרָהָם בֶּן-תַּשְׁעִים וְתַשְׁעִי שָׁנָה בְּהַמְלֹו בְּשָׁר עַרְלָתוֹ:	וְאַבְרָהָם בֶּר תַּשְׁעִין וְתַשְׁעִי שְׁנִין כַּד גִּזֵּר בְּסָרָא דְעוֹרְלַתִּיהּ:
---	---

בְּהַמְלֹו – בְּהַפְעֵלוֹ, כְּמוֹ "בְּהַכְרָאם".

וַיִּשְׁמַעֵאל בְּנוֹ בֶּן-שָׁלֹשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה בְּהַמְלֹו אֶת בְּשָׁר עַרְלָתוֹ:	וַיִּשְׁמַעֵאל בְּרִיהּ בֶּר תִּלַּת עָסְרֵי שְׁנִין כַּד גִּזֵּר יֵת בְּסָרָא דְעוֹרְלַתִּיהּ:
--	---

בְּהַמְלֹו אֶת בְּשָׁר עַרְלָתוֹ – בְּאַבְרָהָם לֹא נֶאֱמַר "אֶת", לִפִּי שִׁלָּא הָיָה חֶסֶר אֵלֶּא חֲתוּדָה בְּשָׁר, שֶׁכָּבֵר נִתְמַעַף עַל יְדֵי תַשְׁמִישׁ. אָבֶל יִשְׁמַעֵאל שֶׁהָיָה יָלֵד הוֹצִיָק לְחֲתוּדָה עָרְלָה וְלִפְרוֹעַ הַמִּילָה, לְכַד נֶאֱמַר בּוֹ "אֶת".

בַּעֲצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעֵאל בְּנוֹ:	בְּכֻרן יוֹמָא הָדִין אִתְגַּזֵּר אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעֵאל בְּרִיהּ:
--	--

בַּעֲצֶם הַיּוֹם – שְׁמָלָאוּ לְאַבְרָהָם תַּשְׁעִים וְתַשְׁעִי שָׁנָה, וְלִישְׁמַעֵאל שָׁלֹשׁ עָשָׂרָה שְׁנִים, "נִמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעֵאל בְּנוֹ".

וְכָל-אַנְשֵׁי בֵיתוֹ יָלִיד בְּיָת וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן-גִּבְרָ וְנָמְלוּ אִתּוֹ:	וְכָל אַנְשֵׁי בֵיתִיהּ יְלִידֵי בֵיתָא וְזָבִינֵי כֶסֶפָא מִן בְּנֵי עַמִּיָּא אִתְגַּזְרוּ עַמִּיהּ:
---	--

מא וַיַּעַן יְהוָה אֶת-אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: **ב** הָרַב עִם-שָׂדֵי יָסוּר מוֹכִית אֱלֹהִים יַעֲנֶנָּה: **ג** וַיַּעַן אִיּוֹב אֶת-יְהוָה וַיֹּאמֶר: **ד** הֵן קָלָתִי מִזֶּה אֲשִׁיבֶךָ לִדִּי שָׁמָּתִי לְמוֹ-פִי: **ה** אַחַת דִּבַּרְתִּי וְלֹא אֶעֱנֶה וּשְׁתִּימִים וְלֹא אוֹסִיף: **ו** וַיַּעַן-יְהוָה אֶת-אִיּוֹב מִן סַעֲרָה וַיֹּאמֶר: **ז** אֲזַר-נָא כְּגֹבֶר חֲלָצִיךָ אֲשָׁאֲלֶךָ וְהוֹדִיעֲנִי: **ח** הֲאֵפָה תִּפָּר מִשְׁפָּטִי תִרְשִׁיעֲנִי לְמַעַן תַּצְדִּיק: **ט** וְאִם-זָרוּעַ כָּאֵל לָךְ וּבָקוֹל כְּמֹהוּ תִרְעַם: **י** עֲדָה נָא גֵאוֹן וְגִבָּה וְהוֹד וְהִדָּר תִּלְבָּשׁ: **יא** הֲפִיץ עֲבָרוֹת אִפְּךָ וּרְאָה כָּל-גֹּאֲהַ וְהִשְׁפִּילָהּ: **יב** רְאָה כָּל-גֹּאֲהַ הַכְּנִיעָהּ וְהִדָּד רָשָׁעִים תַּחֲתָם: **יג** טָמְנָם בַּעֲפָר יַחַד פְּנִיָּהֶם חָבֵשׁ בַּטָּמּוֹן: **יד** וְגַם-אֲנִי אוֹדֶךָ כִּי-תוֹשָׁע לָךְ יִמְיָנֶךָ: **טו** הִנֵּה-נָא בְּהֵמוֹת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי עִמָּךְ חֲצִיר כְּבָקָר יֹאכֵל: **טז** הִנֵּה-נָא כְחוֹ בְּמִתְּנֵי וְאוֹנוֹ בְּשִׁרְיָרִי בִטָּנוֹ: **יז** יַחֲפֹץ זָנְבוֹ כְּמוֹ-אֲרוֹז גִּידֵי פִתְחוֹ יִשְׁרָגוּ: **יח** עֲצָמָיו אֲפִיקִי נִחֲשָׁה גִרְמָיו כְּמִטִּיל בְּרֹגֶל: **יט** הוּא רֹאשִׁית דָּרְכֵי-אֵל הָעָשׂוֹ יַגֹּשׁ חֲרָבוֹ: **כ** כִּי-בּוֹל הָרִים יִשְׁאוּ-לוֹ וְכָל-תַּיִת הַשָּׂדֶה יִשְׁחָקוּ-שָׁם: **כא** תַּחַת-צִאֲלִים יִשְׁכַּב בְּסֹתֵר קִנָּה וּבִצְהָ: **כב** יִסְכְּהוּ צִאֲלִים צִלָּלוֹ יִסְבֹּהוּ עַרְבֵי-גִחְלֹ: **כג** הֵן יַעֲשֶׂק נִהָר לֹא יַחֲפּוֹז יִבְטָח | כִּי-יָגִיעַ יִרְדֹּן אֶל-פִּיהוּ: **כד** בְּעֵינָיו יִקְחֻנוּ כְּמוֹקְשִׁים יִקְבֹּא-אֵף: **כה** תִּמְשֹׁךְ לִוְיָתָן בַּחֲפָה וּבְחֶבֶל תִּשְׁקִיעַ לִשְׁנוֹ: **כו** הַתַּשְׁשִׁים אֲגָמוֹן בְּאִפּוֹ וּבְחוֹת תִּקָּב לְחָיו: **כז** הִירְבָּה אֱלִיד תַּחֲנוּגִים אִם-יִדְבֹר אֱלִיד רַכּוֹת: **כח** הִיכָרַת בְּרִית עִמָּךְ תִּקְחֻנוּ לַעֲבֹד עוֹלָם: **כט** הַתִּשְׁחָק-בּוֹ כַּצִּפּוֹר וְתִקְשְׁרוּנוֹ לְנַעֲרוֹתֶיךָ: **ל** יִכְרוּ עָלָיו חֲבָרִים יַחֲצוּהוּ בֵּין פְּנֻעִים: **לא** הִתְמַלֵּא בְּשָׁפוֹת עוֹרוֹ וּבְצִלְצֵל דָּגִים רֹאשׁוֹ: **לב** שִׁים-עָלָיו כִּפָּף זָכָר מִלְחָמָה אֶל-תּוֹסֵף:

מא הִנֵּה-תַחֲלֹתוֹ נִכְזָּבָה הִגַּם אֶל-מִרְאֵיו יִטֹּל: **ב** לֹא-אֲכַזֵּר כִּי יַעֲרֹנוּ וּמִי הוּא לִפְנֵי יִתְיַצֵּב: **ג** מִי הַקְּדִימָנִי וְאֲשַׁלֵּם תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם לִי-הוּא: **ד** לוֹ-אֲחֵרִישׁ בְּדָיו וּדְבַר-גְּבוּרֹת וְחֵין עָרְפוֹ: **ה** מִי-גִלָּה פָּנַי לְבוֹשׁוֹ בְּכִפֹּל רֹסְנוֹ מִי יָבוֹא: **ו** דִּלְתֵּי פָנָיו מִי פִתַּח סִבִּיבוֹת שָׁנָיו אִימָה: **ז** גִּאֲוָה אֲפִיקִי מִגְּגִים סָגוֹר חוֹתָם צָר: **ח** אֲחַד בְּאֶחָד יַגֹּשׁוּ וְרוּחַ לֹא-יָבֹא בֵּינֵיהֶם: **ט** אִישׁ-בְּאֻחִיהוּ יִדְבֹּקוּ וְתִלְכְּדוּ וְלֹא יִתְפָּרְדּוּ: **י** עֲטִישִׁתָּיו תִּהְיֶה אֹר וְעֵינָיו כַּעֲפַעֲפֵי-שֹׁמֵר: **יא** מִפּוֹ לִפְיָדִים יִהְלְכוּ כִּידוּדֵי אֵשׁ יִתְמַלְטוּ: **יב** מִנְחִירָיו יֵצֵא עָשָׁן

כְּדוּד נָפוּחַ וְאֲגָמוֹן: **יג** נִפְשׁוּ גִחְלִים תִּלְהָט וְלֹהֵב מִפּוֹ יֵצֵא: **יד** בְּצוּאָרוֹ יִלְיוּ עָז וְלִפְנָיו תִּדְוִין דָּאֲבָה: **טו** מִפְּלִי בִשְׁנָיו דְּבָקוּ יִצּוֹק עָלָיו בְּלִי-יָמוּט: **טז** לְבוֹ יִצּוֹק כְּמוֹ-אֶבֶן וְיִצּוֹק כְּפָלַח תַּחֲתִית: **יז** מִשְׁתּוֹ יִגּוּרוּ אֱלִים מִשְׁבָּרִים יִתְחַטְּאוּ: **יח** מִשְׁיָגָהוּ חָרָב בְּלִי תַקּוּם תַּנִּית מִסָּע וְשִׁרְיָה: **יט** יִחַשֵׁב לְתֵבּוֹן בְּרֹגֶל לַעֲץ רִקְבּוֹן נִחוּשָׁה: **כ** לֹא-יִבְרִיחֻנוּ בּוֹ-קָשָׁת לִקֵּשׁ נִהַפְכוּ-לוֹ אֲבִי-קָלַע: **כא** פִּקֵּשׁ נִחַשְׁבוּ תוֹתַח וְיִשְׁמַק לְרַעַשׁ כִּידוּן: **כב** תַּחֲתֵיו מִידוּדֵי חָרָשׁ יִרְפֹּד חֲרוּץ עָלֵי-טִיט: **כג** יִרְתִּית כְּסִיר מִצוּלָה יָם יָשִׁים כְּמִרְקָחָה: **כד** אֲחֵרָיו יֵאִיר נְתִיב יִחַשֵׁב תַּהוֹם לְשִׁיבָה: **כה** אִין-עַל-עַפְרָ מִשְׁלוֹ הָעָשׂוֹ לְבִלִי-חַת: **כו** אֶת-כָּל-גִּבָּה יִרְאָה הוּא מִלֶּךְ עַל-כָּל-בְּנֵי-שָׁחַץ:

מב וַיַּעַן אִיּוֹב אֶת-יְהוָה וַיֹּאמֶר: **ג** יָדַעְתִּי כִּי-כָל תּוֹכֵל וְלֹא-יִבָּצֵר מִמָּךְ מִזְמָה: **ד** מִי זֶה | מַעֲלִים עֲצָה בְּלִי-דַעַת לִכֹּן הַגְּדַתִּי וְלֹא אָבִין נִפְלְאוֹת מַמְנִי וְלֹא אֲדַע: **ה** שָׁמַע-נָא וְאֲנִכִּי אֲדַבֵּר אֲשָׁאֲלֶךָ וְהוֹדִיעֲנִי: **ו** לְשִׁמְעֵ-אֲזֹן שָׁמַעְתִּיךָ וְעַתָּה עֵינִי רָאִיתָ: **ז** עַל-כֵּן אֲמַאֵס וְנִתְּמַתִּי עַל-עַפָּר וְאֶפֶר: **ח** וַיְהִי אַחֵר דִּבֶּר יְהוָה אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-אִיּוֹב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אֱלִיפָז הַתִּימָנִי חֲרָה אָפִי בְּךָ וּבִשְׁנֵי רֵעֶיךָ כִּי לֹא דִבַּרְתֶּם אֵלַי נְכוֹנָה כַּעֲבָדֵי אִיּוֹב: **ט** וְעַתָּה קְחוּ-לָכֶם שִׁבְעָה-פָּרִים וּשְׁבַעֲנָה אֵילִים וּלְכוּ | אֶל-עַבְדֵּי אִיּוֹב וְהַעֲלִיתֶם עוֹלָה בַּעֲדָכֶם וְאִיּוֹב עַבְדִּי יִתְפַּלֵּל עֲלֵיכֶם כִּי אִם-פָּגְנוּ אֲשָׁא לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת עִמָּכֶם גְּבֻלָּה כִּי לֹא דִבַּרְתֶּם אֵלַי נְכוֹנָה כַּעֲבָדֵי אִיּוֹב: **י** וַיִּלְכוּ אֱלִיפָז הַתִּימָנִי וּבִלְחָד הַשׁוֹחֵץ צֹפֵר הַנֶּעֱמָתִי וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלִיהֶם יְהוָה וַיִּשָּׂא יְהוָה אֶת-פָּנָיו אִיּוֹב: **יא** וַיְהִי שָׁב אֶת-שִׁבּוֹת אִיּוֹב בְּהַתְּפַלְּלוֹ בַּעַד רַעְיוֹ וַיִּסָּף יְהוָה אֶת-כָּל-אֲשֶׁר לְאִיּוֹב לְמִשְׁנָה: **יב** וַיָּבֹאוּ אֵלָיו כָּל-אֲחָיו וְכָל-אֲחֻיָּתוֹ וְכָל-יִידְעָיו לִפְנֵים וַיֹּאכְלוּ עִמּוֹ לֶחֶם בְּבֵיתוֹ וַיִּגְדּוּ לוֹ וַיִּנְחֲמוּ אוֹתוֹ עַל כָּל-הַרָּעָה אֲשֶׁר-הִבִּיא יְהוָה עָלָיו וַיִּתְּנוּ-לוֹ אִישׁ קְשִׁיטָה אַחַת וְאִישׁ גִּזָּם זָהָב אַחָד: **יג** וַיְהִי זֶה בֵּרֶךְ אֶת-אֲחֵרֵית אִיּוֹב מִרְאשֵׁתוֹ וַיְהִי-לוֹ אַרְבַּעַ עָשָׂר אֵלֶּף צֹאן וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים גְּמָלִים וְאֵלֶּף-צֶמֶד בָּקָר וְאֵלֶּף אֲתוֹנוֹת: **יד** וַיְהִי-לוֹ שִׁבְעֶנָּה בָּנִים וְשְׁלוֹשׁ בָּנוֹת: **טו** וַיִּקְרָא שְׁם-הָאֶחָת יְמִימָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית קַצִּיעָה וְשֵׁם הַשְּׁלִישִׁית

קָרוּ הַפּוֹדִ: ולֹא נִמְצָא נָשִׁים יָפוֹת כְּבָנוֹת אִיּוֹב
בְּכָל־הָאָרֶץ וַיֵּתֶן לָהֶם אֲבִיהֶם נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם:
ויָחִי אִיּוֹב אַחֲרֵי־זֹאת מֵאָה וָאַרְבָּעִים שָׁנָה וַיֵּרָאֵה

שִׁיר הַנְּשִׁירִים

הַסֵּתוֹ עָבַר הַגָּשָׁם חֲלָף הַלֵּךְ לוֹ: בהַנִּצָּנִים נִרְאָו
בָּאָרֶץ עֵת הַזְמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמָע בָּאֲרָצָנוּ:
בהַתְּאֵנָה חֲנֻטָּה פִּגְיָה וְהַגִּפְנִים סִמָּדָר גִּתָּנוּ רִית
קוֹמִי לָךְ רַעֲיָתִי יָפְתִי וְלִכִּי־לָךְ: גיּוֹנָתִי בְּחֻגֵי הַסֵּלַע
בְּסֶתֶר הַמְּדַרְגָּה הָרְאִינוּ אֶת־מַרְאֵיךְ הַשְׁמִיעֵנִי אֶת־
קוֹלְךָ כִּי־קוֹלְךָ עָרֵב וּמַרְאֵיךְ נֶאֱוָה: דאֲחֻזּוֹ־לָנוּ
שְׁעָלִים שְׁעָלִים קִטְנִים מִתְּפִלִּים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ
סִמָּדָר: הדוֹדִי לִי וְאֲנִי לוֹ הִרְעָה בְּשׁוֹשָׁנִים: ועַד
שִׁפּוֹת הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים סָבִי דְמַה־לָּךְ דוֹדִי לַצִּבִּי
אוֹ לַעֲפָר הָאֵילִים עַל־תְּרִי בְּתָר:

זעַל־מִשְׁכְּבִי בַלִּילוֹת בִּקְשָׁתִי אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי
בִּקְשָׁתִיו וְלֹא מִצָּאתִיו: חאֲקוֹמָה זָא וְאֶסּוּבָבָה בְּעִיר
בְּשׁוֹקִים וּבְרַחֲבוֹת אֲבִקְשָׁה אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי
בִּקְשָׁתִיו וְלֹא מִצָּאתִיו: טמִצָּאוֹנִי הַשְׁמָרִים הַסִּבְבִּים
בְּעִיר אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי רֵאִיתָם: יכִּמְעֻט שְׁעֶבְרָתִי
מֵהֶם עַד שֶׁמִּצָּאתִי אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי אֲחֻזָּתִיו וְלֹא
אֲרָפְנוּ עַד־שֶׁהִבִּיאֲתִיו אֶל־בֵּית אִמִּי וְאֶל־חֻדְר
הַיּוֹרֵתִי: יאהַשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בַּצִּבְאוֹת אוֹ
בְּאֵילוֹת הַשָּׁדָה אִם־תִּעֲרִיר וְאִם־תִּעְוֹרְרוּ אֶת־
הָאֵהָבָה עַד שֶׁתִּחַפֵּץ: יבמִי זֹאת עָלָה מִן־הַמְּדַבֵּר
כְּתִימָרוֹת עֲשֹׂן מִקְטָרֶת מֵר וּלְבוֹנָה מִכָּל אֲבָקָת
רוֹכֵל: יגהִנֵּה מִשְׁתּוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה נָשִׁים גִּבְרִים סָבִיב
לָהּ מִגִּבְרֵי יִשְׂרָאֵל: ידכֹּלֶם אֲחֻזִּי חָרֵב מִלְמָדִי מִלְחָמָה
אִישׁ חֲרָבוֹ עַל־יָרְכוֹ מִפְּתַד בַּלִּילוֹת: טואֶפְרָיוֹן עָשָׂה
לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַעֲצֵי הַלְבָנוֹן: טזעֲמוּדָיו עָשָׂה כֶּסֶף
רְפִידָתוֹ זָהָב מְרַכְּבוֹ אֲרָגָמָן תּוֹכוֹ רִצּוֹף אֵהָבָה
מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלַם: יזצָאָנָה וְרֵאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה־לּוֹ אִמּוֹ בָּיוֹם תִּתְּנֶנּוּ וּבָיוֹם
שִׁמַּחְתָּ לָבוֹ:

יחהִנֵּה יָפָה רַעֲיָתִי הִנֵּה יָפָה עֵינֶיךָ יוֹנִים מִבַּעַד
לְצִמְתְּךָ שְׁעָרְךָ כַּעֲדָר הָעֹזִים שֶׁגִּלְשׁוּ מִהָר גִּלְעָד:
יטשִׁנִּיךָ כַּעֲדָר הַקְּצוּבוֹת שֶׁעָלוּ מִן־הַרְחָצָה שֶׁכֹּלֶם
מִתְאַיְמוֹת וְשִׁכְלָה אֵין בָּהֶם: ככָּחוּט הַשָּׁנִי

אשִׁיר הַנְּשִׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה: ביִשְׁכְּנִי מִנְּשִׁיקוֹת
פִּתְיוֹ כִּי־טוֹבִים דִּדִּיךָ מִיּוֹן: גלְרִית שְׁמִינִי טוֹבִים
שְׁמִן תּוֹרֵק שְׁמִיךָ עַל־פִּן עֲלָמוֹת אֶהְבוּךָ: דמִשְׁכְּנִי
אַחֲרֶיךָ גִּירוּצָה הִבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֻדְרִי נִגְיָלָה וְנִשְׁמַחְתָּה
בָּךְ נִזְכִּירָה דִּדִּיךָ מִלִּין מִיִּשְׁרָאִים אֶהְבוּךָ: השְׁחֹזְרָה
אֲנִי וְנֶאֱוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאֶהְלִי קָדָר כִּירִיעוֹת
שְׁלֹמָה: ואֶל־תִּרְאוּנִי שְׂאֲנִי שְׁחֹרְחֶתֶת שְׁשׁוֹפְתָנִי
הַשְׁמֵשׁ בְּנִי אִמִּי גִחְרוּ־בִי שְׁמִנִי נִטְרָה אֶת־הַכְּרָמִים
כְּרָמִי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי: זהִגִּידָה לִי שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי
אֵיכָה תִרְעָה אֵיכָה תִרְבִּיץ בַּצִּהָרִים שְׁלֹמָה אֵהְיָה
כְּעֻטָּיָה עַל עֲדָרֵי חֲבָרִיךָ: חאִם־לֹא תִדְעִי לָךְ הִיפָּה
בְּנָשִׁים צָאִי־לָךְ בְּעֵקֶב־י הַצָּאֵן וְרַעֲלִי אֶת־גְּדִיָתְךָ עַל
מִשְׁכְּנוֹת הָרָעִים: טלִסְסֹתִי בְּרַכְבִּי פִרְעָה דְּמִיתִיךָ
רַעֲיָתִי: ינֶאֱוָו לְחִלִּיךָ בַּתָּרִים צוֹאֲרֶךְ בַּחֲרוּזִים:
יאתּוֹרִי זָהָב גַּעֲשֵׂה־לָךְ עִם נִקְדוֹת הַכֶּסֶף: יבעַד־
שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמִסְבּוֹ נִרְדִּי גִתָּן רִיחֹו: יגצִּרּוֹר הַמֵּר דוֹדִי
לִי בֵּין שְׁנֵי יָלִין: ידאֲשָׁפֵל הַכֶּפֶר דוֹדִי לִי בְּכָרְמִי
עֵין גְּדִי: טוהִנֵּה יָפָה רַעֲיָתִי הִנֵּה יָפָה עֵינֶיךָ יוֹנִים:
טזהִנֵּה יָפָה דוֹדִי אֶף נָשִׁים אֶף־עֲרֻשָׁנוּ רַעֲנָנָה: יזקָרוֹת
כְּתִינוֹ אֲרָזִים רַחֲטָנוּ בְּרוֹתִים:

באֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשְׁנַת הָעֵמְקִים: בכְּשׁוֹשְׁנָה
בֵּין חֲחוּתִים כֹּן רַעֲיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת: בכְּתִפוֹת בְּעַצִּי
הִפְעַר כֹּן דוֹדִי בֵּין הַבָּנִים בְּצִלּוֹ חֲמֻדָּתִי וַיִּשְׁבַּתִּי
וּפְרִיּוֹ מִתּוֹק לְחֻכִּי: גהִבִּיאֲנִי אֶל־בֵּית הַלֵּין וְדִגְלוֹ
עָלִי אֵהָבָה: דסִמְכוֹנִי בְּאִשִּׁישׁוֹת רַפְדּוֹנִי בַּתְּפוּתִים
כִּי־חֹולֶת אֵהָבָה אֲנִי: השְׁמַאלוֹ תַּחַת לְרַאשֵׁי וַיִּמְיָנוּ
תַּחבֻּקָנִי: והַשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בַּצִּבְאוֹת
אוֹ בְּאֵילוֹת הַשָּׁדָה אִם־תִּעֲרִיר וְאִם־תִּעְוֹרְרוּ אֶת־
הָאֵהָבָה עַד שֶׁתִּחַפֵּץ: זקוֹל דוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא מִדִּלְגָּ
עַל־הַהָרִים מִקְפֵּץ עַל־הַגִּבְעוֹת: חדוֹמָה דוֹדִי לַצִּבִּי
אוֹ לַעֲפָר הָאֵילִים הִנֵּה־זֶה עוֹמֵד אַחֵר כְּתִלְנוּ
מִשְׁגִּילִת מִן־הַחֲלָנוֹת מִצִּיץ מִן־הַתְּרָפִים: טעָנָה דוֹדִי
וְאָמַר לִי קוֹמִי לָךְ רַעֲיָתִי יָפְתִי וְלִכִּי־לָךְ: יכִּי־הִנֵּה

שפֿתוֹתַיִךְ וּמִדְבָּרְךָ נִאֲמָה כִּפְלַח הָרִמּוֹן רִקְתָּךְ מִבַּעַד
 לְצִמְתָּךְ: ¹ כִּמְגַדֵּל דָּוִיד צִוְּאָרְךָ בְּגוֹי לְתַלְפִּיּוֹת אֵלֶּה
 הַמָּגֵן תָּלוּי עָלָיו כָּל שְׁלֵטֵי הַגְּבָרִים: ² שְׁגִי שְׁעִיךָ
 כְּשִׁגִּי עֶפְרַיִם תְּאֹמַמִּי צְבִיָּה הַרְוֵעִים בְּשׁוֹשְׁנִים: ³ עַד
 שְׁיִפּוֹת הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים אֵלֶיךָ לִי אֶל־הָרַחֲמֹר
 וְאֶל־גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה: ⁴ כִּלְךָ יָפֶה רַעֲיָתִי וַיּוֹם אֵין בְּךָ:
⁵ אֲתָי מִלְּבָנוֹן כֹּלֶה אֲתָי מִלְּבָנוֹן תְּבֹאִי תִשְׁוֹרִי |
 מִרְאֵשׁ אֲמָנָה מִרְאֵשׁ שְׁנִיר וְחֶרְמוֹן מִמִּעְנוֹת אֲרִיֹּת
 מִהַרְרֵי גְמָרִים: ⁶ לִבְבְּתָנִי אֲחֹתִי כֹלֶה לִבְבְּתָנִי בֶּאֱחָד
 בְּאַחַת מַעֲיִינֶיךָ בְּאַחַד עֵנֶק מִצִּוְרֵינֶיךָ: ⁷ מֶה־יָּפֹו דִלְיֶיךָ
 אֲחֹתִי כֹלֶה מֶה־טָבוֹ דִלְיֶיךָ מִיָּין וְרִיחַ שְׁמָנֶיךָ מִכָּל־
 בְּשָׂמִים: ⁸ נִפְתַּת תִּטְפְּנָה שְׁפֹתוֹתֶיךָ כֹּלֶה דְּבֶשׁ וְחֵלֶב
 תִּתַּחַת לְשׁוֹנֶיךָ וְרִיחַ שְׁלֹמֹתֶיךָ כָּרִיחַ לְבָנוֹן: ⁹ גִּלְגֹּל נַעֲוִל
 אֲחֹתִי כֹלֶה גִל נַעֲוִל מַעֲיֵן חֲתוּם: ¹⁰ שְׁלַחֲיֶיךָ פְּרָדִס
 רִמּוֹנִים עִם פָּרִי מְגָדִים כְּפָרִים עִם־נֶרְדִּים: ¹¹ גִּרְדֵּךְ |
 וְכֶרֶם קִנְיָה וְקִנְמֹן עִם כָּל־עֲצֵי לְבוֹנָה מֵר וְאֶהְלוֹת
 עִם כָּל־רֵאשֵׁי בְשָׂמִים: ¹² מַעֲיֵן גִּבִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים
 וְנִזְלִים מִן־לְבָנוֹן: ¹³ עֲוֹרִי צָפוֹן וּבֹאִי תִימָן הַפִּיחִי
 גִּבִּי יִזְלוּ בְשָׁמֶיךָ יָבֹא דֹדִי לִגְלוֹ וַיֹּאכֵל פָּרִי מְגָדִיו:

ה ¹ בָּאתִי לִגְנוֹ אֲחֹתִי כֹלֶה אֲרִיתִי מִזִּירֵי עִם־בְּשָׁמִי
 אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם־דְּבִשֵׁי שְׁתִּיתִי יִיגִי עִם־חֲלָבִי אֲכָלוּ
 רַעִים שְׁתוּ וְשָׁכְרוּ דֹדָיִם: ² אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עָר
 קוֹל | דֹּדִי דוֹפֵק פֶּתַח־יָדַי אֲחֹתִי רַעֲיָתִי יוֹנָתִי
 תִּמְתִּי שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא־טֵל קוֹצוֹתִי רְסִיסִי לִיָּלָה:
³ פִּשְׁטִּיתִי אֶת־כֶּתְנֵי אֵיכָכָה אֶלְבָּשְׁנָה רִתְצָתִי אֶת־
 רַגְלִי אֵיכָכָה אֶטְנַפֵּם: ⁴ דֹּדִי שְׁלַח יָדוֹ מִן־הַחֹר וּמַעֲי
 הָמוּ עָלָיו: ⁵ קָמָתִי אֲנִי לִפְתַּח לְדֹדִי וְיָדִי נִטְפֹּר־מֹר
 וְאַצְבָּעֹתַי מֹר עֹבֵר עַל כַּפּוֹת הַמִּנְעוּל: ⁶ פֶּתַח־תִּתִּי אֲנִי
 לְדֹדִי וְדֹדִי חֲמֵק עֹבֵר נִפְשִׁי יִצְאָה בְּדַבְּרוֹ
 בְּקִשְׁתִּיהוּ וְלֹא מִצְאָתִיהוּ קָרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי:
⁷ מִצְאָנִי הַשְׁמָרִים הַסֹּבְבִים בְּעִיר הַכּוֹנִי פִּצְעוֹנִי
 נִשְׂאוּ אֶת־רִדְדִי מִעָלַי שְׁמָרִי הַחֲמוֹת: ⁸ הַשְּׁבַעֲתִי
 אֲתָכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם אִם־תִּמְצְאוּ אֶת־דֹּדִי מֶה־
 תִּגִּידוּ לוֹ שְׁחֻלַּת אֶהְבֶּה אֲנִי: ⁹ מֶה־דֹּדְךָ מִדֹּד
 הַיָּפֶה בְּנָשִׁים מֶה־דֹּדְךָ מִדֹּד שְׁכָכָה הַשְּׁבַעֲתָנוּ:
¹⁰ דֹּדִי צַח וְאִדּוֹם דָּגוּל מִרְבֶּבֶה: ¹¹ רֹאשׁוֹ כֶּתֶם כֹּז
 קוֹצוֹתָיו תִּלְתָּלִים שְׁחָרוֹת כְּעוֹרֵב: ¹² עֵינָיו כִּיּוֹנִים
 עַל־אִפְיקוֹ מַיִם רַחְצוֹת בְּחֵלֶב יִשְׁבּוֹת עַל־מִלְּאָת:

¹³ לְחִירָו כְּעֹרֹגַת הַבָּשָׂם מִגְדָּלוֹת מְרַקְחִים שְׁפֹתוֹתָיו
 שׁוֹשְׁנִים נִטְפּוֹת מֹר עֹבֵר: ¹⁴ יָדָיו גְּלִילִי זָהָב
 מִמְּלָאִים בַּתְּרָשִׁישׁ מַעֲיֵן עֲשֵׂת שֹׁן מַעֲלָפֶת
 סְפִירִים: ¹⁵ שׁוֹקִיו עֲמוּדֵי נֶשֶׁשׁ מִיִּסְדִּים עַל־אֲדָנֶי־כּוֹז
 מִרְאֵהוּ כִּלְבָנוֹן בְּחֹר כְּאַרְזִים: ¹⁶ חִפּוֹ מִמַּתְקִים וְכָלוּ
 מִחֲמָדִים זֶה דֹדִי וְזֶה רַעֲיָתִי בְנוֹת יְרוּשָׁלַם:

ו ¹ אֲנָה הִלַּךְ דֹּדְךָ הַיָּפֶה בְּנָשִׁים אֲנָה פָּנָה דֹדְךָ
 וּנְבַקְשֶׁנוּ עִמָּךְ: ² דֹּדִי גֵרָד לִגְלוֹ לַעֲרָגוֹת הַבָּשָׂם
 לַרְעוֹת בְּגָבִים וְלִלְקֹט שׁוֹשְׁנִים: ³ אֲנִי לְדֹדִי וְדֹדִי
 לִי הָרָעָה בְּשׁוֹשְׁנִים: ⁴ יָפֶה אֲתָ רַעֲיָתִי כְּתִרְצָה נִאֲמָה
 כִּירוּשָׁלַם אֵימָה כְּנִדְגָלוֹת: ⁵ הִסְכִּי עֵינֶיךָ מִגְּדִי
 נִשְׁהֵם הָרְהִיבִנִי שְׁעָרְךָ כְּעֶדֶר הָעֲזִים שְׁגָלְשׁוּ מִן־
 הַגִּלְעָד: ⁶ שְׁנִיךָ כְּעֶדֶר הָרִחְלִים שְׁעָלוּ מִן־הַרְחֻצָּה
 שְׁפָלָם מִתְּאִימוֹת וְשִׁכְלָה אֵין בָּהֶם: ⁷ כִּפְלַח הָרִמּוֹן
 רִקְתָּךְ מִבַּעַד לְצִמְתָּךְ: ⁸ שְׁנָשִׁים הִמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמָנִים
 פִּילָגָשִׁים וְעֵלְמוֹת אֵין מִסְפָּר: ⁹ אֲחֹתִי הִיא יוֹנָתִי
 תִּמְתִּי אֲחֹתִי הִיא לֵאמָּה בָּרָה הִיא לְיוֹלֶדְתָּה רֹאיוֹהָ
 בְּנוֹת וַיִּשְׁרֹוּהָ מְלָכוֹת וּפִילָגָשִׁים וַיַּהֲלִלוּהָ: ¹⁰ מִי־
 זֹאת הַנְּשָׁקָה כְּמוֹ־שֹׁמֵר יָפֶה כִּלְבָּנָה בָּרָה כְּחָמָה
 אֵימָה כְּנִדְגָלוֹת: ¹¹ אֶל־גִּנַּת אֲגוֹז יִרְדְּתִי לִרְאוֹת בְּאֲבִי
 הַגִּמְל לִרְאוֹת הַפֶּרֶתָה הַגָּפֹן הַנָּצוּ הַרְמָנִים: ¹² לֹא
 יִלְעָתִי נִפְשִׁי שְׁמִתָּנִי מִרְכָּבוֹת עַמִּי גָדִיב:

ז ¹ שׁוּבִי שׁוּבִי הַשְׁוִלָמִית שׁוּבִי שׁוּבִי וְנִחְזֶה־בְּךָ
 מֶה־תִּחְזֹו בַּשְׁוִלָמִית כְּמַחֲלַת הַמִּתְנַגִּים: ² מֶה־יָּפֹו
 כְּעָמִיךָ בְּנִעְלִים בַּת־נְדִיב חֲמוּקֵי יִרְכִיךָ כְּמוֹ חֲלָאִים
 מַעֲשֵׂה יָדֵי אָמוֹן: ³ שְׂרָרְךָ אֲגֹן הַסֹּהַר אֶל־יִחְסֹר הַמָּזֶג
 בְּטָנְךָ עֲרֻמַּת חֲטִים סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים: ⁴ שְׁגִי שְׁעִיךָ
 כְּשִׁגִּי עֶפְרַיִם תְּאֹמַמִּי צְבִיָּה: ⁵ צִוְּאָרְךָ כִּמְגַדֵּל הַשֹּׁן
 עֵינֶיךָ בְּרִכּוֹת בְּחֻשְׁבּוֹן עַל־שִׁעָר בַּת־רָבִים אֲפֹךְ
 כִּמְגַדֵּל הַלְּבָנוֹן צוּפָה פָּנֵי דְמִשְׁקָה: ⁶ רֹאשְׁךָ עָלֶיךָ
 כְּכֶרֶם לְדֹלֶת רֹאשְׁךָ כְּאַרְגָּמֹן מִלֵּךְ אֶסּוּר בְּרֶהֱטִים:
⁷ מֶה־יָּפִית וּמֶה־נִּעְמָת אֶהְבֶּה בַּת־עֲנוּגִים: ⁸ זֹאת
 קוֹמָתְךָ דְּמָתָה לְתִמָּר וְשְׁעִיךָ לֹא־שְׁפָלוֹת: ⁹ אֲמַרְתִּי
 אֶעֱלֶה בַּתִּמָּר אֲחֻזָּה בְּסִסְגָּיו וַיְהִי־גֹא שְׁדִיךָ
 כְּאֶשְׁפָּלוֹת הַגָּפֹן וְרִיחַ אֲפֹךְ כַּתְּפוּחִים: ¹⁰ וְחִכְךָ כִּיּוֹן
 הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדֹדִי לְמִישְׁרִים דּוֹבֵב שְׁפָתִי יִשְׁנִים:
¹¹ אֲנִי לְדֹדִי וְעָלִי תִשְׁוֹקָתוֹ: ¹² לִכְהָ דֹדִי נִצָּא הַשְׁדָּה

נְלִינָה בַּכִּפְּרִים: ^אוּשְׁפִימָה לְכַרְמִים נִרְאָה אִם-
פָּרְחָה הַגָּפֶן פֶּתַח הַסִּמְלֵךְ הַנָּצוּ הַרְמוּגִים שָׁם אֶתֶן
אֶת-דְּדֵי לָךְ: ^בהַדּוֹדָאִים גִּתְנוּ-רִית וְעַל-פֶּתְחֵינוּ כָּל-
מִגְדִּים חֲדָשִׁים גַּם-יִשְׁגִּים דּוֹדֵי צִפְנָתִי לָךְ:

^גאִם יִתְגַּדֵּךְ כָּאֵחַ לִי יוֹנָה שְׂדֵי אֹמִי אֲמַצְאֶךָ בַּחוּץ
אֲשַׁקֶּךָ גַּם לֹא-יָבוֹז לִי: ^דאֲנִי־הֶגְדָּךְ אֲבִיאֶךָ אֶל-בֵּית
אֹמִי תִלְמָדְנִי אֲשַׁקֶּךָ מִיָּיִן הָרֶקֶת מַעֲסִים רַמְנִי:
^השְׂמַאלֹךְ תַּחַת רֹאשִׁי וַיִּמְיָנוּ תַּחֲבָקְנִי: ^והַשְּׁבַעֲתִי
אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם מִה־תַּעֲרִירוּ וּמִה־תַּעֲרִירוּ אֶת-
הָאֵהָבָה עַד שְׁתַּחֲפֹץ: ^זאִם זֹאת עָלָה מִן-הַמִּדְבָּר
מִתַּרְפָּקָת עַל-דּוֹדָהּ תַּחַת הַתְּפוֹת עוֹרֶרְתִּיהָ שָׁמָּה
חִבְּלָתָהּ אִמָּה שָׁמָּה חִבְּלָה יִלְדָתָהּ: ^חוְשִׁימְנִי כַחוֹתָם
עַל-לִבִּי כַחוֹתָם עַל-זְרוּעָה כִּי-עֲנָה כַמּוֹת אֵהָבָה

מגלת רות

^אוַיְהִי בִימֵי שָׁפֹט הַשְּׁפֹטִים וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ וַיֵּלֶךְ
אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה לְגוֹר בְּשָׂדֵי מוֹאָב הוּא
וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו: ^בוְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם
אִשְׁתּוֹ נַעֲמִי וְשֵׁם שְׁנֵי-בָנָיו | מַחְלֹון וְכִלְיוֹן
אֶפְרָתִים מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי-מוֹאָב
וַיַּהֲיוּ-שָׁם: ^גוַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נַעֲמִי וַתִּשְׁאָר הִיא
וּשְׁנֵי בָנֶיהָ: ^דוַיִּשָּׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מֵאֲבֹתָיו שָׁם הָאֵחָת
עָרְפָּה וְשֵׁם הַשְּׁנִית רות וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כַּעֲשֹׂר שָׁנִים:
^הוַיָּמָתוּ גַם-שְׁנֵיהֶם מַחְלֹון וְכִלְיוֹן וַתִּשְׁאָר הָאִשָּׁה
מִשְׁנֵי יְלָדֶיהָ וּמֵאִישָׁהּ: ^ווַתָּקָם הִיא וְכִלְתִּיהָ וַתָּשֻׁב
מִשְׂדֵּי מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה בְּשָׂדֶה מוֹאָב כִּי-פָקֵד י-הוָה
אֶת-עַמּוֹ לָתֵת לָהֶם לֶחֶם: ^זוַתָּצֵא מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
הָיְתָה-שָׁמָּה וּשְׁתֵּי כִלְתֵּיהָ עִמָּה וַתֵּלְכֶנָּה בְּדֶרֶךְ
לְשׁוֹב אֶל-אֶרֶץ יְהוּדָה: ^חוַתֹּאמֶר נַעֲמִי לְשְׁתֵּי
כִלְתֵּיהָ לָכֶנָּה שׁוֹבָנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּה יַעֲשֵׂ י-הוָה
עִמָּכֶם חֹסֵד כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם עִם-הַמֵּתִים וְעִמָּדִי:
^טיָתֵן י-הוָה לָכֶם וּמַצְאֵן מִנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה
וַתִּשָּׁק לָהֶן וַתִּשְׁאֲנָה קוֹלָן וַתִּבְכִּינָה: ^יוַתֹּאמְרָנָה-לָּהּ
כִּי-אֵתָךְ נָשׁוּב לְעַמָּךְ: ^{יא}וַתֹּאמֶר נַעֲמִי שׁוֹבָנָה בְּנֹתִי
לָמָּה תֵּלְכֶנָּה עִמִּי הַעוֹד-לִי בָנִים בְּמַעֲשֵׂי וְהָיוּ לָכֶם
לְאִנָּשִׁים: ^{יב}שׁוֹבָנָה בְּנֹתִי לָכֵן כִּי זָקְנָתִי מֵהַיּוֹת לְאִישׁ
כִּי אִמְרָתִי יִשְׁ-לִי תִקְוָה גַּם הָיִיתִי הַלֵּילָה לְאִישׁ וְגַם
יִלְדָתִי בָנִים: ^{יג}הֲלָהֶן | תִּשְׁבְּרָנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ

קָשָׁה כַּשְׂאוֹל קִנְיָה רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפִּי אֲשֵׁר שְׁלֵהֲבָתֶיהָ:
^{יד}מִים רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לִכְבוֹת אֶת-הָאֵהָבָה וְנִהְרֹת
לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם-יִתֵּן אִישׁ אֶת-כָּל-הָיוֹן בֵּיתוֹ
בָּאֵהָבָה בּוֹז יָבוֹזוּ לוֹ: ^{טו}אֲחוֹת לָנוּ קִטְנָה וְשָׂדִים אֵין
לָהּ מִה־נַּעֲשֶׂה לְאַחֲתָנוּ בַּיּוֹם שִׁידְבַּר-בָּהּ: ^{טז}אִם-
חוֹמָה הִיא גִבְיָה עָלֶיהָ טִירַת כֶּסֶף וְאִם-דָּלַת הִיא
נָצוּר עָלֶיהָ לוֹחַ אֶרֶץ: ^{יז}אֲנִי חוֹמָה וְשָׂדֵי כַּמִּגְדָּלוֹת אֲז
הָיִיתִי בְּעֵינָיו כְּמוֹצֵאת שָׁלוֹם: ^{יח}כֶּרֶם הִיא לְשִׁלְמָה
בְּבַעַל הַמֶּזֶן נָתַן אֶת-הַכֶּרֶם לַנְּטָרִים אִישׁ יָבֹא בַּכְּרִי
אֵלָּה כֶּסֶף: ^{יט}כֶּרֶםִּי שְׁלִי לִפְנֵי הָאֵלֶּף לָךְ שְׁלֹמָה
וּמֵאֲתָיִם לַנְּטָרִים אֶת-כְּרִי: ^כהַיּוֹשֶׁבֶת בַּגִּנִּים
חֲבֵרִים מְקֻשְׁבִּים לְקוֹלֶךָ הַשְּׁמִיעֵנִי: ^{כא}כֶּרֶח | דּוֹדִי
וְדָמָה-לָךְ לְצָבִי אֲוֹ לְעַפָּר הָאֵילִים עַל הָרִי בְּשָׁמִים:

הֲלָהֶן תַּעֲנָנָה לְבִלְתִּי הָיוֹת לְאִישׁ אֵל בְּנֹתִי כִּי-מֵר-
לִי מֵאֵל מִכֶּם כִּי-יִצְאָה בִּי יַד-יְ-הוָה: ^{כב}וַתִּשְׁנָה קוֹלָן
וַתִּבְכִּינָה עוֹד וַתִּשָּׁק עָרְפָּה לַחֲמוֹתֶיהָ וְרוֹת גְּבָקָה
בָּהּ: ^{כג}וַתֹּאמֶר הִנֵּה שָׁבָה יְבָמָתָךְ אֶל-עַמָּהּ וְאֶל-
א-לֶהֶיָּה שׁוֹבִי אַחֲרִי יְבָמָתָךְ: ^{כד}וַתֹּאמֶר רות אֶל-
תַּפְגַּעִי-בִּי לְעִזְבֶּךָ לְשׁוֹב מֵאֲחֵרֶיךָ כִּי אֶל-אֲשֶׁר
תֵּלְכִי אֵלָּךְ וּבְאֲשֶׁר תֵּלְיִנִי אֵלָיון עִמָּךְ עַמִּי וְא-לֶהֶיךָ
א-לֶהֱי: ^{כה}בְּאֲשֶׁר תִּמּוֹתִי אֲמוֹת וְשֵׁם אֶקְבֹּר כֹּה יַעֲשֶׂה
י-הוָה לִי וְכֹה יוֹסִיף כִּי הַמּוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֶךָ:
^{כו}וַתֵּרָא כִּי-מִתְאַמָּצָת הִיא לָלֶכֶת אִתָּהּ וַתַּחֲדֵל לְדַבֵּר
אֵלֶיהָ: ^{כז}וַתֵּלְכֶנָּה שְׁתֵּיהֶם עַד-בּוֹאֲנָה בֵּית לֶחֶם וַיְהִי
כְּבּוֹאֲנָה בֵּית לֶחֶם וַתִּהְיֶה כָּל-הָעִיר עָלֶיהֶן וַתֹּאמְרָנָה
הַזֹּאת נַעֲמִי: ^{כח}וַתֹּאמֶר אֵלֶיהֶן אֶל-תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמִי
קָרָאנִי לִי מִרְאָ כִּי-הִמָּר ש-דִּי לִי מָאֵד: ^{כט}אֲנִי מִלֵּאָה
הִלְכָתִי וְרִיקָם הָשִׁיבֵנִי י-הוָה לָמָּה תִּקְרָאנָה לִי
נַעֲמִי וַי-הוּהָ עֲנָה בִּי וְש-דִּי תִרַע לִי: ^לוַתָּשֻׁב נַעֲמִי
וְרוֹת הַמוֹאָבִיָּה כִלְתָּהּ עִמָּה הַשְּׁבָה מִשְׂדֵּי מוֹאָב
וְהָמָּה בָּאוּ בֵּית לֶחֶם בַּתְּחִלָּתָהּ קָצִיר שְׁעָרִים:

הלכות שנגנות פרק ה

ה,א הבא על ערוה אחת ביאות הרבה, בהעלם אחד אף על פי שהיה בין בעילה ובעילה ימים הרבה, הואיל ולא נודע לו בנתיים וחרי הוא גוף אחד, חרי הכל שנגנה אחת, ואינו חייב אלא חטאת אחת. אבל אם שנג בה, ואחר כך נודע לו, וחזר ושנג בה עצמה, ובעלה חייב על כל בעילה ובעילה: שהדיעות, מחלקות השנגנות.

ה,ב הבא על הערוה ביאות הרבה, בעלם אחד, וזו הנבעלת היתה לה ידיעה בין כל ביאה וביאה, שנמצאו הביאות אצלה בהעלמות הרבה הוא מביא חטאת אחת, והיא מביאה על כל ביאה וביאה; היו לו הוא ידיעות בנתיים, והוא בהעלם אחד הוא מביא חטאת הרבה, והיא חטאת אחת.

ה,ג הבא על עריות הרבה, בהעלם אחד אף על פי שכלן משם אחד הואיל והן גופין מחלקין, חייב על כל אחת ואחת. ביצד: חרי שבעל חמש נשיו נדות, או שבא על חמש אחיותיו, או חמש בנותיו, בעלם אחד חייב על כל גוף וגוף. ה,ד מבאן אתה למד שזה שאמרו חכמים, הבא על הזכור והביא זכור עליו, בהעלם אחד חייב חטאת אחת: בשחיה אותו הזכור עצמו. אבל אם היה זכור אחר בין שבא על שניהם, בין שבא על זה והביא זה עליו חייב על כל גוף וגוף; והוא הדין בבא על הבהמה, והביא בהמה עליו. ה,ה האשה שהביאה עליה בהמות הרבה, בעלם אחד חייבת חטאת על כל בהמה ובהמה: שהרי גופין מחלקין, וחרי זו כמי שנבעלה לאנשים הרבה בעלם אחד שהיא חייבת חטאת, על כל איש ואיש.

ה,ו האשה שהלך בעלה למדינת הים, ושמועה שמת או באו עדים שמת, ונשאת בין על פי עצמה בין על פי בית דין, ונודע שבעלה קיים חייבת קרבן אחד; ואם נשאת לאנשים הרבה,

או זנת עם אנשים הרבה חייבת חטאת על כל איש ואיש: מפני שהן גופין מחלקין, ואף על פי שהכל בשנגנה אחת.

ה,ז הבא על הנדה בשנגנה, וטהרה מנדתה וטבילה, וחזרה וראת נדה, ובא עליה פעם שניה באותה שנגנה עצמה חייב על כל פעם ופעם, אף על פי שהוא בהעלם אחד והיא גוף אחד: שזמן נדות זה חוץ מזמן נדות השני, וחרי הן בשתי נשים נדות.

ה,ח הבא על אשתו שלא בשעת וסתה, וראת דם בעת התשמיש חרי אלו פטורין מקרבן חטאת, מפני שזה באנוס הוא ואינו שוגג: שהשוגג, היה לו לבדק ולדקדק, ואלו בדק יפה יפה ודקדק בשאלות, לא היה בא לידי שנגנה; ולפי שלא טרח בדרישה וחקירה ואחר כך יעשה, צריך בפרת. אבל זה, מה היה לו לעשות חרי טהורה היתה, ושללא בשעת וסתה בעל: אין זה אלא אנס.

ה,ט לפיכך בין שנמצא דם על עד שלה, בין שנמצא על עד שלו פטורין. אבל אם עבר, ובא עליה סמוך לוסתה, ודמה שיבעל ויפרש קדם שתראה דם, וראת בשעת התשמיש חייבין בקרבן, שזו שנגנה היא.

ה,י לפיכך אם נמצא דם על עד שלו שניהם טמאים, וחייבין בקרבן; נמצא על עד שלה אם קנחה עצמה מיד כשפרש הבעל, ולא שחת שניהם טמאים, וחייבין בקרבן. ואם שחת כדי שתושיט ידה לתחת חבר, או לתחת חפסת, ותטל עד לבדק בו, ואחר כך קנחה עצמה שניהם טמאים בספק, ופטורין מקרבן; ואם שחת כדי שתירד מן המטה, ותדיח את פניה, ואחר כך קנחה עצמה, ונמצא דם בעלה טהור. היא מי שעבר ובעל סמוך לוסתה, על דעת שתקדם ביאתו לראית הדם, וחרגישא האשה שנטמאת בשעת תשמיש, ואמרה לו נטמאתי חרי זה לא יפרש בשחוא מתקשה, כמו

שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכֹת אִסּוּרֵי בִיָּאָה. וְאִם לֹא יָדַע
שְׂאִסּוּר לְפָרֵשׁ מִיָּד, וּפָרֵשׁ כִּשְׁהוּא מִתְקַשֶּׁה חַיִּב
שְׁתֵּי חֲטָאוֹת: אַחַת עַל כְּנִיסָתוֹ, שְׁחָרִי בָעַל נָדָה;
וְאַחַת עַל יִצְיָאתוֹ, שִׁיִּצְיָאתוֹ הִנִּיחַ לוֹ כְּבִיָּאתוֹ.
הַיֵּב בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁידַע שְׂאִסּוּר
לְבַעַל בְּשַׁעַת הַוָּסֶת, וְדָמָה שֶׁתְּקוּדָם בְּעִילָתוֹ
לְרֵאִיתָהּ, וְלֹא יָדַע שְׂאִסּוּר לְפָרֵשׁ מִיָּד שֶׁנִּמְצָאוּ
לוֹ שְׁנֵי הַעֲלָמוֹת בְּשְׁתֵּי הַבְּעִילוֹת; אָבֵל אִם לֹא
יָדַע שְׂאִסּוּר לְבַעַל בְּשַׁעַת הַוָּסֶת, וְלֹא יָדַע
שְׂאִסּוּר לְפָרֵשׁ מִיָּד מִן הַטְּמֵאָה אַף עַל פִּי שֶׁפָּרֵשׁ
מִיָּד וְהוּא מִתְקַשֶּׁה, אֵינּוּ חַיִּב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת:
מִפְּנֵי שֶׁכְּנִיסָתוֹ וִיצְיָאתוֹ, שָׁחַן בְּשְׁתֵּי הַבְּעִילוֹת,
בְּשִׁגְגָה אַחַת הֵן, וּבְהֶעֱלָם אֶחָד עָשָׂה הַכֹּל.
הַיֵּג וְהוּא חֲדִין בְּשֹׂאֵר עֲרִירֹת, שְׂאִם שָׁגָג וּבֹא
עַל הָעֶרְוָה עַל דַּעַת שְׁחִיא מִתְרַת, וְנֹדַע לוֹ
שְׁחִיא עֶרְוָה, וְהוּא בְּתוֹךְ הַתְשָׁמִישׁ לֹא יִפְרֹשׁ
מִיָּד, שִׁיִּצְיָאתוֹ הִנִּיחַ כְּבִיָּאתוֹ; וְאִם לֹא יָדַע
שְׂאִסּוּר לְפָרֵשׁ מִיָּד, וּפָרֵשׁ וְהוּא מִתְקַשֶּׁה מִיָּד
אֵינּוּ חַיִּב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת, שֶׁהַכֹּל שִׁגְגָה אַחַת
הִיא.

הַלְכֹת שִׁגְגֹת פֶּרֶק ו

וְאִי דִין שִׁגְגַת הַמֵּאֲכִלוֹת, כְּדִין שִׁגְגַת הַבְּעִילוֹת;
לְפִיכָךְ אִם אָכַל אֲכִילוֹת הָרֵבָה מִשֵּׁם אֶחָד,
בְּהֶעֱלָם אֶחָד אַף עַל פִּי שִׁישׁ בִּינִיחֹן יָמִים רַבִּים,
אֵינּוּ חַיִּב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת. פִּיֶּצֶד: אָבֵל חֵלֶב
חַיִּים, וְאָבֵל חֵלֶב לְמַחֵר, וְחֵלֶב לְמַחֵר, בְּהֶעֱלָם
אֶחָד אַף עַל פִּי שָׁחַן בְּשִׁלּוּשָׁה תְּמַחֲוִיין, אֵינּוּ
חַיִּב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת. אָבֵל אִם אָכַל בְּזִית חֵלֶב,
וְנֹדַע לוֹ, וְחָזַר וְאָכַל בְּזִית חֵלֶב, וְנֹדַע לוֹ חַיִּב
עַל כָּל אֲכִילָה וְאֲכִילָה: שְׁחִידִיעוֹת, מִחֻלְקוֹת
הַשִּׁגְגֹת.

וְכִי אָכַל כֹּחֲצֵי זֵית חֵלֶב, וְחָזַר וְאָכַל כֹּחֲצֵי זֵית
חֵלֶב, בְּהֶעֱלָם אֶחָד אַף עַל פִּי שָׁחַן שְׁנֵי תְּמַחֲוִיין,
וְאִם עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק בִּינִיחֹן חָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין,
וּמִבִּיא חֲטָאת: שְׂאִין תְּמַחֲוִיין מִחֻלְקִין. וְהוּא

שֶׁלֹא יִשְׁחָה בִּינִיחֹן יֵתֶר מִכִּדֵּי אֲכִילַת שִׁלּוּשׁ
בִּיָּצִים, כִּמּוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכֹת מֵאֲכִלוֹת
אִסּוּרוֹת: שְׂכֵשֶׁם שְׂמִצְטָרֵף הַשְּׁעוּר לְמִזִּיד
לְמַלְקוֹת, כִּךְ מִצְטָרֵף לְשׁוֹגֵג לְקָרְבָן.

וְגַם אָכַל נֹתֵר מִחֲמִשָּׁה זִבְחִים, בְּזִית מִכָּל זֶבַח,
בְּהֶעֱלָם אֶחָד אַף עַל פִּי שֶׁאָכַלָן בְּחֲמִשָּׁה
תְּמַחֲוִיין, אֵינּוּ חַיִּב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת: שְׂכֵלָן שֵׁם
אֶחָד הֵן, וְהַתְּמַחֲוִיין אֵינָן מִחֻלְקִין; וְגִפְּי הַזִּבְחִים
אֵינָן מִחֻלְקִין שֶׁאֶחָד הָאוֹכֵל בְּשֹׂר מִזִּבְחִים רַבִּים,
אוּ מִזֶּבֶח אֶחָד. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט חֲמִשָּׁה זִבְחִים בַּחוּץ,
בְּעֶלֶם אֶחָד אֵינּוּ חַיִּב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת: לְמָה זֶה
דּוּמָה, לְמִשְׁתַּחֲוֶה לְחֵמֶשׁ צוּרוֹת בְּעֶלֶם אֶחָד.
חֲקִיז דָּם לְבִהְמוֹתוֹ, וְקָבְלוֹ בְּשְׁנֵי פִּוסוֹת, וּשְׁתִּין
בְּעֶלֶם אֶחָד אֵינּוּ מִבִּיא אֲלֵא חֲטָאת אַחַת.

וְדִי הָאוֹכֵל מֵאֲכִלוֹת הָרֵבָה, מִשְׁמוֹת הָרֵבָה,
בְּעֶלֶם אֶחָד חַיִּב עַל כָּל שֵׁם וְשֵׁם. פִּיֶּצֶד: כִּגּוּן
שֶׁאָכַל חֵלֶב וְדָם וְנֹתֵר וּפְגוּל, בְּזִית מִכָּל אֶחָד
וְאֶחָד, בְּהֶעֱלָם אֶחָד מִבִּיא אַרְבַּע חֲטָאוֹת; וְכֵן
כָּל פִּיּוּצָא בְּאֵלּוּ.

וְהַיֵּג וְכֵן הָאוֹכֵל בְּזִית אֶחָד, שְׁנֵתְקַבְּצוּ בּוֹ שְׁמוֹת
הָרֵבָה, בְּהֶעֱלָם אֶחָד אִם נִתְקַבְּצוּ בְּאִסּוּר מוֹסִיף,
אוּ בְּאִסּוּר כּוֹלֵל, אוּ בְּאִסּוּר בֵּת אַחַת חַיִּב עַל
כָּל שֵׁם וְשֵׁם. לְפִיכָךְ הַטְּמֵא, שֶׁאָכַל בְּזִית חֵלֶב,
נֹתֵר, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מִבִּיא אַרְבַּע חֲטָאוֹת,
וְאֲשֶׁם: חֲטָאת אַחַת מִשּׁוּם טְמֵא שֶׁאָכַל קֹדֶשׁ,
וְאַחַת מִשּׁוּם אוֹכֵל חֵלֶב, וְאַחַת מִשּׁוּם אוֹכֵל
נֹתֵר; וְאַחַת מִשּׁוּם יוֹם הַכִּפּוּרִים וְהוּא שִׁיִּצְרָף
אָכַל אַחֵר עִם בְּזִית זֶה, עַד שִׁישְׁלִימוֹ לְכַפּוֹתֵבֶת.
וּמִבִּיא אֲשֶׁם וְדָאִי לְמַעִילָה, שְׁחָרִי נִהְנָה מִן
הַקֹּדֶשׁ בְּשִׁגְגָה.

וְהָאוֹכֵל וְהַשּׁוֹתֵה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, בְּעֶלֶם אֶחָד
אֵינּוּ חַיִּב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת: אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה,
אַחַת הִיא. הָעוֹשֶׂה מְלֶאכֶה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁחָל
לְהִיזֹת בַּשַּׁבָּת חַיִּב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, מִפְּנֵי שָׁחַן שְׁנֵי
אִסּוּרִין הַבָּאִין בְּאֶחָד.

וְזִי אָבֵל כֹּחֲצֵי זֵית חֵלֶב, וְכִחֲצֵי זֵית דָּם, בְּהֶעֱלָם

אֶחָד אֵינוֹ חַיֵּב קֶרְבֵּן: כָּשֶׁם שֶׁאֵין הָאִסּוּרִין מִצְטָרְפִין לְמִלְקוֹת, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוּ בְּהִלְבוֹת מֵאֲכָלוֹת אִסּוּרוֹת כֶּךָ אֵין מִצְטָרְפִין לְקֶרְבֵּן.

וְחָ אֲכַל בְּחֻצֵי זֵית, וְנֹדַע לוֹ, וְחָזַר וְשָׁכַח וְאֲכַל בְּחֻצֵי זֵית אַחֵר, בְּהֶעֱלֵם שְׁנֵי פָטוּר: שֶׁהָיָה נֹדַע לוֹ בְּנִתְיָם, וַיֵּשׁ יָדִיעָה לְחֻצֵי שְׁעוֹר. וְכֵן אִם כָּתַב אוֹת אַחַת בְּשֵׁבֶת בְּשֹׁגְגָה, וְנֹדַע לוֹ, וְחָזַר וְשָׁכַח וְכָתַב אוֹת שְׁנִיָּה סְמוּכָה לָּהּ, בְּעֶלֶם שְׁנֵי פָטוּר מִקֶּרְבֵּן חֲטָאֵת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

וְט וְכֵן שְׁתֵּי אֲמוֹת בְּשׁוּגָה, וְשְׁתֵּי אֲמוֹת בְּמִזְיָה, וְשְׁתֵּי אֲמוֹת בְּשׁוּגָה אִם בְּזִרְקָה, חַיֵּב: לֹא מִפְּנֵי שֶׁאֵין יָדִיעָה לְחֻצֵי שְׁעוֹר; אֲלֹא מִפְּנֵי שֶׁאֵין בִּידּוֹ לְהַחֲזִירָהּ, וּלְפִיכָּךְ לֹא הוֹעִילָה לוֹ הַיָּדִיעָה שֶׁבְּנִתְיָם. וְאִם בְּהֶעֱבָרָהּ, פָּטוּר: שִׁישׁ יָדִיעָה לְחֻצֵי שְׁעוֹר, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוּ.

וְי הָאוֹכֵל בְּזֵית חֶלֶב, וְכִזִּית חֶלֶב, בְּעֶלֶם אֶחָד, וְנֹדַע לוֹ עַל הָרֹאשׁוֹן, וְחָזַר וְנֹדַע לוֹ עַל הַשְּׁנִי מִבֵּיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת: שֶׁהִיָּדִיעוֹת מִחֻלְקוֹת, וְאִם עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא הִפְרִישׁ הַקֶּרְבֵּן. אֲבָל אִם נֹדַע לוֹ עַל שְׁנֵיהֶן בְּאֶחָד, מִבֵּיא חֲטָאֵת אַחַת. וְכֵן יֵרָאֶה לִּי שֶׁהוּא חֲדִין, בְּבָעִילוֹת.

וְיֹא אֲכַל בְּזֵית וּמִחֻצָּה בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, וְנֹדַע לוֹ עַל בְּזֵית, וְחָזַר וְאֲכַל חֻצֵי זֵית, בְּהֶעֱלֵמוֹ שְׁלֹשֵׁי אֵינוֹ חַיֵּב אֲלֹא חֲטָאֵת אַחַת: שֶׁאֵין חֻצֵי זֵית הָאֲחֵרוֹן מִצְטָרֵף לְרֹאשׁוֹן, אִם עַל פִּי שֶׁהוּא בְּהֶעֱלֵמוֹ שְׁחָרִי נֹדַע לוֹ עַל מִקְצַת הָעֵלְמָה רֹאשׁוֹנָה.

וְיֹב אֲכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֶלֶב בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, וְנֹדַע לוֹ עַל אֶחָד מֵהֶן, וְחָזַר וְאֲכַל בְּזֵית אַחֵר בְּהֶעֱלֵמוֹ שְׁלֹשֵׁי, וְהִבִּיא חֲטָאֵת עַל הָרֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן וְשְׁנֵי מִתְּכַפָּרִין, אֲבָל שְׁלִישִׁי לֹא נִתְּכַפֵּר; אֲלֹא בְּשִׁינֹדַע לוֹ עָלָיו, יָבִיא חֲטָאֵת אַחֶרֶת.

וְיֹג הִבִּיא חֲטָאֵת עַל הַשְּׁלִישִׁי שְׁלִישִׁי וְשְׁנֵי מִתְּכַפָּרִין, שֶׁשְׁנֵיהֶם בְּהֶעֱלֵם אֶחָד; וְרֹאשׁוֹן לֹא נִתְּכַפֵּר בְּחֲטָאֵת זֹה. הִבִּיא חֲטָאֵת עַל הָאֲמֻצָּעִי שְׁלֹשֶׁת מִתְּכַפָּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהָרֹאשׁוֹן וְהַשְּׁלִישִׁי

בְּהֶעֱלֵמוֹ שְׁלֹאֲמֻצָּעִי; וּבְשִׁינֹדַע לוֹ עַל הָרֹאשׁוֹן וְעַל הַשְּׁלִישִׁי, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהִבִּיא חֲטָאֵת אַחֶרֶת. וְיֹד מִי שֶׁאֲכַל חֲתֻכָּה מִשְׁתֵּי חֲתֻבוֹת, וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חֶלֶב אֲכַל אוֹ שֶׁמֶן, וְחָזַר וְאֲכַל חֲתֻכָּה אַחֶרֶת מִשְׁתֵּי חֲתֻבוֹת, וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חֶלֶב אֲכַל אוֹ שֶׁמֶן, וְאַחֵר כֶּךָ נֹדַע לוֹ בְּיָדָיו שֶׁחֶלֶב אֲכַל בְּרֹאשׁוֹנָה וּבְשְׁנֵיָהּ אֵינוֹ חַיֵּב אֲלֹא חֲטָאֵת אַחַת: שִׁינִידִיעַת סִפֵּק שֶׁהִיתָה לוֹ בְּנִתְיָם אִם עַל פִּי שְׁמִחֻלְקָת לְאֲשֻׁמוֹת, אֵינָה מִחֻלְקָת לְחֲטָאוֹת.

הִלְכוֹת שְׁגָגוֹת פָּרָק ז

זֹה הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְעִבּוּדָה זָרָה וְנִסְפָּה וְקִטְר וְזִבְחָה, בְּהֶעֱלֵם אֶחָד חַיֵּב אֲרֻבַּע חֲטָאוֹת; וְכֵן אִם פָּעַר עֲצָמוֹ לְפָעוֹר וְזָרַק אֵבֶן לְמַרְקָלִים, בְּהֶעֱלֵם אֶחָד חַיֵּב שְׁתֵּים. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה, יְחִי חַיֵּב עַל כָּל עִבּוּדָה וְעִבּוּדָה.

זֹב בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁחְזִיד בְּעִבּוּדָה זָרָה, וְשֹׁגֵג בְּעִבּוּדוֹת אֵלֹהִ; אֲבָל אִם חִזִּיד בְּעִבּוּדוֹת, וְשֹׁגֵג בְּעִבּוּדָה זָרָה אֵינוֹ חַיֵּב אֲלֹא חֲטָאֵת אַחַת. זֹג פִּיּוּצָא: יָדַע שֶׁזֶּה עִבּוּדָה זָרָה, וְשִׁאֲסוֹר לְעִבְדָּהּ, אֲבָל לֹא יָדַע שֶׁהַשְׁתַּחֲוִיָּה וְהַנִּסְפָּה עִבּוּדָה, וְהַשְׁתַּחֲוֶה וְנִסְפָּה חַיֵּב שְׁתֵּים; יָדַע שֶׁאֵלֹה עִבּוּדוֹת הֵן, וְאֲסוֹר לְעִבֵּד בָּהֶן לֹאֵל אַחֵר, וְלֹא יָדַע שֶׁזֶּה עִבּוּדָה זָרָה, לְפִי שֶׁלֹא הִיתָה שְׁלִכְסָה וְשִׁלְזוּחָה, וְעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁאֵין קְרוּיָה עִבּוּדָה זָרָה אֲלֹא שְׁלִכְסָה וְזוּחָה, וְעִבְדָּהּ כָּכָל הָעִבּוּדוֹת אֵינוֹ חַיֵּב אֲלֹא חֲטָאֵת אַחַת.

זֹד כָּלֵל גְּדוּל אֲמִירוֹ בְּשֵׁבֶת: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עֵיקַר שַׁבָּת, וְשָׁכַח שֶׁנִּצְטָו וְיִשְׂרָאֵל עַל הַשַּׁבָּת, אוֹ שֶׁנִּשְׁכַּח וְהוּא קָטָן לְבִין הַגּוֹיִים, אוֹ נִתְּגַיֵּר קָטָן וְהוּא בִין הַגּוֹיִים אִם עַל פִּי שֶׁעָשָׂה מְלָאכּוֹת הָרַבָּה בְּשַׁבָּתוֹת הָרַבָּה אֵינוֹ חַיֵּב אֲלֹא חֲטָאֵת אַחַת, שֶׁחֶבֶל שְׁגָגָה אַחַת הִיא. וְכֵן חַיֵּב חֲטָאֵת אַחַת עַל כָּל חֶלֶב שֶׁאֲכַל, וְחֲטָאֵת אַחַת עַל כָּל דָּם שֶׁאֲכַל; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּעִבּוּדוֹת אֵלֹהִ.

זֹה וְכָל הַיָּדֵעַ עֵיקַר שַׁבָּת, אֲבָל שָׁכַח שְׁחִיּוּם

שַׁבָּת, וְדָמָה שְׁחֹא חָל אָף עַל פִּי שְׁעֵשָׂה בּוֹ מְלָאכּוֹת הָרַבָּה, חַיִּב חֲטָאת אַחַת עַל הַיּוֹם כֻּלּוֹ; וְכֵן חֲטָאת, עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת שִׁשְׁגָּג בּוֹ. זֶה וְכָל הַיּוֹדֵעַ שְׁחִיּוֹם שַׁבָּת, וְשִׁגָּג בְּמְלָאכּוֹת וְלֹא יָדַע שְׁמְלָאכּוֹת אֵלּוּ אֲסוּרוֹת, אוֹ שִׁידַע שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת וְלֹא יָדַע שְׁחִיבִין עָלֵיהֶן כִּרְתִּי, וְעֵשָׂה מְלָאכּוֹת הָרַבָּה חַיִּב חֲטָאת עַל כָּל אֵב מְלָאכּה וּמְלָאכּה: אֲפִלּוּ עָשָׂה הָאַרְבָּעִים חֹסֵר אַחַת בְּהַעֲלֵם אֶחָד, מִבֵּיא תִּשְׁעֵי וּשְׁלוֹשִׁים חֲטָאוֹת. שֹׁכַח שְׁחִיּוֹם שַׁבָּת, וְשִׁגָּג אָף בְּמְלָאכּוֹת וְלֹא יָדַע שְׁמְלָאכּוֹת אֵלּוּ אֲסוּרוֹת אֵינּוּ חַיִּב אֵלֶּא חֲטָאת אַחַת.

זֶה הָעוֹשֶׂה אֵב וְתוֹלְדוֹתָיו, בְּהַעֲלֵם אֶחָד אֵינּוּ חַיִּב אֵלֶּא חֲטָאת אַחַת; וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר הָעוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת הָרַבָּה שְׁלֹאֵב אֶחָד, שְׁאֵינּוּ חַיִּב אֵלֶּא חֲטָאת אַחַת. עָשָׂה תוֹלְדָה שְׁלֹאֵב זֶה, וְתוֹלְדָה שְׁלֹאֵב זֶה, בְּעֵלֶם אֶחָד יֵרָאֶה לִּי שְׁחֹא חַיִּב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת.

זֶה עָשָׂה מְלָאכּוֹת הָרַבָּה מֵעֵין מְלָאכּה אַחַת, כְּגוֹן שִׁזְרַע וְנָטַע וְהִכְרִיךְ וְהִרְכִּיב, בְּהַעֲלֵם אֶחָד אֵינּוּ חַיִּב אֵלֶּא חֲטָאת אַחַת. וְכִבֵּר נִתְּבָאֵר בְּהַלְבוֹת שַׁבָּת, הָאֲבוֹת וְהַתּוֹלְדוֹת וּמְלָאכּוֹת שֶׁהֵן מֵעֵין הָאֲבוֹת.

זֶה הָעוֹשֶׂה מְלָאכּוֹת הָרַבָּה מֵעֵין מְלָאכּה אַחַת, בְּשַׁבָּתוֹת הָרַבָּה בֵּין בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגָּגָת מְלָאכּוֹת, בֵּין בְּשִׁגָּגָת שַׁבָּת וּבִזְדוֹן מְלָאכּוֹת חַיִּב עַל כָּל מְלָאכּה וּמְלָאכּה. פִּיּוּד: יָדַע שְׁחִיּוֹם שַׁבָּת, וְזָרַע בּוֹ מִפְּנֵי שְׁלֹא יָדַע שְׁחִיבִיּוֹת מְלָאכּה, וְכֵן בְּשַׁבָּת שְׁנֵיּוֹת אֵינּוּ חַיִּב אֵלֶּא חֲטָאת אַחַת, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן מֵעֵין מְלָאכּה אַחַת: מִפְּנֵי שֶׁהַשַּׁבָּתוֹת, כְּגוֹפִין מַחֲלָקִין הֵן.

זֶה שִׁגָּג שְׁחִיּוֹם שַׁבָּת, וְזָרַע בּוֹ, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׁחִיבִיּוֹת מְלָאכּה, וְכֵן בְּשַׁבָּת שְׁנֵיּוֹת שֹׁכַח שְׁחִיבִיּוֹת

שַׁבָּת, וְנָטַע בָּהּ, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׁחִיבִיּוֹת מְלָאכּה, וְכֵן בְּשַׁבָּתוֹת שֹׁכַח שְׁחִיבִיּוֹת מְלָאכּה, וְהִכְרִיךְ, אָף עַל פִּי שִׁידַע שְׁחִיבִיּוֹת מְלָאכּה הֵרִי זֶה חַיִּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת: שְׁחִיבִיּוֹת שֶׁבֵּין שַׁבָּת לְשַׁבָּת, הֵרִי הֵן בִּידִיעָה לְחֻלְקָה.

זֶה מִי שֶׁקָּצַר וְטָחַן כְּגַרְגָּרָת בְּשִׁגָּגָת שַׁבָּת וּבִזְדוֹן מְלָאכּוֹת, שְׁאֵינּוּ חַיִּב אֵלֶּא חֲטָאת אַחַת, וְחִזֵּר וְקָצַר וְטָחַן כְּגַרְגָּרָת בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגָּגָת מְלָאכּוֹת, שְׁחֹא חַיִּב עַל כָּל מְלָאכּה וּמְלָאכּה, וְנִדַּע לוֹ עַל קְצִירָה שֶׁלְּשִׁגָּגָת שַׁבָּת וּבִזְדוֹן מְלָאכּוֹת קְצִירָה גּוֹרָרָת קְצִירָה, וְטָחִינָה גּוֹרָרָת טָחִינָה, וְכֵאלּוּ עָשָׂה אֲרַבְּעָתָן בְּשִׁגָּגָת שַׁבָּת וּבִזְדוֹן מְלָאכּוֹת, שְׁאֵינּוּ חַיִּב אֵלֶּא חֲטָאת אַחַת. וְכִיּוֹן שֶׁהַקְּרִיב חֲטָאת זֶה, נִתְּבָאֵר לוֹ עַל הַכֹּל; וְכִשְׁיִידַעֵם אַחֵר כֵּן, אֵינּוּ צָרִיךְ לְהַבִּיא חֲטָאת אַחֶרָת.

זֶה אֲבָל אִם נִדַּע לוֹ תְּחִלָּה עַל קְצִירָה שֶׁלְּבִזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגָּגָת מְלָאכּוֹת, וְהַקְּרִיב חֲטָאת נִתְּבָאֵר לוֹ עַל זֶה הַקְּצִירָה שֶׁנִּדַּע לוֹ עָלֶיהָ, וְעַל הַקְּצִירָה וְהַטָּחִינָה שֶׁלְּשִׁגָּגָת שַׁבָּת וּבִזְדוֹן מְלָאכּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁשְׁנֵיּוֹת בְּמְלָאכּה אַחַת, וְנִגְרָרָה קְצִירָה וְטָחִינָה עִם הַקְּצִירָה. וְתִשְׁאָר הַטָּחִינָה שֶׁלְּבִזְדוֹן שַׁבָּת עַד שִׁידַע לוֹ עָלֶיהָ, וְיָבִיא חֲטָאת שְׁנֵיּוֹת.

זֶה קָצַר כְּחִצֵּי גְרָגְרָת בְּשִׁגָּגָת שַׁבָּת וּבִזְדוֹן מְלָאכּוֹת, וְחִזֵּר וְקָצַר כְּחִצֵּי גְרָגְרָת בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגָּגָת מְלָאכּוֹת הֵרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין: קְצִירָה גּוֹרָרָת קְצִירָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה, בְּשִׁזְרָא מְלָאכּוֹת.

זֶה הַמִּתְבָּיֵן לְחֶתֶךְ אֶת הַתְּלוּשִׁי, וְחֶתֶךְ אֶת הַמִּחְכֵּר אָף עַל פִּי שֶׁנִּתְּבָאֵר לְחֶתִיכָה הוֹאִיל וְלֹא עָשָׂה מִחְשָׁבָתוֹ, פְּטוּר מִן הַחֲטָאת: שְׁזֶה כְּמִתְעַסֵּק; וְלֹא אִסְרָה תוֹרָה אֵלֶּא מְלָאכּה מִחְשָׁבָת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִנְחָה פְּעָמִים.

זֶה הַחֲתוּתָה גְּחָלִים בְּשַׁבָּת, שְׁחֹא מִכְּבָה אֶת הָעֲלִיּוֹנוֹת וּמִדְּלִיק אֶת הַתְּחִתּוֹנוֹת אִם נִתְּבָאֵר לְכַבּוֹת וּלְהַכְעִיר, חַיִּב שְׁתֵּים. חֶתָּה גְּחָלִים

לְהַתְחַמֵּם מִהֶן, וְהִבְעֵרוּ מֵאֲלִיָּהֶן חֵיב: מִפְּנֵי שְׂמֻלָּאֲכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה לְגוּפָהּ, חֵיב עָלֶיהָ כְּמוֹ שְׂבֻאֲרֵנוּ בְּחִלּוֹת שַׁבָּת. וּבָשֶׁם שְׂחִיב עַל זִדּוּנָה בִּירָת, כִּךְ חֵיב עַל שְׂגָגָתָה קֶרֶבֶן חֲטָאֹת.

הַלְכוֹת שְׂגָגוֹת פֶּרֶק ח

הֵא כֹל חֲטָא שְׂחִיבִין עַל שְׂגָגָתוֹ חֲטָאֹת קְבוּעָה, חֵיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אֲשָׁם תְּלוּי. וְיָמָּה הוּא לֹא הוֹדַע: אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שְׂגָג בְּדַבָּר זֶה אוֹ לֹא שְׂגָג חֲרִי זֶה מִצִּיּוֹה לְחֻקְרִיב אֲשָׁם, שְׂנֵאֲמָר "וְלֹא יָדַע וְאֲשָׁם, וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ. וְהִבִּיא אֵיל תָּמִים מִן הַצֹּאֵן, בְּעֶרְכָּךְ לְאֲשָׁם". וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא אֲשָׁם תְּלוּי מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל הַסֵּפֶק, וְתוֹלָה לוֹ, עַד שִׁיּוֹדַע לוֹ בּוֹדָאי שְׂחֲטָא בְּשְׂגָגָה, וְיִקְרִיב חֲטָאֹתוֹ.

חֵב אֵינּוּ חֵיב בְּאֲשָׁם תְּלוּי, עַד שִׁיְהִיָּה שֵׁם אִסּוּר קְבוּעַ. כִּי־צַד: אֲכַל חֶלֶב, וְסֵפֶק אִם הָיָה בֵּית אוֹ פְּחוֹת מִבֵּית, אוֹ שִׁחִיתָה לְפָנָיו חֲתֻכַּת חֶלֶב וְחֲתֻכַּת שֶׁמֶן, וְאֲכַל אַחַת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אֵיזָה מֵהֶן אֲכַל, אֲשֶׁתּוֹ וְאַחֲוֹתָו עִמּוֹ בְּבֵית, בָּעַל אַחַת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אֵיזוֹ מֵהֶן בָּעַל, שַׁבָּת וְיוֹם חֹל, עָשָׂה מִלֹּאֲכָה בְּאַחַד מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ בְּאֵיזָה יוֹם עָשָׂה, אוֹ שֶׁעָשָׂה מִעֲשֵׂה בַשַּׁבָּת, וְלֹא יָדַע מֵעֵין אֵיזוֹ מִלֹּאֲכָה עָשָׂה חֲרִי זֶה מִבִּיא אֲשָׁם תְּלוּי. וְכֵן כֹּל כִּי־צָא בָּזָה.

הֵג אֲכַל אִם הָיָה לְפָנָיו חֲתֻכָּה אַחַת, סֵפֶק שְׂחִיא חֶלֶב סֵפֶק שְׂחִיא אֲלִיָּה, וְאֲכָלָה פֶּטוּר, שְׂחֲרִי אֵין כָּאֵן אִסּוּר קְבוּעַ. וְכֵן הָאוֹכֵל חֶלֶב חֲבוּי פֶּטוּר מֵאֲשָׁם תְּלוּי, שְׂאִין כָּאֵן אִסּוּר קְבוּעַ. וְכֵן חֲבָא עַל אִשָּׁה שְׂחִיא סֵפֶק גִּדָּה, אוֹ סֵפֶק עֲרוּה שְׂלִקְרוּב בְּשֹׁר פֶּטוּר מֵאֲשָׁם תְּלוּי. לְפִיכָךְ הָאִשָּׁה שְׂנֵמְצָא דָם עַל עֵד שְׁלָה לְאַחַר זִמָּן, וְחִנּוּשָׁא יִבְמָתוֹ בְּתוֹף שְׁלוּשָׁה חֲדָשִׁים, וְיִלְדָּהּ, וְאִין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן אוֹ בֶּן שִׁבְעָה לְאַחֲרוֹן חֲרִי אֵלּוּ פֶּטוּרִין מִן הַקֶּרְבָּן. וְכֵן כֹּל כִּי־צָא בְּאֵלּוּ, שְׂחֲרִי אֵין שֵׁם אִסּוּר קְבוּעַ.

חֲרִי הָאוֹכֵל חֲתֻכָּה, וְעַד אַחַד אוֹמֵר לוֹ זֶה שְׂאֲכָלָת חֶלֶב הָיָה, וְעַד אַחַד אוֹמֵר לֹא אֲכָלָת חֶלֶב, אִשָּׁה אוֹמֶרֶת אֲכַל, וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא אֲכַל הוֹאִיל וְנִקְבַּע הָאִסּוּר, וְהוּא אֵינּוּ יוֹדַע אִם חֲטָא אוֹ לֹא חֲטָא חֲרִי זֶה מִבִּיא אֲשָׁם תְּלוּי.

הֵה וְכֵן כֹּל חֲבָא עַל אִשָּׁת אִישׁ, שְׂעִד אַחַד אוֹמֵר מֵת בְּעִלָּהּ, וְאַחַד אוֹמֵר לֹא מֵת חֵיבִין בְּאֲשָׁם תְּלוּי. וְהוּא חֲרִין לְסֵפֶק מְגֻרָשָׁת, שְׂחֲרִי נִקְבַּע הָאִסּוּר; אֲכַל סֵפֶק מְקֻדָּשָׁת, לֹא נִקְבַּע הָאִסּוּר.

הֵו מִי שְׂחִיו לְפָנָיו שְׁתֵּי חֲתֻכּוֹת, אַחַת שְׁלִחֶלֶב וְאַחַת שְׁלִשְׁמֶן, וְאֲכַל אַחַת מֵהֶן, וְכָא גִוִּי אוֹ כָּלֵב וְאֲכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, אוֹ שְׂאֲכַל גִּוִּי אוֹ כָּלֵב אֶת הָרֵאשׁוֹנָה, וְכָא יִשְׂרָאֵל וְאֲכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, אוֹ שְׂאֲכַל רֵאשׁוֹנָה בְּזִדּוֹן וְשְׁנִיָּה בְּשְׂגָגָה, אוֹ שְׂאֲכַל רֵאשׁוֹנָה בְּשְׂגָגָה וְשְׁנִיָּה בְּזִדּוֹן חֲרִי זֶה חֵיב בְּאֲשָׁם תְּלוּי, הוֹאִיל וְהָיָה שֵׁם אִסּוּר קְבוּעַ. הֵז אֲכַל שְׁתֵּי־הֶן בְּזִדּוֹן, פֶּטוּר מִקֶּרְבָּן; אֲכַל שְׁתֵּי־הֶן בְּשְׂגָגָה, מִבִּיא חֲטָאֹת; אֲכַל אֶת הָרֵאשׁוֹנָה בְּשְׂגָגָה, וְכָא אַחַר וְאֲכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה בְּשְׂגָגָה שְׁנִיָּהֶן חֵיבִין בְּאֲשָׁם תְּלוּי. וְכֵן כֹּל כִּי־צָא בָּזָה.

הֵח חֶלֶב וְנוֹתָר לְפָנָיו, אֲכַל אַחַד מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אֵיזָה מֵהֶן אֲכַל, אֲשֶׁתּוֹ גִּדָּה וְאַחֲוֹתָו עִמּוֹ בְּבֵית, וְשְׂגָג בְּאַחַת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אֵיזוֹ בָּעַל, שַׁבָּת וְיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְעָשָׂה מִלֹּאֲכָה בֵּין הַשְּׂמֻשּׁוֹת שְׂבִינִיָּהֶן חֲרִי זֶה פֶּטוּר מִקֶּרְבָּן; אֵינּוּ מִבִּיא חֲטָאֹת, שְׂחֲרִי אֵינּוּ יוֹדַע עֲצָמוֹ שְׂלִחֲטָא כְּמוֹ שְׂבֻאֲרֵנוּ, וְאֵינּוּ מִבִּיא אֲשָׁם תְּלוּי, שְׂחֲרִי יָדַע בּוֹדָאי שְׂחֲטָא.

הֵט כֹּל דְּבַר שְׂחִיבִין עַל וְדֵאִין חֲטָאֹת אַחַת קְבוּעָה, חֵיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אֲשָׁם תְּלוּי אַחֲרָי; וְכֹל דְּבַר שְׂחִיבִין עַל וְדֵאִין חֲטָאוֹת חֲרִיבָה, חֵיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין חֲרִיבָה, כְּמִנִּין חֲחֲטָאוֹת.

הֵי כִי־צַד: בָּשֶׁם שְׂאֵם אֲכַל חֶלֶב וְדָם וְנוֹתָר

וּפְגוּל בְּהַעֲלֵם אֶחָד, חַיֵּב אֶרְבַּע חֲטָאוֹת כִּדָּם אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם אֲכָלָן, אוֹ לֹא אָכַל אֲלֹא חֲתֻבוֹת שְׁלֹחֶתָר שְׁחִיר עֲמָהֶם מֵבִיא אֶרְבָּעָה אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הָאִשָּׁה שָׂבָא עָלֶיהָ אִשְׁתּוֹ, אוֹ פְּלוֹנִית הַעֲרֹה שְׁחִיתָה עִמָּה שְׁחִיב עָלֶיהָ שְׁמוֹנֶה חֲטָאוֹת תְּרִי זֶה מֵבִיא שְׁמוֹנֶה אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין.

ח, יֵאָדָּם הָאוֹכֵל חֲתֻכָּה מִשְׁתֵּי חֲתֻבוֹת, וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שְׁלֹחֵלֵב אָכַל אוֹ שְׁלִשְׁמֹן אָכַל, וְאַחֵר שְׁנֵלֵד לוֹ הַסֶּפֶק, אָכַל חֲתֻכָּה מִשְׁתֵּי חֲתֻבוֹת אַחֲרֹת, וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שְׁלֹחֵלֵב אָכַל אוֹ שְׁלִשְׁמֹן תְּרִי זֶה מֵבִיא שְׁנֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין: כָּשֶׁם שֶׁיִּדְּעֵת וְדָאִי בְּנִתִּים מִחֻלְקָת לַחֲטָאוֹת, כִּדָּם יִדְּעֵת סֶפֶק בְּנִתִּים מִחֻלְקָת לַאֲשָׁמוֹת. לְפִיכָן אִם אָכַל חֲמִשָּׁה זִיתֵי חֵלֶב בְּהַעֲלֵם אֶחָד, וְנִדָּע לוֹ יִדְּעֵת סֶפֶק עַל אֶחָד מֵהֶם, וְחֹזֵר וְנִדָּע לוֹ יִדְּעֵת סֶפֶק אַחֲרֵת עַל הַשְּׁנִי, וְכֵן עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד חַיֵּב אֶשֶׁם תְּלוּי עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

ח, יֵב חֲתֻכָּה שְׁלִשְׁמֹן וְחֲתֻכָּה שְׁלֹחֵלֵב, אָכַל אַחַת מֵהֶן וְאִין יִדָּע אִיזוֹ הִיא, וְהֵבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי, וְחֹזֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה מֵבִיא חֲטָאֵת. וְכֵן אִם אָכַל אַחֵר אֶת הַשְּׁנִיָּה מֵבִיא הָאֲחֵר אֶשֶׁם תְּלוּי, כִּמּוֹ שְׁאִמְרָנוּ.

ח, יֵג חֲתֻכָּה שְׁלֹחֵלֵב וְחֲתֻכָּה שְׁלֹחֵלֵב נֹתֵר, אָכַל אֶת אַחַת מֵהֶן וְאִין יִדָּע אִיזוֹ הִיא מֵבִיא חֲטָאֵת עַל חֲתֻכָּה, וְאֶשֶׁם תְּלוּי מִשּׁוּם נֹתֵר. אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, בְּהַעֲלֵם שְׁנֵי מֵבִיא שְׁלוֹשׁ חֲטָאוֹת; וְאִם הָיָה בָּהּ שְׁוֹהַ פְּרוּטָה, מֵבִיא אֶשֶׁם וְדָאִי מִשּׁוּם מַעֲיֵלָה.

ח, יֵד אָכַל אֶחָד אֶת אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן, וְכֵא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה זֶה מֵבִיא חֲטָאֵת וְאֶשֶׁם תְּלוּי, וְזֶה מֵבִיא חֲטָאֵת וְאֶשֶׁם תְּלוּי; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

הַלְבוֹת שְׁנֵגוֹת פֶּרֶק ט

ט, אֵל עַל חֲמִשׁ עֶבְרוֹת, מֵבִיאִין קֶרֶבֶן אֶשֶׁם, וְהוּא

הַנִּקְרָא אֶשֶׁם וְדָאִי, שְׁחִירֵי אִינוּ כָּא מִשּׁוּם סֶפֶק; וְאִלוּ הֵן: עַל שְׂפָחָה חֲרוּפָה, וְעַל הַגִּזְלָה, וְעַל הַמַּעֲיֵלָה, וְעַל טְמֵאֵת נְזִיר, וְעַל הַצִּרְעָת פְּשִׁיטָהּ מִמִּנָּה.

ט, בֵּ עַל שְׂפָחָה חֲרוּפָה פִּיצָד: הָבָא עַל שְׂפָחָה חֲרוּפָה, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה מֵבִיא אֶשֶׁם. וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה הַשְּׂפָחָה גְּדוּלָּה, מְזִידָה, וּבְרִצּוֹנָה, וְתֵהִיָּה בְּעוּלָה בְּדִי שְׁתֵּלְקָה: שְׁנַאֲמָר "בִּקְרָת תֵּהִיָּה... וְהֵבִיא אֶת אֶשְׁמוֹ", הִיא לֹקָה וְהוּא מֵבִיא קֶרֶבֶן. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ שְׂבִזְמֹן שְׁחִיא חֵיבֵת מַלְקוֹת, הוּא חַיֵּב בְּקֶרֶבֶן; וּבִזְמֹן שְׁחִיא פְּטוּרָה מִן הַמַּלְקוֹת, הוּא פְּטוּר מִן הַקֶּרֶבֶן. כֵּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שָׂבָא עַל שְׂפָחָה חֲרוּפָה הִיא לֹקָה, וְהוּא מֵבִיא קֶרֶבֶן; וְיִרְאֶה לִּי שְׁאִינוּ מֵבִיא, עַד שֶׁיִּגְדִּיל וְיִהְיֶה כֵּן דַּעַת.

ט, גֵּ כָּכָר בְּאֶרְנוּ בְּהַלְבוֹת בִּיאֹת אִסּוּרוֹת, מֵה הִיא הַשְּׂפָחָה הָאִמּוּרָה בַּתּוֹרָה, וְשְׁאִינוֹן חֵיבִין עַד שֶׁיִּבְעַל בְּדֶרֶכָּה וְיִגְמָר. לְפִיכָן אִם אָמְרוּ לוֹ שָׁנִים בְּעֵלְתָּ שְׂפָחָה חֲרוּפָה, וְהוּא אוֹמֵר לֹא בְּעֵלְתִּי נְאֻמָּה, וְאִינוּ מֵבִיא קֶרֶבֶן עַל פִּיהֶם: שְׁחִירֵי הוּא יִדָּע אִם גָּמַר בִּיאָתוֹ, אוֹ לֹא גָמַר; וְזֶה שְׁאִמְרָ לֹא בְּעֵלְתִּי, כִּלּוּמָּר לֹא גָמַרְתִּי.

ט, דֵּ הָבָא עַל הַשְּׂפָחָה בִּיאֹת חֲרִיבָה, אִינוּ חַיֵּב אֲלֹא אֶשֶׁם אֶחָד. פִּיצָד: הָבָא עַל הַשְּׂפָחָה בִּיאֹת חֲרִיבָה בְּזִדּוֹן, אוֹ שָׂבָא עָלֶיהָ בְּשִׁגְגָה, וְנִדָּע לוֹ, וְחֹזֵר וְכֵא עָלֶיהָ בְּשִׁגְגָה, וְנִדָּע לוֹ, אִפְּלוּ מֵאֵה פְּעֻמִּים בְּמֵאֵה הַעֲלָמוֹת מִקְרִיב אֶשֶׁם אֶחָד, וּמִתְכַּפֵּר לוֹ עַל חֲפָל: עַל הַזִּדּוֹנוֹת שָׂבָה, וְעַל הַשְּׁנֵגוֹת. בְּמֵה דְּבָרִים אִמּוּרִים, בְּשְׂפָחָה אַחַת; אָכַל הָבָא עַל שְׂפָחוֹת חֲרִיבָה, אִפְּלוּ בְּהַעֲלֵם אֶחָד חַיֵּב אֶשֶׁם עַל כָּל שְׂפָחָה וְשְׂפָחָה.

ט, הֵ בָּעַל שְׂפָחָה וְהַפְּרִישׁ אֶשְׁמוֹ, וְחֹזֵר וּבָעַל בָּהּ אַחֵר שְׁחִירֵשׁ אֶשְׁמוֹ חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת: שְׁחִירֵשׁ מִחֻלְקָת, וְנִמְצָא כְּמִי שְׁחִירֵב וְאַחֵר כִּדָּם בָּעַל.

ט, וֵ כֵן אִם בָּעַל חֲמִשׁ בְּעִילוֹת בְּהַעֲלֵם אֶחָד,

בְּשִׁפְחָה אַחַת, וְנוֹדַע לוֹ עַל אַחַת מֵהֶן, וְהִפְרִישׁ
אֶשְׁמֹ, וְאַחֵר בֶּךָ נֹדַע לוֹ עַל הַשְּׁנִיָּה מִפְּרִישׁ
אֶשֶׁם אַחֵר: אִם עַל פִּי שְׂפִיחָעִלָם אַחֵר הָיוּ בָלֵן,
הוֹאִיל וְלֹא נֹדַע לוֹ אֵלָּא אַחֵר שֶׁהִפְרִישׁ, נִמְצָא
בְּכוֹעַל אַחֵר שֶׁהִפְרִישׁ, שְׂדִין הַשּׁוֹגֵג וְהַמְזִיד
בְּשִׁפְחָה אַחֵר הוּא.

טז, עַל הַגִּזְלָה פִּיֹּצֵר: כָּל מִי שֵׁישׁ בִּידֹו מִשְׁוֹחַ
פְּרוּטָה וּמַעֲלָה מִמּוֹן יִשְׂרָאֵל, בֵּין שְׁגִזְלוֹ, בֵּין
שְׁגִנְבוֹ, בֵּין שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ, אוֹ חִלּוּחֹ, אוֹ מִשְׁוֹם
שִׁתְּפוּת, אוֹ מִשְׁאֵר דְּרָכִים, וּכְפָר בּוֹ וְנִשְׁבַּע
לְשָׁקֵר, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה חָרִי זֶה מֵבִיא
אֶשֶׁם עַל חֲטָאוֹ, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא אֶשֶׁם גִּזְלוֹת.
וּמִפְּרִישׁ בִּתְּוֹרָה שְׂאִין מִתְּכַפֵּר לוֹ בְּאֶשֶׁם זֶה, עַד
שִׁישִׁיב הַמּוֹן שֶׁבִּידֹו לְבַעֲלוֹ; אֲבָל הַחֲמִשׁ,
אֵינוֹ מַעֲכָב הַכִּפָּרָה.

טז, כָּכָר בְּאֶרְנוֹ בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת אֵימָתִי יִהְיֶה
חַיִּב בְּשְׁבוּעָה זֹו שֶׁמִּקְרִיב עָלֶיהָ אֶשֶׁם זֶה,
וְאֵימָתִי יִהְיֶה פֶטוּר מִמֶּנָּה, וְעַל אֵיזוֹ דָּרָךְ יִתְחַיֵּב
אֲשָׁמוֹת רַבּוֹת כְּמִנְיֵן חַיִּיב הַשְּׁבוּעוֹת, וְעַל אֵיזוֹ
דָּרָךְ לֹא יִהְיֶה חַיִּב אֵלָּא אֶשֶׁם אַחֵד.

טז, עַל הַמַּעֲלָה פִּיֹּצֵר: כָּל הַנִּחָנָה בְּשׁוֹחַ
פְּרוּטָה מִן הַחֲקֻדָּשׁ בְּשִׁגְגָה מַחְזִיר מִזֶּה שְׁנֵהֲנָה,
וְיוֹסִיף חֲמִשׁ; וְיִקְרִיב אֶשֶׁם, וְיִתְכַפֵּר לוֹ. וְכָכָר
בְּאֶרְנוֹ בְּהִלְכוֹת מַעֲלָה שֶׁחֲקָרְפֵּן וְחֲקָרְנָן מַעֲכָבִין
הַכִּפָּרָה, וְאִין הַחֲמִשׁ מַעֲכָב.

טז, הָאוֹכֵל מִדְּבַר שְׂמוּעֵלִין בּוֹ, בְּחִמּוּשָׁה
תְּמַחֲוִיין בְּהָעֵלָם אַחֵד אִם עַל פִּי שְׁחִיב מִזִּבְחָה
אַחֵד אִם יֵשׁ בְּכָל אֲכִילָה וְאֲכִילָה שׁוֹחַ פְּרוּטָה,
חַיִּב אֶשֶׁם עַל כָּל אַחֵד וְאַחֵד: שֶׁתְּמַחֲוִיין
מִחֲלָקִין בְּמַעֲלָה, וְחָרִי הֵן כְּמִנְיֵן חֲרִיבָה אִם עַל
פִּי שְׂאִין מִחֲלָקִין בְּחַיִּיב הַכִּפָּרָה. חֲמִיִּשׁ יִתְרָה
יֵשׁ בְּמַעֲלָה שְׁחָרִי עָשָׂה בִּהַּ הַמַּחֲנֶה בְּנִחָנָה,
וּמִצְטָרֶפֶת לְזִמּוֹן מִרְכָּה, וְשִׁלִּיחַ שְׁעָשָׂה שְׁלִיחוֹתָיו
חַיִּב הַמְשַׁלַּח: מִזֶּה שְׂאִין דְּבָרִים אֵלֹו בְּשִׁאֵר
הָאִסּוּרִין.

טז, יֵאָבֵד כָּל הַמִּחְיִב אֶשֶׁם וְדָאִי צָרִיךְ שִׁינֹדַע לוֹ

חֲטָאוֹ תִּחְלָה, וְאַחֵר כֶּךָ יִקְרִיב אֶשְׁמֹ; אֲבָל אִם
הִקְרִיבוּ קִדָּם שִׁינֹדַע לוֹ, וְנוֹדַע לוֹ אַחֵר שֶׁהִקְרִיב
אֵינוֹ עוֹלָה לוֹ. וְכָל חֲטָא שֶׁחִיבִין עָלָיו אֶשֶׁם וְדָאִי
אַחֵר הַמִּלָּךְ, אוֹ בּוֹחֵן מִשְׁוֹחַ, אוֹ שִׁאֵר עִם הָאֶרֶץ
שׁוֹרִין בּוֹ.

טז, כָּל חֲטָא שֶׁחִיבִין עָלָיו אֶשֶׁם וְדָאִי אִם
נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם עָשָׂה אוֹ לֹא עָשָׂה, פֶּטוּר מִכְּלוּם;
לְפִיכָךְ חָבֵא עַל יָדוֹ סִפֵּק מַעֲלָה אֵינוֹ חַיִּב כְּלוּם,
כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ בְּמַעֲלָה.

טז, הִיָּה לִפְנֵי חֲתָכָה שְׁלַחֲלִין וְחֲתָכָה
שְׁלַחֲקָדָשׁ, אֲבָל אַחַת מֵהֶן, וְאִין יָדוּעַ אֵיזוֹ הִיא
פֶּטוּר. חֲזֹר וְאֲכָל אֶת הַשְּׁנִיָּה, מֵבִיא אֶשֶׁם עַל
מַעֲלָתוֹ; אֲבָל אַחֵר אֶת הַשְּׁנִיָּה, שְׁנִיָּהן פֶּטוּרִין.
טז, חֲתָכָה שְׁלַחֲלָב וְחֲתָכָה שְׁלַחֲקָדָשׁ, אֲבָל
אַחַת מֵהֶן מֵבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי מִשְׁוֹם חֲלָב. אֲבָל
אֶת הַשְּׁנִיָּה מֵבִיא חֲטָאֵת עַל הַחֲלָב, וְאֶשֶׁם וְדָאִי
שְׁלַמַּעֲלָה עַל הַחֲקָדָשׁ; בָּא אַחֵר וְאֲכָל אֶת
הַשְּׁנִיָּה, אִם חֲשִׁנִּי מֵבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי.

טז, חֲתָכָה שְׁלַחֲלָב וְחֲתָכָה שְׁלַחֲלָב הַקָּדָשׁ, אֲבָל
אַחַת מֵהֶן מֵבִיא חֲטָאֵת. אֲבָל אֶת הַשְּׁנִיָּה, אַחֵר
שִׁנֹּדַע לוֹ עַל חֲרָא שׁוֹנָה מֵבִיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת,
וְאֶשֶׁם וְדָאִי עַל מַעֲלָתוֹ; בָּא אַחֵר וְאֲכָל אֶת
הַשְּׁנִיָּה זֶה מֵבִיא חֲטָאֵת וְזֶה מֵבִיא חֲטָאֵת,
בְּלָבָד.

טז, כָּכָר בְּאֶרְנוֹ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אִסּוּרוֹת,
מֵאִיזָה טַעַם נִוְסָף אִסּוּר הַקָּדָשׁ עַל אִסּוּר חֲלָב,
וְכָל פִּיּוּצָא בְּאֵלֹו הָאִסּוּרִין.

הִלְכוֹת שְׁגָגוֹת פֶּרֶק י

י, א שֶׁשָּׂה, מִצְוַתָּן שִׁיִּקְרִיבוּ קָרְבָּן עוֹלָה וְיִזְרְדוּ;
וְאֵלֹו הֵן: הַמִּצְרָע, וְהַיּוֹלֵדֶת, וְהַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת
הַעֲדוּת בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, וְהַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת
בְּטוּי לְשָׁקֵר בְּשִׁגְגָה, וְהַטָּמֵא שֶׁאֲכָל קֶדֶשׁ
בְּשִׁגְגָה, וְהַטָּמֵא שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ בְּשִׁגְגָה.

יב, קָרְבָּן הַיּוֹלֵדֶת אִם הִיָּה עֲשִׂירָה מֵבִיאָהּ
כֶּבֶשׂ בֶּן שָׁנָתוֹ לְעוֹלָה, וּבֶן יוֹנָה אוֹ תוֹר

לַחֲטָאת. וְאִם אֵין יָדָהּ מִשְׁגַּת הָרִי קָרְבָּנָהּ יוֹרֵד, וּמִבִּיאָהּ שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת; אֲפֹלוּ הִיתָה יָדָהּ מִשְׁגַּת לִשָּׁה, וְאִינָה מִשְׁגַּת לְנִסְכָּיו מִבִּיאָהּ קָרְבָּן עָנִי. י, ג. הַמִּצְוָה פְּשִׁיטָה מִבִּיאָהּ שְׁלוֹשׁ בְּהֵמוֹת, מִחֵן שְׁנֵי כִבְשִׁים, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אֲשֶׁם, וְכִבְשָׁה לַחֲטָאת; אִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגַּת מִבִּיאָהּ שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת, וְכִבְשׁ לְאֲשֶׁם.

י, ד. עַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת, וְעַל שְׁגֻגַת שְׁבוּעַת בְּטוּי, וְעַל שְׁגֻגַת טֹמֵאת מִקֹּדֶשׁ וְטֹמֵאת קֹדֶשִׁי מִבִּיאָהּ פְּשָׁבָה אוֹ שְׁעִירָה, כִּשְׂאֵר הַחֲטָאוֹת הַקְּבוּעוֹת; וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגַּת מִבִּיאָהּ שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת; וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגַּת לְעוֹף מִבִּיאָהּ עֲשִׂירִית הָאִיפָה סֵלֶת, וְהִיא הַקְּרוֹיָה מִנְחַת הוֹטָא, שֶׁכֶּכֶר נִתְּפָרְשׁוּ מַעֲשֵׂיהָ בְּהִלְכּוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרִבָּנוֹת.

י, ה. כָּל הַקְּרִבָּנוֹת הָאֵלוּ מִפְּרָשִׁין בַּתּוֹרָה, וּמִפְּרָשׁ זֶה שְׁחִיב לְהִבְיֹאן: חוּץ מִטֹּמֵא שְׁנֵכְנָם לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכַל קֹדֶשׁ שֶׁכֶּד כְּתוּב שָׁם, "וְנִפֶּשׁ כִּי תִחַטָּא, וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים... אוֹ נֶפֶשׁ, אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דְּבַר טֹמֵא... אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבִטָּא בְּשִׁפְתַּיִם... וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם, לְאַחַת מֵאֵלֶּה..." וּמִפִּי הַשְׁמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁזֶה שְׁחִיב כָּאֵן קָרְבָּן לְטֹמֵא בְּשִׁנְטֹמֵא וְנֵכְנָם לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכַל קֹדֶשׁ, וְהוּא לֹא יָדַע.

י, ו. אֵף עַל פִּי שֶׁהַדָּבָר מִפִּי הַקְּבִלָה, הָרִי הוּא כְּמִפְּרָשׁ, שֶׁהָרִי בִּפְרוּשׁ חִיבָה תּוֹרָה פֶּרֶת לְטֹמֵא שְׁאֲכַל קֹדֶשׁ, וְלְטֹמֵא שְׁנֵכְנָם לְמִקְדָּשׁ בְּאוֹכַל נֶאֱמַר "וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר, מִזֶּבַח חַשְׁלָמִים אֲשֶׁר לַה', וְטֹמֵאתוֹ, עָלָיו וְנִכְרְתָהּ", וּבְנֵכְנָם לְמִקְדָּשׁ נֶאֱמַר "וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּה מִתּוֹךְ הַקְּהָל: כִּי אֵת מִקְדָּשׁ ה' טֹמֵא". וְכִיּוֹן שְׁחִיבָה תּוֹרָה פֶּרֶת עַל טֹמֵאת מִקְדָּשׁ וּקְדֻשָּׁיו, פֶּרֶשׁ הַקְּרִבָּן שֶׁמִּבִּיאִין עַל שְׁגֻגָתוֹ.

יז, כָּל קְרִבָּנוֹת שֶׁהָאִשָּׁה חִיבָתָהּ, בְּעֹלָה מִבִּיאָהּ עַל

יְדִיהָ: אִם הָיָה עָנִי, מִבִּיאָהּ קָרְבָּן עָנִי; וְאִם הָיָה עֲשִׂיר, מִקְרִיב עַל יָדָהּ קָרְבָּן עֲשִׂיר. וּמִבִּיאָהּ אָדָם עַל יְדֵי בָנוֹ וְעַל יְדֵי בָתּוֹ וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ קָרְבָּן עָנִי, וּמִאֲכִילָן בְּזִבְחִים.

יח, הַמִּלֻּךְ וְכוּחֵן מוֹשִׁיחַ מִבִּיאִין קָרְבָּנָם עַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת, אוֹ עַל שְׁבוּעַת בְּטוּי, אוֹ עַל טֹמֵאת מִקְדָּשׁ וּקְדֻשָּׁיו, כִּשְׂאֵר הַהֲדִיוּמוֹת: שְׁלֹא חֵלֶק הַכְּתוּב קָרְבָּן מִלֻּךְ מִקְרִבָּן הֲדִיוּט מִקְרִבָּן כוּחֵן מוֹשִׁיחַ, אֲלֹא בַּמִּצְוֹת שְׁחִיבִין עַל שְׁגֻגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; אֲבָל בְּקָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד, כֵּלָן שׁוּוֹין.

יט, כָּכֵר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכּוֹת שְׁבוּעוֹת, אִימָתִי יִהְיֶה חֵיב עַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת וְעַל שְׁגֻגַת שְׁבוּעַת בְּטוּי, וְאִימָתִי יִהְיֶה פֶטוּר עָלֶיהֶן, וְעַל אִיזוֹ דָּרָךְ יִהְיֶה חֵיב קְרִבָּנוֹת הָרֵבָּה כְּמִנְיֵן הַשְּׁבוּעוֹת, וְעַל אִיזוֹ דָּרָךְ לֹא יִהְיֶה חֵיב אֲלֹא קָרְבָּן אֶחָד. וּבְהִלְכּוֹת מַחֲסָרֵי כִפָּרָה, אֲבָאֵר בְּאִיזוֹ דָּרָךְ תִּתְּחִיב חִיּוּלָּדָת וְהַמִּצְוָה קְרִבָּנוֹת הָרֵבָּה, וּבְאִיזוֹ דָּרָךְ יִתְּחִיב כָּל אֶחָד מִחֵן קָרְבָּן אֶחָד.

י, כָּל הַמִּבִּיאָהּ קָרְבָּן עַל חֲזוֹן פְּשָׁגָה אִם הָיָה אָנוּס, פֶּטוּר מִן הַקְּרִבָּן; וְאִין צָרִיךְ לֹאמַר שְׂאֵר עֲבֵרוֹת שֶׁאֵינָם חֵיב חֲטָאת אֲלֹא עַל שְׁגֻגָתוֹ שְׂאֵם הָיָה אָנוּס, פֶּטוּר.

י, יא. מִי שֶׁהִפְרִישׁ מַעוֹת לְכִשְׁבָּה שְׁלֹחַטָּאתוֹ, וְצָרָךְ הָרִי זֶה מִבִּיאָהּ שְׁעִירָה, וְיִחַלֵּל אוֹתָם הַמַּעוֹת עַל הַשְׁעִירָה, וְיִחַנֶּה בָּהֶן. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ לְשְׁעִירָה, וְלָקַח כִּשְׁבָּה יִחַנֶּה בָּהֶן. הַפְּרִישׁ מַעוֹת לְבַהֲמָה, וְהִעֲנִי יָקַח שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, וְיִחַלֵּל עָלֵיהֶן אוֹתָן הַמַּעוֹת, וְיִחַנֶּה בָּהֶן. הַפְּרִישׁ מַעוֹת לְבָנֵי יוֹנָה אוֹ לְתוֹרִים, וְהִעֲנִי יָבִיא עֲשִׂירִית הָאִיפָה, וְיִחַלֵּל עָלֶיהָ אוֹתָן הַמַּעוֹת, וְיִחַנֶּה בָּהֶן.

יב, וְכֵן אִם הָיָה עָנִי, וְהִפְרִישׁ מַעוֹת לְעֲשִׂירִית הָאִיפָה, וְהִעֲשִׂיר יוֹסִיף עָלֶיהֶן, וְיָבִיא עוֹף; הַפְּרִישׁ לְעוֹף, וְהִעֲשִׂיר יוֹסִיף עָלֶיהֶן, וְיָבִיא כִּשְׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה. אֲפֹלוּ הָיָה מוֹרִישׁוֹ גּוֹסֵם הָרִי

זֶה עָנִי, עַד שִׁימֹנֹת מִזְרִישׁוֹ וַיִּירָשֶׁנּוּ.

יִיג עֲשִׂיר שְׁהֶפְרִישׁ בְּשֶׁבֶה אוֹ שְׁעִירָה, וְנָפַל בָּהּ מוֹם אִם רָצָה, יָבִיא בְדָמֶיהָ עוֹף; אֲבָל אִם הֶפְרִישׁ עוֹף, וְנָפַסַל לֹא יָבִיא בְדָמָיו עֲשִׂירִית הָאִיפָה, שָׂאִין לְעוֹף פְּדִיּוֹן.

יִיד הֶפְרִישׁ עֲשִׂירִית הָאִיפָה, וְהָעֲשִׂיר עַד שְׁלֹא קָדָשָׁה בְּכָלִי הָרִי הִיא כָּכָל הַמִּנְחֹת, וְתִפְדָּה וְתֹאכֵל; וּמִשְׁקַדָּשָׁה בְּכָלִי תַעֲבֹר צוּרְתָהּ, וְתִצֵּא לְבֵית הַשְּׂרָפָה.

יִטו עֲשִׂיר שְׁהֶפְרִישׁ קֹן לְמִכָּר אוֹתָהּ, וְלִקַּח בְּדָמֶיהָ בְּשֶׁבֶה אוֹ שְׁעִירָה, וְהָעָנִי יָבִיא קֹן זֶה, אִף עַל פִּי שְׁהִיא קֹדֶשֶׁת דָּמוֹם שְׁהִיא נִדְחִית. וְלָמָּה לֹא נִדְחִית: מִפְּנֵי שֶׁהִדְחִי מַעֲיָקָרוֹ, אֵינּוּ דְחִיּוֹ; וְהָרִי נִרְאָה קֹן זֶה לֹא עֵתָהּ. עָנִי שֶׁהֶקְרִיב קָרְבָּן עֲשִׂיר, יִצֵּא; וְעֲשִׂיר שֶׁהֶקְרִיב קָרְבָּן עָנִי, לֹא יִצֵּא.

הַלְבוֹת שִׁנְגֹּת פָּרֶק יֵא

יֵא, אֵשׁ שְׁנֵי יֵשׁ בְּשִׁנְגֹּת טָמְאָת מִקְדָּשׁ וּקְדָשִׁיו, מִזֶּה שָׂאִין בֶּן בֶּשָׂר פְּרִתּוֹת: שְׁכָל הַפְּרִתּוֹת בִּיּוֹן שִׁשְׁנֹג וְנוֹדֵעַ לֹא בַסּוֹף שֶׁחָטָא אִף עַל פִּי שְׁלֹא הִיתָה לֹא יָדִיעָה בַּתְּחִלָּה, הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת; אֲבָל בְּטָמְאָת מִקְדָּשׁ וּקְדָשִׁיו אֵינּוּ מִבִּיא קָרְבָּן עוֹלָה וַיּוֹרֵד, עַד שֶׁתִּהְיֶה לֹא יָדִיעָה לְטָמְאָה וַיִּדְּעָה לְקָדָשׁ אוֹ לְמִקְדָּשׁ בַּתְּחִלָּה, וַיִּדְּעָה לְטָמְאָה וַיִּדְּעָה לְקָדָשׁ אוֹ לְמִקְדָּשׁ בַּסּוֹף, וְהָעֵלָם בְּנִתִּים.

יֵא, בִּיצֵד: נְטִמָּא וְנִכְנָם לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכָל קָדָשׁ, וְאַחֵר כֶּךָּ נוֹדֵעַ לֹא שִׁנְטָמָא וְשִׁחִיה טָמָא בְּשַׁעַה שְׂאֲכָל אוֹ שִׁנְכָנָם, וְשִׁקְדָּשׁ הִיָּה זֶה שְׂאֲכָלוֹ, אוֹ מִקְדָּשׁ הִיָּה זֶה שִׁנְכָנָם לֹא הָרִי זֶה פֶּטוֹר מִקָּרְבָּן: עַד שִׁידֵּעַ שִׁנְטָמָא וְשִׁחִיה קָדָשׁ וְשִׁחִיה מִקְדָּשׁ, קָדָם שִׁיבָנָם אוֹ קָדָם שִׁיאֲכָל.

יֵא, בִּיצֵד: נְטִמָּא וַיִּדֵּעַ שִׁנְטָמָא וַיִּדֵּעַ שְׁחִיה קָדָשׁ וְשִׁחִיה מִקְדָּשׁ, וְאַחֵר כֶּךָּ נִעְלָמָה מִמֶּנּוּ הַטָּמְאָה וְשִׁכַּח שִׁנְטָמָא, וְנִכְנָם לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכָל קָדָשׁ, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׁחִיה מִקְדָּשׁ וְשִׁחִיה קָדָשׁ, אוֹ שִׁשְׁנֹג

וְשִׁכַּח שְׁחִיה מִקְדָּשׁ אוֹ שְׁחִיה בְּשַׁר קָדָשׁ, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׁחִיה טָמָא וְשִׁנְכָנָם אוֹ אֲכָל, אוֹ שִׁשְׁנֹג וְשִׁכַּח שִׁנְטָמָא, וְשִׁכַּח בְּשַׁר קָדָשׁ וְשִׁחִיה מִקְדָּשׁ וְנִכְנָם אוֹ אֲכָל, וְאַחֵר כֶּךָּ נוֹדֵעַ לֹא דְבָרִים שִׁנְתָּעֲלָמוֹ מִמֶּנּוּ הָרִי זֶה מִבִּיא קָרְבָּן עוֹלָה וַיּוֹרֵד, בְּכָל צֵד וְצֵד מִשְׁשׁ מִחֲלָקוֹת אֵלָיו.

יֵא, וּמִנִּין שְׁדִין שִׁנְגֹּת טָמְאָת מִקְדָּשׁ וּקְדָשִׁיו כֶּךָּ הוּא: שְׁחִירֵי בֶּשָׂר שִׁנְגֹּת נֶאֱמָר "בַּעֲשֻׁתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת ה', אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְאֲשֶׁם. אוֹ הוֹדֵעַ אֵלָיו, חֲטָאתוֹ" בִּיּוֹן שִׁידֵּעַ בַּסּוֹף, אִף עַל פִּי שְׁלֹא יוֹדֵעַ בַּתְּחִלָּה; וּבְטָמְאָת מִקְדָּשׁ וּקְדָשִׁיו נֶאֱמָר "וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ, וְהוּא יוֹדֵעַ וְאֲשֶׁם". מֵאַחֵר שִׁנְטָמָא "וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ" מִכָּלִל שְׁחִיתָה שֶׁם יָדִיעָה בַּתְּחִלָּה, וְנֶאֱמָר "וְהוּא יוֹדֵעַ" הֵא לְמַדָּת שְׁחִיה צָרִיד יָדִיעָה בַּתְּחִלָּה, וַיִּדְּעָה בַּסּוֹף, וְהָעֵלָם בְּנִתִּים.

יֵא, נְטִמָּא וַיִּדֵּעַ שִׁנְטָמָא אֲכָל לֹא יוֹדֵעַ בְּאִיזָה אִב נְטִמָּא, וְשִׁכַּח שִׁנְטָמָא, וְאַחֵר כֶּךָּ נִכְנָם לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכָל קָדָשׁ, וְנוֹדֵעַ לֹא אַחֵר שִׁנְכָנָם אוֹ אַחֵר שְׂאֲכָל בְּאִיזָה אִב נְטִמָּא הָרִי זֶה חֵיב בְּקָרְבָּן, אִף עַל פִּי שְׁלֹא יוֹדֵעַ בַּתְּחִלָּה בְּאִיזָה אִב נְטִמָּא: הוּאִיל וַיִּדֵּעַ שְׁחִיה טָמָא, הָרִי הִיתָה שֶׁם יָדִיעָה טָמְאָה בַּתְּחִלָּה.

יֵא, אֲבָל אִם נִעְלָמָה מִמֶּנּוּ הַלְבוֹת טָמְאָה כִּגוֹן שִׁנְטָמָא בְּכַעֲדָשָׁה מִן חֲשָׁרִין, וַיִּדֵּעַ שֶׁחֲשָׁרִין מְטִמָּא וְלֹא יוֹדֵעַ בְּשַׁעֲוָר, וְשִׁכַּח שִׁנְגֹּת בְּשָׁרִין כָּלִל וְנִכְנָם אוֹ אֲכָל, וְאַחֵר כֶּךָּ נוֹדֵעַ לֹא שִׁנְגֹּת בְּכַעֲדָשָׁה מִן חֲשָׁרִין הָרִי זֶה סֶפֶק אִם חֵיב בְּקָרְבָּן, אוֹ פֶּטוֹר.

יֵא, וְכֵן מִי שְׁלֹא רָאָה הַמִּקְדָּשׁ מִיָּמָיו, וְלֹא חֲבִין מִקוֹמוֹ אִם נְטִמָּא וַיִּדֵּעַ שִׁנְטָמָא, וְשִׁכַּח שִׁנְטָמָא, וְנִכְנָם לְמִקְדָּשׁ שְׁלֹא יוֹדֵעַ בַּתְּחִלָּה שְׁחִיה הוּא מִקוֹמוֹ, שְׁחִירֵי לֹא רָאָהוּ מֵעוֹלָם, וְאַחֵר כֶּךָּ זָכַר הַטָּמְאָה, וַיִּדֵּעַ שְׁחִיה מִקְדָּשׁ הָרִי זֶה סֶפֶק אִם יָדִיעָה שִׁישׁ מִקְדָּשׁ בְּעוֹלָם יָדִיעָה, אוֹ עַד שִׁידֵּעַ מִקוֹמוֹ תְּחִלָּה.

יֵאָחֵד יִרְאֶה לִּי שְׂאֵלֹו הַחֵיבִין בְּקֶרֶבֶן מִסְפֵּק אֵינֹו
מִבִּיאִין קֶרֶבֶן, שְׂמָא יִכְנִיסֹו חֲלִין לְעִזְרָה. וְאֵם
תֹּאמַר וְחֵלֹא חֲטָאת הָעוֹף בָּאָה עַל הַסֵּפֶק,
וְאֵינָה נֶאֱכָלֶת: מִפְּנֵי שֶׁהַמִּבִּיא אוֹתָהּ מִחֹסֶר
בְּפוֹרִים, וְאִסּוּר לֶאֱכֹל בְּקֶדְשִׁים עַד שִׁיבִיא
בְּפִרְתּוֹ; אֲבָל מִי שֶׁאֵינֹו מִחֹסֶר בְּפוֹרִים, אֵינֹו
מִבִּיא קֶרֶבֶן מִסְפֵּק.

יֵאָחֵד מִי שֶׁנִּטְמָא בְּעִזְרָה צָרִיךְ שִׂידַע תַּחֲלָה
שֶׁנִּטְמָא וְשִׁזָּה מִקֹּדֶשׁ, וְאֵם נִעְלָם מִפְּנֵי אַחֲרֵי כֵן
שֶׁנִּטְמָא וְהָרִי הוּא זָכוּר שִׁזָּה מִקֹּדֶשׁ, אוֹ שֶׁנִּעְלָם
מִפְּנֵי שִׁזָּה מִקֹּדֶשׁ וְלֹא שֶׁכָּח שֶׁנִּטְמָא, אוֹ
שֶׁנִּעְלָמוּ מִפְּנֵי זֶה וְזֶה פְּשִׁיטָה לֹא, יִבִּיא קֶרֶבֶן
עוֹלָה וִיזִירָד: וְהוּא שִׁישְׁחָה בְּשַׁעוֹר, כְּמוֹ
שֶׁבֹאֲרֵנוּ בַּחֲלָבוֹת בִּיאָת הַמִּקְדָּשׁ.

יֵאָחֵד מִי שֶׁנִּטְמָא עֲצָמוֹ בְּמִזִּיד, וְלֹא שִׁחָה בְּשַׁעוֹר
הָרִי זֶה סֵפֶק אִם שַׁעוֹר חֲשֵׁת־חַיִּיהָ לְאִנּוֹם בְּלֶבֶד,
אוֹ אִם לְמִזִּיד; וְלִפְיָכֶּה אִם נִעְלָם מִפְּנֵי, וַיֵּצֵא וְלֹא
שִׁחָה אֵינֹו מִבִּיא קֶרֶבֶן. וְכֵן אִם תִּלָּה עֲצָמוֹ
בְּאִוִּיר עִזְרָה תִּדְבָּר סֵפֶק אִם אִוִּיר עִזְרָה בְּעִזְרָה,
אוֹ אֵינֹו בְּעִזְרָה.

יֵאָחֵד מִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לֹא אִם נִכְנָם לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכָל
קֹדֶשׁ בְּטִמְאָה אוֹ לֹא, אֵינֹו מִבִּיא אֲשֶׁם תִּלּוּי
שָׂאִין מִבִּיאִין קֶרֶבֶן עַל לֹא הוֹדַע, אֲלֹא בְּכִרַת
שְׁחִיבִין עַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה.

יֵאָחֵד מִי שֶׁחָיו לְפָנָיו שְׁנֵי שְׁבִילִין, אֶחָד טָמֵא
וְאֶחָד טָהוֹר הִלָּךְ בְּרֹאשׁוֹן וְחֲזָר וְחִלָּךְ בִּשְׁנֵי,
וּבָעֵת שֶׁחִלָּךְ בִּשְׁנֵי שָׁכַח שֶׁחִלָּךְ בְּרֹאשׁוֹן,
וְנִעְלָמָה מִפְּנֵי טִמְאָה זֹו, וְנִכְנָם לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכָל
קֹדֶשׁ חֵיב: אִם עַל פִּי שְׁלֹא חִיתָה לֹא בַּתְּחִלָּה
יִדְּעָה גְּמוּרָה לְטִמְאָה, אֲלֹא מִקְצַת יִדְּעָה שְׁחָרִי
לֹא יָדַע שֶׁחִלָּךְ בִּשְׁנֵי שְׁבִילִין, שֶׁבַּחֲלֹוֹף שְׁנִיחָן
יְחִי טָמֵא בְּרֹדֵאִי; וְאִם עַל פִּי כֵן חֵיב חֲטָאת
שֶׁמִּקְצַת יִדְּעָה, כָּכָל יִדְּעָה.

יֵאָחֵד הִלָּךְ בְּרֹאשׁוֹן, וְנִכְנָם לְמִקְדָּשׁ אוֹ אֲכָל קֹדֶשׁ
פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֵפֶק טָמֵא. הִזָּה שְׁלִישִׁי
וְשְׁבִיעִי וְטָבֵל, אַחֵר שֶׁנִּכְנָם לְמִקְדָּשׁ, וְחִלָּךְ

בִּשְׁנֵי, וְחֲזָר וְנִכְנָם לְמִקְדָּשׁ חֵיב: שְׁחָרִי נִכְנָם
פְּשָׁהוּא טָמֵא לְמִקְדָּשׁ בְּרֹדֵאִי, אוֹ בְּפַעַם רֹאשׁוֹנָה
אוֹ בִּשְׁנִיָּה; וְאִם עַל פִּי שְׁכָל יִדְּעָה מִחֵן סֵפֶק
יִדְּעָה הִיא, שְׁחָרִי כָּל שְׁבִיל מִחֵן סֵפֶק הוּא כָּאֵן
בְּטִמְאָת מִקְדָּשׁ וּקְדָשִׁיו, עָשׂוּ סֵפֶק יִדְּעָה
בִּידְעָה.

יֵאָחֵד הִיא טָמֵא, וְאָמְרוּ לוֹ שְׁנֵים נִכְנָסֶת
לְמִקְדָּשׁ, וְהוּא אוֹמַר לָהֶם לֹא נִכְנָסֶתִי נְאֻמָּן,
וְאֵינֹו מִבִּיא קֶרֶבֶן: שְׂאֵם יִרְצָה, יֹאמַר מִזִּיד
חִיתִּי. אָמְרוּ לוֹ שְׁנֵים טָמֵא חִיתָּה פְּשָׁנִכְנָסֶת
לְמִקְדָּשׁ, וּבְפָנֵינוּ נְטִמְאָת וַיִּדְּעָתָּ שְׂאֵתָה טָמֵא
אִם עַל פִּי שֶׁחָיָה בֵּין טִמְאָה זֹו שֶׁמְעִידִין בָּהּ וּבֵין
בְּנִסְתָּו לְמִקְדָּשׁ יָמִים רַבִּים, שְׂאֵפְשָׁר לֹא שִׁיאֹמַר
כָּכָר טָבֵלֶתִי, הוּאִיל וְהַכְּחִישׁ אֶת הָעֵדִים וְאָמַר
לֹא נְטִמְאָתִי מִעוֹלָם, הָרִי אֵלֹו נְאֻמָּנִים וּמִבִּיא
קֶרֶבֶן עַל פִּיהֶם: אִם הִבִּיאוּהוּ שְׁנֵים לִידֵי מוֹתָהּ
חֲמוּרָה, קָל וְחֹמֶר שִׁיבִיאוּהוּ לִידֵי קֶרֶבֶן חֲקֵל
שְׁחָרִי הַכְּחִישׁוֹן.

יֵאָחֵד טָמֵא מִמְּאָת מִקְדָּשׁ וּקְדָשִׁיו שֶׁחָיָה לָהּ יִדְּעָה
בַּתְּחִלָּה, וְלֹא הִיא לָהּ יִדְּעָה בְּסוֹף שְׁעִיר שְׁלִיזִים
הַכְּפוּרִים הִנְעִשָׂה בְּפָנִים וַיּוֹם הַכְּפוּרִים תּוֹלִין,
עַד שִׁינָדַע לֹא וַיִּבִּיא קֶרֶבֶן עוֹלָה וִיזִירָד. וְשָׂאִין
בָּהּ יִדְּעָה בַּתְּחִלָּה, אֲבָל יֵשׁ בָּהּ בְּסוֹף שְׁעִיר
הִנְעִשָׂה בַּחוּץ בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים וַיּוֹם הַכְּפוּרִים
מִכְּפָרִין. וְעַל שָׂאִין בָּהּ יִדְּעָה, לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא
בְּסוֹף שְׁעִירֵי הָרְגָלִים וּשְׁעִירֵי רָאשֵׁי חֲדָשִׁים
מִכְּפָרִין.

יֵאָחֵד וְעַל זֶדֶן טִמְאָת מִקְדָּשׁ וּקְדָשִׁיו פָּר בּוֹחֵן
גְּדוֹל שְׁלִיזִים הַכְּפוּרִים מִכְּפָר, אִם הִיא חֲמוּזִיד מִן
הַכּוֹחָנִים; וְאִם הִיא מִיִּשְׂרָאֵל, דָּם שְׁעִיר הִנְעִשָׂה
בְּפָנִים וַיּוֹם הַכְּפוּרִים מִכְּפָר שְׁנֹאֹמַר "וּכְפָר עַל
חֲקֹדֶשׁ, מִטִּמְאָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

			 Standard Time		
3 Nov	ראשון Sunday	ב 2		עלות השחר 5:17 סו"ז קר"ש - מג"א 8:28 סו"ז תפלה - מג"א 9:31 שקיעה 4:49	בבלי: בבא בתרא קלא ירושלמי: סוכה י תוספתא: נדה ב נ"ך: איוב מ-מא רמב"ם: שגגות ה
4 Nov	שני Monday	ג 3	נץ החמה 6:30 סו"ז קר"ש - גר"א 9:04 סו"ז תפלה - גר"א 9:55 צה"כ לשיטת ר"ת 6:02	עלות השחר 5:18 סו"ז קר"ש - מג"א 8:28 סו"ז תפלה - מג"א 9:32 שקיעה 4:48	בבלי: בבא בתרא קלב ירושלמי: סוכה יא תוספתא: נדה ג נ"ך: איוב מב - שיר השרים א רמב"ם: שגגות ו
5 Nov	שלישי Tuesday	ד 4	נץ החמה 6:32 סו"ז קר"ש - גר"א 9:05 סו"ז תפלה - גר"א 9:56 צה"כ לשיטת ר"ת 6:00	עלות השחר 5:19 סו"ז קר"ש - מג"א 8:29 סו"ז תפלה - מג"א 9:32 שקיעה 4:46	בבלי: בבא בתרא קלג ירושלמי: סוכה יב תוספתא: נדה ד נ"ך: שיר השרים ב-ג רמב"ם: שגגות ז
6 Nov	רביעי Wednesday	ה 5	נץ החמה 6:33 סו"ז קר"ש - גר"א 9:05 סו"ז תפלה - גר"א 9:57 צה"כ לשיטת ר"ת 5:59	עלות השחר 5:20 סו"ז קר"ש - מג"א 8:29 סו"ז תפלה - מג"א 9:33 שקיעה 4:45	בבלי: בבא בתרא קלד ירושלמי: סוכה יג תוספתא: נדה ה נ"ך: שיר השרים ד-ה רמב"ם: שגגות ח
7 Nov	המישי Thursday	ו 6	נץ החמה 6:34 סו"ז קר"ש - גר"א 9:06 סו"ז תפלה - גר"א 9:57 צה"כ לשיטת ר"ת 5:57	עלות השחר 5:21 סו"ז קר"ש - מג"א 8:30 סו"ז תפלה - מג"א 9:33 שקיעה 4:44	בבלי: בבא בתרא קלה ירושלמי: סוכה יד תוספתא: נדה ו נ"ך: שיר השרים ו-ז רמב"ם: שגגות ט
8 Nov	ששי Friday	ז 7	נץ החמה 6:35 סו"ז קר"ש - גר"א 9:07 סו"ז תפלה - גר"א 9:57 צה"כ לשיטת ר"ת 5:56	עלות השחר 5:22 סו"ז קר"ש - מג"א 8:31 סו"ז תפלה - מג"א 9:33 שקיעה 4:43	בבלי: בבא בתרא קלו ירושלמי: סוכה טו תוספתא: נדה ז נ"ך: שיר השרים ח - חת א רמב"ם: שגגות י
9 Nov	שב"ק Shabbos	ח 8	לך לך, מברכין בה"ב		
			נץ החמה 6:37 סו"ז קר"ש - גר"א 9:07 סו"ז תפלה - גר"א 9:58 צה"כ לשיטת ר"ת 5:55	עלות השחר 5:24 סו"ז קר"ש - מג"א 8:31 סו"ז תפלה - מג"א 9:34 שקיעה 4:42	בבלי: בבא בתרא קלז ירושלמי: סוכה טז תוספתא: נדה ח נ"ך: רות ב-ג רמב"ם: שגגות יא

ווען א מענטש שמועסט זיך אויס מיט'ן אייבערשטן, וועט דאס שפעטער העלפן און אויסלייזן זיינע קינדער.

(ספר המדות אות התבודדות חלק ב' סימן א')